

BUTLLETÍ OFICIAL DEL
BISBAT DE SANT FELIU
DE LLOBREGAT



EDITA

Bisbat de Sant Feliu de Llobregat. Secretaria General

Pl. de la Vila 11, 1r.

08980 Sant Feliu de Llobregat

Tel. 93 632 76 30 - Fax 93 632 76 31

butlleti@bisbatsantfeliu.org

www.bisbatsantfeliu.org

Subscripció anual: 20 euros

Les subscripcions anuals es consideren per any natural

Disseny gràfic: Estudi Lluís Torres. Castellbisbal

Maquetació i Impressió: T.G.A, S.L. Barcelona

Dipòsit Legal: DLB 27939-2005

Í

T

BISBAT DE **E**

SANT FELIU DE

LLOBREGAT **L**

L

T

U

B

NÚM 16 (2007)
31 D'AGOST
DE 2007



SUMARI

311 ESSLÉSIA DIOCESANA

312 Decrets

312 *Decret 08/07*

312 *Decret 09/07*

313 Nomenaments parroquials

313 Escrits dominicals

313 *Vida de la pregària (4) (1-7-2007)*

314 *Vida de la pregària (5) (8-7-2007)*

315 *Vida de la pregària (6) (15-7-2007)*

316 *Vida de la pregària (7) (22-7-2007)*

317 *Vida de la pregària (8) (29-7-2007)*

318 *Vida de la pregària (9) (5-8-2007)*

319 *Vida de la pregària (10) (19-8-2007)*

320 *Vida de la pregària (12) (28-8-2007)*

321 Altres escrits

321 *Article del senyor bisbe per a la revista Pessebrisme, de l'Associació de Pessebristes de Sant Joan Despí, número 21*

322 *Tres verbos del humanismo cristiano, «trabajar, pensar y rezar»*

323 Crònica diocesana

325 Delegacions

325 *Delegació Diocesana per a la Vida Consagrada*

326 *Delegació Diocesana de Litúrgia i Pastoral Sacramental*

338 *EL MOTU PROPRIO "SUMMORUM PONTIFICUM"*

339 Necrològiques

343 *CONFERÈNCIA EPISCOPAL TARRACONENSE*

345 Comunicats

345 *Comunicat de la reunió 184*

349 *CONFERENCIA EPISCOPAL ESPAÑOLA*

351 Comunicats

351 *Nueva declaración sobre la Ley Orgánica de Educación (LOE) y sus desarrollos: profesores de religión y "Ciudadanía"*

355 *SANTA SEU*

357 Comunicats

357 *Exhortació Apostòlica Postsinodal*

416 *Carta Apostòlica "Motu Proprio Data", Summorum Pontificum" de Benet XVI, sobre l'ús de la litúrgia romana anterior a la reforma de 1970.*

419 *Carta de Benet XVI als bisbes en ocasió de la publicació de la carta apostòlica "motu proprio data" Summorum pontificum sobre l'ús de la litúrgia romana Anterior a la reforma efectuada el 1970*

423 *Congregació per a la Doctrina de la FE*

427 *Missatge de Benet XVI per a la Jornada Mundial de la Joventut 2008. Sydney (Austràlia), juliol de 2008*

435 *ALTRES INFORMACIONS*

437 Notícies

437 *Transcripció del diàleg espontani del Sant Pare Benet XVI amb els sacerdots de les diòcesis italianes de Belluno-Feltre i Treviso.*

Església diocesana





DECRETS

Decret 08/07

Sant Feliu de Llobregat
3 de juliol de 2007

Havent de disposar d'unes normes diocesanes per a la consulta prèvia al nomenament d'arxiprestos del Bisbat de Sant Feliu de Llobregat,

PEL PRESENT decret, a tenor del cànon 553.2 del Codi de dret canònic, del número 23 del Directori de l'Arxiprestat i de l'us vigent al Bisbat, aprovem les Normes per a la Consulta prèvia al nomenament d'Arxiprestos.

Ho decreta i firma l'Excm. i Rvdm. Sr. Bisbe de Sant Feliu de Llobregat

*+ Agustí Cortés Soriano
Bisbe de Sant Feliu de Llobregat
Per manament del Sr. Bisbe
Joan-Pere Pulido i Gutiérrez, prev.
Secretari general i Canceller*

Decret 09/07

Sant Feliu de Llobregat
3 de juliol de 2007

Havent quedat vacant, per raó de termini de nomenament, el càrrec d'Arxiprest dels arxiprestats d'El Prat de Llobregat, de

Vilafranca del Penedès i de Sant Vicenç dels Horts; i per raó de canvi pastoral, dels arxiprestats de Sant Feliu de Llobregat, de Montserrat i de Piera-Capellades,

PEL PRESENT decret disposem el següent:

1. Es procedirà a la consulta prèvia al nomenament d'arxiprestos en els arxiprestats esmentats més amunt, en un termini que finirà el 31 d'octubre de 2007;
2. La consulta es farà d'acord amb les normes aprovades el 3 de juliol de 2007 (Decret 08/07), i que declaro vigents;
3. Encarreguem a la Secretaria general del Bisbat que organitzi el desenvolupament de la consulta, juntament amb els Vicaris Episcopals de les dues Vicaries i els corresponents Arxiprestos.
4. Els nous arxiprestos seran nomenats per un període que finirà:

Arxiprestat Sant Feliu de Llobregat:

Desembre de 2008

Arxiprestat Montserrat:

Desembre de 2008

Arxiprestat de Piera-Capellades:

Octubre de 2009

Arxiprestat d'El Prat de Llobregat:

Octubre de 2011

Arxiprestat de Sant Vicenç dels Horts:

Octubre de 2011

Arxiprestat de Vilafranca del Penedès:

Octubre de 2011

Ho decreta i firma l'Excm. i Rvdm. Sr. Bisbe de Sant Feliu de Llobregat

*+ Agustí Cortés Soriano
Bisbe de Sant Feliu de Llobregat
Per manament del Sr. Bisbe
Joan-Pere Pulido i Gutiérrez, prev.
Secretari general i Canceller*

NOMENAMENTS PARROQUIALS

Mn. Pere Luna i Torres ha estat nomenat rector de la Parròquia de Sant Cugat, de Sant Cugat Sesgarrigues, el 9 de juliol de 2007.

Mn. Pere Luna i Torres ha estat nomenat rector de la Parròquia de Sant Sebastià dels Gorgs, d'Avinyonet del Penedès, el 9 de juliol de 2007.

ESCRITS DOMINICALS

Vida de la pregària (4) (1-7-2007)

*I amb Vós, entonant cànctics de lloança,
acollir en la nostra petitesa
les meravelles del seu poder.*

L'observació que «els cristians d'avui hem de recuperar l'alegria de ser-ho» va ser formulada fa uns dies a la darrera sessió del Consell Pastoral per una de les conselleres. Manteníem un diàleg que mirava de posar llum sobre la qüestió de «cap on hauríem de dirigir els esforços diocesans els propers dos o tres anys». Va ser una observació força encertada, amb la qual tothom estava d'acord, sobretot perquè s'albirava que no volia referir-se a una alegria superficial i momentània, sinó al goig i a la sana satisfacció de creure, que es manifesta en un tarannà esperançat davant la vida i en molts signes externs ben visibles als germans.

Hem de desitjar i cercar l'alegria de ser cristians, però sense oblidar que l'alegria no pot ser fruit d'una simple decisió o d'un compromís. L'alegria de debò sempre serà efecte o resultat d'altres causes, mentre que és una de les experiències humanes que es justifiquen per elles mateixes; no es pot fer servir per a una altra finalitat i, per tant, no es pot forçar o crear arti-

ficialment, ni tan sols per a assolir un objectiu bo. Perquè l'alegria vertadera és una manifestació de la felicitat, i la felicitat simplement és el que tothom persegueix. Una altra qüestió és que, de fet, l'alegria en la vida d'un cristià produeixi un efecte testimonial ben important.

Més encertat és, per tant, cercar la font de l'alegria, l'origen de la qual brolla.

La nostra pregària neix de l'escena de Maria visitant Elisabet: la seva contemplació ens encisa, tot desitjant que la nostra Església respiri la mateixa atmosfera de joia que encomanava la Mare de Déu i era compartida per la seva cosina. Però hi trobem una meravellosa combinació de tres realitats: *el cant, la petitesa i el poder*. El càntic de Maria és un esclat de joia i d'agraïment, propis dels temps esperats i definitius («messiànics»), que inclou a més la causa que el motiva: el contrast evangèlic entre la petitesa de Maria i la grandesa del poder de Déu en ella.

- Els cants de lloança a l'Església només poden ser efecte de l'alegria profunda, barrejada amb l'admiració i l'agraïment, que brollen del seu interior, un cop s'adona qui és realment ella i qui és per a ella Déu.
- El que és l'Església es defineix per «petitesa», «pobresa», «humilitat». Tot reconeixent-ho en si mateixa, l'Església es troba al llindar de l'alegria.
- Una pas endavant i l'alegria esdevé plena i desbordant, tot deixant-se fascinar per l'obra de Déu en ella: la seva mirada, les seves meravelles, el seu amor...

Com ben bé va precisar el professor Isidre Gomà Civit al seu comentari, el Magnificat és «veu d'Israel amb ànima

d'evangeli». Nosaltres hem de poder afegir: «és veu de la nostra Església, amb ànima de Maria».

Vida de la pregària (5) (8-7-2007)

*Concediu-nos a nosaltres,
pelegrins de la terra promesa,
de romandre fent camí, ferms com Vós.*

Tal com succeeix a la vida, la pregària sol passar de l'alegria i l'exaltació a l'experiència d'esforç o de lluita. L'alegria venia de reconèixer tant la pobresa pròpia, com l'obra de Déu en nosaltres. Però tard o d'hora hom s'adona que això no es viu de cop i volta, sinó en procés i en camí.

Li havíem expressat a la Mare de Déu un desig, que naixia de la nostra admiració vers ella i de la nostra convicció que entre ella i la nostra Església hi ha un lligam indestructible. Aquest lligam o comunió ens permet viure nosaltres en ella i ella en nosaltres, és a dir, compartir amb ella les vivències més profundes. Tanmateix ens adonem ara que també ella, tot i ser una criatura, és molt més a prop de Jesucrist que nosaltres, perquè ha estat perfectament fidel. Per això ara gosem demanar-li ajuda.

I li demanem ajuda just perquè volem ser com ella en la condició de caminants o pelegrins. De fet a la seva vida aquí a la terra, primer com a israelita creient, i sobretot després resseguint el misteri del seu Fill, va ser una "mestra en això de caminar la fe", viure la fe en camí.

Ens costa molt ser pelegrins, també quan pensem com a Església. Voldríem ja tenir-ho tot clar i fer totes les coses bé. Ens costa viure de realitats sempre provisionals perquè són imperfectes. Ens costa

donar passos i mantenir la tensió cap al futur. Voldríem descansar en el bé perfecte ja posseït, que seria la felicitat plena. Però el pelegrí, tot i que pot gaudir d'algun bé, viu de la promesa, no pas de realitats ja plenament complides. Les coses es posen encara més difícils quan sobrevé el cansament i la debilitat...

- Veure i viure la vida de la nostra Església com a pelegrins és signe essencial d'autenticitat evangèlica. Però demana molta humilitat.
- L'Església pelegrina viu recordant, i alhora inclinada vers l'endemà: record de la paraula que li ha estat dirigida, refiant-se'n, i projecció d'un futur, que se sosté només en la promesa.
- Fermesa en el caminar, és la virtut de l'Església pelegrina. No només fermesa, que pot esdevenir enduriment i immobilisme; no només caminar que pot esdevenir un moviment esbojarrat.

L'enemic primer i principal d'aquesta experiència serà el nostre orgull. Ens caldrà primer de tot rebaixar-nos per tal de demanar, tot reconeixent les nostres mancances. I a més demanar a Maria precisament el do de la senzillesa, amarada de fortalesa, per a viure la fe caminant, en recerca constant. Però crec que davant la Mare de Déu tots sentim que les coses es fan més fàcils, perquè la trobem no a dalt, sinó al costat; que ens mira, no des de la prepotència, sinó des del lloc més humil, que ens acull, no retraient-nos el que ens falta, sinó estimulament-nos cap a la perfecció, que ens estima, no ignorant o dissimulant els nostres defectes, sinó sobre la veritat, sobrepassada d'amor. Només volem dir-li: "concediu-nos ser com Vós".

Vida de la pregària (6) (15-7-2007)

*Concediu-nos de romandre fent camí,
ferms com Vós,
sigui vora la creu en hores de foscor,
sigui amb els germans, en hores de llum
i flama.*

Demanem fermesa en el caminar. Entre altres motius, perquè el dia que deixéssim de caminar, senzillament deixaríem d'ésser cristians: segons els Fets dels Apòstols, des dels orígens, el cristianisme s'anomenava «el camí».

Però parlar de «camí» és parlar de moviment, d'aventura, de canvi, d'obertura a l'inesperat, de tensió, de drama. Maria la primera i, després tots els grans testimonis de la fe que s'han succeït al llarg de la història, demostren que la vida de la fe mai s'assembla a una pujada progressiva i rectilínia (reconeixent, és clar, que l'Esperit pot determinar el que vulgui).

Sant Pau deia que «anem creixent de glòria en glòria», però que ningú pensi en una escala de pujada progressiva: cada passa que donava, segons es desprèn del context d'aquesta frase en la 2a Carta als Corintis, anava precedida o barrejada de les llàgrimes i el sofriment de la Creu (2Co 3,18).

A la vida passa de tot, de bo i de dolent: així també al camí de la fe. Precisament el gran mestre de l'esperit que fou sant Ignasi de Loiola, deia al seu llibre dels exercicis espirituals que hem d'anar amb compte amb dues temptacions que ens volen aturar: la tristesa o desesperació en moments de «desolació» i l'excés de seguretat en moments de «consolació». Aturar-se perquè «no es pot més», perquè es pensa que no hi ha més forces, perquè els resultats

no són els que s'esperaven, perquè millor conformar-se amb el que tenim, perquè s'està cansat de caminar sol... és la gran temptació de la desolació. Però el mateix efecte s'obté de la gran temptació pròpia del temps de la consolació: creure que l'únic important és gaudir del que s'ha assolit, perquè s'ha trobat el llenguatge, el mètode, la fórmula més perfecta, perquè no hi ha mestre que ens pugui ensenyar quelcom de més lluminós, perquè hem trobat la comunitat on descansar...

Maria va viure les hores més fosques al peu de la creu, quan ni Déu ni els homes semblaven poder amorosir tanta contradicció i tant de sofriment. I va viure els moments més esplendorosos aquí a la terra, quan l'amor de Déu semblava haver transfigurat definitivament tots els germans, creant en ells una comunió de vida i infont-los un goig insospitat. Però la creu tenia un demà en la resurrecció i la Pentecosta un demà en la lluita i el camí de l'Església.

- Déu ens vol en l'avui concret, però ens espera demà per tal de fer-nos avançar, a nosaltres i al món.
- Demà serà dia de llum o de foscor, però haurà de ser de més amor.
- El més amor, amb llàgrimes o somriure, serà fruit de posar el cor en l'acció de fer camí.

Ens cal l'Església que, com la Mare de Déu, mai aturi el pas.

Vida de la pregària (7) (22-7-2007)

Vós, beneïda en la fe i en la pobresa, atanseu-nos els favors del vostre Fill

Seguim demanant ajuda a la Mare de Déu.

La nostra pregària sol ser de petició. Però quan ens envaeix un desig vehement d'autenticitat i puresa de fe, pensem que no ha de ser així, perquè l'oració de petició pot amagar greus defectes, inconscients o no, que fins i tot serien contraris a l'Evangeli. Mereixeria una forta crítica per part d'ateus deixebles dels "mestres de la sospita" o de cristians que varen assumir decididament la modernitat: la pregària de petició seria una fugida de la pròpia responsabilitat de persona adulta i lliure, respondria a una idea de Déu miracle que ve a solucionar-nos els problemes, es consideraria una acció característica de les persones dèbils o no gaire desenvolupades...

Tanmateix, Jesús no només no rebutjava l'oració de petició, sinó que a més ens convidava a fer-la insistentment: "Demanu i Déu us donarà; cerqueu i trobareu; truqueu i Déu us obrirà" (Mt 7,7). Sembla que el problema no és fer o no fer l'oració de petició, sinó saber situar-se correctament davant Déu. En el cas de la nostra pregària, a més, hem d'encertar en la nostra posició davant Déu i junt a Maria, la Mare de Jesús, a la qual dirigim directament les nostres paraules.

Coneixem Maria, que per dos cops, per l'àngel i per Elisabet, és anomenada "beneïda o benaurada" per l'amor i la gràcia de Déu. No sabem si ella havia demanat a Déu aquest do, però sí sabem "la seva riquesa", l'abundància de vida de la qual gaudia, havia estat regalada per Déu, perquè havia trobat en ella dues condicions: la pobresa i la confiança. És beneïda en la seva fe i en la seva pobresa. Així doncs, hi ha una cadena, segons la lògica de Déu, entre "pobresa – confiança o fe – benedicció". I és aquesta benedic-

ció, el que la fa poder ser intercessora per a nosaltres.

- La nostra Església ha de saber implorar, amb humilitat, els favors de Déu. Alhora ha de recordar que té al seu costat (de part seva) Maria, en la qual troba la sobreabundància de benedicció i la intercessió amiga.
- Però abans ha de mirar com n'és de pobra i necessitada. I fer-ho sense complexos ni neguits, ans al contrari, gaudint de la pau que dóna saber que és a prop de Maria i per tant estimada de Déu.
- I un cop reconeguda la seva pobresa, refiar-se de la invitació de Jesús a demanar, mirant d'aprendre del testimoniatge de Maria, que mereixia ésser beneïda perquè havia cregut.

En podem treure totes les conseqüències. També nosaltres, si reproduïm l'experiència de Maria, podem esdevenir intercessors en favor dels germans. La benedicció d'amor que ens vindria de Déu, ens faria alhora capaços de dir-li una paraula per les persones més necessitades, o les que són més a prop de les nostres vides, o les més estimades. Així la comunió de vida amb la Mare de Déu, ens farà viure encara més en comunió amb els nostres germans. Tot és un mateix i únic misteri.

Vida de la pregària (8) (29-7-2007)

Atanseu-nos els favors del vostre Fill sobre la nostra gent.

Posats en el camí de la pregària de petició, tot reconeixent-nos pobres i creients (refiats de Déu), demanàvem la benedicció sobre la nostra Església. Però, tal com

succeïa en la Mare de Déu, ni l'amor que cerca i prega, ni el do que es pot rebre, són realitats tancades en si mateixes: de cap manera es demana quelcom per a un mateix en exclusiva o l'amor, que empeny a pregar, deixa d'ésser expansiu i universal. Qui rep el do i la benedicció de Déu des de la pobresa i des de la fe, tot d'una sent que, barrejat amb l'agraïment, neix dintre seu un afecte intens pels germans que al seu costat pateixen.

Qui prega du al cor tot el món. I no d'una manera abstracta o general, sinó ben en concret: els espais, els moments, les persones, les institucions, els grups, la cultura, els amics, la família, la natura... Més encara si qui prega és l'Església, que camina per la història concreta d'aquest món, deixant-se "afectar" per aquesta història i alhora mirant d'intervenir-hi per tal de reconduir-la a la plenitud de Jesucrist. És el que volem dir quan parlem de "la pregària secular de l'Església", l'oració que neix de l'amor vers aquest món, tal com el mateix Déu l'estima (cf. Jn 3,16).

L'únic testimoni explícit d'una d'intercessió pels germans en boca de Maria respon ben bé en aquesta manera de pregar. Era una escena d'allò més quotidiana i humana com les noces d'uns amics i la situació compromesa de mancaça de vi. El missatge evangèlic de Jn 2,1-10 és, naturalment, molt més ampli i profund, però això no treu que la intervenció de Maria hagi tingut lloc en el marc absolutament normal i "mundà", en el sentit de "secular".

És per això que l'Església ha de pregar "per la seva gent"... ¿Quina és la gent "de l'Església"? Sens dubte no només els creients i batejats que pertanyen a ella. Si haguéssim de concretar-los, no podríem

dir sinó que "són tots aquells a qui Déu estima" (com el missatge de pau per als àngels el dia del Nadal). ¿Podríem enumerar-los o posar-hi un límit? Per a Maria els nuvis de Canà "eren gent seva" i en el fons pensaria que eren gent de Déu i que per tant no podien ser indiferents al seu Fill.

- L'Església prega amb els peus a terra, perquè ella no camina per una via especial, sinó trepitjant la mateixa pols dels camins dels seus germans, els homes i dones d'avui.
- Però l'amor que li ha estat comunicat l'empeny a apropar-se als seus companys de camí, fins a sentir les seves vides com a pròpies en un moviment de profunda compassió.
- És aquest moviment la deu d'on brolla l'autèntica pregària d'intercessió.

I quan el moviment d'identificació cordial dirigeix la mirada de l'Església cap als homes i dones d'avui, és inevitable aquell doble i gairebé contradictori sentiment de goig i dolor, com a doble vessant del mateix amor. Així és doncs la pregària eclesial i mariana.

Vida de la pregària (9) (5-8-2007)

Atansea-nos els favors del vostre Fill sobre les vinyes i les fàbriques sobre el riu, la terra i la mar.

La nostra Església, amb Maria, s'obre en un moviment de vertadera compassió vers les homes i dones concrets que caminen al seu costat: se'ls mira i troba que "són seus", i tot estimant-los els fa objecte de la seva pregària d'intercessió.

Si la pregària de tota l'Església ha de trepitjar terra, més encara la d'una Església diocesana que es troba ben situada

en un espai geogràfic i en un medi social específics. Les persones que considera companys de camí i que vol estimar fins a pregar per ells, són persones determinades pel seu entorn natural i social. Elles són més que aquest entorn, però les seves vides es desenvolupen en un diàleg i intercanvi amb ell: per a bé o per a mal són alhora agents pacients i actius del que els envolta.

Així doncs han d'entrar amb ple dret a la nostra oració eclesial particular la natura, les estructures productives de l'economia, també la cultura, les estructures polítiques i socials, els llocs d'oci i lleure... és a dir tot allò que constitueix l'escenari de la vida humana d'aquest espai concret. Perquè, més enllà de la bellesa de l'entorn natural i de la perfecció de les obres socials o culturals, el que ens empeny a estimar tot aquest entorn és el fet que ofereixen el medi on els nostres germans es juguen la vida, s'apassionen, gaudeixen, ploren, lluiten o treballen.

L'estima pel medi natural i, per tant, "la pregària ecològica" no és a l'Església una moda, sinó que arrela en el cor de la mateixa fe cristiana. Recordem les esplèndides pregàries sobre el cosmos i la natura que trobem a la Bíblia, com ara el bellíssim Salm 103 (104). El mateix hem de dir de la sensibilitat per la cultura, la societat i l'economia: "la pregària social" respon a la més pura tradició de l'Església, des dels Sants Pares fins a la moderna doctrina social de l'Església.

Ara contemplem Maria, la Mare de Déu, que, com a Immaculada, és talment el paradís recuperat. En ella tota la creació i tota la humanitat són beneïdes.

- La nostra Església du al cor la bellesa de la natura que l'envolta, en dóna

gràcies i lloa Déu, que ens l'ha regalada com a casa i espai de convivència. Comparteix alhora el goig d'una cultura i d'un medi social, fruit de la creativitat i del treball humà.

- Però l'Església no voldria veure com la natura es degrada cada dia més per l'efecte d'una explotació incontrolada i egoista. Per això prega Maria perquè el seu Fill segueixi beneint la natura, tot conservant-la amb una integritat i una fecunditat semblant a la seva.
- Així mateix l'Església no pot aclucar els ulls davant situacions laborals, estructures econòmiques, accions polítiques, que siguin contràries a la dignitat o als drets humans. Per això demana a Maria que el seu Fill faci que al nostre món social regni la netedat i la integritat de la justícia semblant a l'ànima de la seva Mare.

També a les vinyes, a les fàbriques, a la terra, al riu, a la mar, viu i lluita el Regne de Déu.

Vida de la pregària (10) (19-8-2007)

*Feu que l'Església de Sant Feliu de Llobregat
no perdi mai l'horitzó de la vostra muntanya*

Quan el Senyor ens concedeix un oratge clar, particularment a les hores del capvespre, des del seixanta per cent dels pobles i ciutats de la nostra diòcesi es pot veure la Muntanya de Montserrat. Des d'alguns indrets la seva silueta mostra una figura encisadora, que talla l'horitzó enlairant-lo cap al cel. La seva visió crida a la contemplació de Maria; i en mirar la Mare de Déu, sentim l'escalfor i la pau de la llar.

L'experiència de veure a l'horitzó la serralada de Montserrat és una paràbola del que vivim com a Església en relació amb Maria. Una paràbola que encara resulta més eloqüent, si tenim davant la imatge d'un grup, comunitat o parròquia, que, com tants d'altres, va de romiatge, fent camí des del seu poble o ciutat i que, en tant va acostant-se a la muntanya, va distingint-la amb més nitidesa i deixant-se embolcallar per ella, fins a veure's acollit al seu si. Seria una representació de la nostra Església pelegrina, en recerca constant de la seva plenitud.

Fora bo a propòsit d'aquesta imatge observar que l'horitzó sempre hi és al davant del qui camina, però mai s'assoleix, sembla que sempre fuig del nostre abast, sigui amb una forma determinada, sigui amb una altra. La muntanya de Montserrat és, lògicament, un lloc, un espai fix i, per tant està al nostre abast, pertany al nostre món. Però la interpretació espiritual i simbòlica que en fem demana veure-la sempre en l'horitzó, marcant constantment a la comunitat pelegrina un "més enllà". Perquè de manera semblant a la nostra Església, tot i mantenir dins la seva visual la plenitud de vida, la ciutat on Déu és en tot i amb tots, camina sense parar per aquest món, sota la convicció de que mai arriba el moment definitiu fins que Déu vulgui.

- Sortim i ens posem en camí. Dos gestos que ens costa molt de fer. Només la visió de la meta ens empeny a fer el viatge.
- Si caminem és perquè no hem arribat a la plenitud. Més aviat comptem amb les nostre imperfeccions, però elles, en lloc d'aturar-nos, ens fan donar passos endavant.

- El que més ens ha de preocupar és no perdre mai l'horitzó. La plenitud sempre serà demà, però sempre hi serà.

De vegades el camí serà una feixuga pujada. De vegades semblarà que l'horitzó s'esvaeix. En tant que els ulls veuen, el cor se n'alegra, en tant que la vista s'enterboleix el cor s'entristeix. Però Sant Agustí, mestre de la idea del Poble de Déu pelegrí, cercador apassionat ell mateix de la pau, estimulava a caminar vençant la mandra, i sovint predicava: "canta i camina, sense aturar-te, fins que arribi la pau, quan la teva vida només sigui un cant".

Vida de la pregària (12) (28-8-2007)

*No perdi mai l'horitzó de la vostra muntanya
ni pels miratges seductors
ni per les llàgrimes del sofriment.*

L'Església en camí troba boires, però també falses claredats. Hom no sap què és pitjor. Perquè la boira enterboleix la realitat o amaga la veritat, però les falses claredats, tot i semblar que la posen a l'abast del pelegrí, són un pur reclam cridaner, duen la disfressa de la veritat, essent realment mentida. És talment l'efecte del miratge, que exerceix sobre el caminant una mena de seducció. Cal dir que en aquesta societat nostra, mediàtica i virtual, que viu tant de les aparences, els miratges seductors es multipliquen per tot arreu.

La psicologia del caminant contribueix en aquest efecte-miratge. És el desig d'arribar a la meta i descansar; és la incapacitat per suportar la incertesa; és la mandra que provoca tants autoenganyos...

De vegades és la dolenteria d'uns altres que no volen el bé del caminant, impedit que arribi a la seva meta... El cas és que els miratges esdevenen tant més cridaners i mentiders, quant més feixuc i difícil es fa el camí. També Jesús ens va advertir: "quan us diguin 'mireu el Regne de Déu és aquí o és allà', no us ho cregueu" (Lc 17,21); de falsos profetes n'hi ha i n'hi haurà molts (cf. Mt 24,23). El seu èxit rau en que la seva imatge, la seva aparença, és bona i inclús evangèlica, fins a enlluernar-nos de debò, però no deixen caminar cap a un més enllà, que sempre estarà a les mans de Déu (transcendent).

Per altra banda, de tant en tant la boira que diem interposar-se entre la veritat i la nostra mirada, sembla que omple també els nostres mateixos ulls: no és tal boira, sinó les llàgrimes que neixen del sofriment. Cal comptar amb el sofriment com a element necessari de fet en el camí de l'Església pelegrina. No només amb el sofriment propi de la condició limitada de la humanitat, sinó també amb el sofriment, encara més "escandalós", que prové directament d'ésser cristià, de creure i viure conseqüentment la fe en aquest món. És el dolor dels passos cansats i esforçats fins al límit.

- Tot entrebanc en el camí té a les mans de Déu un sentit: en elles esdevenen moments de salvació.

- La pregunta clau que es fa l'Església caminant és: ¿cap a quina salvació ens porta aquesta boira, aquest miratge, aquest sofriment?

- Una cosa és certa: el bon Déu ens educa cridant-nos sempre, i en aquests moments més encara, a una major maduresa en l'abandó, en la sortida de nosaltres mateixos, en la transformació en Ell.

¿Per què ens costa tant suportar el misteri? ¿Per què volem dominar-ho tot? ¿per què tanta impaciència i tant anhel d'eficàcia? Ens encisa contemplar la Mare de Déu en les escenes de la "pietat". Els bons artistes han arribat a expressar el miracle del dolor i la pau alhora en el mateix rostre: els ulls potser amb llàgrimes, però la mirada serena, el gest ajupit sobre el cos del Fill, però sostenint-lo amb els braços, com qui abraça el misteri, sense defugir-lo...

ALTRES ESCRITS

Article del senyor bisbe per a la revista Pessebrisme, de l'Associació de Pessebristes de Sant Joan Despí, número 21

Servei d'artesa

Voldria aprofitar aquestes breus ratlles que em facilita la vostra revista per expressar-vos un sentiment sincer de personal admiració i agraïment.

Les meves visites a les exposicions dels pessebres han aixecat un primer i espontani sentiment d'admiració pel vostre treball d'artesanía. Amb el benentès que considero "artesanía" com una mena de veritable creació artística i per tant de "producció de bellesa", si se'ns és permès de parlar així.

Un cop l'admiració espontània esdevé reflexió, hom descobreix que el seu origen rau en el fet que la bellesa en si de l'obra material, el pessebre que contemplem, du l'empremta personal del seu artesà. Ell de fet hi ha posat, a més d'hores de treball i d'esforç, també imaginació, habilitat i sensibilitat. És per això que considerem l'obra com "artística", perquè, essent original, aconpleix una de les condicions essencials de l'art.

El sentiment d'admiració pot donar pas, amb un significat més profund, al d'agraïment.

L'agraïment elemental, i crec a més compartit per tothom, ve del fet que el pessebrista ens ha posat davant la nostra mirada una obra bella. Però cal esmentar un altre agraïment sentit per alguns que volem mirar més enllà: la bellesa en aquest cas concret del pessebre, ha estat al servei del misteri, per dir-ho així; ens l'ha posat a l'abast d'una manera senzilla.

Per a nosaltres el pessebre, com a representació de l'esdeveniment històric del naixement de Jesús, consisteix essencialment a posar la creació artesana al servei del misteri, tot recordant que aquest misteri és fruit de la decisió eterna i providencial de Déu d'apropar-se i d'oferir-se a la humanitat d'una manera absolutament humana. Per a un cristià, doncs, el pessebre ve a ser recreació artesana d'aquell espai humà, en el qual es realitza un misteri fonamental de la seva fe. En efecte, el Déu cristià, el Déu de Jesucrist, és Déu amb nosaltres, és a dir, Déu amb la nostra geografia, la nostra ciutat, la nostra història...

Aquesta reflexió ens portaria molt més enllà. Només reiterar-vos la meva admiració i el meu agraïment pel vostre treball. Que Déu us beneeixi i us conservi en el bon esperit de servei creador de bellesa.

Amb tot afecte:

*+ Agustí Cortés Soriano
Bisbe de Sant Feliu de Llobregat*

Tres verbos del humanismo cristiano, «trabajar, pensar y rezar»

Según el obispo de Sant Feliu de Llobregat, monseñor Agustí Cortés

ROMA

25-6-2007 (ZENIT.org)

El humanismo que emana del cristianismo no se improvisa y requiere «trabajar, pensar y rezar» para conseguirlo.

Lo dijo el sábado el obispo Agustí Cortés Soriano, vicepresidente de la subcomisión episcopal de Universidades de la Conferencia Episcopal Española, durante el encuentro de españoles dentro del Congreso de profesores universitarios católicos de Europa en Roma (www.university2000.org).

Monseñor Cortés presidió la sesión dedicada a la identidad del profesor universitario católico en la Universidad Pontificia Gregoriana, en la que profesores de universidades españolas --católicas y no católicas-- compartieron actividades y lanzaron sugerencias para una mayor sinergia.

Entre las propuestas destacó la necesidad de crear un pensamiento intelectual católico capaz de contrarrestar el pensamiento mediático dominante en España. También se presentó una iniciativa de la diócesis de Madrid de encuentro interdisciplinar e interuniversitario de profesores que se reúnen una vez al mes y que pertenecen a distintas sensibilidades eclesiales y movimientos.

El obispo Cortés alentó a la «colaboración» para hacer frente «a retos que nos sobrepasan» y dijo que era importante subrayar la «eclesialidad» de la tarea del profesor universitario.

Por su parte, el arzobispo de Tarragona, monseñor Jaume Pujol Balcells, afirmó que «la universidad es el cerebro de la sociedad» y confortó a los profesores que se sienten «solos» en los ambientes académicos.

Pujol defendió el «gran proyecto cultural positivo» que tiene la Iglesia y agradeció a los docentes su labor.

El secretario de la subcomisión episcopal, don Agustín del Agua, presentó varias iniciativas de este departamento de los obispos españoles, como los congresos que ya se han hecho en Los Negrals, Salamanca y Valladolid, sus libros de actas y su revista y apeló a la cooperación.

Don Agustín del Agua solicitó a los profesores su colaboración con la comisión para tejer redes y coordinarse mejor.

CRÒNICA DIOCESANA

JULIOL

1 de Juliol. El senyor bisbe celebra l'Eucaristia dominical en la Parròquia de Santa Eulàlia de Mèrida del Papiol on confereix el Sagrament de la Confirmació.

4 de Juliol. El senyor bisbe presideix la reunió de final de curs dels Arxiprestos de les dues vicaries a Bruguers.

5 de Juliol. El senyor bisbe participa en la trobada de la Unió Apostòlica a Montserrat i presideix la Missa conventual.

Desè aniversari de la Fundació Abadia de Montserrat 2025. Es va celebrar a l'auditori de la Torre AGBAR, Barcelona, amb la conferència que impartí el P. Abat de Montserrat, Josep M. Soler, president de la Fundació Abadia de Montserrat 2025, que duia per títol: *Montserrat: quasi mil anys de cultura*. Aquesta Fundació va néixer el 4 de juliol de 1997. El seu objectiu és el de crear un nou instrument, adaptat a la legislació vigent de patrocini i de mecenatge, al servei d'un projecte mil·lenari. Al llarg d'aquests deu anys s'han vinculat al projecte més de tres-centes empreses i entitats, i milers de persones i famílies. Amb el seu suport s'han iniciat tasques

de rehabilitació i d'ampliació al conjunt de Montserrat.

6 de Juliol. Reunió del Consell Episcopal.

Concerts d'estiu a Collbató. Cant Coral i orgue. The Royal Hospital School Chapel Choir. Direcció i orgue: Peter Crompton. Església de Sant Corneli de Collbató.

7 de juliol. Trobada dels missioners i famílies de la Província Eclesiàstica de Barcelona a Sant Feliu de Llobregat. El senyor bisbe presideix l'Eucaristia a la Catedral.

El senyor bisbe celebra l'Eucaristia dominical a l'Ermita de Sant Benet d'Espells (Parròquia de Monistrol).

8 de Juliol. El senyor bisbe celebra l'Eucaristia dominical a la Parròquia de Sant Pere d'Avinyó (Cantallops) on confeix el Sagrament de la Confirmació.

10-11-12 Juliol. Reunió dels bisbes de la Conferència Episcopal Tarraconense a la Vall d'Aran.

13 de Juliol. El senyor bisbe participa en la Setmana Catequètica del SIC.

14 de Juliol. El senyor bisbe presideix l'Eucaristia al Monestir de Sirena on una religiosa (de la Parròquia de Sant Joan Baptista de Sant Feliu de Llobregat) fa els Vots solemnes.

16 de Juliol. El senyor bisbe presideix l'Eucaristia en la residència del Carme, en la Festa de la Mare de Déu del Carme.

17 de Juliol. El senyor bisbe visita dues

tandes de colònies d'Esplais de Vilanova i la Geltrú i Sant Vicenç dels Horts.

20 de Juliol. Reunió a Madrid de la Subcomissió d'Universitats de la Conferència Episcopal Espanyola.

Concert d'orgue: Cicle Els orgues de Catalunya. Parròquia de Sant Bartomeu i Santa Tecla.

A càrrec de Claudio Astronio (Bolzano, Itàlia).

23-28 de Juliol. El senyor bisbe predica els exercicis Espirituals a la Casa d'espiritualitat La Immaculada de Tiana. Organitzat per Els Grups d'Oració i Amistat.

30 de Juliol. El senyor bisbe rep en audiència els representants del Seminari de Doctrina Social de l'Església SEDASE, en la seva trobada de final de curs feta a la Colònia Güell.

AGOST

1 d'Agost. El senyor bisbe rep a la Sra. Rosa Boladeres, presidenta del Consell Comarcal del Baix Llobregat.

2 d'Agost. El senyor bisbe visita les obres d'enderrocament dels edificis on es construirà la Nova Seu del Bisbat.

2-7 d'Agost. XVII Encontre nacional de verges consagrades. A la residència Mare Ràfols de Vilafranca del Penedès amb la presència del bisbe Demetrio Fernández, bisbe de Tarazona i membre de la Comisión Episcopal para la Vida Consagrada.

El treball va girar a l'entorn de "l'estudi i reflexió per aprofundir en el propi carisma". El divendres 3 d'agost va presidir l'eucaristia el bisbe Agustí juntament amb el delegat per a la Vida Consagrada, P. Josep Roca. El dissabte hi va intervenir el delegat de pastoral litúrgica i sacramental, Mn. Xavier Aymerich (vegeu el text de la seva conferència a la secció de la Delegació Diocesana de Litúrgia i Pastoral Sacramental, en aquest butlletí).

10 d'Agost. El senyor bisbe presideix l'eucaristia en la Festa de Sant Llorenç, titular de la Catedral i Patró de la ciutat de Sant Feliu de Llobregat.

22 i 23 d'Agost. Trobada del senyor bisbe amb preveres joves a la Casa d'espiritualitat de Santa Teresa del Desert de les Palmes (Castelló) i visita a l'exposició de les imatges d'art sagrat a Xàtiva.

27 d'Agost a l'1 de setembre. Curset per a organistes d'església. El monestir de Montserrat acull la quinzena edició d'aquest curset, amb el patronatge de la Comissió interdiocesana de litúrgia de la Conferència Episcopal Tarraconense. S'adreça a aquelles persones que exerceixen d'organistes a les parròquies i comunitats religioses.

28 d'Agost. Sant Agustí, Onomàstica del senyor bisbe.

DELEGACIONS

Delegació Diocesana per a la Vida Consagrada

11.7.07. Artieda (Navarra). Capítol general de les Germanes de la Caritat de Santa Anna. El tema sobre el qual han versat les deliberacions ha estat: "Noves formes de ser hospitalàries: mística i profecia en un món plural i globalitzat". Han dedicat algunes jornades a reflexionar sobre el carisma i la missió compartida amb els laics. Hi ha participat laics de diversos països. La congregació ja ha acomplert 200 anys de vida. Al nostre bisbat estan radicades al Molí d'en Rovira (Vilafranca), casa natal de la fundadora, la beata Maria Ràfols.

2-7.8.07. Residència Mare Ràfols, de Vilafranca del Penedès. XVII Encontre nacional de Verges Consagrades, sota el lema: "Estudio y reflexión para profundizar en nuestro carisma", organitzat per la verge consagrada Margarita Fiat, del Castell de Subirats. Ha presidit l'Eucaristia de benvinguda el Sr. Bisbe de Sant Feliu de Llobregat Agustí Cortès, acompanyat pel Delegat de VC. L'encontre ha tingut moments de pregària i de reflexió orientats per Mn. Josep A. Arenas, delegat episcopal per a la VC de Barcelona, i han estat presentades les ponències següents:

"Fundamento cristiano de la virginidad", pel bisbe de Tarazona Mons. Demetrio Fernández.

"Elementos espirituales en el ritual de consagración de vírgenes", per Mn. Xavier Aymerich.

"El amor esponsal en la doctrina mística de San Juan de la Cruz", per Gloria Irene Álvaro Sanz, O.V.

"Pistas marianas para nuestra vocación", per Pilar Macarro Sancho, O.V.

L'encontre ha acabat amb una participació en la missa conventual de Montserrat i la visita a la cova de Sant Ignasi de Manresa.

2-15.8.07. Roma. *XX Capítol General de les Missioneres Filles de la Sagrada Família de Natzalet*. El lema del capítol general ha estat "Porteu al món l'esperança". Ha resultat elegida superiora general per postulació per a un tercer trienni la mare Edith Gutiérrez i el seu consell queda format per: Ramona Gabarró, M^a Àngels Melero, Nhur Luque i Belén Aragón.

6.8.07. *Montserrat*. El P. Oriol M. Diví OSB, va celebrar els 50 anys de professió monàstica. Va renovar els vots davant els seus germans de comunitat, familiars i amics durant la missa conventual presidida per l'abat Josep M. Soler. El P. Oriol M. (Pere) va néixer el 12 de febrer de 1924 a Esplugues de Llobregat i va entrar al Monestir de Montserrat el 1956 –havia estat ordenat sacerdot el 31 de maig de 1952-, va fer la professió temporal el 6 d'agost de 1957 i la solemne el 15 d'agost de 1960. És un artista gravador de fama internacional per la seva dedicació als ex-libris.

Un altre motiu de joia va ser la primera professió del G. Bernat (Daniel) Juliol i Galí. Va néixer a Girona el 31 d'octubre

de 1978. És llicenciat en Dret i va entrar al noviciat l'11 de juliol de 2005.

29.8.07. *Esplugues. Comunitat de Missioneres Filles de la Sagrada Família de Natzalet*. La Gna. Olga Rodríguez Rodríguez celebra el 25è aniversari de la seva professió religiosa, amb una eucaristia comunitària presidida pel Delegat de Vida Consagrada..

Delegació Diocesana de Litúrgia i Pastoral Sacramental

XVII Encontre Nacional de Verges Consagrades Molí d'en Rovira, Vilafranca del Penedès 2 al 7 d'agost de 2007

Ponència del delegat episcopal, el dissabte, 4 d'agost

Elementos espirituales en el Ritual de Consagración de Vírgenes

O- DOS PREVIOS

- **Presentación del ponente** (completando la que se haya hecho). Sacerdote diocesano, de Barcelona incardinado en Sant Feliu de Llobregat, vicario de las parroquias de Vilafranca del Penedès y encargado de otras pequeñas de la zona. Delegado diocesano de pastoral sacramental y liturgia de esta diócesis. Por consiguiente, **bienvenida** a todas las que estáis celebrando este encuentro en esta localidad y en esta diócesis.
- **Reflexión personal.** Cuando mossèn Arenas me pidió esta intervención, reconocí mi desconocimiento total del tema, tanto del ordo virginum

como del ritual de consagración de vírgenes. Agradezco, pues, la ocasión que se me ha ofrecido, ya que al preparar esta intervención he tenido la ocasión de conocer y profundizar en él. Entended, pues, que mi aportación no será la de un experto, sino la de la reflexión que un servidor he realizado a partir de un primer contacto con el ordo y con el ritual. Lo que he descubierto y reflexionado, lo comparto con vosotras. Se trata de una aportación humilde, pero que puede también ser interesante esta impresión sin juicios a priori. En todo caso, a mi me ha servido; espero que os sirva también a vosotras.

-esquema

I- UNA ESPIRITUALIDAD QUE NACE DE LA LITURGIA

- He considerado introducir este primer punto, antes de pasar a enumerar propiamente los elementos espirituales del ritual, porque todos sabemos que la liturgia es muy importante en la vida de la Iglesia y en toda la vida cristiana: "**culmen y fuente**", dice Sacrosantum Concilium 10. La liturgia es la celebración del misterio pascual de Cristo, y concretamente la celebración litúrgica es el momento culminante en el que se realiza plenamente la santificación del ser humano (dimensión descendente) y el culto de los hombres a Dios (ascendente). Muy importante, pues, esta **centralidad de la liturgia**, que supone también una fuente de vida espiritual para todos los cristianos.

- Pero esta reflexión, que es válida para todos, lo es más todavía en el caso de las vírgenes consagradas. ¿Por qué? Pues porque vosotras no tenéis una Regla ni unas constituciones; el **Rito de consagración litúrgica**, con todo su contenido, es la Regla. Tampoco tenéis fórmulas jurídicas ni contratos, basta el rito de la consagración para hacer de la mujer que se consagra una nueva realidad. Además, fue la misma Congregación para el Culto la que restableció este ordo al publicar el nuevo ritual el año 1970. Fue precisamente en el contexto de una época de revalorización de la liturgia en la vida de la Iglesia, a partir del Concilio Vaticano II y de su constitución sobre la sagrada liturgia "Sacramentum Concilium", que renació también en la Iglesia esta forma de vida consagrada, de gran valor litúrgico.

- Recordemos aquella regla "**lex orandi – lex credendi**". Que quiere decir que el contenido de los textos litúrgicos, de las oraciones, es el que mejor expresa el contenido de la fe, lo que creemos, lo que significa, lo que es. Y aquí se ve clarísimamente en este ritual, ya que de sus textos y sus oraciones, e incluso de sus observaciones, se puede deducir la identidad y también la espiritualidad de la virgen consagrada.

Por ejemplo, en ningún lugar mejor que en el ritual se puede encontrar la **definición de la virgen consagrada:**

- En las observaciones previas: *Las vírgenes sagradas, impulsadas por*

el Espíritu Santo, consagran su castidad para amar más ardientemente a Cristo y servir más libremente a los hermanos. Las vírgenes cristianas, por medio de obras de penitencia y misericordia, deben dedicarse al dinamismo apostólico y a la oración santa, según su situación y carismas" (Praenotanda, 2).

- O bien en el escrutinio (n.17), cuando el obispo interroga a las que van a consagrarse y les pregunta sobre su intención. Ahí, en esas tres preguntas y respuestas, queda expresada también y bien resumida su identidad:

+ ¿Queréis perseverar, todos los días de vuestra vida, en el santo propósito de la virginidad, al servicio de Dios y de la Iglesia?

+ ¿Queréis caminar por la senda de los consejos que Cristo propone en el Evangelio, de tal forma que vuestra vida sea ante el mundo un claro testimonio de amor y un signo manifiesto del reino futuro?

+ ¿Queréis ser consagradas a nuestro Señor Jesucristo, y ante la Iglesia ser desposadas con el Hijo del Dios altísimo?

- Vemos, pues, claramente, cómo en el rito litúrgico aparece la identidad de la virgen consagrada. De hecho, es el rito sacramental el que **configura la nueva identidad** de la mujer que se consagra. De un modo especial vale la pena destacar el texto de la oración consecratoria, un texto anti-quísimo del siglo V que se ha recuperado y muy rico en su contenido

(n.24). *Por este rito de consagración, la Iglesia manifiesta su amor a la virginidad, implora la gracia sobrenatural de Dios sobre las vírgenes y pide insistentemente la efusión del Espíritu Santo (Pr.1; 7f).*

- La especial vinculación litúrgica de la identidad y de la espiritualidad de las vírgenes consagradas aparece también en el **amor a la liturgia** que deben tener. Se subraya en diversas ocasiones que se trata de una vida secular acompañada siempre de la oración personal. Y dentro de los diversos tipos de oración, se hace una mención específica a la Liturgia de las Horas, la oración litúrgica oficial de la Iglesia: *Para cumplir su ministerio de oración, se aconseja vehementemente a las vírgenes sagradas que reciten diariamente el Oficio Divino, principalmente Laudes y Vísperas...* (Pr.2).

En definitiva, y como primer punto que quería destacar en mi ponencia, esta idea: la espiritualidad de las vírgenes consagradas es una espiritualidad que nace y tiene su máxima fuente en la misma liturgia.

II- ELEMENTOS ESPIRITUALES

Para desarrollar mi aportación sobre los elementos espirituales, no voy a ir analizando el ritual, que seguro es bien conocido por todas. Tiene la típica **estructura de toda celebración litúrgica**. Una introducción y una conclusión, y en el centro las dos partes principales: la liturgia de la Palabra, y la liturgia de la Eucaristía (evidentemente el rito de consagración

de vírgenes se celebra siempre dentro de la misa). Y en medio de esas dos partes principales, se celebra el rito propio del sacramento o sacramental. En nuestro caso, el rito de consagración de vírgenes, que consta de: la llamada de las vírgenes, antes de la homilía del obispo (de la que el ritual ofrece un modelo); el escrutinio o interrogatorio; la letanía de los santos; la renovación del voto de castidad; la oración consecratoria; y la entrega de las insignias. Después de la cual continúa la misa.

Como digo, no voy a ir comentando este rito en sus diversas partes. Sino que voy a enumerar los diversos elementos espirituales que a mí me ha sugerido el estudio y reflexión del ritual. En todo caso, eso sí, ilustraré cada uno de los elementos con citas o comentarios de las diversas partes del ritual. Y los elementos espirituales que a mí me han salido son 7, que paso a comentar a continuación.

1.- Carisma femenino

Es obvio que este es un ritual **para mujeres**. Significativamente, el ritual de la consagración de vírgenes está publicado en una misma edición juntamente con el ritual de profesión religiosa, y junto con él comparte por ejemplo el leccionario. Pero así como en el caso de la profesión religiosa aparece un capítulo para la profesión de los religiosos, otro para la profesión de las religiosas, y otro para la promesa de los religiosos y las religiosas, el rito de la consagración de vírgenes es sólo para mujeres. Repito que es obvio. Pero que sea obvio no significa que no tenga que mencionarse. Porque me parece muy importante, y que de este carisma femenino también nace una espiritualidad.

Para mí esta especificidad femenina tiene un alto valor, ya que significa una **valoración de la mujer** en la sociedad y en la Iglesia. En un momento de sensibilidad social y eclesial sobre el papel de la mujer, es destacable que haya un rito que sólo lo pueden recibir mujeres, ofreciéndoles pues ahí un espacio de identidad propia.

Además, también ese carisma femenino ofrece elementos propios de los que se puede sacar una espiritualidad. Por ejemplo, la identidad femenina expresa mejor el **contenido esponsal** (esposa de Cristo), un elemento esencial que luego comentaremos con más detenimiento. Y otro elemento, que también saldrá más adelante, la mujer puede aportar el valor de la **maternidad espiritual**, que es un rasgo propio de la virginidad consagrada. En el proyecto de homilía que propone el ritual, hay un fragmento que dice: *Vosotros, que por amor a Cristo habéis renunciado al gozo de la maternidad, seréis madres espirituales, por el fiel cumplimiento de la voluntad divina, cooperando con Dios por el amor, para que sea engendrada o devuelta a la vida de la gracia una muchedumbre de hijos* (n.16). La mujer aporta, pues, su propia condición femenina, su forma propia de amar a Dios y a los demás, que puede ser muy fecunda. Y esta condición femenina también es una fuente de espiritualidad.

2.- Secularidad

También esta es una característica propia del orden de las vírgenes, y más aún, una novedad de ritual actual: el hecho de que ahora se permite recibir la consagración no sólo a religiosas, sino también (como dice textualmente el ritual) a *vír-*

genes que viven una vida seglar (Pr.3,5). Son, por tanto, mujeres consagradas, pero sin apartarse del mundo, sin pertenecer a una estructura religiosa, sin vivir en comunidad con otras consagradas. No tienen ni la mínima estructura religiosa de los institutos seculares. Son laicas, eso sí, **laicas consagradas**, que viven su consagración en el trabajo cotidiano, en las obligaciones familiares si las hay. **En medio del mundo**, vamos. Así lo dice el ritual en la fórmula segunda de bendición final: *Que Dios os haga testimonio y signo de la caridad divina en medio del mundo* (n.98). Y este rasgo secular conecta perfectamente con la sensibilidad del Concilio Vaticano II, la revalorización del laicado, del sacerdocio común de todos los fieles obtenido por el bautismo, del papel fundamental que todo cristiano tiene de ser "**sal y luz**" en medio de la sociedad. Pues todo ese contenido y toda esa espiritualidad del laicado, mucho más para las vírgenes consagradas, que con su carisma propio están llamadas a ser signo y testimonio, un signo y testimonio mucho más próximo y comprensible para los demás.

Dedicadas al servicio de la Iglesia y de los hombres, de la Iglesia y del prójimo. Es una expresión muy significativa que se va repitiendo en el ritual. Por ejemplo, en un fragmento muy bonito de la homilía que propone el ritual y que dice: *Recordad siempre que os habéis consagrado al servicio de la Iglesia y de todos los hombres. En el ejercicio de vuestro apostolado, tanto en la Iglesia como en el mundo, así en el orden espiritual como en el temporal, procurad que vuestra luz alumbre siempre a los hombres, de tal manera que, al ver vuestras buenas obras, glorifiquen al Padre que está en el cielo* (n.16). Vuestra

condición secular, pues, es también un elemento del que extraer vida espiritual.

3.- Un camino personal

Creo personalmente que esta característica propia de vuestro carisma también puede ser fuente de espiritualidad para vosotras. El hecho de no estar ligadas a una congregación, sino hacer un itinerario individual, comporta una gran **responsabilidad** personal del propio camino, ya que se hace con gran **autonomía y libertad**. De hecho, era el miedo a esa libertad en medio del mundo lo que hacía que no se concediera la posibilidad. Con el nuevo ritual se recupera, pues, la **confianza** hacia la mujer que se siente llamada a vivir esa vocación.

El rito de consagración determina sólo el estado de vida, pero no concreta, sino que ofrece una gran variedad de posibilidades. Cada una es la que (con el consejo y la orientación del obispo, como luego veremos) elabora su **propia "regla de vida"**. La única y común identidad de las vírgenes consagradas se concreta en la variedad y pluralidad del camino personal de cada virgen en concreto. Es lo que la oración consecratoria denomina en un determinado momento **casta libertad** (n.24). Qué bonita esta expresión, ¿verdad?: casta libertad.

Pero claro, una opción de vida sin estructuras ni medios preestablecidos, sin las seguridades y las garantías que ofrece la institución, es un camino de santidad muy exigente, que necesita gran **intensidad espiritual, madurez, equilibrio psicológico...** Tanto para determinar el propio camino, como para "resistir" (perdonad la expresión) en medio del mundo.

Porque a menudo os encontráis solas, y es por tanto un camino arduo, más aún en una sociedad como la nuestra secularizada, indiferente, incrédula. Estáis a la intemperie. Por eso, repito, es necesario un gran **compromiso de formación y de oración**. En este aspecto tenemos muchos puntos en común las vírgenes consagradas y los sacerdotes diocesanos.

4.- Virginitad

¡Qué vamos a decir de este elemento que es central de vuestra identidad, y por tanto también de vuestra espiritualidad! La virginidad es un signo de consagración total al otro, que posee ya en sí mismo un gran valor humano, y por tanto también un gran valor cristiano cuando el destinatario de ese amor y seguimiento total y único es Cristo. Sin duda, la virginidad es un valor también interpelador para el mundo de hoy, que va por otros caminos. Ver a una mujer que es capaz de hacer una **opción de amor y donación radical**, no poniendo el acento en la renuncia sino en la opción, sin duda interpela. Y más cuando seamos capaces de testimoniar la libertad, y también como hemos dicho antes la fecundidad, que ese compromiso comporta.

No voy a extenderme en la reflexión de este elemento, que tenéis sin duda ya muy trabajado, sino sólo poner algún ejemplo de momentos en que este aspecto aparece en el ritual con toda su riqueza, y que por tanto puede ser fuente de reflexión espiritual para vosotras.

- En el ritual el valor de la virginidad aparece en **diferentes momentos del rito**.
 - Por ejemplo, cuando el obispo hace

la llamada a las vírgenes: *Venid, hijas, que el Señor va a consagrar vuestro propósito de virginidad, por mi humilde ministerio* (n.82).

- En la 1ª de las 3 preguntas del escrutinio, que antes ya hemos comentado.
- Evidentemente, en la renovación del propósito de castidad: *Recibe, padre, mi propósito de guardar castidad perfecta y de seguir fielmente a Cristo* (n.22).
- Y en la oración consecratoria: *Mira, Señor, a estas hijas tuyas que, poniendo en tus manos su deseo de continencia, te ofrecen aquella virginidad que tú mismo hiciste desear*. Esta oración consecratoria habla también del *amor a la virginidad, del don de la virginidad...* (n.24).
- Es una idea similar a la que aparece también en la oración colecta de la misa propia: *Concede, Señor, a estas hijas tuyas, a quienes has llamado a la virginidad, perseverar hasta el fin en su propósito* (pág.186).
- Un momento interesante es el de **las letanías**.
 - El propósito de virginidad de las que van a ser consagradas aparece en la introducción y en la conclusión: *Escucha, Señor, la oración de tu Iglesia y vuelve tu mirada sobre estas hijas tuyas que has llamado a la virginidad: ayúdalas a caminar por la senda del Evangelio, a desear siempre lo que te es grato y a realizarlo con todo su corazón* (n.21).

- También hay una petición explícita en la parte correspondiente: *Para que conserves y acrecientes en la Iglesia el amor a la virginidad* (n.20).
 - Y un detalle curioso que quería comentar, y son algunos nombres que aparecen en la lista de los santos y santas a los que se pide que rueguen por nosotros. Santa Inés es una virgen y mártir típica, que aparece incluso en el canon romano, y también en todas las versiones de las letanías. Como también santas típicas en las letanías por su importancia en la Iglesia: santa Catalina de Siena, santa Teresa de Ávila. En las letanías de la profesión religiosa y de consagración de vírgenes aparecen algunos nombres específicos, como santa Marina, santa Escolástica, santa Clara, santa Rosa de Lima... Pero en las letanías del rito de consagración de vírgenes aparecen además dos nombres que sólo están aquí, por tanto dos modelos muy específicos: santa María Goretti y santa Margarita María de Alacoque. Vale la pena tener en cuenta este detalle.
- Comento también el **leccionario** del ritual. Hay muchas lecturas, tanto del Antiguo como del Nuevo Testamento, salmos y evangelios para escoger. Algunas son comunes con los rituales de profesión religiosa, otras están específicamente propuestas para la celebración de consagración de vírgenes.
 - Entre estas, quisiera destacar **1Co 7,25-35**, en la que san Pablo hace una alabanza del **celibato** como opción que permite dedicarse exclusivamente y sin otras preocupaciones a las cosas del Señor.
 - Entre los evangelios, destacamos **Mt 19,3-12**, en el que Jesús explica a sus discípulos que *hay algunos que se hacen eunucos por el Reino de los Cielos*.
 - Otra muy importante: **Mt 25,1-13**. La parábola de las 10 vírgenes. Esta parábola aparece también citada o con referencias explícitas en diversos momentos del ritual, tanto por sus referencias a la virginidad como al banquete de bodas.
 - Un evangelio también importante es la anunciación: **Lc 1,26-38**. El motivo es que María se propone evidentemente como modelo de virginidad consagrada a Dios.
 - Este punto de **María como modelo** aparece también en otros lugares del ritual, y vale la pena comentarlo. Porque María se presenta para las vírgenes consagradas no sólo como modelo de obediencia (que lo es también para todo cristiano) y de virginidad (lo es también para todo religioso o religiosa consagrado), sino también de mujer, sencilla y normal en la vida cotidiana, en medio del mundo (y este punto es muy sugerente para vosotras).
 - Por ejemplo, el modelo de homilía que propone el ritual dice: *A ejemplo de María, la Virgen Madre de Dios, apeteded llamaros y ser esclavas del Señor* (n.16).
 - En la letanía de los santos, a la invocación a santa María, madre de

- Dios, se añade aquí *Santa Virgen de las Vírgenes* (n.20).
- O la misma bendición final: *El Espíritu Santo, fuente de vida, que cubrió con su sombra a la Virgen, y que hoy, con su venida, ha consagrado vuestros corazones, os llene con su fuerza, para que viváis entregadas al servicio de Dios y de la Iglesia* (n.36).
 - Significativamente, se recomienda celebrar la consagración de vírgenes, no sólo en los días de la octava de Pascua, en las solemnidades o domingos, sino también de un modo especial *en las fiestas de la Virgen María o en las fiestas de las santas vírgenes* (n.1).
- Un último comentario. La virginidad aparece a menudo como **signo escatológico**, como apertura a la vida nueva que tendrá su plenitud en el Reino de los cielos. ¿Recordáis aquella cita del evangelio?: "El matrimonio, les dijo Jesús, es algo que pertenece a este mundo. Pero los que merezcan resucitar y entrar en el reino venidero, ya no tendrán nada que ver con el matrimonio (no habrá esposo ni esposa), como tampoco tendrán nada que ver con la muerte, porque serán como ángeles" (Lc 20,34-36 // Mc 12,25).
 - Pues esa idea aparece ya de entrada en las observaciones previas del ritual: *por este rito la virgen queda constituida persona sagrada, signo trascendente del amor de la Iglesia hacia Cristo, imagen escatológica de la Esposa celeste y de la vida futura* Pr.1).
 - También en el modelo de homilía: *La verdadera patria de la vida virginal que vosotras deseáis es el cielo* (n.16).
 - O en la 2ª pregunta del escrutinio: *de tal forma que vuestra vida sea ante el mundo un claro testimonio del amor y un signo manifiesto del reino futuro* (n.17).
 - O en las peticiones de la oración litánica: *Para que robustezcas en todos los fieles la esperanza en la resurrección y en la vida del mundo futuro* (n.20).
 - Y, evidentemente, en la oración consecratoria: *Oh Dios, tú llevas al hombre a experimentar, ya en esta vida, los dones reservados para el mundo futuro; y así haces a quienes viven aún en la tierra semejantes a los ángeles del cielo* (n.24).

Ciertamente, en todos estos puntos hay muchos y riquísimos elementos para alimentar vuestra espiritualidad desde el carisma de la virginidad.

5.- Carácter esponsal

Pasamos ahora a otro elemento distintivo fundamental de la consagración de vírgenes, que es el dinamismo esponsal, y que ciertamente ofrece también una gran fuente de espiritualidad. El **paralelismo entre el matrimonio y la consagración virginal** es claro, y ofrece también la posibilidad de hacer aplicaciones mutuas entre **el estado conyugal y el estado virginal**. Una referencia bíblica básica aquí es **Ef 5, 21-33**, en la que san Pablo pone en paralelo la relación conyugal entre el esposo y la esposa con la relación entre Cristo y la

Iglesia. La virgen consagrada aquí es signo de la Iglesia, que se casa con el Señor.

Curioso que este elemento esponsal aparece incluso en el **Código de Derecho Canónico**, que define así el orden de las vírgenes: *A estas formas de vida consagrada se asemeja el Orden de las vírgenes, que, formulando el propósito santo de seguir más de cerca a Cristo, son consagradas a Dios por el Obispo diocesano según el rito litúrgico aprobado, celebran desposorios místicos con Jesucristo, y se entregan al servicio de la Iglesia* (CDC, 604,1).

Tampoco en este punto voy a hacer grandes explicaciones, sino sólo alguna citación de lugares del ritual en que aparece esta dimensión esponsal:

- Esta vez comenzaré por el **leccionario**, porque el carácter esponsal de la consagración a Dios tiene muchas referencias bíblicas, sobre todo del Antiguo Testamento, que utilizaba ya ese lenguaje antropomórfico relacionando el amor de Dios para con su pueblo con la imagen del amor humano entre el esposo y la esposa.
 - Por ejemplo, la lectura del Cantar de los Cantares (**Ct 2,8-14**), que también se utiliza en los matrimonios, con la imagen del Amado y la Amada.
 - O los profetas. Por ejemplo, **Is 61,9-11**: *Desborde de gozo con el Señor, y me alegre con mi Dios: porque me ha vestido un traje de gala y me ha envuelto en un manto de triunfo, como novio que se pone la corona, o novia que se adorna con sus joyas.*
 - O el profeta Oseas (**Os 2,14.19-20**): *Esto dice el Señor: Yo la cortejaré, me la llevaré al desierto, le hablaré al corazón. Me casaré contigo en matrimonio*

perpétuo; me casaré contigo en derecho y justicia, en misericordia y compasión; me casaré contigo en fidelidad, y te penetrarás del Señor.

- Muy importante el **salmo 44**, que el ritual utiliza también como canto durante la entrega de las insignias: *Escucha, hija mía: inclina el oído, olvida tu pueblo y la casa paterna: prendado está el rey de tu belleza, póstrate ante él, que es tu Señor. Ya entra la princesa, bellísima, vestida de perlas y brocado; la llevan ante el rey, con séquito de vírgenes, etc.*
- También el evangelio ya citado antes (**Mt 25,1-13**), la parábola de las 10 vírgenes, es la referencia bíblica en el momento de la llamada a las vírgenes antes de la homilía: *Vírgenes prudentes, preparad vuestras lámparas; mirad que llega el esposo, salid a recibirlo* (n.13). O en un momento de la oración consecratoria, cuando se pide para las vírgenes que son consagradas *que no las sorprenda nunca adormecidas* (n.24).
- Otros **lugares del ritual** donde aparece esta imagen esponsal:
 - En el proyecto de homilía: *El Espíritu Santo Paráclito os consagrará con un nuevo título a la Majestad divina, al elevaros a la dignidad de esposas de Cristo, uniéndoos con vínculo indisoluble al mismo Hijo de Dios* (n.16).
 - En la tercera pregunta del escrutinio: *¿Queréis ser consagradas a nuestro Señor Jesucristo, y ante la*

Iglesia ser desposadas con el Hijo del Dios altísimo? (n.17).

- En una de las peticiones de la oración litánica se pide: *Para que nuestro Papa y todos los obispos sean imagen de Cristo, Esposo de la Iglesia (n.20).*
- Muy interesante el contenido y la reflexión que nos ofrece la oración consecratoria: *Así, sin menoscabo del valor del matrimonio y sin pérdida de la bendición que ya al principio del mundo diste a la unión del hombre y la mujer, algunos de tus hijos, inspirados por ti, renuncian a esa legítima unión, y, sin embargo, apetecen lo que en el matrimonio se significa; no imitan lo que en las nupcias se realiza, pero aman lo que en ellas se prefigura. La virginidad ha reconocido a su Autor y, aspirando a la integridad angélica, se entrega al tálamo y al amor de aquel, que es, del mismo modo, Hijo y Esposo de la virginidad (n.24).*
- Muy expresivo es el rito de la **entrega de las insignias**, tanto del velo (si se hace) como sobre todo del anillo, con claro paralelismo con el matrimonio. Además son claras también las palabras del obispo que acompañan dicha entrega: *Recibid el anillo, signo de vuestro desposorio con Cristo; guardad siempre fidelidad plena a vuestro Esposo, para que os pueda admitir en las bodas de su reino (n.26).* Acompañado este rito con el canto del salmo 44, tal como ya hemos comentado.
- Finalmente, en la bendición final se pide: *Jesucristo, el Esposo, que se*

ha unido hoy a vosotras en alianza nupcial, haga fecunda vuestra vida con su divina palabra (n.36).

- También el carácter esponsal de la consagración de vírgenes incluye una **dimensión escatológica**, parecida a la que ya hemos comentado antes en el elemento virginal, ya que esas nupcias son imagen del banquete celestial. Recordemos **Ap 19,7-9**: *Alegrémonos y gocemos, porque es el tiempo de las bodas del Cordero. ¡Mirad la esposa engalanada, vestida de lino finísimo y deslumbrante de blancura. Dichosos los invitados al banquete de las bodas del Cordero.*
 - Es lo que ya hemos citado que dice el obispo en el momento de entregar el anillo a la virgen: *guardad siempre fidelidad plena a vuestro Esposo, para que os pueda admitir un día en las bodas de su reino (n.26).*
 - O al final del modelo de homilía: *Cristo será también vuestra corona cuando os introduzca en el tálamo nupcial de su Reino, donde, siguiendo al Cordero dondequiera que vaya, cantaréis eternamente un cántico nuevo (n.16).*

No me entretengo más. Pero sin duda que esta imagen esponsal de la consagración de vírgenes ofrece una gran fuente de espiritualidad.

6.- Eclesialidad

Esta característica del Ordo virginum también aporta ciertamente elementos para la propia espiritualidad. Algunos ele-

mentos ya han ido saliendo. Por ejemplo, la virgen como **imagen de la Iglesia, esposa de Cristo**. También hemos visto, ya al principio de nuestra aportación, que la virgen consagrada tiene como uno de sus rasgos distintivos su **referencia a la Iglesia** sin ninguna otra mediación institucional. Por tanto, la virgen tiene a **la Iglesia como madre, nace directamente en su seno**. Y esto comporta una **gran identificación, adhesión, obediencia**, a la Iglesia.

Pues esta dimensión eclesial de la virgen consagrada aparece también en diversas ocasiones **en el ritual**:

- Por ejemplo, cuando en las orientaciones previas define la identidad de la virgen consagrada en la dedicación *al dinamismo apostólico* (Pr.2), *al servicio de la Iglesia y del prójimo* (Pr.5b).
- La misma idea de servicio a Dios y a la Iglesia ya hemos visto que se repite en muchos lugares, por ejemplo en la bendición final: *El Espíritu Santo os llene con su fuerza, para que viváis entregadas al servicio de Dios y de la Iglesia* (n.36).
- O cuando dice en qué días debe celebrarse la consagración de vírgenes, no dice un día cualquiera, sino en las grandes solemnidades (n.1); es muy oportuno que se celebre en la catedral (n.3), que se anuncie a los fieles a fin de darle *un sentido eclesial*, público y solemne (n.4), siempre dentro de la misa (n.5)...
- Interesante el hecho que haya un momento de la consagración en la que se entrega a las vírgenes consagradas el libro de la Liturgia de las Horas, como signo de esa unión a la Iglesia que ora oficialmente con

esta oración litúrgica. Dice el obispo: *Recibid el libro de la oración de la Iglesia; con él cantaréis siempre las alabanzas del Padre y oraréis a Dios por el bien del mundo entero* (n.28).

En definitiva, podríamos decir que el rito de consagración de vírgenes es un rito de la Iglesia, que ciertamente afecta a unas personas concretas, pero no como un don privado e individual, sino recibido de la Iglesia y para la Iglesia. Y ciertamente en esta dimensión eclesial hay también una profunda fuente de espiritualidad.

7.- Diocesanidad

Este último punto que voy a comentar ciertamente podría estar incluido en el anterior, porque la diocesanidad no deja de ser un aspecto de la eclesialidad. Pero he notado que hay una insistencia tan grande en este aspecto de la propia diócesis, del propio obispo, que me ha parecido oportuno separarlo para darle entidad propia.

En efecto, la eclesialidad no queda abstracta, sino **concretada en la propia diócesis**, de modo que el obispo se convierte en el referente de la propia consagración, y la Iglesia local en su familia. El **obispo diocesano** adquiere un papel preponderante, debido al hecho de que no hay ninguna estructura intermedia.

- Así, el obispo ordinario no sólo es el ministro del rito (Pr.6), sino también el que admite, discierne, acompaña... la vocación de la virgen consagrada. Las observaciones previas del ritual dicen: *Que sean admitidas a la consagración por el Obispo, Ordinario del lugar. Al obispo le corresponde establecer de qué modo y con qué*

condiciones las vírgenes seglares se obligan a abrazar perpetuamente la vida virginal (Pr. 5c).

- También al comienzo del ritual se dice: *En un día oportuno y próximo ya a la consagración, o si no ha podido ser antes, por lo menos en la víspera del día de la consagración, el Obispo debe recibir a las vírgenes que serán consagradas y, como Padre de la diócesis, entablar con ellas un diálogo pastoral* (n.2).
- Y a continuación: *Ya que las vírgenes seglares son admitidas a la consagración según el criterio y bajo la autoridad del Obispo y por otra parte su misión estará, por lo general, dedicada al servicio de la diócesis, es muy oportuno que la consagración de estas vírgenes se tenga en la catedral* (n.3).

Estos textos lo dicen ya todo. Se trata de darse cuenta de que se establece un **vínculo espiritual entre la virgen y el obispo**, que es el que representa a Cristo, el esposo de la Iglesia, representada por la virgen. Por cierto, la renovación del propósito de castidad, que prevé también el ritual como posible, la virgen lo dirige directamente al obispo (n.22). Antes y después de la consagración el obispo será aquel con quien la virgen consagrada acordará y revisará el estilo de vida y el servicio concreto de su consagración.

Y paralelamente al obispo, la virgen queda **unida de un modo específico a la Iglesia diocesana**, su familia, al servicio de la cual orientará su misión. La virgen consagrada se sentirá pues especialmente integrada, colaborando en ella, siendo en su interior factor de comunión y de vida. La virgen consagrada queda situada en el

corazón de la vida diocesana, por lo que será la primera en experimentar la pertenencia y corresponsabilidad. Recordemos que, de algún modo, como ya hemos dicho, la virgen consagrada representa a la Iglesia, como un icono aquí más concreto de la Iglesia diocesana. Y este es un elemento de gran contenido espiritual para vosotras.

Evidentemente, sin que esta dimensión diocesana excluya en modo alguno la apertura a la **comunión y colaboración** entre las vírgenes consagradas no sólo de la misma diócesis, sino también de otras Iglesias hermanas. Son iniciativas de apoyo y solidaridad entre vosotras, como estos encuentros nacionales que tanto os pueden ayudar.

III- CONCLUSIÓN

Quiero terminar mi aportación repitiendo en voz alta la **parte final de la oración consecratoria**, esa bella pieza litúrgica, concretamente cuando se pide a Dios por las vírgenes que son consagradas, y se hace de ellas un **retrato ideal** de lo que deberían ser, mejor de lo que serán con la ayuda de Dios: un **conjunto de virtudes** que ciertamente pueden ser no sólo motivo de reflexión sino también fuente de espiritualidad. Dice así:

*Que brille en ellas, Señor, por el don de tu Espíritu,
una modestia prudente, una afabilidad
juiciosa, una dulzura grave, una libertad
casta;
que sean fervientes en el amor y nada
amen fuera de ti.
Que sean dignas de alabanza, pero no
busquen ser alabadas;
que te glorifiquen, Señor, por la santidad*

de su cuerpo y por la pureza de su espíritu;

que por amor te teman y con amor te sirvan.

Que tú seas su honor, su gozo, su deseo; encuentren en ti descanso en la aflicción; consejo, en la duda;

fuerza, en la debilidad; paciencia, en la tribulación; abundancia, en la pobreza; alimento, en el ayuno; remedio, en la enfermedad.

Que en ti, Señor, lo encuentren todo y sepan preferirte sobre todas las cosas.

Por Jesucristo, nuestro Señor. Amén.

EL MOTU PROPRIO "SUMMORUM PONTIFICUM"

(Vegeu els textos a la secció de la Santa Seu)

Amb data 7 de juliol de 2007 es va publicar aquesta Carta Apostòlica "Motu Proprio data" del papa Benet XVI sobre l'ús de la litúrgia romana anterior a la reforma del Concili Vaticà II. Aquest document concreta el que ja havia dit Joan Pau II (Motu Proprio "Ecclesia Dei" de 1988), que buscava l'acollida dels tradicionalistes de la Fraternitat Sant Pius X (arquebisbe Lefèbvre) dins l'Església catòlica i afavorir la reconciliació interna.

La publicació d'aquesta carta apostòlica ha donat peu a diverses opinions sobre la seva conveniència i oportunitat. Tanmateix, i més enllà d'aquest debat, que serà bo mantenir, cal dir que tant el Motu Proprio del Sant Pare, com la carta als bisbes que l'acompanya, i també la nota informativa de l'oficina de premsa de la Santa Seu, deixen ben clar que la forma ordinària de celebrar la Litúrgia Eucarística és la del missal promulgat per Pau VI

l'any 1970 i reeditat per Joan Pau II, en el marc de la reforma litúrgica encetada pel Concili Vaticà II (l'edició actual és de l'any 2000). D'aquest missal hi ha una edició oficial en llatí, que pot utilitzar-se sempre, i traduccions en les diferents llengües editades per les respectives conferències episcopals.

La possibilitat d'utilitzar el missal anterior, editat l'any 1962 per Joan XXIII com a darrera reforma del missal tridentí de Pius V, resta com a possibilitat extraordinària, en unes determinades circumstàncies molt concretes, quan un grup estable de fidels, formats en l'ús i l'espiritualitat dels llibres litúrgics anteriors a la reforma, ho desitgin i ho demanin. A més, diu el papa, l'ús d'aquest missal demana estar avesats a la llengua llatina, cosa ja no habitual en els nostres dies. I cal evitar tota discòrdia, deixant en últim terme als bisbes el criteri pastoral en cada diòcesi. Per la qual cosa "es veu clarament que el nou Missal romandrà certament com a forma ordinària del ritu romà, no només per la normativa jurídica sinó per la situació real en què es troben les comunitats de fidels" (carta del papa als bisbes).

Xavier Aymerich

NECROLÒGIQUES

20.7.07. *Santuari de la Mare de Déu de la Font Santa (Subirats).* Va morir sor **Josefina Olivella i Canals**, monja benedictina del monestir de Sant Pere de les Puel·les (Barcelona). Va néixer a Can Bas, de Lavern, el dia 2 de novembre de 1907. Entrà al monestir el 12 de novembre de 1943 i va fer la professió solemne el 6 de maig de 1949. Cursà estudis a Bèlgica al "Centre internacional d'Etudes de la Formation Religieuse Lumen Vitae" en vistes a una projectada fundació de l'orde a l'Índia, que no va prosperar. El dia 21 de març de 1977 es traslladà a viure al santuari de la Mare de Déu de la Font Santa, on va viure 30 anys, treballant en la seva reconstrucció i manteniment i acollint i ajudant els qui hi acudien.

4.8.07. *Sant Feliu de Llobregat.* Al Col·legi del Bon Salvador va morir sor **Maria Isabel Luisa García**. Va néixer el 19 de febrer de 1917 a Cabañaquinta, un poble miner i ramader d'Astúries. Amb ocasió del Congrés Eucarístic de Barcelona de 1952 va conèixer les germanes del Bon Salvador i va demanar de ser-hi admesa. Va fer el postulantat a Albi (Sud de França) i el noviciat a Caen (Normandia). Va professar el 1955. A la comunitat de Sant Feliu, exercí diverses tasques, sobretot

treballant a la cuina del col·legi. Va retirar-se a la residència Santa Teresa. Serà sempre recordada com una germana senzilla, fidel a la seva vocació, de bon humor, alegre i afectuosa.

Mn. Antoni Margarit Taià, va néixer el 9 de setembre de 1918, a Sitges. Va cursar els seus estudis al Seminari de Barcelona. El 20 de desembre de 1941 va rebre el Lectorat al Seminari de Barcelona, el 21 de desembre del mateix any, l'Acolitat al Palau Episcopal, el 18 de desembre de 1943 va ser admès a Ordes, al Seminari. Va ser ordenat de diaca el 4 de març de 1944, al Palau Episcopal, i va ser ordenat de prevere el 19 de març de 1944, a la Parròquia del Sant Esperit de Terrassa.

Els seus càrrecs pastorals han estat:

- ⊙ Coadjutor de la Parròquia de Nostra Senyora del Port (24 d'octubre de 1944)
- ⊙ Coadjutor de la Parròquia de Sant Feliu de Codines (10 de desembre de 1946).
- ⊙ Coadjutor de la Parròquia de la Mare de Déu de Montserrat, de Barcelona (22 d'abril de 1948).
- ⊙ Coadjutor de la Parròquia de la Mare de Déu del Carme, de Barcelona (22 d'abril de 1949).
- ⊙ Coadjutor de la Parròquia dels Sants Àngels Custodis, de Barcelona (22 d'abril de 1949)
- ⊙ Ecònom de la Parròquia d'Albà (22 d'abril de 1949)
- ⊙ Ecònom de les Parròquies de Sant Cugat Sesgarrigues i Sant Sebastià dels Gorgs (20 de juny de 1952).
- ⊙ Regent de les Parròquies de Sant Cugat Sesgarrigues i Sant Sebastià dels Gorgs (15 de juliol de 1952).

⊙ Rector de les Parròquies de Sant Cugat Sescarrigues i Sant Sebastià dels Gorgs (2 de juliol de 1954).

A més de la seva tasca pastoral va realitzar una notable i reconeguda tasca com a historiador. Això queda reflectit en aquesta nota de premsa que va sortir als mitjans de comunicació comarcals del Penedès.

Diumenge passat, dia 8 de juliol de 2007, moria a Sant Cugat Sescarrigues als 88 anys d'edat Mn. Antoni Margarit i Taià, qui n'havia estat rector durant 54 anys, juntament amb Sant Sebastià dels Gorgs.

L'any 2003, amb motiu d'escaure's el mig segle de la seva tasca pastoral, se li va retre un acte de celebració i homenatge que va comptar amb la presència del cardenal Ricard Maria Carles.

D'Antoni Margarit -mossèn Anton, com l'anomenava tothom- ens queda una àmplia tasca pastoral i religiosa, però també una constant tasca d'estudi, erudició històrica i divulgació, que va de la fundació i dotació constant de la biblioteca parroquial fins a la publicació de nombrosos treballs sobre els temps medievals al Penedès.

La missa funeral per la seva ànima, celebrada dilluns passat, dia 9, a la seva església de Sant Cugat, va estar presidida pel bisbe de la diòcesi, Agustí Cortès, i concelebrada pels diversos sacerdots de la comarca; hi eren igualment presents l'alcalde de la població i l'alcalde d'Avinyonet del Penedès, terme municipal al qual pertany Sant Sebastià dels Gorgs, així com nombrosos membres d'ambdós consistoris.

Antoni Margarit va arribar al Penedès el 4 d'agost de 1952, venia a ocupar el càrrec de rector que deixava Mn. Josep Bech, que havia estat traslladat a Barcelona. La tasca

d'aquell llavors jove sacerdot, que alguns encara recorden fent camí fins a Sant Sebastià amb una motoreta "Guzzi", es va desenvolupar, a més dels serveis pròpiament parroquials i de catequesi, primerament en iniciatives com el grup d'esplai i algunes representacions teatrals que es portaven a terme al local parroquial.

Aviat vindria, però, l'empenta cultural de la biblioteca parroquial, que s'ha anat millorant any rere any fins a esdevenir en l'actualitat un servei especialment remarkable per al poble. També en relació amb la parròquia de Sant Sebastià dels Gorgs, cal destacar el seu interès als anys setanta per la conservació de l'important conjunt monumental romànic de l'església amb el seu singular campanar i el claustre que es conserva.

Referència a banda mereix la tasca d'estudi i recerca històrica de Mn. Anton Margarit, reconegut especialista en història medieval penedesenca i autor de nombroses publicacions, sovint en edicions personals molt humils.

En aquesta línia, cal remarcar d'una manera especial els treballs publicats als volums de la "Miscel·lània Penedesenca" de la primera meitat de la dècada dels anys vuitanta, així com a la revista "Gran Penedès", ambdues publicacions de l'Institut d'Estudis Penedesencs, no sols sobre aspectes d'història i arqueologia sinó també sobre recerca documental toponímica. En algunes oportunitats va donar a conèixer també la seva facilitat per a la creació poètica rimada.

Bona part d'aquests i altres treballs de recerca sobre aspectes del terme municipal van ser aplegats en el volum "Episodis de la història de Sant Cugat Sescarrigues", editat el 1999 per l'Ajuntament de

la població amb motiu de la commemoració del mil·lenari de la població i amb caire d'homenatge, juntament amb altres estudis històrics sobre Sant Cugat obra d'Antoni Miret i Via i Joan Solé i Bordes als quals Mn. Anton ha ofert sovint la seva col·laboració.

Tot i això, ha estat en aquests darrers anys que ha aplegat bona part dels seus estudis d'història medieval en l'edició "Olèrdola medieval. Recull de notes per a la seva història", publicada en deu fascicles a partir del 2003 fins a formar un volum de més de cinc-centes pàgines a l'entorn del Penedès medieval.

Encomanem al Senyor l'ànima d'aquest servent bo i fidel que ha esmerçat tota la seva vida al servei de Déu i dels homes.

Conferència Episcopal Tarraconense





COMUNICATS

Comunicat de la reunió 184

Salardú

12-7-2007

Els dies 10, 11 i 12 de juliol de 2007 ha tingut lloc la reunió n. 184 de la Conferència Episcopal Tarraconense (CET), a l'hotel Lacreu, a Salardú, a la Vall d'Aran, del bisbat d'Urgell. La reunió ha estat presidida per Mons. Jaume Pujol Balcells, arquebisbe de Tarragona, i hi han assistit tots els seus membres, llevat de Mons. Traserra, bisbe de Solsona, que ha excusat la seva assistència.

1. Els bisbes han fet un balanç de les activitats pastorals realitzades en el present curs i han expressat a Mons. Xavier Salinas, bisbe de Tortosa i Administrador Apostòlic de Lleida, el seu suport en totes les accions que duu a terme en bé de la diòcesi lleidatana, tot expressant el desig que ben aviat la Santa Seu en pugui designar un nou bisbe.
2. Així mateix, els bisbes han tractat de la pròxima beatificació de 498 màrtirs espanyols, la majoria d'ells preveres seculars i religiosos, que van donar la vida en testimoni de la fe en la dècada dels anys 30 del segle passat, a

Espanya, entre els quals hi ha un bon grup de màrtirs catalans. La beatificació tindrà lloc a Roma, a la basílica de Sant Pau Extramurs el diumenge 28 d'octubre de 2007 i posteriorment, a les diverses diòcesis se celebraran les Eucaristies d'acció de gràcies.

Els bisbes donen gràcies a Déu pel magnífic testimoniatge de santedat que aquests cristians van donar en moments de persecució, ja que van donar la vida per amor a Crist, van oferir el seu perdó als qui els preniën la vida, i van ser portadors de reconciliació i de pau.

3. Amb la presència de Mn. Josep Masdéu, coordinador del Secretariat Interdiocesà de Pastoral de Joventut i delegat diocesà de Joventut de Tarragona, i del P. Joan Pujol, franciscà, delegat diocesà de Joventut de Lleida, els bisbes han valorat la celebració de l'Aplec de l'Esperit 2007, la trobada interdiocesana de joves de les tretze diòcesis de Catalunya i les Balears, que va tenir lloc a Tarragona la vigília de Pentecosta, el propassat 26 de maig.

Els bisbes han valorat molt positivament l'alta participació de joves -més de cinc mil-, la qualitat de les activitats realitzades en l'Aplec, la molt treballada preparació i les expectatives de continuïtat i aprofundiment en l'acció pastoral amb els joves, i han agraït a Mn. Masdéu i a tots els col·laboradors i voluntaris la labor realitzada. En aquest mateix àmbit, els bisbes han tractat de la pròxima Jornada Mundial de la Joventut, que tindrà lloc a Sidney (Austràlia) l'estiu del 2008 i de l'Aplec de joves a Lourdes, amb motiu dels 150 anys de les Aparicions de la Verge Immaculada.

4. Els bisbes han tractat també de diverses qüestions relacionades amb l'ensenyament en general i amb l'ensenyament de la religió catòlica en particular.

Pel que fa a l'assignatura d'Educació per a la Ciutadania que el govern espanyol vol implantar en l'educació secundària obligatòria, els bisbes catalans fan seves les Notes emeses al respecte per la Comissió Permanent de la Conferència Episcopal Espanyola i esperen que, amb diàleg constructiu, l'Administració escolar atengui les justes demandes de tots els implicats en el món de l'educació i busqui una aplicació de la Llei i els Decrets que la desenvolupen, que tinguin en compte les exigències de consciència dels alumnes i les seves famílies.

5. Amb la presència del Sr. Francesc Rosaura, director del programa de televisió "Signes dels temps", patrocinat per la CET, els bisbes n'han fet una positiva avaluació. "Signes dels temps" s'emet des de fa vint anys per Televisió de Catalunya (TVC), al canal 33 a les 10 del matí dels diumenges, i informa de les activitats de l'Església catòlica a les diòcesis catalanes i analitza els grans temes de l'actualitat religiosa, social i cultural des d'una perspectiva cristiana. El programa té una durada de 45 minuts i s'estructura com un magazín d'actualitat amb entrevistes, reportatges, notícies, llibres, webs, agenda i l'apunt de l'Evangelí.

Els bisbes s'han congratulat del nivell d'audiència de "Signes dels temps" i que estigui ben valorat per la direcció de TVC. Des del passat mes d'abril, "Signes dels temps" es pot veure per internet a través del servei

de TVC, "3 a la carta" (www.3alacarta.cat) i durant set dies es pot visionar gratuïtament l'últim programa emès.

6. Els bisbes han nomenat per un trienni com a coordinador del Secretariat interdiocesà de Pastoral de la Salut (SIPS), Mn. Alfons Gea Romero, de Terrassa.
7. Mons. Martínez Sistach, arquebisbe de Barcelona i gran Cancellier de la Facultat de Teologia de Catalunya (FTC), ha presentat als bisbes la memòria d'aquesta institució docent, encarregada principalment de formar intel·lectualment els candidats al ministeri sacerdotal.

La FTC celebrarà el pròxim curs 2007-2008 el 40è aniversari de la seva fundació i amb aquest motiu organitzarà diversos congressos i simposis, alguns de caràcter internacional: Congrés de Teologia sobre la Paraula de Déu, Simposi de Sagrada Escripura sobre la recerca del Jesús històric, Congrés de Teologia pastoral sobre la paròquia, comunitat missionera, coorganitzat amb el Centre d'Estudis Pastoral de les diòcesis catalanes, que també celebra el 40è aniversari de la seva fundació, Congrés de Litúrgia i Congrés de Teologia i Cinema.

8. Els bisbes han rebut informació sobre la col·lecció de vint volums de "Clàssics del Cristianisme del segle XX", patrocinada per la Facultat de Teologia de Catalunya, que completarà la col·lecció, ja publicada, "Clàssics del Cristianisme", formada per cent volums, i han acordat subvencionar-ne la publicació.
9. En el transcurs de la reunió, el nou Síndic de la Vall d'Aran, Magn. Sr. Francisco Boya, acompanyat del seu conseller de Turisme, Sr. José Antonio Serrano, ha saludat els bisbes de Catalunya reu-

nits a Salardú i ha ressaltat la profunda empremta cristiana que amara la història de la Vall d'Aran.

10. En el transcurs de la trobada, els bisbes han pregat i celebrat l'Eucaristia a Salardú, a Vielha, a Arties i al Santuari de la Mare de Déu de Montgarri, a la qual han encomanat els fruits de la nova evangelització a la qual acaben de convocar a totes les diòcesis catalanes en el seu recent document *Creure en l'Evangelí i anunciar-lo amb nou ardor*.



Conferencia Episcopal Española





COMUNICATS

Nueva declaración sobre la Ley Orgánica de Educación (LOE) y sus desarrollos: profesores de religión y "Ciudadanía"

Comisión Permanente de la Conferencia Episcopal Española

Madrid

20-6-2007

1. El pasado 28 de febrero esta Comisión Permanente hizo pública una Declaración titulada *La Ley Orgánica de Educación (LOE), los Reales Decretos que la desarrollan y los derechos fundamentales de padres y escuelas*. Allí manifestábamos y explicábamos por qué esta nueva legislación no regula la enseñanza de la Religión de modo que queden a salvo los derechos de todos y, también, por qué los derechos que asisten a los padres en la educación de sus hijos resultan vulnerados tanto en el campo de la determinación de la educación moral que desean para ellos, como en el de la libre elección de centro educativo. Dicha Declaración conserva plenamente su vigencia.

2. Acontecimientos recientes nos exigen volver a hablar sobre algunos asuntos tratados ya el 28 de febrero, en concreto, sobre el nuevo estatuto laboral de los profesores de Religión y sobre la asignatura de nueva implantación llamada "Educación para la ciudadanía".

I. El estatuto laboral de los profesores de Religión católica

3. El 9 de junio de 2007 se publicó el Real Decreto de 1 de junio por el que se regula la relación laboral de los profesores de religión. Las preocupaciones que manifestábamos al respecto en nuestra Declaración de febrero se han mostrado, por desgracia, fundadas. Como sucedía ya con la LOE, el Real Decreto, que ahora conocemos, "asimila la situación laboral de los profesores de Religión en las escuelas estatales –según decíamos entonces de la Ley– a las formas contractuales generales reguladas por el Estatuto de los Trabajadores, sin reconocer satisfactoriamente el carácter específico de su trabajo, derivado de la misión canónica que les encomienda la enseñanza de la religión y moral católica".

4. El Real Decreto introduce tres elementos nuevos que exigen una valoración diferenciada. En primer lugar, establece que el contrato laboral de los profesores será de duración indefinida. En segundo lugar, prevé como causa de extinción del contrato "la revocación ajustada a derecho de la acreditación o de la idoneidad para impartir clases de religión por parte de la Confesión religiosa que la otorgó". En tercer lugar, el acceso al destino concreto –colegio o escuela– queda en manos de la Administración, según los criterios estimados por ella como adecuados.

5. Es positivo que el contrato laboral de los profesores de religión sea de duración indefinida. Los beneficios laborales que ello comporta hacen justicia a su labor y contribuyen a dignificar su importante misión, que es misión de la Iglesia. Desde hace muchos años la Conferencia Episcopal, en diálogo con las diversas Admi-

nistraciones, no ha escatimado esfuerzos para mejorar el estatuto laboral y económico de los profesores de religión. Los obispos seguirán interesándose vivamente por todo ello.

6. La dignidad del trabajo del profesor de religión, además de unas condiciones laborales justas, exige también las garantías legales de su perfil específico, es decir: el de una docencia que imparte la religión y moral católica a quienes han solicitado libremente estas enseñanzas. Sin tales garantías legales, el trabajo del profesor de religión perdería su identidad y quedaría expuesto a riesgos de todo tipo, incluido el de su eventual desaparición. Por eso, hemos de manifestar nuestra disconformidad con las otras dos novedades que introduce el Real Decreto.

7. Primero, el Real Decreto no ignora del todo que la autoridad de la Iglesia católica –como, en su caso, la de la Confesión que corresponda– sea la instancia competente para garantizar la idoneidad de los profesores de religión y moral católica. Sin embargo, tal autoridad no es reconocida de manera suficiente para que le sea posible ejercer sus competencias de modo seguro. La mera invocación de una "revocación ajustada a derecho" (art. 7) –sin aclarar a qué derecho se refiere– puede restringir indebidamente la competencia del Obispo para retirar la idoneidad cuando tenga que hacerlo en virtud de las previsiones del ordenamiento jurídico de la Iglesia (véase el canon 804). La Constitución declara que "los tratados internacionales válidamente celebrados, una vez publicados oficialmente en España, formarán parte del ordenamiento interno" (art. 96). Por tanto, podremos seguir actuando según los Acuerdos entre la Santa Sede

y el Estado español, que no ceden ante un Real Decreto ni ante una ley ordinaria, como la correspondiente Disposición adicional de la LOE.

8. Hay que recordar, en concreto, que, en conformidad con el Acuerdo sobre Enseñanza (véase artículo VI), y según la doctrina del Tribunal Constitucional, "la apreciación del Ordinario acerca de si un profesor imparte o no recta doctrina y si da o no testimonio de vida cristiana es inmune, en su núcleo, al control de los Tribunales" (Sentencia de 15 de febrero de 2007). En un ordenamiento inspirado por el principio de libertad religiosa, los motivos de índole religiosa por los que un profesor puede perder su idoneidad como docente de la religión y moral católica no son susceptibles de evaluación por las leyes y por los tribunales civiles. Además, el Acuerdo establece que la designación de estos profesores ha de realizarse, de entre los propuestos por el Ordinario, "para cada año escolar" (Art. III). Este mandato legal es compatible con un contrato laboral de duración indefinida, y permite al Obispo garantizar la idoneidad del profesorado en cada momento. Por eso, los obispos seguirán haciendo la preceptiva propuesta de los profesores que consideran idóneos para cada año escolar.

9. Segundo, es necesario aclarar que el destino de los profesores a un puesto determinado forma parte de la misión de enseñar religión católica, misión que el Obispo no da en abstracto o de modo genérico, sino teniendo en cuenta las circunstancias concretas de lugar y personas. Ésa ha sido la praxis constante en la interpretación de los Acuerdos, que ha sido corroborada por el Tribunal Supremo (véase la Sentencia de 29 de septiembre de 2004).

10. En suma, pensamos que el Real Decreto de 1 de junio de 2007, publicado el 9 de junio, regulador de la relación laboral de los profesores de religión, no cumple el Acuerdo sobre Enseñanza entre el Estado Español y la Santa Sede, por el que se hace efectivo para los católicos en este campo el derecho de libertad religiosa reconocido de modo genérico por la Constitución Española, y no se ajusta a la jurisprudencia establecida al respecto por el Tribunal Supremo y por el Tribunal Constitucional. No podemos excluir que sea necesario ejercer las acciones legales oportunas para que sea respetado el ordenamiento jurídico vigente, que tutela los derechos de todos.

II. "Educación para la ciudadanía"

11. La LOE ha introducido en el sistema educativo español una nueva asignatura obligatoria, conocida como "Educación para la ciudadanía", cuyo objetivo, tal como resulta articulada en los Reales Decretos, es la formación de la conciencia moral de los alumnos. La publicación de las correspondientes disposiciones de las Comunidades autónomas y de algunos manuales de la materia ha venido a confirmar que ése es el objetivo de la nueva asignatura. En nuestra Declaración del 28 de febrero expusimos los motivos por los que tal disposición implica una lesión grave del derecho originario e inalienable de los padres y de la escuela, en colaboración con ellos, a elegir la formación moral que deseen para sus hijos. Se trata de un derecho reconocido por la Constitución Española (art. 27, 3). El Estado no puede suplantar a la sociedad como educador de la conciencia moral, sino que su obligación

es promover y garantizar el ejercicio del derecho a la educación por aquellos sujetos a quienes les corresponde tal función, en el marco de un ordenamiento democrático respetuoso de la libertad de conciencia y del pluralismo social. En cambio, con la introducción de la "Educación para la ciudadanía" de la LOE –tal como está planteada en los Reales Decretos– el Estado se arroga un papel de educador moral que no es propio de un Estado democrático de Derecho. Hablamos de *esta* "Educación para la ciudadanía". Otra diferente, que no hubiera invadido el campo de la formación de la conciencia y se hubiera atenido, por ejemplo, a la explicación del ordenamiento constitucional y de las declaraciones universales de los derechos humanos, hubiera sido aceptable e incluso, tal vez, deseable.

12. Las disposiciones de la LOE y de sus desarrollos sobre "Educación para la ciudadanía" han causado una creciente y comprensible preocupación en los padres de alumnos. También han puesto en dificultades a los centros educativos. Por un lado, los centros católicos o inspirados en la doctrina católica se verían obligados por la Ley a introducir en su programación una asignatura que no resulta coherente con su ideario, puesto que –según el actual currículo– no es conforme con la Doctrina Social de la Iglesia, tanto por su carácter de formación estatal obligatoria de las conciencias como por sus contenidos. Por otro lado, los centros educativos del Estado, perdiendo su obligada neutralidad ideológica, impondrán a quienes han optado por la religión y moral católica otra formación moral no elegida por ellos, sin que éstos puedan gozar de la protección que el carácter propio otorga a quienes

estudian en centros de iniciativa social católica. En los centros estatales estudian la mayor parte de los hijos de padres católicos. En cualquier caso, todos los alumnos, católicos o no, quedan afectados en sus derechos, ya que a ninguno se le puede imponer una formación moral no elegida por él o por sus padres: "ni una supuestamente mayoritaria, ni la católica, ni ninguna otra" (Declaración de 28 febrero).

13. En esta situación, se han planteado muchas dudas acerca del modo adecuado de responder a tal desafío. En nuestra Declaración de febrero hemos exhortado a todos a actuar de modo responsable y comprometido ante una asignatura inaceptable tanto en la forma como en el fondo. Los medios concretos de actuación de los que disponen los padres y los centros educativos son diversos. No hemos querido ni queremos mencionar ninguno en particular. Deseamos, en cambio, recordar que la gravedad de la situación no permite posturas pasivas ni acomodaticias. Se puede recurrir a todos los medios legítimos para defender la libertad de conciencia y de enseñanza, que es lo que está en juego. Los padres harán uso de unos medios y los centros, de otros. Ninguno de tales medios legítimos puede ser excluido justamente en ninguno de los centros en los que se plantea este nuevo desafío: ni en los centros estatales ni en los de iniciativa social.

Cuando está en cuestión un derecho tan fundamental, como el de la libertad de conciencia y de enseñanza, todos –y los católicos, en particular– debemos mostrarnos unidos en su defensa.

Confiamos de nuevo a María, Madre de la Iglesia, la tarea de todos los educadores, en particular de los padres y de las escuelas.

[Santa Seu]



COMUNICATS

Exhortació Apostòlica Postsinodal

Sacramentum Caritatis

Del Sant Pare Benet XVI a l'episcopat, al clergat, a les persones consagrades i als fidels laics sobre l'eucaristia, font i cim de la vida i de la missió de l'església

Traducció al català de la Parròquia de Sant Vicenç de Sarrià, Barcelona

INTRODUCCIÓ

1. Sagrament de la caritat,¹ la Santíssima Eucaristia és la donació que Jesucrist fa d'ell mateix, revelant-nos l'amor infinit de Déu per cada home. En aquest admirable Sagrament es manifesta l'amor «més gran», aquell que impulsa a «donar la vida pels seus amics» (cf. Jn 15,13). En efecte, Jesús «els estimà fins a l'extrem» (Jn 13,1). Amb aquesta expressió, l'evangelista presenta el gest d'infinita humilitat que Jesús va dur a terme: abans de morir per nosaltres a la creu, es va cenyir una tovallola i rentà els peus als seus deixebles. De la mateixa manera, en el Sagrament eucarístic Jesús segueix estimant-nos «fins a l'extrem», fins a la donació del seu cos i de la seva sang. Quina emoció més gran va

embargar el cor dels Apòstols davant dels gestos i paraules del Senyor durant aquell Sopar! Quina admiració ha de suscitar també el Misteri eucarístic en el nostre cor!

L'aliment de la veritat

2. En el Sagrament de l'altar, el Senyor va a trobar l'home, creat a imatge i semblança de Déu (cf. Gn 1,27), i es fa el seu company de viatge. En efecte, en aquest Sagrament el Senyor es fa menjar per a l'home famolenc de veritat i llibertat. Ja que només la veritat ens fa autènticament lliures (cf. Jn 8,36), Crist es converteix per a nosaltres en aliment de la Veritat. Sant Agustí, que tenia un penetrant coneixement de la realitat humana, evidencia que l'home es mou espontàniament, i no per coacció, quan es troba davant d'alguna cosa que l'atreu i li desperta el desig. Al mateix temps, en preguntar-se sobre el que pot moure l'home per damunt de tot i en el més íntim, el sant bisbe exclama: «Desitja l'ànima alguna cosa amb més deler que la veritat?». ² En efecte, tot home porta en ell mateix el desig inevitable de la veritat última i definitiva. Per això, el Senyor Jesús, «el camí, la veritat i la vida» (Jn 14,6), es dirigeix al cor anhelant de l'home, que se sent peregrí i assedegat, al cor que sospira per la font de la vida, al cor que cerca la Veritat. En efecte, Jesucrist és la Veritat feta Persona, que atreu el món cap a ell. «Jesús és l'estrella polar de la llibertat humana: sense ell perd l'orientació, ja que sense el coneixement de la veritat, la llibertat es desnaturalitza, s'aïlla i es redueix a arbitri estèril. Amb ell, la llibertat es retroba». ³ En particular, Jesús ens mostra en el sagrament de l'Eucaristia la veri-

tat de l'amor, que és l'essència mateixa de Déu. Aquesta és la veritat evangèlica que interessa a cada home i a tot home. Per això l'Església, el centre vital de la qual és l'Eucaristia, es compromet constantment a anunciar a tothom, «a temps i fora de temps» (2Tm 4,2) que Déu és amor.⁴ Precisament perquè Crist s'ha fet per nosaltres aliment de la Veritat, l'Església es dirigeix a l'home i el convida a acollir lliurement el do de Déu.

El desenvolupament del ritu eucarístic

3. En observar la història bimil·lenària de l'Església de Déu, guiada per la sàvia acció de l'Esperit Sant, admirem plens de gratitud com s'han desenvolupat ordenadament en el temps les formes rituals amb què commemorem l'esdeveniment de la nostra salvació. Des de les diverses modalitats dels primers segles, que resplendeixen encara en els ritus de les antigues Esglésies d'Orient, fins a la difusió del ritual romà; des de les indicacions clares del Concili de Trento i del Missal de sant Pius V fins a la renovació litúrgica establerta pel Concili Vaticà II: en cada etapa de la història de l'Església, la celebració eucarística, com a font i cimal de la seva vida i missió, resplendeix en el ritu litúrgic amb tota la seva riquesa multiforme. La XI Assemblea General Ordinària del Sínode dels Bisbes, celebrada del 2 al 23 d'octubre de 2005 a la Ciutat del Vaticà, ha manifestat un profund agraïment a Déu per aquesta evolució històrica, reconeixent en ella el guiatge de l'Esperit Sant. En particular, els Pares sinodals han constatat i reafirmat l'influx benèfic que ha tingut per a la vida de l'Església la reforma litúrgica posada en marxa a partir del Concili Ecumènic

Vaticà II.⁵ El Sínode dels Bisbes ha tingut la possibilitat de valorar com ha estat la seva recepció després de la cimera conciliar. Els judicis positius han estat molt nombrosos. S'han constatat també les dificultats i alguns abusos comesos, però que no enfosqueixen el valor i la validesa de la renovació litúrgica, la qual té encara riqueses no descobertes del tot. En concret, es tracta de llegir els canvis indicats pel Concili dins de la unitat que caracteritza el desenvolupament històric del ritu mateix, sense introduir ruptures artificioses.⁶

El Sínode dels Bisbes i l'Any de l'Eucaristia

4. A més cal subratllar la relació del recent Sínode dels Bisbes sobre l'Eucaristia amb els esdeveniments que han tingut lloc els últims anys en la vida de l'Església. Abans que res, hem de pensar en el Gran Jubileu del 2000, amb el qual el meu estimat predecessor, el Servent de Déu Joan Pau II, ha introduït l'Església en el tercer mil·lenni cristià. L'Any Jubilar s'ha caracteritzat indubtablement per un fort sentit eucarístic. No es pot oblidar que el Sínode dels Bisbes ha estat precedit, i en certa manera també preparat, per l'Any de l'Eucaristia, establert amb gran amplitud de mires per Joan Pau II per tota l'Església.

L'esmentat Any, iniciat amb el Congrés Eucarístic Internacional de Guadalajara (Mèxic) l'octubre del 2004, ha conclòs el 23 d'octubre de 2005, al final de la XI Assemblea Sinodal, amb la canonització de cinc Beats que s'han distingit especialment per la pietat eucarística: el bisbe Józef Bilczewski, els preveres Gaetano Catanoso, Zygmunt Gorazdowski i Alberto

Hurtado Cruchaga, i el religiós caputxí Felice da Nicosia. Gràcies als ensenyaments exposats per Joan Pau II a la Carta apostòlica *Mane nobiscum Domine*,⁷ i als valuosos suggeriments de la Congregació per al Culte Diví i la Disciplina dels Sacraments,⁸ les diòcesis i les diverses entitats eclesials han emprès nombroses iniciatives per despertar i augmentar en els creients la fe eucarística, per millorar la dignitat de les celebracions i promoure l'adoració eucarística, així com per animar una solidaritat efectiva que, partint de l'Eucaristia, arribés als pobres. Finalment, cal esmentar la importància de l'última Encíclica del meu venerat predecessor, *Ecclesia de Eucharistia*,⁹ amb la qual ens ha deixat una segura referència magisterial sobre la doctrina eucarística i un últim testimoni del lloc central que aquest diví Sacrament tenia en la seva vida.

Objecte de la present Exhortació

5. Aquesta Exhortació apostòlica post-sinodal proposa reprendre la riquesa multiforme de reflexions i propostes sorgides en la recent Assemblea General del Sínode dels Bisbes - des dels Lineaments fins a les Propositiones, passant per l'*Instrumentum laboris*, les *Relationes ante et post disceptationem*, les intervencions dels Pares sinodals, dels auditors i dels germans delegats -, amb la intenció d'explicitar algunes línies fonamentals d'acció orientades a suscitar dins de l'Església un nou impuls i fervor per l'Eucaristia.

Conscient del vast patrimoni doctrinal i disciplinar acumulat a través dels segles sobre aquest Sacrament,¹⁰ en el present document desitjo recomanar sobretot, tenint en compte el vot dels Pares sino-

dals,¹¹ que el poble cristià aprofundeixi en la relació entre el Misteri eucarístic, l'acte litúrgic i el nou culte espiritual que es deriva de l'Eucaristia com a sacrament de la caritat. En aquesta perspectiva, desitjo relacionar la present Exhortació amb la meva primera Carta encíclica *Deus caritas est*, en la qual parlo diverses vegades del sacrament de l'Eucaristia per subratllar la seva relació amb l'amor cristià, tant pel que fa a Déu com al proïsme: «El Déu encarnat ens atreu a tots cap a si. S'entén, doncs, que l'agapé s'hagi convertit també en un nom de l'Eucaristia: en ella l'agapé de Déu ens arriba corporalment per continuar actuant en nosaltres i per nosaltres».¹²

PRIMERA PART. EUCARISTIA, MISTERI QUE S'HA DE CREURE

«L'obra que Déu vol és aquesta: que cregueu en aquell que ell ha enviat» (Jn 6,29)

La fe eucarística de l'Església

6. «Proclamem el Misteri de la fe». Amb aquesta expressió, pronunciada immediatament després de les paraules de la consagració, el sacerdot proclama el misteri celebrat i manifesta la seva admiració davant de la conversió substancial del pa i el vi en el cos i la sang del Senyor Jesús, una realitat que supera tota comprensió humana. En efecte, l'Eucaristia és el «misteri de la fe» per excel·lència: «És la síntesi i el summe de la nostra fe».¹³ La fe de la Església és essencialment fe eucarística i s'alimenta de manera particular a la taula de l'Eucaristia. La fe i els sacraments són dos aspectes complementaris de la vida

eclesial. La fe que suscita l'anunci de la Paraula de Déu s'alimenta i creix en el trobament de la gràcia amb el Senyor ressuscitat que es produeix en els sagraments: «La fe s'expressa en el ritu i el ritu reforça i enforteix la fe».¹⁴ Per això, el Sagrament de l'altar és sempre en el centre de la vida eclesial; «Gràcies a l'Eucaristia, l'Església reneix sempre de nou».¹⁵ Com més viva és la fe eucarística en el Poble de Déu, més profunda és la seva participació en la vida eclesial a través de l'adhesió conscient a la missió que Crist ha confiat als seus deixebles. La història mateixa de l'Església n'és testimoni. Tota gran reforma està vinculada d'alguna manera al redescobriments de la fe en la presència eucarística del Senyor al mig del seu poble.

Santíssima Trinitat i Eucaristia. El pa que ha baixat del cel

7. La primera realitat de la fe eucarística és el misteri mateix de Déu, l'amor trinitari. En el diàleg de Jesús amb Nicodem hi trobem una expressió il·luminadora: «Déu ha estimat tant el món que ha donat el seu Fill únic perquè no es perdi ningú dels qui creuen en ell, sinó que tinguin vida eterna. Déu no ha enviat el seu Fill al món perquè el món fos condemnat, sinó per salvar-lo per mitjà d'ell» (Jn 3,16-17). Aquestes paraules mostren l'arrel última del do de Déu. En l'Eucaristia, Jesús no dóna «alguna cosa», sinó que es dóna ell mateix; ofereix el seu cos i vessa la seva sang. Lliura així tota la seva vida, manifestant la font originària d'aquest amor diví. Ell és el Fill etern que el Pare ha lliurat per nosaltres. En l'Evangeli escoltem també Jesús que, després d'haver donat menjar a la multitud amb la multiplicació dels pans

i els peixos, diu als seus interlocutors que l'havien seguit fins a la sinagoga de Cafarnaüm: «És el meu Pare qui us dóna l'autèntic pa del cel. El pa de Déu és el que baixa del cel i dóna vida al món» (Jn 6,32-33); i arriba a identificar-se ell mateix, la seva carn i la seva sang, amb aquest pa: «Jo sóc el pa viu que ha baixat del cel. Qui menja d'aquest pa, viurà per sempre. I el pa que jo donaré és la meua carn per a la vida del món» (Jn 6,51). Jesús es manifesta així com el Pa de vida que el Pare etern dóna als homes.

Do gratuït de la Santíssima Trinitat

8. En l'Eucaristia es revela el disegni d'amor que guia tota la història de la salvació (cf. Ef 1,10; 3,8-11). En ella, el Deus Trinitas, que és amor en ell mateix (cf. 1Jn 4,7-8), s'uneix plenament a la nostra condició humana. En el pa i en el vi, sota l'aparença dels quals Crist se'ns lliura en el sopar pasqual (cf. Lc 22,14-20; 1Co 11,23-26), és tota la vida divina que ens ve a trobar i de la qual en som partícips gràcies a la forma del Sagrament. Déu és comunió perfecta d'amor entre el Pare, el Fill i l'Esperit Sant. Ja en la creació, l'home va ser cridat a compartir en certa mesura l'alè vital de Déu (cf. Gn 2,7). Però és en Crist mort i ressuscitat, i en l'efusió de l'Esperit Sant que se'ns dóna sense mesura (cf. Jn 3,34), on ens convertim en veritables partícips de la intimitat divina.¹⁶ Jesucrist, «que per l'Esperit etern s'ha ofert ell mateix a Déu com a víctima sense cap defecte» (He 9,14), ens comunica la vida divina en el do eucarístic. Es tracta d'un do absolutament gratuït, que es deu només a les promeses de Déu, complertes per sobre de tota mesura. L'Església, amb

obediència fidel, acull, celebra i adora aquest do. El «misteri de la fe» és misteri de l'amor trinitari, en el qual, per la gràcia, hi estem cridats a participar. Per tant, també nosaltres hem d'exclamar amb sant Agustí: «Veus la Trinitat si veus l'amor».¹⁷

Eucaristia: Jesús, el veritable Anyell immolat. L'aliança nova i eterna en la sang de l'Anyell

9. La missió per a la qual Jesús ha vingut entre nosaltres arriba al seu compliment en el Misteri pasqual. Des de dalt de la creu, on ho atreu tot cap a ell (cf. Jn 12,32), abans de «lliurar l'esperit» diu: «Tot s'ha complert» (Jn 19,30). En el misteri de la seva obediència fins a la mort, i una mort de creu (cf. Fl 2,8), s'ha complert l'aliança nova i eterna. La llibertat de Déu i la llibertat de l'home s'han trobat definitivament en la seva carn crucificada, en un pacte indissoluble i vàlid per sempre. També el pecat de l'home ha estat expiat, una vegada per totes, pel Fill de Déu (cf. He 7,27; 1Jn 2,2; 4,10). Com ja he tingut oportunitat de dir: «En la seva mort en la creu es realitza aquest posar-se Déu contra ell mateix, lliurar-se per donar nova vida a l'home i salvar-lo: això és l'amor en la seva forma més radical».¹⁸ En el Misteri pasqual s'ha realitzat veritablement el nostre alliberament del mal i de la mort. En la institució de l'Eucaristia, Jesús mateix va parlar de l'«aliança nova i eterna», segellada amb la seva sang vessada (cf. Mt 26,28; Mc 14,24; Lc 22,20). Aquesta meta última de la seva missió era ja bastant evident al començament de la seva vida pública. En efecte, quan a la vora del Jordà Joan Baptista veu venir Jesús, exclama: «Mireu l'Anyell de Déu, el qui lleva el pecat del món»

(Jn 1,29). És significatiu que la mateixa expressió es repeteixi cada vegada que celebrem la santa Missa, amb la invitació del sacerdot a apropar-nos a combregar: «Mireu l'Anyell de Déu, mireu el qui lleva el pecat del món. Feliços els convidats a la seva taula». Jesús és el veritable anyell pasqual que s'ha ofert espontàniament a ell mateix en sacrifici per nosaltres, realitzant així l'aliança nova i eterna. L'Eucaristia conté per ella mateixa aquesta novetat radical, que se'ns proposa de nou a cada celebració.¹⁹

La institució de l'Eucaristia

10. D'aquesta manera arribem a la reflexió sobre la institució de l'Eucaristia en el Sant Sopar. Va succeir en el context d'un sopar ritual amb què es commemorava l'esdeveniment fonamental del poble d'Israel: l'alliberament de l'esclavitud d'Egipte. Aquest sopar ritual, relacionat amb la immolació dels anyells (Ex 12,1-28.43-51), era una commemoració del passat, però, a la vegada, també era memòria profètica, és a dir, anunci d'un alliberament futur. En efecte, el poble havia experimentat que aquell alliberament no havia estat definitiu, ja que la seva història encara estava massa marcada per l'esclavitud i el pecat. El memorial de l'antic alliberament s'obria a la súplica i a l'esperança d'una salvació més profunda, radical, universal i definitiva. Aquest és el context en el qual Jesús introdueix la novetat del seu do. En l'oració de lloança, la Berakah, dóna gràcies al Pare no només pels grans esdeveniments de la història passada, sinó també per la seva «exaltació». En instituir el sagrament de l'Eucaristia, Jesús anticipa i implica el Sacrifici

de la creu i la victòria de la resurrecció. Ahora, es revela com el veritable anyell immolat, previst en el disseny del Pare des de la fundació del món, com es llegeix en la primera Carta de Sant Pere (cf. 1,18-20). Amb el do situat en aquest context, Jesús manifesta el sentit salvador de la seva mort i resurrecció, misteri que es converteix en el factor renovador de la història i de tot el cosmos. En efecte, la institució de l'Eucaristia mostra com aquella mort, violenta i absurda en ella mateixa, s'ha transformat en Jesús en un acte suprem d'amor i d'alliberament definitiu del mal per a la humanitat.

Figura transit in veritatem

11. D'aquesta manera Jesús insereix el seu novum radical dins de l'antic sopar sacrificial jueu. Per a nosaltres els cristians ja no és necessari repetir aquell sopar. Com diuen amb precisió els Pares, figura transit in veritatem: el qui anunciava realitats futures, ara ha donat pas a la veritat mateixa. L'antic ritu ja s'ha complert i ha estat superat definitivament pel do de l'amor del Fill de Déu encarnat. L'aliment de la veritat, Crist immolat per nosaltres, dat... figuris terminum.²⁰ Amb el manament: «Féu això, que és el meu memorial» (cf. Lc 22,19; 1Co 11,25), ens demana que corresponguem al seu do i el representem sacramentalment. Per tant, el Senyor expressa amb aquestes paraules, per dir-ho així, l'esperança que la seva Església, nascuda del seu sacrifici, aculli aquest do, i desenvolupi sota la guia de l'Esperit Sant la forma litúrgica del Sagrament. En efecte, el memorial del seu total lliurament no consisteix en la simple repetició de l'últim Sopar, sinó pròpiament en l'Eucaristia, és

a dir, en la novetat radical del culte cristià. Jesús ens ha encomanat així la tasca de participar en la seva «hora». «L'Eucaristia ens endinsa en l'acte oblatiu de Jesús. No rebem només de manera passiva el Logos, sinó que ens impliquem en la dinàmica del seu lliurament».²¹ Ell «ens atreu cap a ell».²² La conversió substancial del pa i del vi en el seu Cos i en la seva Sang introdueix en la creació el principi d'un canvi radical, com una forma de «fissió nuclear» per emprar una imatge que ens és ben coneguda avui, que es produeix en el més íntim de l'ésser; un canvi destinat a suscitar un procés de transformació de la realitat, el terme últim de la qual serà la transfiguració del món sencer, el moment en què Déu serà tot per a tots (cf. 1Co 15,28).

L'Esperit Sant i l'Eucaristia. Jesús i l'Esperit Sant

12. Amb la seva paraula, i amb el pa i el vi, el Senyor mateix ens ha ofert els elements essencials del nou culte. L'Església, la seva Esposa, està cridada a celebrar dia rere dia el banquet eucarístic en commemoració seva. Introdueix així el sacrifici redemptor del seu Espòs en la història dels homes i ho fa fent-se present sacramentalment en totes les cultures. Aquest gran misteri se celebra en les formes litúrgiques que l'Església, guiada per l'Esperit Sant, desenvolupa en el temps i en l'espai.²³ Amb aquest propòsit, cal despertar la consciència del paper decisiu que exerceix l'Esperit Sant en el desenvolupament de la forma litúrgica i en l'aprofundiment dels misteris divins. El Paràclit, primer do per als creients,²⁴ que actua ja en la creació (cf. Gn 1,2), és plenament

present en tota la vida del Verb fet carn; en efecte, Jesucrist va ser concebut per la Verge Maria per obra de l'Esperit Sant (cf. Mt 1,18; Lc 1,35); al començament de la seva missió pública, a la vora del riu Jordà, va baixar a sobre d'ell en forma de colom (cf. Mt 3,16 i par.); en aquest mateix Esperit actua, parla i s'omple de goig (cf. Lc 10,21), i per Ell s'ofereix a ell mateix (cf. He 9,14). En els anomenats «discursos de comiat» recopilats per Joan, Jesús estableix una clara relació entre el do de la seva vida en el misteri pasqual i el do de l'Esperit per als seus (cf. Jn 16,7). Una vegada ressuscitat, amb els senyals de la passió a la carn, Ell infon l'Esperit (cf. Jn 20,22) i així fa els seus partícips de la seva missió (cf. Jn 20,21). Serà l'Esperit qui ensenyi després als deixebles totes les coses i els recordi tot el que Crist ha dit (cf. Jn 14,26), perquè li correspon a Ell, com a Esperit de la veritat (cf. Jn 15,26), guiar-los fins a la veritat completa (cf. Jn 16,13). En el relat dels Fets, l'Esperit davalla sobre els Apòstols reunits en oració amb Maria el dia de Pentecosta (cf. 2,1-4) i els anima a la missió d'anunciar a tots els pobles la bona notícia. Per tant, Crist mateix, en virtut de l'acció de l'Esperit, està present i actua en la seva Església, des del seu centre vital que és l'Eucaristia.

Esperit Sant i Celebració eucarística

13. En aquest horitzó es reconeix el paper decisiu de l'Esperit Sant en la Celebració eucarística i, en particular, pel que fa referència a la transsubstanciació. Tot això està ben documentat en els Pares de l'Església. Sant Ciril de Jerusalem, en les seves Catequesi, recorda que nosaltres «invoquem Déu misericordiós perquè envii

el seu Sant Esperit sobre les ofrenes que són davant nostre, perquè Ell transformi el pa en cos de Crist i el vi en sang de Crist. El que toca l'Esperit Sant és santificat i totalment transformat».²⁵ També sant Joan Crisòstom fa notar que el sacerdot invoca l'Esperit Sant quan celebra el Sacrifici:²⁶ com Elies - diu -, el ministre invoca l'Esperit Sant perquè «davall la gràcia sobre la víctima, i per ella s'abrusin les ànimes de tots».²⁷ És molt necessari per a la vida espiritual dels fidels que prenguin consciència més clara de la riquesa de l'anàfora: a més de les paraules pronunciades pel Crist en l'últim Sopar, aquesta conté l'epíclesi, com a invocació al Pare perquè faci davallar el do de l'Esperit a fi que el pa i el vi es converteixin en el cos i la sang de Jesucrist, i perquè «tota la comunitat sigui, cada vegada més, cos de Crist».²⁸ L'Esperit, que invoca el celebrant sobre els dons del pa i el vi posats damunt l'altar, és el mateix que reuneix els fidels «en un sol cos» i fa d'ells una ofrena espiritual agradable al Pare.²⁹

Eucaristia i Església Eucaristia, principi causal de l'Església

14. Pel Sagrament eucarístic Jesús incorpora els fidels a la seva pròpia «hora»; d'aquesta manera ens mostra la unió que ha volgut establir entre Ell i nosaltres, entre la seva persona i l'Església. En efecte, Crist mateix, en el sacrifici de la creu, ha engendrat l'Església com la seva esposa i el seu cos. Els Pares de l'Església han meditat molt sobre la relació entre l'origen d'Eva, sortida del costat d'Adam mentre dormia (cf. Gn 2,21-23) i la nova Eva, l'Església, sortida del costat obert de Crist, entrat en el son de la mort:

del costat traspassat, diu Joan, va sortir sang i aigua (cf. Jn 19,34), símbol dels sacraments.³⁰ La contemplació d' «aquell que han traspassat» (Jn 19,37) ens porta a considerar la unió causal entre el sacrifici de Crist, l'Eucaristia i l'Església. En efecte, l'Església «viu de l'Eucaristia».³¹ Ja que en ella es fa present el sacrifici redemptor de Crist, s'ha de reconèixer abans que res que «hi ha un influx causal de l'Eucaristia en els orígens mateixos de l'Església».³² L'Eucaristia és el Crist que se'ns lliura, edificant-nos contínuament com el seu cos. Per tant, en la suggestiva correlació entre l'Eucaristia que edifica l'Església i l'Església que fa al seu torn l'Eucaristia,³³ la primera afirmació expressa la causa primària: l'Església pot celebrar i adorar el misteri de Crist present en l'Eucaristia precisament perquè el mateix Crist s'ha entregat abans en el sacrifici de la Creu. La possibilitat que té l'Església de «fer» l'Eucaristia té la seva arrel en la donació que Crist li ha fet d'ell mateix. Descubrim també aquí un aspecte eloqüent de la fórmula de sant Joan: «Déu ens ha estimat primer» (1Jn 4,19). Així, també nosaltres confessem en cada celebració la primacia de la donació del Crist. En definitiva, l'influx causal de l'Eucaristia en l'origen de l'Església revela la precedència no solament cronològica sinó també ontològica pel fet que Ell ens ha «estimat primer». Ell és eternament qui ens estima primer.

Eucaristia i comunió eclesial

15. L'Eucaristia és, doncs, constitutiva de l'ésser i de l'actuar de l'Església. Per això l'antiguitat cristiana va designar amb les mateixes paraules *Corpus Christi* el Cos nascut de la Verge Maria, el Cos eucarístic i el Cos eclesial de Crist.³⁴

Aquesta dada, molt present en la tradició, ajuda a augmentar en nosaltres la consciència que no es pot separar Crist de l'Església. El Senyor Jesús, oferint-se ell mateix en sacrifici per nosaltres, ha preannunciat eficaçment en la seva donació el misteri de l'Església. És significatiu que en la segona pregària eucarística, en invocar el Paràclit, es formuli d'aquesta manera l'oració per la unitat de l'Església: «Que l'Esperit Sant congregui en la unitat els qui participem del Cos i de la Sang de Crist». Aquest pasatge permet comprendre bé que la res del Sagrament eucarístic inclou la unitat dels fidels en la comunió eclesial. L'Eucaristia es mostra així en les arrels de l'Església com a misteri de comunió.³⁵

Ja en la seva Encíclica *Ecclesia de Eucharistia*, el Servent de Déu Joan Pau II va cridar l'atenció sobre la relació entre Eucaristia i comunió. Es va referir al memorial de Crist com la «suprema manifestació sacramental de comunió en l'Església».³⁶ La unitat de la comunió eclesial es revela concretament en les comunitats cristianes i es renova en l'acte eucarístic que les uneix i les diferencia en Esglésies particulars, «in quibus et ex quibus una et unica Ecclesia catholica existit».³⁷ Precisament la realitat de l'única Eucaristia que se celebra a cada diòcesi entorn del propi Bisbe ens permet comprendre com les mateixes Esglésies particulars subsisteixen in i ex Ecclesia. En efecte, «la unitat i indivisibilitat del Cos eucarístic del Senyor implica la unitat del seu Cos místic, que és l'Església una i indivisible. Des del centre eucarístic sorgeix la necessària obertura de cada comunitat que celebra, de cada Església particular: del fet de deixar-se atreure pels braços oberts

del Senyor es passa a la inserció al seu Cos, únic i indivís». ³⁸ Per aquest motiu, en la celebració de l'Eucaristia cada fidel es troba en la seva Església, és a dir, en l'Església de Crist. En aquesta perspectiva eucarística, compresa adequadament, la comunió eclesial es revela una realitat per la seva pròpia naturalesa catòlica. ³⁹ Subratllar aquesta arrel eucarística de la comunió eclesial pot contribuir també eficaçment al diàleg ecumènic amb les Esglésies i amb les Comunitats eclesials que no estan en plena comunió amb la Seu de Pere. En efecte, l'Eucaristia estableix objectivament un fort vincle d'unitat entre l'Església catòlica i les Esglésies ortodoxes que han conservat l'autèntica i íntegra naturalesa del misteri de l'Eucaristia. Alhora, el relleu donat al caràcter eclesial de l'Eucaristia pot convertir-se també en element privilegiat en el diàleg amb les Comunitats nascudes de la Reforma. ⁴⁰

Eucaristia i sacraments. Sacramentalitat de l'Església

16. El Concili Vaticà II ha recordat que «els altres sacraments, igual com tots els ministeris eclesiàstics, i les obres d'apostolat, encaixen amb la Sagrada Eucaristia i s'hi encaminen. Car en la Santíssima Eucaristia hi ha tot el bé espiritual de l'Església, és a dir, el mateix Crist, la nostra Pasqua i pa vivent, per mitjà de la seva Carn, vivificada i vivificant per l'Esperit Sant, dóna la vida als homes, els quals són així convidats i conduïts a oferir-se amb Ell ells mateixos, llurs treballs i totes les coses creades». ⁴¹ Aquesta relació íntima de l'Eucaristia amb els altres sacraments i amb l'existència cristiana es comprèn en la seva arrel quan es contempla el misteri

de l'Església com a sacrament. ⁴² Amb aquest propòsit, el Concili Vaticà II afirma que «l'Església és en Crist com un sacrament o signe i instrument de la unió íntima amb Déu i de la unitat de tot el gènere humà». ⁴³ Ella, com diu sant Cebrià, en tant que «poble convocat per la unitat del Pare, del Fill i de l'Esperit Sant», ⁴⁴ és sacrament de la comunió trinitària.

El fet que l'Església sigui «sacrament universal de salvació» ⁴⁵ mostra com l'«economia» sacramental determina en darrer terme la manera com Crist, únic Salvador, mitjançant l'Esperit arriba a la nostra existència amb les seves circumstàncies específiques. L'Església es rep i a la vegada s'expressa en els set sacraments, mitjançant els quals la gràcia de Déu influeix concretament en els fidels perquè tota la seva vida, redimida per Crist, es converteixi en culte agradable a Déu. En aquesta perspectiva, desitjo subratllar aquí alguns elements, assenyalats pels Pares sinodals, que poden ajudar a comprendre la relació de tots els sacraments amb el misteri eucarístic.

I. Eucaristia i iniciació cristiana

Eucaristia, plenitud de la iniciació cristiana

17. Ja que l'Eucaristia és veritablement font i cimal de la vida i de la missió de l'Església, el camí d'iniciació cristiana té com a punt de referència la possibilitat d'accedir a aquest sacrament. En referència a això, com han dit els Pares sinodals, hem de preguntar-nos si en les nostres comunitats cristianes es percep de manera suficient l'estret vincle que hi ha entre el Baptisme, la Confirmació i l'Eucaristia. ⁴⁶

En efecte, mai no hem d'oblidar que hem estat batejats i confirmats de cara a l'Eucaristia. Això requereix l'esforç d'afavorir en l'acció pastoral una comprensió més unitària del procés d'iniciació cristiana. El sagrament del Baptisme, mitjançant el qual ens conformem amb Crist,⁴⁷ ens incorporem a l'Església i ens convertim en fills de Déu, és la porta de tots els sagraments. Amb ell se'ns integra a l'únic Cos de Crist (cf. 1Co 12,13), poble sacerdotal. Tanmateix, la participació en el Sacrifici eucarístic perfecciona en nosaltres el que ens ha estat donat en el Baptisme. Els dons de l'Esperit es donen també per a l'edificació del Cos de Crist (cf. 1Co 12) i per a un major testimoni evangèlic en el món.⁴⁸ Així doncs, la santíssima Eucaristia porta la iniciació cristiana a la seva plenitud i és com el centre i la finalitat de tota la vida sacramental.⁴⁹

L'ordre dels sagraments de la iniciació

18. A aquest respecte és necessari fer atenció al tema de l'ordre dels Sagraments de la iniciació. A l'Església hi ha tradicions diferents. Aquesta diversitat es manifesta clarament en els costums eclesials d'Orient,⁵⁰ i en la mateixa praxi occidental pel que fa referència a la iniciació dels adults,⁵¹ a diferència de la dels infants.⁵² Tanmateix, no es tracta pròpiament de diferències d'ordre dogmàtic, sinó de caràcter pastoral. Concretament, és necessari verificar quina praxi pot efectivament ajudar millor els fidels a posar en relleu el sagrament de l'Eucaristia com a realitat vers on s'encamina tota la iniciació. En estreta col·laboració amb els competents Dicasteris de la Cúria Romana, les

Conferències Episcopals han de verificar l'eficàcia dels actuals processos d'iniciació, perquè ajudin cada vegada més el cristià a madurar amb l'acció educadora de les nostres comunitats, i aquest arribi a assumir en la seva vida una empremta autènticament eucarística, que el faci capaç de donar raó de la pròpia esperança de manera adequada en el nostre temps (cf. 1Pe 3,15).

Iniciació, comunitat eclesial i família

19. S'ha de tenir sempre present que tota la iniciació cristiana és un camí de conversió, que s'ha de recórrer amb l'ajuda de Déu i en constant referència a la comunitat eclesial, ja sigui quan és l'adult mateix qui sol·licita entrar a l'Església, com ocorre en els llocs de primera evangelització i en moltes zones secularitzades, ja sigui quan són els pares els qui demanen els Sagraments per als seus fills. Sobre això, desitjo cridar l'atenció de manera especial en la relació que hi ha entre iniciació cristiana i família. A l'acció pastoral s'ha d'associar sempre la família cristiana a l'itinerari d'iniciació. Rebre el Baptisme, la Confirmació i apropar-se per primera vegada a l'Eucaristia, són moments decisius no solament per a la persona que els rep sinó també per a tota la família, la qual ha de ser ajudada en la seva tasca educativa per la comunitat eclesial, amb la participació dels seus diversos membres.⁵³ Voldria subratllar aquí la importància de la primera Comunió. Per a molts fidels aquest dia queda gravat en la memòria, amb raó, com el primer moment en què, encara que de manera inicial, van percebre la importància del trobament personal amb Jesús. La

pastoral parroquial ha de valorar adequadament aquesta ocasió tan significativa.

II. Eucaristia i sagrament de la Reconciliació

Llur relació intrínseca

20. Els Pares sinodals han afirmat que l'amor a l'Eucaristia porta també a apreciar cada vegada més el sagrament de la Reconciliació.⁵⁴ A causa de la relació entre aquests sagraments, una autèntica catequesi sobre el sentit de l'Eucaristia no pot separar-se de la proposta d'un camí penitencial (cf. 1Co 11,27-29). Efectivament, com es constata en l'actualitat, els fidels es troben immersos en una cultura que tendeix a esborrar el sentit del pecat,⁵⁵ afavorint una actitud superficial que porta a oblidar la necessitat d'estar en gràcia de Déu per apropar-se dignament a la comunió sacramental.⁵⁶ En realitat, perdre la consciència de pecat comporta sempre també una certa superficialitat en la forma de comprendre l'amor mateix de Déu. Serveix molt als fidels recordar aquells elements que, dins del ritu de la santa Missa, expressen la consciència del propi pecat i alhora la misericòrdia de Déu.⁵⁷ A més, la relació entre l'Eucaristia i la Reconciliació ens recorda que el pecat mai no és del tot exclusivament individual; sempre comporta també una ferida per a la comunió eclesial, en la qual estem inserits pel Baptisme. Per això la Reconciliació, com van dir els Pares de l'Església, és laboriosus quidam baptismus,⁵⁸ els quals subratllaren d'aquesta manera que el resultat del camí de conversió suposa el restabliment de la plena comunió eclesial, expressada en apropar-se de nou a l'Eucaristia.⁵⁹

Algunes observacions pastorals

21. El Sínode ha recordat que és treball pastoral del Bisbe promoure a la seva pròpia diòcesi una ferma recuperació de la pedagogia de la conversió que neix de l'Eucaristia, i fomentar entre els fidels la confessió freqüent. Tots els sacerdots s'han de dedicar amb generositat, tenacitat i competència a l'administració del sagrament de la Reconciliació.⁶⁰ Amb aquest propòsit s'ha de procurar que els confessoris de les nostres esglésies siguin ben visibles i siguin expressió del significat d'aquest Sagrament. Demano als Pastors que vigilin atentament la celebració del sagrament de la Reconciliació, limitant la praxi de l'absolució general exclusivament als casos previstos,⁶¹ ja que la celebració personal és l'única forma ordinària.⁶² Davant de la necessitat de redescobrir el perdó sacramental, hi ha d'haver sempre un Penitenciari ⁶³ a totes les diòcesis. Encara, una praxi equilibrada i profunda de la indulgència, obtinguda per a un mateix o per als difunts, pot ser una ajuda vàlida per a una nova presa de consciència de la relació entre Eucaristia i Reconciliació. Amb la indulgència es guanya «la remissió davant Déu de la pena temporal pels pecats, ja perdonats pel que fa referència a la culpa».⁶⁴ El recurs de les indulgències ens ajuda a comprendre que només amb les nostres forces no podem reparar el mal realitzat i que els pecats de cadascun afecten tota la comunitat; d'altra banda, la pràctica de la indulgència que implica, a més de la doctrina dels mèrits infinits de Crist, la comunió dels sants, mostra «l'íntima unió amb què estem vinculats a Crist, i la gran importància que té per als altres la vida sobrenatural de tots i cadascun».⁶⁵ La

pràctica de la indulgència pot ajudar eficaçment els fidels en el camí de conversió i en la descoberta del caràcter central de l'Eucaristia en la vida cristiana, perquè la seva forma preveu, si es donen totes les condicions, l'acostament a la confessió i a la comunió sacramental.

III. Eucaristia i Unció dels malalts

22. Jesús no ha enviat només els seus deixebles a curar els malalts (cf. Mt 10,8; Lc 9,2; 10,9), sinó que ha instituit també per a ells un sacrament específic: la Unció dels malalts.⁶⁶ La Carta de Jaume testimonia ja l'existència d'aquest gest sacramental en la primera comunitat cristiana (cf. 5,14-16). Si l'Eucaristia mostra com el sofriment i la mort de Crist s'han transformat en amor, la Unció dels malalts, per la seva part, associa el qui sofreix amb l'oferiment que Crist ha fet d'ell per a la salvació de tots, de tal manera que ell també pugui, en el misteri de la comunió dels sants, participar en la redempció del món. La relació entre aquests sacraments es manifesta, a més, en el moment en què s'agreuja la malaltia: «Als qui estan a punt d'abandonar aquesta vida, l'Església els ofereix, a més de la Unció dels malalts, l'Eucaristia com a viàtic».⁶⁷ En el moment de passar al Pare, la comunió amb el Cos i la Sang de Crist es manifesta com a llavor de vida eterna i força de resurrecció: «Qui menja la meua carn i beu la meua sang, té vida eterna, i jo el ressuscitaré el darrer dia » (Jn 6,54). Ja que el sant Viàtic obre al malalt la plenitud del misteri pasqual, cal assegurar que el rebi.⁶⁸ L'atenció i la cura pastoral dels malalts repercuteixen sens dubte en benefici espiritual de tota la comunitat, coneixedors que el que hàgim

fet al més petit ho hem fet a Jesús mateix (cf. Mt 25,40).

IV. Eucaristia i sacrament de l'Orde

In persona Christi capit

23. La relació intrínseca entre Eucaristia i sacrament de l'Orde es desprèn de les mateixes paraules de Jesús al Cenacle: «Feu això, que és el meu memorial» (Lc 22,19). En efecte, la vigília de la seva mort, Jesús va instituir l'Eucaristia i va fundar alhora el sacerdoci de la nova Aliança. Ell és sacerdot, víctima i altar: mitjancer entre Déu Pare i el poble (cf. He 5,5-10), víctima d'expiació (cf. 1Jn 2,2; 4,10) que s'ofereix a ell mateix a l'altar de la creu. Ningú no pot dir «això és el meu cos» i «aquest és el calze de la meua sang» si no és en el nom i en la persona de Crist, únic summe sacerdot de l'Aliança nova i eterna (cf. He 8-9). El Sínode dels Bisbes en altres assemblees va tractar ja el tema del sacerdoci ordenat, tant pel fa referència a la identitat del ministeri⁶⁹ com a la formació dels candidats.⁷⁰ Ara, a la llum del diàleg tingut en l'última Assemblea sinodal, crec oportú recordar alguns dels valors sobre la relació entre l'Eucaristia i l'Orde. Abans que res, s'ha de reafirmar que el vincle entre l'Orde sagrat i l'Eucaristia es fa visible precisament en la Missa presidida pel Bisbe o el prevere en la persona de Crist com a cap.

La doctrina de l'Església considera l'ordenació sacerdotal condició imprescindible per a la celebració vàlida de l'Eucaristia.⁷¹ En efecte, «en el servei eclesial del ministre ordenat, el Crist mateix és present a la seva Església en tant que Cap del seu Cos, Pastor del seu ramat, pontífex del sacrifici redemptor».⁷² Certament, el

ministre ordenat «també actua en nom de tota l'Església quan presenta a Déu la pregària de l'Església i, sobretot, quan ofereix el sacrifici eucaríctic». ⁷³ És necessari, per tant, que els sacerdots siguin conscients que mai no han de posar-se ells mateixos o les seves opinions en el primer pla del seu ministeri, sinó a Jesucrist. Qualsevol intent de posar-se ells mateixos com a protagonistes de l'acció litúrgica contraduïu la identitat sacerdotal. Abans que res, el sacerdot és servidor i ha d'esforçar-se contínuament a ser signe que, com a dòcil instrument a les seves mans, es refereix a Crist. Això s'expressa particularment en la humilitat amb què el sacerdot dirigeix l'acció litúrgica, obeïnt i corresponent amb el cor i la ment al ritu, evitant tot el que pugui donar precisament la sensació d'un protagonisme inoportú. Recomano, per tant, al clergat d'aprofundir sempre en la consciència del propi ministeri eucaríctic com un humil servei a Crist i a la seva Església. El sacerdocí, com deia sant Agustí, és amoris officium, ⁷⁴ és l'ofici del bon pastor, que dóna la vida per les ovelles (cf. Jn 10,14-15).

Eucaristia i celibat sacerdotal

24. Els Pares sinodals han volgut subratllar que el sacerdocí ministerial requereix, mitjançant l'ordenació, la plena configuració amb Crist. Respectant la praxi i les tradicions orientals diferents, és necessari reafirmar el sentit profund del celibat sacerdotal, considerat justament com una riquesa inestimable i confirmat per la praxi oriental d'elegir com a bisbes només els qui viuen el celibat i en la gran estima que es té per l'opció del celibat que fan nombrosos preveres. En efecte, aquesta opció

del sacerdot és una expressió peculiar del lliurament que el conforma amb Crist i del lliurament exclusiu d'ell mateix pel Regne de Déu. ⁷⁵ El fet que Crist mateix, sacerdot per sempre, visqués la seva missió fins al sacrifici de la creu en estat de virginitat és el punt de referència segur per entendre el sentit de la tradició de l'Església llatina en aquest punt. Així doncs, no n'hi ha prou de comprendre el celibat sacerdotal en termes merament funcionals. En realitat, representa una especial conformació amb l'estil de vida del propi Crist. L'esmentada opció és, abans que res, esponsalícia; és una identificació amb el cor del Crist Espòs que dóna la vida per la seva Esposa. Junta-ment amb la gran tradició eclesial, amb el Concili Vaticà II ⁷⁶ i amb els Summes Pontífexs predecessors meus, ⁷⁷ reafirmo la bellesa i la importància d'una vida sacerdotal viscuda en el celibat, com a signe que expressa la dedicació total i exclusiva al Crist, a l'Església i al Regne de Déu, i confirmo per tant el seu caràcter obligatori per a la tradició llatina. El celibat sacerdotal, viscut amb maduresa, alegria i generositat, és una grandíssima benedicció per a l'Església i per a la societat mateixa.

Manca de clergat i pastoral vocacional

25. A propòsit del vincle entre el sagrament de l'Orde i l'Eucaristia, el Sínode ha reflexionat sobre la preocupació que provoca en moltes diòcesis l'escassetat de sacerdots. Això succeeix no solament en algunes zones de primera evangelització, sinó també a molts països de llarga tradició cristiana. Certament, una distribució del clergat més equànime afavoriria la solució del problema. És precís, a més, fer un treball de sensibilització. Els Bis-

bes han d'implicar els Instituts de Vida Consagrada i les noves realitats eclesials en les necessitats pastorals, respectant el seu propi carisma, i demanar a tots els membres del clergat una major disponibilitat per servir a l'Església allà on sigui necessari, encara que comporti sacrifici.⁷⁸ En el Sínode s'ha discutit també sobre les iniciatives pastorals que s'han d'emprendre per afavorir, sobretot en els joves, l'obertura interior a la vocació sacerdotal. Aquesta situació no es pot solucionar amb simples mesures pragmàtiques. S'ha d'evitar que els Bisbes, moguts per comprensibles preocupacions per la falta de clergat, no efectuïn un adequat discerniment vocacional i admetin a la formació específica i a l'ordenació candidats sense els requisits necessaris per al servei sacerdotal.⁷⁹ Un clergat no prou format, admès a l'ordenació sense el discerniment degut, difícilment podrà oferir un testimoni adequat per suscitar en d'altres el desig de correspondre amb generositat a la crida de Crist. La pastoral vocacional, en realitat, ha d'implicar tota la comunitat cristiana en tots els seus àmbits.⁸⁰ Òbviament, en aquest treball pastoral s'inclou també l'acció de sensibilització de les famílies, sovint indiferents, sinó contràries fins i tot, a la hipòtesi de la vocació sacerdotal. Cal que s'obrin amb generositat al do de la vida i eduquin els fills a estar disponibles davant de la voluntat de Déu. En síntesi, fa falta sobretot tenir la valentia de proposar als joves la radicalitat del seguiment del Crist i mostrar-los el seu atractiu.

Gratitud i esperança

26. És necessari tenir major fe i esperança en la iniciativa divina. Encara que

en algunes regions hi hagi escassetat de clergat, mai no ha de faltar la confiança que Crist continuarà cridant homes que, deixant qualsevol altra ocupació, es dediquin totalment a la celebració dels sagrats misteris, a la predicació de l'Evangeli i al ministeri pastoral. Desitjo aprofitar aquesta ocasió per donar les gràcies, en nom de l'Església sencera, a tots els Bisbes i preveres que exerceixen fidelment la seva pròpia missió amb dedicació i lliurament. Naturalment, l'agraïment de l'Església és també per als diaques, als quals s'imposen les mans «no pas per al sacerdoti, ans per al ministeri».⁸¹ Com ha recomanat l'Assemblea del Sínode, expresso un agraïment especial als preveres fidei donum, que amb competència i generosa dedicació, sense escatimar energies en el servei a la missió de l'Església, edifiquen la comunitat anunciant la Paraula de Déu i partint el Pa de Vida.⁸² Finalment, cal donar gràcies a Déu pels nombrosos sacerdots que per servir el Crist han sofert fins al punt de sacrificar la pròpia vida. En ells es veu de manera eloqüent el que significa ser sacerdot fins al fons. Es tracta de testimonis commovedors que poden inspirar molts joves a seguir el Crist i a donar la seva vida pels altres, trobant així la vida veritable.

V. Eucaristia i Matrimoni

Eucaristia, sagrament esponsalici

27. L'Eucaristia, sagrament de la caritat, mostra una particular relació amb l'amor entre l'home i la dona units en matrimoni. Aprofundir en aquesta relació és una necessitat pròpia del nostre temps.⁸³ El Papa Joan Pau II ha tingut moltes vegades ocasió de subratllar el caràcter esponsalici

de l'Eucaristia i la seva peculiar relació amb el sagrament del Matrimoni: «L'Eucaristia és el sagrament de la nostra redempció. És el sagrament de l'Espòs, de l'Esposa».⁸⁴ D'altra banda, «tota la vida cristiana duu la marca de l'amor esponsalici del Crist i de l'Església. Ja el Baptisme, l'entrada en el Poble de Déu, és un misteri nupcial: és, per dir-ho així, el bany de noces que precedeix el banquet nupcial, l'Eucaristia».⁸⁵ L'Eucaristia corrobora de manera inescapable la unitat i l'amor indissolubles de cada Matrimoni cristià. En ell, per mitjà del sagrament, el vincle conjugal es troba intrínsecament lligat a la unitat eucarística entre el Crist espòs i l'Església esposa (cf. Ef 5,31-32). El consentiment recíproc que marit i muller es donen en Crist, i que els constitueix en comunitat de vida i amor, té també una dimensió eucarística. En efecte, en la teologia paulina, l'amor esponsalici és signe sacramental de l'amor de Crist a la seva Església, un amor que assoleix el seu punt culminant a la Creu, expressió de les seves «noces» amb la humanitat i, alhora, origen i centre de l'Eucaristia. Per això, l'Església manifesta una proximitat espiritual particular a tots els qui han fundat les seves famílies en el sagrament del Matrimoni.⁸⁶ La família - església domèstica⁸⁷ - és un àmbit primari de la vida de l'Església, especialment pel paper decisiu que té en l'educació cristiana dels fills.⁸⁸ En aquest context, el Sínode ha recomanat també destacar la missió singular de la dona en la família i en la societat, una missió que ha de ser defensada, salvaguardada i promoguda.⁸⁹ Ser esposa i mare és una realitat imprescindible que mai no ha de ser menyspreada.

Eucaristia i unitat del matrimoni

28. Precisament a la llum d'aquesta relació intrínseca entre matrimoni, família i Eucaristia es poden considerar alguns problemes pastorals. El vincle fidel, indissoluble i exclusiu que uneix Crist a l'Església, i que té la seva expressió sacramental en l'Eucaristia, es correspon amb la dada antropològica originària segons la qual l'home ha d'estar unit de manera definitiva a una sola dona i viceversa (cf. Gn 2,24; Mt 19,5). En aquest ordre d'idees, el Sínode dels Bisbes ha afrontat el tema de la praxi pastoral relacionada amb els qui, provenint de cultures en les quals es practica la poligàmia, es troben amb l'anunci de l'Evangelí. Qui es troba en l'esmentada situació, i s'obre a la fe cristiana, ha de ser ajudat a integrar el seu projecte humà a la novetat radical de Crist. En el procés del catecumenat, Crist l'assisteix en la seva condició específica i el crida a la plena veritat de l'amor a través de les renúncies necessàries, de cara a la comunió eclesial perfecta. L'Església l'acompanya amb una pastoral plena de comprensió i també de fermesa,⁹⁰ sobretot ensenyant-li la llum dels misteris cristians que es reflecteixen en la naturalesa i els afectes humans.

Eucaristia i indissolubilitat del matrimoni

29. Ja que l'Eucaristia expressa l'amor irreversible de Déu en Crist per la seva Església, s'entén que impliqui en relació amb el sagrament del Matrimoni, la indissolubilitat a què aspira tot amor veritable.⁹¹ Per tant, és més que justificada l'atenció pastoral que el Sínode ha dedicat a les situacions doloroses en les quals es troben bastants fidels que, després d'haver celebrat el sagrament del Matrimoni,

s'han divorciat i contret noves núpries. Es tracta d'un problema pastoral difícil i complex, una veritable plaga en el context social actual, que afecta de manera creixent fins i tot els ambients catòlics. Els Pastors, per amor a la veritat, estan obligats a discernir bé les diverses situacions, per ajudar espiritualment de manera adequada els fidels implicats.⁹² El Sínode dels Bisbes ha confirmat la praxi de l'Església, fundada en la Sagrada Escripura (cf. Mc 10,2-12), de no admetre als sagraments els divorciats casats de nou, perquè el seu estat i la seva condició de vida contradueixen objectivament aquesta unió d'amor entre Crist i l'Església que se significa i s'actualitza en l'Eucaristia. Tanmateix, els divorciats tornats a casar, malgrat la seva situació, continuen pertanyent a l'Església, que els segueix amb especial atenció, amb el desig que, dins del possible, conreen un estil de vida cristià mitjançant la participació a la santa Missa, encara que sense combregar, l'escolta de la Paraula de Déu, l'Adoració eucarística, l'oració, la participació en la vida comunitària, el diàleg amb un sacerdot de confiança o un director espiritual, el lliurament a obres de caritat, de penitència, i la tasca educativa dels fills.

On hi hagi dubtes legítims sobre la validesa del Matrimoni sacramental contret, s'ha de fer el que sigui necessari per esbrinar el seu fonament. És precís també assegurar, d'acord amb el que diu el dret canònic,⁹³ que hi hagi tribunals eclesiàstics al territori, el seu caràcter pastoral, així com la seva correcta i prompta actuació.⁹⁴ A cada diòcesi hi ha d'haver un nombre suficient de persones preparades per a l'adequat funcionament dels tribunals eclesiàstics. Recordo que «és

una obligació important fer que l'activitat institucional de l'Església en els tribunals sigui cada vegada més propera als fidels».⁹⁵ Tanmateix, s'ha d'evitar que la preocupació pastoral sigui interpretada com una contraposició amb el dret. Més aviat s'ha de partir del pressupòsit que l'amor per la veritat és el punt de trobada fonamental entre el dret i la pastoral: en efecte, la veritat mai no és abstracta, sinó que «s'integra en l'itinerari humà i cristià de cada fidel».⁹⁶ Per això, quan no es reconeix la nul·litat del vincle matrimonial i es donen les condicions objectives que fan la convivència irreversible de fet, l'Església anima aquests fidels a esforçar-se a viure la seva relació segons les exigències de la llei de Déu, com a amics, com a germà i germana; així podran apropar-se a la taula eucarística, segons les disposicions previstes per la praxi eclesial. Perquè aquest camí sigui possible i produeixi fruits, ha de comptar amb l'ajuda dels pastors i amb iniciatives eclesials apropiades, evitant en tot cas la benedicció d'aquestes relacions, perquè no sorgeixin confusions entre els fidels sobre el valor del matrimoni.⁹⁷

A causa de la complexitat del context cultural en el qual viu l'Església en molts països, el Sínode recomana tenir la màxima cura pastoral en la formació dels nuvis i en la verificació prèvia de les seves conviccions sobre els compromisos irrenunciabls per a la validesa del sagrament del Matrimoni. Un discerniment seriós sobre aquest punt podrà evitar que dos joves, moguts per impulsos emotius o raons superficials, assumeixin responsabilitats que després no sabran respectar.⁹⁸ El bé que l'Església i tota la societat esperen del Matrimoni, i de la família fundada en ell, és massa gran com perquè no ens ocupem

a fons d'aquest àmbit pastoral específic. Matrimoni i família són institucions que han de ser promogudes i protegides de qualsevol equívoc possible sobre la seva autèntica veritat, perquè el mal que se'ls hi fa provoca de fet una ferida a la convivència humana com a tal.

Eucaristia i escatologia. Eucaristia: do per a l'home en camí

30. Si bé és cert que els sagraments són una realitat pròpia de l'Església peregrina en el temps⁹⁹ cap a la plena manifestació de la victòria del Crist ressuscitat, també és igualment cert que, especialment en la litúrgia eucarística, se'ns dóna a pregar el compliment escatològic cap al qual s'encamina tot home i tota la creació (cf. Rm 8,19 ss.). L'home ha estat creat per a la felicitat eterna i veritable, que només l'amor de Déu pot donar. Però la nostra llibertat ferida es perdria si no fos possible, ja des d'ara, experimentar alguns béns del compliment futur. D'altra banda, tot home, per poder caminar en la justa direcció, necessita ser orientat cap a la meta final. Aquesta meta última, en realitat, és el mateix Crist Senyor, vencedor del pecat i la mort, que se'ns fa present de manera especial en la Celebració eucarística. D'aquesta manera, encara que som «estrangers i forasters» (1Pe 2,11) en aquest món, participem ja per la fe de la plenitud de la vida ressuscitada. El banquet eucarístic, revelant la seva dimensió fortament escatològica, ens ajuda en el camí de la nostra llibertat.

El banquet escatològic

31. Reflexionant sobre aquest misteri,

podem dir que, amb la seva vinguda, Jesús s'ha posat en relació amb l'expectativa del poble d'Israel, de tota la humanitat i, en el fons, de la creació mateixa. Amb la seva donació, ha inaugurat objectivament el temps escatològic. Crist ha vingut per congregar el Poble de Déu dispers (cf. Jn 11,52), i ha manifestat clarament la intenció de reunir la comunitat de l'aliança per complir les promeses que Déu va fer als antics pares (cf. Jr 23,3; 31,10; Lc 1,55-70). En la crida dels Dotze, que té una clara relació amb les dotze tribus d'Israel, i en el manament que els hi fa en l'últim Sopar, abans de la seva Passió redemptora, de celebrar el seu memorial, Jesús ha manifestat que volia traslladar a tota la comunitat fundada per Ell la tasca de ser, en la història, signe i instrument d'aquesta reunió escatològica, iniciada en Ell. Així doncs, en cada Celebració eucarística es realitza sacramentalment la reunió escatològica del Poble de Déu. El banquet eucarístic és per a nosaltres una anticipació real del banquet final, anunciat pels profetes (cf. Is 25,6-9) i descrit al Nou Testament com «les noces de l'Anyell» (Ap 19,7-9), que s'ha de celebrar en l'alegria de la comunió dels sants.¹⁰⁰

Oració pels difunts

32. La Celebració eucarística, en la que anunciem la mort del Senyor, proclamem la seva resurrecció, a l'espera de la seva vinguda, és penyora de la glòria futura en la qual seran glorificats també els nostres cossos. L'esperança de la resurrecció de la carn i la possibilitat de trobar de nou, cara a cara, als qui ens han precedit en el signe de la fe, s'enforteix en nosaltres mitjançant la celebració del Memorial de la nos-

tra salvació. En aquesta perspectiva, junt amb els Pares sinodals, voldria recordar a tots els fidels la importància de l'oració de sufragi pels difunts, i en particular la celebració de santes Misses per ells,¹⁰¹ Perquè, una vegada purificats, arribin a la visió beatífica de Déu. En descobrir la dimensió escatològica que té l'Eucaristia, celebrada i adorada, ens sentim acompanyats en el nostre camí i confortats amb l'esperança de la glòria (cf. Rm 5,2; Tt 2,13).

L'Eucaristia i la Mare de Déu

33. La relació entre l'Eucaristia i cada sagrament i el significat escatològic dels sants Misteris, ofereixen en el seu conjunt el perfil de la vida cristiana, cridada a ser en tot moment culte espiritual, ofrena d'ella mateixa agradable a Déu. I si bé és cert que tots nosaltres estem encara en camí cap al ple compliment de la nostra esperança, això no treu que ara ja no puguem reconèixer, amb gratitud, que tot allò que Déu ens ha donat troba realització perfecta en la Verge Maria, Mare de Déu i Mare nostra: la seva Assumpció al cel en cos i ànima és per a nosaltres un signe segur d'esperança, ja que, com a peregrins en el temps, ens indica la meta escatològica que el sagrament de l'Eucaristia ens fa tastar ja des d'ara.

En Maria Santíssima veiem també perfectament realitzada la manera sacramental amb què Déu, en la seva iniciativa salvadora, s'apropa i implica la criatura humana. Maria de Natzaret, des de l'Anunciació a la Pentecosta, apareix com la persona la llibertat de la qual està totalment disponible a la voluntat de Déu. La seva Immaculada Concepció es manifesta pròpiament en la docilitat incondicional a la

Paraula divina. La fe obedient és la forma que assumeix la seva vida en cada instant davant de l'acció de Déu. Verge a l'escolta, viu en plena sintonia amb la voluntat divina; conserva al seu cor les paraules que li vénen de Déu i, formant amb elles com un mosaic, aprèn a comprendre-les més a fons (cf. Lc 2,19.51). Maria és la gran creient que, plena de confiança, es posa a les mans de Déu, i s'abandona a la seva voluntat.¹⁰² Aquest misteri s'intensifica fins i tot en arribar a la total implicació en la missió redemptora de Jesús. Com ha afirmat el Concili Vaticà II, «la Benaventurada Verge va avançar en la peregrinació de la fe i va mantenir fidelment la unió amb el seu Fill fins a la creu. Allà, per voluntat de Déu, va estar dempeus (cf. Jn 19,25), va sofrir intensament amb el seu Fill i es va unir al seu sacrifici amb cor de Mare que, plena d'amor, donava el seu consentiment a la immolació del seu Fill com a víctima. Finalment, Jesucrist, agonitzant en la creu, la va donar com a mare al deixeble amb aquestes paraules: Dona, aquí tens el teu fill». ¹⁰³ Des de l'Anunciació fins a la Creu, Maria és aquella que acull la Paraula que es va fer carn en ella i que emmudeix en el silenci de la mort. Finalment, ella és qui rep als seus braços el cos lliurat, ja exànime, d'Aquell que de veritat ha estimat els seus «fins a l'extrem» (Jn 13,1).

Per això, cada vegada que en la Litúrgia eucarística ens apropem al Cos i la Sang de Crist, ens dirigim també a Ella que, adherint-se plenament al sacrifici de Crist, l'ha acollit per tota l'Església. Els Pares sinodals han afirmat que «Maria inaugura la participació de l'Església en el sacrifici del Redemptor». ¹⁰⁴ Ella és la Immaculada que acull incondicionalment el do de Déu i, d'aquesta manera, s'associa a l'obra de la salvació. Maria de Natzaret, icona

de l'Església naixent, és el model que ens mostra com cadascun de nosaltres està cridat a rebre el do que Jesús fa d'ell mateix en l'Eucaristia.

SEGONA PART. EUCARISTIA, MISTERI QUE S'HA DE CELEBRAR

«Us ho ben asseguro: no és Moisès qui us ha donat el pa del cel; és el meu Pare qui us dóna l'autèntic pa del cel» (Jn 6,32)

Lex orandi i lex credendi

34. El Sínode dels Bisbes ha reflexionat molt sobre la relació intrínseca entre fe eucarística i celebració, posant en relleu el nexa entre *lex orandi* i *lex credendi* i subratllant la primàcia de l'acció litúrgica. És necessari viure l'Eucaristia com a misteri de fe celebrat autènticament, tenint consciència clara de que «l'intellectus fidei està originàriament sempre en relació amb l'acció litúrgica de l'Església». ¹⁰⁵ En aquest àmbit, la reflexió teològica mai no pot prescindir de l'orde sacramental instituït per Crist mateix. D'altra banda, l'acció litúrgica mai no pot ser considerada genèricament, prescindint del misteri de la fe. En efecte, la font de la nostra fe i de la litúrgia eucarística és el mateix esdeveniment: la donació que Crist ha fet d'ell mateix en el Misteri pasqual.

Bellesa i litúrgia

35. La relació entre el misteri cregut i celebrat es manifesta de manera peculiar en el valor teològic i litúrgic de la bellesa. En efecte, la litúrgia, com també la Revelació cristiana, està vinculada intrínseca-

ment amb la bellesa: és veritatis splendor. En la litúrgia resplendeix el Misteri pasqual mitjançant el qual Crist mateix ens atreu cap a ell i ens crida a la comunió. En Jesús, com solia dir sant Bonaventura, contemplem la bellesa i l'esplendor dels orígens. ¹⁰⁶ Aquest atribut a què ens referim no és mer esteticisme sinó la manera en la qual ens arriba, ens fascina i ens captiva la veritat de l'amor de Déu en Crist, fent-nos sortir de nosaltres mateixos i atraient-nos així cap a la nostra veritable vocació: l'amor. ¹⁰⁷ Ja a la creació, Déu es deixa entreveure en la bellesa i l'harmonia del cosmos (cf. Sv 13,5; Rm 1,19-20). Trobem després l'Antic Testament grans signes de l'esplendor del poder de Déu, que es manifesta amb la seva glòria a través dels prodigis fets al poble elegit (cf. Ex 14; 16,10; 24,12-18; Nm 14,20-23). Al Nou Testament s'arriba definitivament a aquesta epifania de bellesa en la revelació de Déu en Jesucrist. ¹⁰⁸ Ell és la plena manifestació de la glòria divina. En la glorificació del Fill resplendeix i es comunica la glòria del Pare (cf. Jn 1,14; 8,54; 12,28; 17,1). Tanmateix, aquesta bellesa no és una simple harmonia de formes; «El més bell de tots els homes» (Sl 45 [44], 3) és, també misteriosament, qui no té «figura ni bellesa que es fes admirar [...], semblant a aquells que ens repugna de mirar» (Is 53,2). Jesucrist ens ensenya com la veritat de l'amor sap també transfigurar el misteri fosc de la mort en la llum radiant de la resurrecció. Aquí la resplendor de la glòria de Déu supera tota bellesa mundana. La veritable bellesa és l'amor de Déu que s'ha revelat definitivament en el Misteri pasqual.

La bellesa de la litúrgia és part d'aquest misteri; és expressió eminent de la glòria de Déu i, en cert sentit, un esguard del

Cel sobre la terra. El memorial del sacrifici redemptor porta en ell mateix els trets d'aquella resplendor de Jesús de la qual ens han donat testimoni Pere, Jaume i Joan quan el Mestre, de camí cap a Jerusalem, va voler transfigurar-se davant d'ells (cf. Mc 9,2). La bellesa, per tant, no és un element decoratiu de l'acció litúrgica; és més aviat un element constitutiu, ja que és un atribut de Déu mateix i de la seva revelació. Conscients de tot això, hem de posar gran atenció perquè l'acció litúrgica resplendeixi segons la seva pròpia naturalesa.

La celebració eucarística, obra del «Christus totus». *Christus totus in capite et in corpore*

36. La bellesa intrínseca de la litúrgia té com a subjecte propi Crist ressuscitat i glorificat en l'Esperit Sant que, en la seva actuació, inclou l'Església.¹⁰⁹ Des d'aquesta perspectiva, és molt suggerent recordar les paraules de sant Agustí que descriu eloqüentment aquesta dinàmica de fe pròpia de l'Eucaristia. El gran sant d'Hipona, referint-se precisament al Misteri eucarístic, posa en relleu com Crist mateix ens assimila: «Aquest pa que vosaltres veieu sobre l'altar, santificat per la paraula de Déu, és el cos de Crist. Aquest calze, més ben dit, allò que conté el calze, santificat per la paraula de Déu, és sang de Crist. Gràcies Per mitjà d'aquest misteri va voler el Senyor deixar-nos el seu cos i la seva sang, que va vessar per a la remissió dels nostres pecats. Si l'heu rebut dignament, vosaltres sou allò mateix que heu rebut».¹¹⁰ Per tant, «no solament ens hem convertit en cristians, sinó en Crist mateix».¹¹¹ Podem contemplar així l'acció misteriosa de Déu que comporta la unitat

profunda entre nosaltres i el Senyor Jesús: «En efecte, no s'ha de creure que Crist sigui el cap sense ser també el cos, sinó que és tot sencer, el cap i el cos».¹¹²

Eucaristia i Crist ressuscitat

37. Ja que la litúrgia eucarística és essencialment actio Dei que ens uneix a Jesús a través de l'Esperit, el seu fonament no està sotmès al nostre arbitri ni pot cedir a la pressió de la moda del moment. En això també és vàlida l'afirmació indiscutible de sant Pau: «De fonament, ningú no en pot posar cap altre fora del que està posat, que és Jesucrist» (1Co 3,11). L'Apòstol dels pagans ens assegura a més que, pel que fa referència a l'Eucaristia, no ens transmet la seva doctrina personal, sinó la que ell ha rebut (cf. 1Co 11,23). En efecte, la celebració de l'Eucaristia implica la Tradició viva. A partir de l'experiència del Ressuscitat i de l'efusió de l'Esperit Sant, l'Església celebra el Sacrifici eucarístic obeïnt el manament de Crist. Per aquest motiu, des del començament la comunitat cristiana es reuneix el dia del Senyor per a la fractio panis. El dia en què Crist ha ressuscitat d'entre els morts, diumenge, és també el primer dia de la setmana, el dia que segons la tradició veterotestamentària representava el principi de la creació. Ara, el dia de la creació s'ha convertit en el dia de la «nova creació», el dia del nostre alliberament en què commemorem Crist mort i ressuscitat.¹¹³

Ars celebrandi

38. En els treballs sinodals s'ha insistit diverses vegades en la necessitat de superar qualsevol possible separació entre

l'ars celebrandi, és a dir, l'art de celebrar rectament, i la participació plena, activa i fructuosa de tots els fidels. Efectivament, la forma primordial amb què s'afavoreix la participació del Poble de Déu en el Ritu sagrat és l'adequada celebració del Ritu mateix. L'ars celebrandi és la millor premissa per a l'actuosa participatio.¹¹⁴ L'ars celebrandi prové de l'obediència fidel a les normes litúrgiques en la seva plenitud, ja que és precisament aquesta manera de celebrar la que assegura des de fa dos mil anys la vida de fe de tots els creients, els quals estan cridats a viure la celebració com a Poble de Déu, sacerdoti reial, nació santa (cf. 1Pe 2,4-5.9).¹¹⁵

El bisbe, liturg per excel·lència

39. Si bé és cert que tot el Poble de Déu participa en la Litúrgia eucarística, en el correcte ars celebrandi hi tenen un paper imprescindible els qui han rebut el sagrament de l'Orde. Bisbes, sacerdots i diaques, cada un segons el seu propi grau, han de considerar la celebració com el seu deure principal.¹¹⁶ En primer lloc el bisbe diocesà: en efecte, ell, com a «primer dispensador dels misteris de Déu a l'Església particular a ell confiada, és el guia, el promotor i custodi de tota la vida litúrgica».¹¹⁷ Tot això és decisiu per a la vida de l'Església particular, no solament perquè la comunió amb el Bisbe és la condició perquè tota celebració al seu territori sigui legítima, sinó també perquè ell mateix és per excel·lència el liturg de la seva pròpia Església.¹¹⁸ A ell correspon salvaguardar la unitat de les celebracions a la seva diòcesi. Per tant, ha de ser un «compromís del bisbe fer que els preveres, diaques i fidels compreguin cada vegada millor el sentit

autèntic dels ritus i els textos litúrgics, i així siguin conduïts vers una celebració de l'Eucaristia activa i fructuosa».¹¹⁹ En particular, exhorto a complir tot allò que és necessari perquè les celebracions litúrgiques oficiades pel bisbe a l'església Catedral respectin plenament l'ars celebrandi, de manera que puguin ser considerades com a model per a totes les esglésies del seu territori.¹²⁰

El respecte pels llibres litúrgics i la riquesa dels signes

40. Per tant, en subratllar la importància de l'ars celebrandi es posa en relleu el valor de les normes litúrgiques.¹²¹ L'ars celebrandi ha d'afavorir el sentit sagrat i l'ús de les formes exteriors que hi condueixen com, per exemple, l'harmonia del ritu, els ornaments litúrgics, la decoració i el lloc sagrat. Afavoreix la celebració eucarística que els sacerdots i els responsables de la pastoral litúrgica s'esforcin a donar a conèixer els llibres litúrgics vigents i les respectives normes, facin ressaltar les grans riqueses de l'Ordenament General del Missal Romà i de l'Ordenament de les Lectures de la Missa. En les comunitats eclesials es dóna potser per descomptat que es coneixen i aprecien, però sovint no és així. En realitat, són textos que contenen riqueses que conserven i expressen la fe, així com el camí del Poble de Déu al llarg de dos mil·lennis d'història. Per a una adequada ars celebrandi és igualment important l'atenció a totes les formes de llenguatge previstes per la litúrgia: paraula i cant, gestos i silencis, moviment del cos, colors litúrgics dels ornaments. En efecte, la litúrgia té per la seva naturalesa una varietat de formes de comunicació que inclouen tot l'ésser humà.

La senzillesa dels gestos i la sobrietat dels signes, realitzats en l'ordre i en els temps previstos, comuniquen i atreuen més que l'artificiositat d'afegits inoportuns. L'atenció i l'obediència de l'estructura pròpia del ritual, alhora que manifesten el reconeixement del caràcter de l'Eucaristia com a do, expressen la disposició del ministre per acollir amb dòcil gratitud l'esmentat do inefable.

L'art al servei de la celebració

41. La relació profunda entre la bellesa i la litúrgia ens porta a considerar amb atenció totes les expressions artístiques que es posen al servei de la celebració.¹²² Un element important de l'art sacre és certament l'arquitectura de les esglésies,¹²³ en les quals ha de ressaltar la unitat entre els elements propis del presbiteri: altar, santcris, sagrari, ambó, seu. Referent a això, s'ha de tenir present que l'objectiu de l'arquitectura sacra és oferir a l'Església, que celebra els misteris de la fe, en particular l'Eucaristia, l'espai més apte per al desenvolupament adequat de la seva acció litúrgica.¹²⁴ En efecte, la naturalesa del temple cristià es defineix per l'acció litúrgica mateixa que implica la reunió dels fidels (ecclesia), els quals són les pedres vives del temple (cf. 1Pe 2,5).

El mateix principi val per tot l'art sacre, especialment la pintura i l'escultura, en els quals la iconografia religiosa s'ha d'orientar a la mistagogia sacramental. Un coneixement profund de les formes que l'art sacre ha produït al llarg dels segles pot ser de gran ajuda per als qui tenen la responsabilitat d'encomanar a arquitectes i a artistes obres relacionades amb l'acció litúrgica. Per això és indispensable que

en la formació dels seminaristes i dels sacerdots s'inclouï la història de l'art com a matèria important, a la llum de les normes litúrgiques, amb especial referència als edificis de culte. És necessari que en tot allò que concerneix a l'Eucaristia hi hagi gust per la bellesa. També s'han de respectar i tenir cura dels ornaments, la decoració, els vasos sagrats, perquè tots junts i disposats de manera orgànica i ordenada entre ells, alimentin l'admiració pel misteri de Déu, manifestin la unitat de la fe i reforcin la devoció.¹²⁵

El cant litúrgic

42. En l'ars celebrandi hi exerceix un paper important el cant litúrgic.¹²⁶ Amb raó afirma sant Agustí en un famós sermó: «L'home nou coneix el càntic nou. El cantar és funció d'alegria i, si ho considerem atentament, funció d'amor».¹²⁷ El Poble de Déu reunit per a la celebració canta les lloances de Déu. L'Església, en la seva bimil·lenària història, ha compost i continua component música i cants que són un patrimoni de fe i d'amor que no s'ha de perdre. Certament, no podem dir que qualsevol cant serveix en la litúrgia. Cal evitar la fàcil improvisació o la introducció de gèneres musicals no respectuosos amb el sentit de la litúrgia. Com element litúrgic, el cant ha d'estar d'acord amb la identitat pròpia de la celebració.¹²⁸ Per tant, tot - el text, la melodia, l'execució - ha de correspondre al sentit del misteri celebrat, a les parts del ritu i al temps litúrgic.¹²⁹ Finalment, si bé s'han de tenir en compte les diverses tendències i tradicions, molt lloables, desitjo, com han demanat els Pares sinodals, que es valori adequadament el cant gregorià¹³⁰ com a cant propi de la litúrgia romana.¹³¹

L'estructura de la celebració eucarística

43. Després d'haver recordat els elements bàsics de l'ars celebrandi destacats en els treballs sinodals, voldria cridar l'atenció de manera més concreta sobre algunes parts de l'estructura de la celebració eucarística que requereixen una especial cura en el nostre temps, per tal de restar fidels a la intenció profunda de renovació litúrgica desitjada pel Concili Vaticà II, en continuïtat amb tota la gran tradició eclesial.

Unitat intrínseca de l'acció litúrgica

44. Abans que res, cal considerar la unitat intrínseca del ritu de la santa Missa. S'ha d'evitar que, tant en la catequesi com en la forma de celebració, es doni una visió juxtaposada de les dues parts del ritu. La litúrgia de la Paraula i la litúrgia eucarística -a més dels ritus d'introducció i conclusió- «estan estretament unides entre si i formen un únic acte de culte». ¹³² En efecte, la Paraula de Déu i l'Eucaristia estan intrínsecament unides. Escoltant la Paraula de Déu neix o s'enforça la fe (cf. Rm 10,17); en l'Eucaristia, el Verb fet carn se'ns dóna com a aliment espiritual. ¹³³ Així doncs, «l'Església rep i ofereix als fidels el Pa de vida a les dues taules de la Paraula de Déu i del Cos de Crist». ¹³⁴ Per tant, s'ha de tenir constantment present que la Paraula de Déu, que l'Església llegeix i proclama en la litúrgia, porta a l'Eucaristia com el seu fi connatural.

La litúrgia de la Paraula

45. Junt amb el Sínode, demano que la

litúrgia de la Paraula es prepari i es visqui sempre de manera adequada. Per tant, recomano vivament que en la litúrgia es posi gran atenció a la proclamació de la Paraula de Déu per part de lectors ben instruïts. Mai no oblidem que «quan es llegeixen a l'Església les Sagrades Escrip-tures, Déu mateix parla al seu Poble, i Crist, present en la seva paraula, anuncia l'Evangelí». ¹³⁵ Si les circumstàncies ho aconsellen, es pot pensar en unes breus municions que ajudin els fidels a una millor disposició. Per comprendre-la bé, la Paraula de Déu ha de ser escoltada i acollida amb esperit eclesial i ser conscients de la seva unitat amb el Sagrament eucarístic. En efecte, la Paraula que anunciem i escoltem és el Verb fet carn (cf. Jn 1,14), i fa referència intrínseca a la persona de Crist i a la seva permanència de manera sacramental. Crist no parla en el passat, sinó en el nostre present, ja que Ell mateix està present en l'acció litúrgica. En aquesta perspectiva sacramental de la revelació cristiana, ¹³⁶ el coneixement i l'estudi de la Paraula de Déu ens permet apreciar, celebrar i viure millor l'Eucaristia. Referent a això, s'aprecia en tota la seva veritat l'afirmació segons la qual «desconèixer l'Escriptura és desconèixer Crist». ¹³⁷

Per aconseguir tot això és necessari ajudar els fidels a apreciar els tresors de la Sagrada Escriptura en el leccionari, mitjançant iniciatives pastorals, celebracions de la Paraula i la lectura meditada (lectio divina). Tampoc no s'ha d'oblidar promoure les formes d'oració conservades en la tradició, la Litúrgia de les Hores, sobretot Laudes, Vespres, Completes i també les celebracions de vigílies. La pregària dels Salms, les lectures bíbliques i les de la gran tradició de l'Ofici diví poden portar a una experiència profunda de l'esde-

veniment de Crist i de l'economia de la salvació, que a la vegada enriquiran la comprensió i la participació en la celebració eucarística.¹³⁸

L'homilia

46. La necessitat de millorar la qualitat de l'homilia està en relació amb la importància de la Paraula de Déu. En efecte, aquesta «és part de l'acció litúrgica»;¹³⁹ té la comesa d'afavorir una millor comprensió i eficàcia de la Paraula de Déu en la vida dels fidels. Per això els ministres ordenats han de «preparar l'homilia amb cura, basant-se en un coneixement adequat de la Sagrada Escripura».¹⁴⁰ Han d'evitar-se homilies genèriques o abstractes. En particular, demano als ministres un esforç perquè l'homilia posi la Paraula de Déu proclamada en estreta relació amb la celebració sacramental¹⁴¹ i amb la vida de la comunitat, de manera que la Paraula de Déu sigui realment aliment i sosteniment de l'Església.¹⁴² Cal tenir present, per tant, la finalitat catequètica i exhortativa de l'homilia. És convenient que, partint del leccionari trienal, es prediquin als fidels homilies temàtiques que al llarg de l'any litúrgic tractin els grans temes de la fe cristiana, que el Magisteri proposa en els quatre «pilars» del Catecisme de l'Església Catòlica i en el seu recent Compendi: la professió de fe, la celebració del misteri cristià, la vida en Crist i l'oració cristiana.¹⁴³

Presentació de les ofrenes

47. Els Pares sinodals han posat també la seva atenció en la presentació de les ofrenes. Aquesta no és només un «interval» entre la litúrgia de la Paraula i l'euca-

rística. Entre altres raons perquè això faria perdre el sentit d'un únic ritu amb dues parts interrelacionades. En realitat, aquest gest humil i senzill té un sentit molt gran: en el pa i el vi que portem a l'altar tota la creació és assumida per Crist Redemptor per a ser transformada i presentada al Pare.¹⁴⁴ En aquest sentit, portem també a l'altar tot el sofriment i el dolor del món, conscients que tot és preciós als ulls de Déu. Aquest gest, per ser viscut en el seu autèntic significat, no necessita ser emfatitzat amb afegitons superflus. Permet valorar la col·laboració originària que Déu demana a l'home per realitzar en ell l'obra divina i donar així ple sentit al treball humà, que mitjançant la celebració eucarística s'uneix al sacrifici redemptor del Crist.

La pregària eucarística

48. La pregària eucarística és «el moment central i culminant de tota la celebració».¹⁴⁵ La seva importància mereix ser subratllada adequadament. Les diverses pregàries eucarístiques que hi ha al Missal ens han estat transmises per la Tradició viva de l'Església i es caracteritzen per una riquesa teològica i espiritual inesgotables. S'ha de procurar que els fidels les apreciïn. L'Ordenament General del Missal Romà ens hi ajuda, recordant-nos els elements fonamentals de tota pregària eucarística: acció de gràcies, aclamació, epiclesi, relat de la institució i consagració, anàmnesi, oblació, intercessió i doxologia conclusiva.¹⁴⁶ En particular, l'espiritualitat eucarística i la reflexió teològica s'il·luminen en contemplar la profunda unitat de l'anàfora, entre la invocació de l'Esperit Sant i el relat de la institució,¹⁴⁷ en la qual «es

realitza el sacrifici que el mateix Crist va instituir en l'últim Sopar». ¹⁴⁸ En efecte, «l'Església, per mitjà de determinades invocacions, implora la força de l'Esperit Sant perquè els dons que han presentat els homes quedin consagrats, és a dir, es converteixin en el Cos i la Sang de Crist, i perquè la víctima immaculada que es rebirà en la Comunió sigui per a la salvació dels que hi participin». ¹⁴⁹

Ritu de la pau

49. L'Eucaristia és per la seva naturalesa sagrament de pau. Aquesta dimensió del Misteri eucarístic s'expressa en la celebració litúrgica de manera específica amb el ritu de la pau. Es tracta indubtablement d'un signe de gran valor (cf. Jn 14,27). En el nostre temps, tan ple de conflictes, aquest gest adquireix, també des del punt de vista de la sensibilitat comuna, un relleu especial, ja que l'Església sent cada vegada més com a tasca pròpia demanar a Déu el do de la pau i la unitat per ella mateixa i per tota la família humana. La pau és certament un anhel irreprimible al cor de tots. L'Església es fa portaveu de la petició de pau i reconciliació que sorgeix de l'ànima de tota persona de bona voluntat, dirigint-la a Aquell que «és la nostra pau» (Ef 2,14) i que pot pacificar els pobles i els individus encara que fracassin les iniciatives humanes. Per això es comprèn la intensitat amb què es viu freqüentment el ritu de la pau en la celebració litúrgica. Sobre això, tanmateix, durant el Sínode dels Bisbes s'ha vist la conveniència de moderar aquest gest, que pot adquirir expressions exagerades, provocant certa confusió en l'assemblea precisament abans de la Comunió. Seria bo de recordar que l'alt valor del gest no queda minvat per la sobrietat necessària,

per tal de mantenir un clima adequat a la celebració, per exemple buscant una manera de limitar l'intercanvi de la pau als més propers. ¹⁵⁰

Distribució i recepció de l'Eucaristia

50. Un altre moment de la celebració, al qual cal fer referència, és la distribució i recepció de la santa Comunió. Demano a tots, en particular als ministres ordenats i als qui, degudament preparats, estan autoritzats per al ministeri de distribuir l'Eucaristia en cas de necessitat real, que facin el possible perquè el gest, en la seva senzillesa, correspongui al seu valor de trobament personal amb el Senyor Jesús en el Sagrament. Pel que fa a les prescripcions per a una praxi correcta, em remeto als documents publicats recentment. ¹⁵¹ Totes les comunitats cristianes han d'atènyer-se fidelment a les normes vigents, veient en elles l'expressió de fe i amor que tothom ha de tenir respecte a aquest sublim Sagrament. Tampoc no es pot descuidar el temps preciós d'acció de gràcies després de la Comunió: a més d'un cant oportú, pot ser també molt útil romandre recollit en silenci. ¹⁵²

A aquest propòsit, voldria cridar l'atenció sobre un problema pastoral amb què ens trobem freqüentment en el nostre temps. Em refereixo al fet que en algunes circumstàncies, com per exemple a les santes Misses celebrades en ocasió de casaments, funerals o esdeveniments anàlegs, a més de fidels practicants assisteixen a la celebració altres persones que potser no s'apropaven a l'altar des de fa anys, o potser estan en una situació de vida que no els permet rebre els sagraments. En altres ocasions succeeix que hi

són presents persones d'altres confessions cristianes o fins i tot d'altres religions. Situacions similars es produeixen també en esglésies que són lloc de visita, sobretot en les ciutats amb important patrimoni artístic. En aquests casos, hom comprèn la necessitat d'usar expressions breus i eficaces per fer arribar a tots els assistents el sentit de la comunió sacramental i les condicions per rebre-la. On es donin situacions en les quals no sigui possible garantir que l'exposició ha tingut la claredat deguda sobre el significat de l'Eucaristia, cal considerar la conveniència de substituir l'Eucaristia per una celebració de la Paraula de Déu.¹⁵³

El comiat: «Ite, missa est»

51. Voldria deturar-me ara en el que els Pares sinodals han dit sobre la salutació de comiat al final de la Celebració eucarística. Després de la benedicció, el diaca o el sacerdot acomiada el poble amb les paraules: Ite, missa est. En aquesta salutació podem apreciar la relació entre la Missa celebrada i la missió cristiana al món. En l'antiguitat, «missa» significava simplement «acabada». Tanmateix, en l'ús cristià ha adquirit un sentit cada vegada més profund. L'expressió «missa» es transforma, en realitat, en «missió». Aquesta salutació expressa sintèticament la naturalesa missionera de l'Església. Per tant, convé ajudar el Poble de Déu a aprofundir en aquesta dimensió constitutiva de la vida eclesial amb el recolzament de la litúrgia. En aquest sentit, seria útil disposar de textos degudament aprovats per l'oració dels fidels i la benedicció final que expressin l'esmentada relació.¹⁵⁴

Actuosa participatio. Autèntica participació

52. El Concili Vaticà II va posar un èmfasi particular en la participació activa, plena i fructuosa de tot el Poble de Déu en la celebració eucarística.¹⁵⁵ Certament, la renovació duta a terme aquests darrers anys ha afavorit notables progressos en la direcció desitjada pels Pares conciliars. Però no hem d'ocultar el fet que, de vegades, ha sorgit alguna incomprensió precisament sobre el sentit d'aquesta participació. Per tant, convé deixar clar que amb aquesta paraula no es vol fer referència a una simple activitat externa durant la celebració. En realitat, la participació activa desitjada pel Concili s'ha de comprendre en termes més substancials, que s'inicia d'una major presa de consciència del misteri que se celebra i de la seva relació amb la vida quotidiana. Continua sent totalment vàlida la recomanació de la Constitució conciliar Sacrosanctum Concilium, que exhortava els fidels a no assistir a la litúrgia eucarística «com espectadors muts o estranys», sinó a participar «conscient, pietosament i activa a l'acció sagrada».¹⁵⁶ El Concili va continuar la reflexió: que els fidels, «instruïts per la Paraula de Déu, refacin les seves forces en el banquet del Cos del Senyor, donin gràcies a Déu, aprenguin a oferir-se ells mateixos en oferir l'hòstia immaculada no solament per mans del sacerdot, sinó també juntament amb ell, i es perfeccionin dia a dia, per mitjà del Crist Mediator, en la unitat amb Déu i entre ells».¹⁵⁷

Participació i ministeri sacerdotal

53. La bellesa i harmonia de l'acció

litúrgica es manifesten de manera significativa en l'ordre amb el qual cada un està cridat a participar-hi activament. Això comporta el reconeixement de les diverses funcions jeràrquiques implicades en la celebració mateixa. És útil recordar que, per ella mateixa, la participació activa no és el mateix que exercir un ministeri particular. Sobretot, no ajuda a la participació activa dels fidels una confusió ocasionada per la incapacitat de distingir les diverses funcions que corresponen a cadascú en la comunió eclesial.¹⁵⁸ En particular, és precís que hi hagi claredat sobre les tasques específiques del sacerdot. Aquest és, com testimonia la tradició de l'Església, qui presideix de manera insubstituïble tota la celebració eucarística, des de la salutació inicial fins a la benedicció final. En virtut de l'Orde sagrat que ha rebut, ell representa Jesucrist, cap de l'Església i, en la manera que li és pròpia, també l'Església mateixa.¹⁵⁹ En efecte, tota celebració de l'Eucaristia està dirigida pel Bisbe, «sigui personalment o pels preveres, els seus col·laboradors».¹⁶⁰ És ajudat pel diaca, que té algunes funcions específiques en la celebració: preparar l'altar i prestar un servei al sacerdot, proclamar l'Evangeli, predicar eventualment l'homília, enunciar les intencions en l'oració universal, distribuir l'Eucaristia als fidels.¹⁶¹ En relació amb aquests ministeris vinculats al sagrament de l'Orde, hi ha també altres ministeris del servei litúrgic que exerceixen religiosos i laics preparats, la qual cosa cal lloar.¹⁶²

Celebració eucarística i inculturació

54. A partir de les afirmacions fonamentals del Concili Vaticà II, s'ha subratllat diverses vegades la importància de la

participació activa dels fidels en el Sacrifici eucarístic. Per afavorir-la es poden permetre algunes adaptacions apropiades als diversos contextos i cultures.¹⁶³ El fet que hi hagi hagut alguns abusos no disminueix la claredat d'aquest principi, que s'ha de mantenir d'acord amb les necessitats reals de l'Església, que viu i celebra el mateix misteri de Crist en situacions culturals diferents. En efecte, el Senyor Jesús, precisament en el misteri de l'Encarnació, quan va néixer de dona com a home perfecte (cf. Ga 4,4), està en relació directa no solament amb les expectatives expressades a l'Antic Testament, sinó també amb les de tots els pobles. Amb això, Ell ha manifestat que Déu vol trobar-nos en el nostre context vital. Per tant, per a una participació més eficaç dels fidels en els sants Misteris, és útil prosseguir el procés d'inculturació en l'àmbit de la celebració eucarística, tenint en compte les possibilitats d'adaptació que ofereix l'Ordenament General del Missal Romà,¹⁶⁴ interpretades a la llum dels criteris fixats per la IV Instrucció de la Congregació per al Culte Diví i la Disciplina dels Sagraments, Varietates legitimae, del 25 de gener de 1994,¹⁶⁵ i de les directrius donades pel papa Joan Pau II en les Exhortacions apostòliques postsinodals *Ecclesia in Africa*, *Ecclesia in America*, *Ecclesia in Asia*, *Ecclesia in Oceania*, *Ecclesia in Europa*.¹⁶⁶ Per a aconseguir aquest objectiu, encomano a les Conferències Episcopals que afavoreixin l'adequat equilibri entre els criteris i normes ja publicats i les noves adaptacions,¹⁶⁷ sempre d'acord amb la Seu Apostòlica.

Condicions personals per una «actuosa participatio»

55. En considerar el tema de l'actuosa participatio dels fidels en el ritu sagrat, els Pares sinodals han fet ressaltar també les condicions personals de cada persona per a una fructuosa participació.¹⁶⁸ Una d'elles és certament l'esperit de conversió contínua que ha de caracteritzar la vida de cada fidel. No es pot esperar una participació activa en la litúrgia eucarística quan hom hi assisteix superficialment, sense abans haver examinat la pròpia vida. Afavoreix l'esmentada disposició interior, per exemple, el recolliment i el silenci, almenys uns instants abans de començar la litúrgia, el dejuni i, quan sigui necessària, la confessió sacramental. Un cor reconciliat amb Déu permet la veritable participació. En particular, és precís persuadir els fidels que no hi pot haver una actuosa participatio en els sants Misteris si no es pren alhora part activa en la vida eclesial en la seva totalitat, la qual inclou també el compromís missioner de portar l'amor de Crist a la societat.

Sens dubte, la plena participació en l'Eucaristia es dóna quan ens apropem també personalment a l'altar per rebre la Comunió.¹⁶⁹ No obstant això, s'ha de posar atenció perquè aquesta correcta afirmació no indueixi a un cert automatisme entre els fidels, com si pel sol fet d'estar a l'església durant la litúrgia es tingui ja el dret o potser fins i tot el deure d'apropar-se a la Taula eucarística. Encara que no sigui possible apropar-se a la comunió sacramental, la participació en la santa Missa continua sent necessària, vàlida, significativa i fructuosa. En aquestes circumstàncies, és bo conrear el desig de la plena unió amb Crist practicant, per exemple, la comunió espiritual, recordada per Joan Pau II¹⁷⁰ i recomanada pels Sants mestres de la vida espiritual.¹⁷¹

Participació dels cristians no catòlics

56. En tractar el tema de la participació ens trobem inevitablement amb la dels cristians que pertanyen a Esglésies o Comunitats eclesials que no estan en plena comunió amb l'Església Catòlica. Referent a això, s'ha de dir que la unió intrínseca que es dóna entre l'Eucaristia i la unitat de l'Església ens porta a desitjar ferventment d'una banda, el dia en el qual puguem celebrar conjuntament amb tots els creients en Crist la divina Eucaristia i expressar així visiblement la plenitud de la unitat que Crist ha volgut per als seus deixebles (cf. Jn 17,21). D'altra banda, el respecte que devem al sagrament del Cos i la Sang de Crist ens impedeix de fer d'ell un mer «mitjà» que s'usa indiscriminadament per assolir aquesta mateixa unitat.¹⁷² En efecte, l'Eucaristia no solament manifesta la nostra comunió personal amb Jesucrist, sinó que implica també la plena communió amb l'Església. Aquest és, doncs, el motiu pel qual, amb dolor però no sense esperança, demanem als cristians no catòlics que comprenguin i respectin la nostra convicció, basada en la Bíblia i en la Tradició. Nosaltres sostenim que la comunió eucarística i la comunió eclesial es corresponen tan íntimament que fa impossible, generalment, per part dels cristians no catòlics, la participació en una sense tenir l'altra. Menys sentit tindria encara una concelebració pròpia i veritable amb ministres d'Esglésies o Comunitats eclesials que no estiguin en plena comunió amb l'Església Catòlica. No obstant això, és veritat que, de de cara a la salvació, existeix la possibilitat d'admetre individualment cristians no catòlics a l'Eucaristia, al sagrament de la Penitència i a la Unció dels malalts. Però

això només en situacions determinades i excepcionals, caracteritzades per condicions ben precises.¹⁷³ Aquestes estan indicades clarament en el Catecisme de l'Església Catòlica¹⁷⁴ i en el seu Compendi.¹⁷⁵ Tothom té el deure de seguir-les fidelment.

Participació a través dels mitjans de comunicació

57. A causa del gran desenvolupament dels mitjans de comunicació, la paraula «participació» ha adquirit un significat més ampli que en el passat. Tots reconeixem amb satisfacció que aquests instruments ofereixen possibilitats noves també amb referència a la Celebració eucarística.¹⁷⁶ Això exigeix als agents pastorals del sector una preparació específica i un sentit de responsabilitat accentuat. En efecte, la santa Missa que es transmet a través de la televisió adquireix inevitablement una certa exemplaritat. Per tant, s'ha de posar una especial atenció en què la celebració, a més de fer-se en llocs dignes i ben preparats, respecti les normes litúrgiques.

Pel que fa referència al valor de la participació a la santa Missa que els mitjans de comunicació fan possible, qui veu i sent les esmentades transmissions ha de saber que, en condicions normals, no compleix amb el precepte dominical. En efecte, el llenguatge de la imatge representa la realitat, però no la reproduïx per ella mateixa.¹⁷⁷ Si és lloable que ancians i malalts participin a la santa Missa festiva a través de les transmissions radiotelevisives, no pot dir-se el mateix de qui, mitjançant aquestes transmissions, volgués dispensar-se d'anar al temple i participar a la celebració eucarística en l'assemblea de l'Església viva.

«Actuosa participatio» dels malalts

58. Tenint present la condició dels que no poden anar als llocs de culte per motius de salut o edat, voldria reclamar l'atenció de tota la comunitat eclesial sobre la necessitat pastoral d'assegurar l'assistència espiritual dels malalts, tant els que són a casa seva com els qui estan hospitalitzats. En el Sínode dels Bisbes s'ha fet referència a ells diverses vegades. S'ha de procurar que aquests germans i germanes nostres puguin rebre amb freqüència la Comunió sacramental. En reforçar així la relació amb el Crist crucificat i ressuscitat, podran sentir la seva pròpia vida integrada plenament a la vida i la missió de l'Església mitjançant l'ofrena del propi sofriment en unió amb el sacrifici del nostre Senyor. S'ha de tenir una atenció particular als discapacitats; si ho permet la seva condició, la comunitat cristiana ha d'afavorir la seva participació a la celebració en un lloc de culte. Per tant, s'ha de procurar que els edificis sagrats no tinguin obstacles arquitectònics que impedeixin l'accés dels minusvàlids. S'ha de donar també la comunió eucarística, quan sigui possible, als discapacitats mentals, batejats i confirmats: ells reben l'Eucaristia també en la fe de la família o de la comunitat que els acompanya.¹⁷⁸

L'atenció als presos

59. La tradició espiritual de l'Església, seguint una indicació específica de Crist (cf. Mt 25,36), ha reconegut en la visita als presos una de les obres de misericòrdia corporals. Els que es troben en aquesta situació tenen una necessitat especial de

ser visitats pel Senyor mateix en el sagrament de l'Eucaristia. Sentir la proximitat de la comunitat eclesial, participar en l'Eucaristia i rebre la santa Comunió en un període de la vida tan particular i dolorós pot ajudar sens dubte al propi camí de fe i pot afavorir la plena reinserció social de la persona. Interpretant els desigs manifestats en l'assemblea sinodal demano a les diòcesis que, en la mesura que sigui possible, posin els mitjans adequats per a una activitat pastoral que s'ocupi d'atendre espiritualment els presos.¹⁷⁹

Els emigrants i la seva participació en l'Eucaristia

60. En plantejar-se el problema dels qui es veuen obligats a deixar la pròpia terra per diversos motius, el Sínode ha expressat particular gratitud als qui es dediquen a l'atenció pastoral dels emigrants. En aquest context, s'ha de prestar una atenció especial als emigrants que pertanyen a les Esglésies catòliques orientals i que, lluny de la seva pròpia casa, tenen dificultats per participar en la litúrgia eucarística segons el propi ritu de pertinença. Per això, on sigui possible, cal que se'ls concedeixi poder ser assistits per sacerdots del seu ritu. En tot cas, demano als Bisbes que acullin en la caritat de Crist aquests germans. El trobament entre els fidels de diversos ritus pot convertir-se també amb motiu d'enriquiment recíproc. Penso particularment en el benefici que pot aportar, sobretot per al clergat, el coneixement de les diverses tradicions.¹⁸⁰

Les grans concelebracions

61. L'assemblea sinodal ha considerat

la qualitat de la participació en les grans celebracions que tenen lloc en circumstàncies particulars, en les quals, a més d'un gran nombre de fidels, concelebran molts sacerdots.¹⁸¹ D'una banda, és fàcil reconèixer el valor d'aquests moments, especialment quan el Bisbe presideix envoltat del seu presbiterat i dels diaques. D'altra banda, en aquestes circumstàncies es poden produir problemes pel que fa referència a l'expressió sensible de la unitat del presbiterat, especialment en la pregària eucarística i en la distribució de la santa Comunió. S'ha d'evitar que aquestes grans concelebracions produeixin dispersió. Per això, s'han de preveure formes adequades de coordinació i disposar el lloc de culte de manera que permeti als preveres i als fidels una participació plena i real. En tot cas, s'ha de tenir present que es tracta de concelebracions de caràcter excepcional i limitades a situacions extraordinàries.

La llengua llatina

62. Tot l'expressat anteriorment no ha d'ofuscar el valor d'aquestes grans litúrgies. En particular, penso en les celebracions que tenen lloc durant les trobades internacionals, avui cada vegada més freqüents. Aquestes han de ser valorades degudament. Per expressar millor la unitat i universalitat de l'Església, voldria recomanar el que ha suggerit el Sínode dels Bisbes en sintonia amb les normes del Concili Vaticà II: ¹⁸² exceptuades les lectures, l'homília i l'oració dels fidels, seria bo que les esmentades celebracions fossin en llatí; també es podrien resar en llatí les oracions més conegudes¹⁸³ de la tradició de l'Església i, eventualment,

utilitzar cants gregorians. Més en general, demano que els futurs sacerdots, des del temps del seminari, es preparin per comprendre i celebrar la santa Missa en llatí, a més d'utilitzar textos llatins i cantar en gregorià; es procurarà que els mateixos fidels coneguin les oracions més comunes en llatí i que cantin en gregorià algunes parts de la litúrgia.¹⁸⁴

Celebracions eucarístiques en petits grups

63. Una situació molt diferent és la que es dóna en algunes circumstàncies pastorals en les quals, precisament per a aconseguir una participació més conscient, activa i fructuosa, s'afavoreixen les celebracions en petits grups. Fins i tot reconeixent el valor formatiu que tenen aquestes iniciatives, convé precisar que han d'estar en harmonia amb el conjunt del projecte pastoral de la diòcesi. En efecte, les esmentades experiències perdrien el seu caràcter pedagògic si se les considerés com antagonistes o paral·leles respecte la vida de l'Església particular. Referent a això, el Sínode ha subratllat alguns criteris a què atènyer-se: els grups petits han de servir per unificar la comunitat parroquial, no per fragmentar-la; això ha de ser avaluat en la praxi concreta; aquests grups han d'afavorir la participació fructuosa de tota l'assemblea i preservar en la mesura del possible la unitat de la vida litúrgica de les diverses famílies.¹⁸⁵

La celebració participada interiorment. Catequesi mistagògica

64. La gran tradició litúrgica de l'Església ens ensenya que, per a una participació

fructuosa, és necessari esforçar-se a correspondre personalment al misteri que se celebra mitjançant l'ofertament a Déu de la pròpia vida, en unió amb el sacrifici de Crist per la salvació del món sencer. Per aquest motiu, el Sínode dels Bisbes ha recomanat que els fidels tinguin una actitud coherent entre les disposicions interiors i els gestos i les paraules. Si faltés aquesta actitud, les nostres celebracions, per molt animades que fossin, correrien el risc de caure en el ritualisme. Així doncs, s'ha de promoure una educació en la fe eucarística que disposi els fidels a viure personalment el que se celebra. Davant de la importància essencial d'aquesta participatio personal i conscient, quins poden ser els instruments formatius idonis? Els Pares sinodals han proposat unànimement una catequesi de caràcter mistagògic que porti els fidels a endinsar-se cada vegada més en els misteris celebrats.¹⁸⁶ En particular, pel que es refereix a la relació entre l'ars celebrandi i l'actuosa participatio, s'ha d'afirmar abans que res que «la millor catequesi sobre l'Eucaristia és l'Eucaristia mateixa ben celebrada».¹⁸⁷ En efecte, per la seva pròpia naturalesa, la litúrgia té una eficàcia pròpia per introduir els fidels en el coneixement del misteri celebrat. Precisament per això, l'itinerari formatiu del cristià en la tradició més antiga de l'Església, fins i tot sense descurar la comprensió sistemàtica dels continguts de la fe, va tenir sempre un caràcter d'experiència, en el qual era determinant el trobament viu i persuasiu amb Crist, anunciat per testimonis autèntics. En aquest sentit, allò que introdueix en els misteris és abans que res el testimoni. L'esmentat trobament s'endinsa en la catequesi i té la seva font i el seu cim en la celebració de l'Eucaristia. D'aquesta estructura fonamental de l'ex-

periència cristiana neix l'exigència d'un itinerari mistagògic en el qual s'han de tenir sempre presents tres elements:

a) Abans que res, la interpretació dels ritus a la llum dels esdeveniments salvífics, segons la tradició viva de l'Església. Efectivament, la celebració de l'Eucaristia conté en la seva infinita riquesa contínues referències a la història de la salvació. En Crist crucificat i ressuscitat podem celebrar veritablement el centre que recapitula tota la realitat (cf. Ef 1,10). Des del principi, la comunitat cristiana ha llegit els esdeveniments de la vida de Jesús, i en particular el misteri pasqual, en relació amb tot l'itinerari veterotestamentari.

b) A més, la catequesi mistagògica ha d'introduir en el significat dels signes continguts en els ritus. Aquesta comesa és particularment urgent en una època com l'actual, tan imbuïda per la tecnologia, en la qual es corre el risc de perdre la capacitat perceptiva dels signes i símbols. Més que informar, la catequesi mistagògica ha de despertar i educar la sensibilitat dels fidels davant del llenguatge dels signes i gestos que, units a la paraula, constitueixen el ritu.

c) Finalment, la catequesi mistagògica ha d'ensenyar el significat dels ritus en relació amb la vida cristiana en totes les seves facetes, com el treball i els compromisos, el pensament i l'afecte, l'activitat i el descans. Forma part de l'itinerari mistagògic subratllar la relació entre els misteris celebrats en el ritu i la responsabilitat missionera dels fidels. En aquest sentit, el resultat final de la mistagogia és prendre consciència que la pròpia vida és transformada progressivament pels sants misteris celebrats. L'objectiu de tota l'educació cristiana, d'altra banda, és formar el fidel com a «home nou», amb una fe adulta, que el

faci capaç de testimoniar en el propi ambient l'esperança cristiana que l'anima.

Per desenvolupar en les nostres comunitats eclesials aquesta tasca educativa, cal comptar amb formadors ben preparats. Certament, tot el Poble de Déu ha de sentir-se compromès en aquesta formació. Cada comunitat cristiana està cridada a ser un àmbit pedagògic que introdueix en els misteris que se celebren en la fe. Referent a això, durant el Sínode, els Pares han subratllat la conveniència d'una major participació de les comunitats de vida consagrada, dels moviments i altres grups que, pels seus propis carismes, poden aportar un impuls renovat a la formació cristiana.¹⁸⁸ També en el nostre temps l'Esperit Sant prodiga l'efusió dels seus dons per sostenir la missió apostòlica de l'Església, a la qual correspon difondre la fe i educar-la fins a la maduresa.¹⁸⁹

La veneració de l'Eucaristia

65. Un senyal convincent de l'eficàcia que la catequesi eucarística té en els fidels és sens dubte el creixement en ells del sentit del misteri de Déu present entre nosaltres. Això es pot comprovar a través de manifestacions específiques de veneració de l'Eucaristia, cap a la qual l'itinerari mistagògic ha d'introduir els fidels.¹⁹⁰ Penso, en general, en la importància dels gestos i de la postura, com agenollar-se durant els moments principals de la pregària eucarística. Per adequar-se a la legítima diversitat dels signes que s'usen en el context de les diferents cultures, cadascú ha de viure i expressar que és conscient de trobar-se en tota celebració davant de la majestat infinita de Déu, que arriba a nosaltres de manera humil en els signes sacramentals.

Adoració i pietat eucarístiques. La relació intrínseca entre celebració i adoració

66. Un dels moments més intensos del Sínode va ser quan, acompanyats de molts fidels, ens vàrem desplaçar a la Basílica de Sant Pere per a l'adoració eucarística. Amb aquest gest d'oració, l'Assemblea dels Bisbes va voler cridar l'atenció, no només amb paraules, sobre la importància de la relació intrínseca entre celebració eucarística i adoració. En aquest aspecte significatiu de la fe de l'Església es troba un dels elements decisius del camí eclesial realitzat després de la renovació litúrgica volguda pel Concili Vaticà II. Mentre la reforma feia els seus primers passos, de vegades no es va percebre de manera prou clara la relació intrínseca entre la santa Missa i l'adoració al Santíssim Sagrament. Una objecció difosa llavors es basava, per exemple, en l'observació que el Pa eucarístic no hauria estat donat per ser contemplat, sinó per ser menjat. En realitat, a la llum de l'experiència d'oració de l'Església, l'esmentada contraposició es va mostrar mancada de tot fonament. Ja deia sant Agustí: «nemo autem illum carnem manducatus, nisi prius adoraverit; [...] peccemus non adorando - Ningú no menja d'aquesta carn sense abans adorar-la [...], pecaríem si no l'adoréssim».¹⁹¹ En efecte, en l'Eucaristia el Fill de Déu ve a trobar-nos i desitja unir-se a nosaltres; l'adoració eucarística no és sinó la continuació òbvia de la celebració eucarística, la qual és en ella mateixa l'acte més gran d'adoració de l'Església.¹⁹² Rebre l'Eucaristia significa adorar el que rebem. Precisament així, i només així, ens fem una sola cosa amb Ell i, en certa manera, pregustem anticipa-

dament la bellesa de la litúrgia celestial. L'adoració fora de la santa Missa prolonga i intensifica el que ha s'esdevingut en la mateixa celebració litúrgica. En efecte, «només en l'adoració pot madurar una acollida profunda i veritable. I precisament en aquest acte personal de trobament amb el Senyor madura després també la missió social continguda en l'Eucaristia i que vol trencar les barreres no només entre el Senyor i nosaltres, sinó també i sobretot, les barreres que ens separen els uns dels altres».¹⁹³

La pràctica de l'adoració eucarística

67. Per tant, unit a l'assemblea sinodal, recomano ardentment als Pastors de l'Església i al Poble de Déu la pràctica de l'adoració eucarística, tant personal com comunitaria.¹⁹⁴ Referent a això, serà de gran ajuda una catequesi adequada en la qual s'expliqui als fidels la importància d'aquest acte de culte que permet viure més profundament i amb major fruit la celebració litúrgica. A més, quan sigui possible, sobretot en els llocs amb més població, serà convenient indicar les esglésies o oratoris que es poden dedicar a l'adoració perpètua. Recomano també que en la formació catequètica, sobretot en el cicle de preparació per a la Primera Comunió, s'iniciï els infants en el significat i la bellesa de ser al costat de Jesús, i es fomenti l'admiració per la seva presència en l'Eucaristia.

Voldria expressar aquí admiració i suport als Instituts de vida consagrada, els membres dels quals dediquen una part important del seu temps a l'adoració eucarística. D'aquesta manera ens ofereixen l'exemple de persones que es deixen transformar per la presència real del Senyor. Alhora, desitjo animar les associ-

acions de fidels i les Confraries que tenen aquesta pràctica com un compromís especial, que per ell esdevenen ferment de contemplació per a tota l'Església i crida a la centralitat de Crist per a la vida dels individus i de les comunitats.

Formes de devoció eucarística

68. La relació personal que cada fidel estableix amb Jesús, present en l'Eucaristia, el posa sempre en contacte amb tota la comunió eclesial, fent que prengui consciència de la seva pertinença al Cos de Crist. Per això, a més de convidar els fidels a trobar personalment temps per estar en oració davant del Sagrament de l'altar, demano a les parròquies i a altres grups eclesials que promoguin moments d'adoració comunitària. Òbviament, conserven tot el seu valor les formes de devoció eucarística ja existents. Penso, per exemple, en les processons eucarístiques, sobretot la processó tradicional en la solemnitat del Corpus Christi, en la pràctica pietosa de les Quaranta Hores, en els Congressos eucarístics locals, nacionals i internacionals, i en altres iniciatives anàlogues. Aquestes formes de devoció, degudament actualitzades i adaptades a les diverses circumstàncies, mereixen ser conreades també avui.¹⁹⁵

El lloc del sagrari en l'Església

69. Sobre la importància de la reserva eucarística i de l'adoració i veneració del sagrament del sacrifici de Crist, el Sínode dels Bisbes ha reflexionat sobre l'adequada col·locació del sagrari en les nostres esglésies.¹⁹⁶ En efecte, això ajuda a reconèixer la presència real de Crist en el

Santíssim Sagrament. Per tant, és necessari que el lloc en el qual es conserven les espècies eucarístiques sigui identificat fàcilment per qualsevol que entri a l'església, gràcies també al llantió encès. Per això, s'ha de tenir en compte l'estructura arquitectònica de l'edifici sacre: a les esglésies on no hi ha capella del Santíssim Sagrament, i el sagrari és a l'altar major, convé continuar usant l'esmentada estructura per a la conservació i adoració de l'Eucaristia, evitant de posar-hi al davant la seu del celebrant. A les esglésies noves convé preveure que la capella del Santíssim sigui a prop del presbiteri; i si això no fos possible, és preferible posar el sagrari al presbiteri, prou alt, al centre de l'absis, o bé en un altre punt on resulti ben visible. Tots aquests detalls ajuden a donar dignitat al sagrari, de l'aspecte artístic del qual també cal tenir-ne cura. Òbviament, s'ha de tenir en compte el que diu referent a això l'Ordenament General del Missal Romà.¹⁹⁷ En tot cas, el judici definitiu en aquesta matèria correspon al Bisbe diocesà.

TERCERA PART.

EUCARISTIA, MISTERI QUE S'HA DE VIURE

«A mi m'ha enviat el Pare que viu, i jo visc gràcies al Pare; igualment els qui em mengen a mi viuran gràcies a mi» (Jn 6,57)

Forma eucarística de la vida cristiana

El culte espiritual – *logiké latreía* (Rm 12,1)

70. El Senyor Jesús, que per nosaltres s'ha fet aliment de veritat i amor, parlant

del do de la seva vida ens assegura que «qui menja aquest pa, viurà per sempre» (Jn 6,51). Però aquesta «vida eterna» s'inicia en nosaltres ja en aquest temps pel canvi que el do eucarístic realitza en nosaltres: «Els qui em mengen a mi viuran gràcies a mi» (Jn 6,57). Aquestes paraules de Jesús ens permeten de comprendre com el misteri «cregut» i «celebrat» conté per ell mateix un dinamisme que fa d'ell principi de vida nova en nosaltres i forma d'existència cristiana. En efecte, combregant amb el Cos i la Sang de Jesucrist participem de la vida divina d'una manera cada vegada més adulta i conscient. Anàlogament al que sant Agustí diu en les Confessions sobre el Logos etern, aliment de l'ànima, posant en relleu el seu caràcter paradoxal, el sant Doctor imagina que li diu: «Sóc el nodriment dels qui són grans: creixes, i em menjaràs, sense que per això em transformi en tu, com l'aliment de la teva carn; sinó que tu et transformaràs en mi».¹⁹⁸ En efecte, no és l'aliment eucarístic el que es transforma en nosaltres, sinó que som nosaltres els qui gràcies a ell acabem per ser canviats misteriosament. Crist ens alimenta unint-nos a ell; «ens atreu cap a ell».¹⁹⁹

La Celebració eucarística apareix aquí amb tota la seva força com a font i cimal de l'existència eclesial, ja que expressa, alhora, tant l'inici com el compliment del culte nou i definitiu, la logiké latreia.²⁰⁰ Referent a això, les paraules de sant Pau als Romans són la formulació més sintètica de com l'Eucaristia transforma tota la nostra vida en culte espiritual agradable a Déu: «Per la misericòrdia que Déu ens té, us exhorto a oferir-vos vosaltres mateixos com una víctima viva, santa i agradable a Déu: aquest ha de ser el vostre culte

veritable» (Rm 12,1). En aquesta exhortació es veu la imatge del nou culte com a ofrena total de la pròpia persona en comunió amb tota l'Església. La insistència de l'Apòstol sobre l'ofrena dels nostres cossos subratlla la concreció humana d'un culte que no és desencarnat. A propòsit d'això, el sant d'Hipona ens continua recordant que «aquest és el sacrifici dels cristians, és a dir, arribar a ser molts en un sol cos en Crist. L'Església celebra aquest misteri amb el sagrament de l'altar, que els fidels coneixen bé, i on se'ls mostra clarament que la que s'ofereix és ella mateixa».²⁰¹ En efecte, la doctrina catòlica afirma que l'Eucaristia, com a sacrifici de Crist, és també sacrifici de l'Església i, per tant, dels fidels.²⁰² La insistència sobre el sacrifici - «fer sagrat» - expressa aquí tota la densitat existencial que es troba implicada en la transformació de la nostra realitat humana guanyada per Crist (cf. Fl 3,12).

Eficàcia integradora del culte eucarístic

71. El nou culte cristià inclou tots els aspectes de la vida, transfigurant-la: «Tant si mengeu com si beveu, com si feu una altra cosa, feu-ho tot a glòria de Déu» (1Co 10,31). El cristià està cridat a expressar en cada acte de la seva vida el veritable culte a Déu. D'aquí pren forma la naturalesa intrínsecament eucarística de la vida cristiana. L'Eucaristia, en implicar la realitat humana concreta del creient, fa possible, dia a dia, la transfiguració progressiva de l'home, cridat per la gràcia a ser imatge del Fill de Déu (cf. Rm 8,29 s.). Tot allò que hi ha d'autènticament humà - pensaments i afectes, paraules i obres - troba en el sagrament de l'Eucaristia la forma ade-

quada per ser viscut en plenitud. Apareix aquí tot el valor antropològic de la novetat radical portada per Crist amb l'Eucaristia: el culte a Déu en la vida humana no pot quedar relegat a un moment particular i privat sinó que, per la seva naturalesa, tendeix a impregnar qualsevol aspecte de la realitat de l'individu. El culte agradable a Déu es converteix així en una nova manera de viure totes les circumstàncies de l'existència, en la qual cada detall queda exaltat en ser viscut dins de la relació amb Crist i com ofrena a Déu. La glòria de Déu és l'home vivent (cf. 1Co 10,31). I la vida de l'home és la visió de Déu.²⁰³

***luxta dominicam viventes* – Viure segons el diumenge**

72. Aquesta novetat radical que l'Eucaristia introdueix en la vida de l'home ha estat present en la consciència cristiana des del principi. Els fidels han percebut de seguida l'influx profund que la Celebració eucarística exercia sobre el seu estil de vida. Sant Ignasi d'Antioquia expressava aquesta veritat qualificant els cristians com «els qui han arribat a la nova esperança», i els presentava com els que viuen «segons el diumenge» (*iuxta dominicam viventes*).²⁰⁴ Aquesta fórmula del gran màrtir d'Antioquia il·lumina clarament la relació entre la realitat eucarística i la vida cristiana en la seva quotidianitat. El costum característic dels cristians de reunir-se el primer dia després del dissabte per celebrar la resurrecció de Crist - segons el relat de sant Justí màrtir²⁰⁵ - és el fet que defineix també la forma de l'existència renovada pel trobament amb Crist. La fórmula de sant Ignasi - «viure segons el diumenge» - subratlla també

el valor paradigmàtic que aquest dia sant posseeix respecte qualsevol altre dia de la setmana. En efecte, la seva diferència no rau simplement a deixar les activitats habituals, com una espècie de parèntesi dins del ritme normal dels dies. Els cristians sempre han viscut aquest dia com el primer de la setmana, perquè en ell es fa memòria de la novetat radical portada per Crist. Així, doncs, diumenge és el dia en què el cristià troba aquesta forma eucarística de la seva existència i a la que està cridat a viure constantment. «Viure segons el diumenge» vol dir viure conscients de l'alliberament portat per Crist i desenvolupar la pròpia vida com ofrena de nosaltres mateixos a Déu, perquè la seva victòria es manifesti plenament a tots els homes a través d'una conducta renovada íntimament.

Viure el precepte dominical

73. Els Pares sinodals, conscients d'aquest nou principi de vida que l'Eucaristia posa en el cristià, han reafirmat la importància del precepte dominical per a tots els fidels, com a font de llibertat autèntica, per poder viure cada dia segons el que han celebrat en el «dia del Senyor». En efecte, la vida de fe perilla quan ja no s'estableix el desig de participar en la Celebració eucarística, en la qual es fa memòria de la victòria pasqual. Participar en l'assemblea litúrgica dominical, juntament amb tots els germans i germanes amb els quals es forma un sol cos en Jesucrist, és una cosa que la consciència cristiana reclama i que alhora la forma. Perdre el sentit del diumenge, com a dia del Senyor per santificar, és símptoma d'una pèrdua del sentit autèntic de la

llibertat cristiana, la llibertat dels fills de Déu.²⁰⁶ Referent a això, són boniques les observacions del meu venerat predecessor Joan Pau II a la Carta apostòlica Dies Domini.²⁰⁷ a propòsit de les diverses dimensions del diumenge per als cristians: aquest és Dies Domini, amb referència a l'obra de la creació; Dies Christi com a dia de la nova creació i del do de l'Esperit Sant que ens dóna el Senyor Ressuscitat; Dies Ecclesiae com a dia en què la comunitat cristiana es congrega per a la celebració; Dies hominis com a dia d'alegria, descans i caritat fraterna.

Per tant, aquest dia es mostra com a festa primordial en la qual cada fidel, en l'ambient en el qual viu, pot ser anunciador i custodi del sentit del temps. En efecte, d'aquest dia brolla el sentit cristià de l'existència i una nova manera de viure el temps, les relacions, el treball, la vida i la mort. Per tant, és bo que en el dia del Senyor els grups eclesials organitzin entorn de la Celebració eucarística dominical manifestacions pròpies de la comunitat cristiana: trobades d'amistat, iniciatives per formar la fe d'infants, joves i adults, peregrinacions, obres de caritat i diversos moments d'oració. Davant d'aquests valors tan importants - encara que el dissabte a la tarda, des de les primeres Vigílies, ja pertanyi al diumenge i estigui permès complir el precepte dominical- és precís recordar que el diumenge mereix ser santificat en ell mateix, perquè no acabi essent un dia «buit de Déu».²⁰⁸

El sentit del descans i del treball

74. És particularment urgent en el nostre temps recordar que el dia del Senyor és també el dia de descans de la feina.

Esperem amb gran interès que la societat civil també ho reconegui així, a fi que sigui possible alliberar-se de les activitats laborals sense sofrir per això cap perjudici. En efecte, els cristians, en certa relació amb el sentit del dissabte en la tradició jueva, han considerat el dia del Senyor també com el dia del descans del treball quotidià. Això té un significat propi perquè constitueix una relativització del treball, el qual ha d'estar orientat a l'home: el treball és per a l'home i no l'home per al treball. És fàcil intuir que així es protegeix l'home, al qual s'emancipa d'una possible forma d'esclavitud. Com he tingut ocasió d'afirmar, «el treball revesteix una importància primària per a la realització de l'home i el desenvolupament de la societat, i per això és precís que s'organitzi i desenvolupi sempre amb ple respecte vers la dignitat humana i al servei del bé comú. Alhora, és indispensable que l'home no es deixi dominar pel treball, que no l'idolatri ni pretengui trobar en ell el sentit últim i definitiu de la vida».²⁰⁹ En el dia consagrat a Déu és on l'home comprèn el sentit de la seva vida i també de l'activitat laboral.²¹⁰

Assemblees dominicals en absència de sacerdot

75. En aprofundir en el sentit de la Celebració dominical per a la vida del cristià, es planteja espontàniament el problema de les comunitats cristianes en les quals falta el sacerdot i on, per tant, no és possible celebrar la santa Missa el dia del Senyor. Referent a això, s'ha de reconèixer que ens trobem davant de situacions bastant diferents entre elles. El Sínode, abans que res, ha recomanat els fidels apropar-se a alguna de les esglésies

de la diòcesi on hi hagi garantida la presència del sacerdot, encara que això els demani un cert sacrifici.²¹¹ En canvi, allà on les grans distàncies fan pràcticament impossible la participació en l'Eucaristia dominical, és important que les comunitats cristianes es reunixin igualment per lloar el Senyor i fer memòria del dia dedicat a Ell. Tanmateix, això s'ha de realitzar en el context d'una adequada instrucció sobre la diferència entre la santa Missa i les assemblees dominicals en absència de sacerdot. L'atenció pastoral de l'Església s'expressa en aquest cas vigilant que la litúrgia de la Paraula, organitzada sota la direcció d'un diaca o d'un responsable de la comunitat, al qual se li ha confiat degudament aquest ministeri per l'autoritat competent, es compleixi segons un ritual específic elaborat per les Conferències episcopals i aprovat per elles amb aquesta finalitat.²¹² Recordo que correspon als Ordinaris concedir la facultat de distribuir la comunió en les esmentades litúrgies, valorant acuradament la conveniència de l'opció. A més, s'ha d'evitar que les esmentades assemblees provoquin confusió sobre el paper central del sacerdot i la dimensió sacramental en la vida de l'Església. La importància del paper dels laics al servei de les comunitats cristianes, als qui s'ha d'agrair la seva generositat, mai no ha d'ocultar el ministeri insubstituïble dels sacerdots per la vida de l'Església.²¹³ Així doncs, s'ha de vigilar atentament que les assemblees sense sacerdot no portin a punts de vista eclesiològics en contrast amb la veritat de l'Evangeli i la tradició de l'Església. És més, haurien de ser ocasions privilegiades per demanar a Déu que envii sants sacerdots. Referent a això, és comovedor el que escrivia el papa Joan Pau

II a la Carta als Sacerdots el Dijous Sant de 1979, en la qual recordava aquells llocs en els quals la gent, privada del sacerdot per part del règim dictatorial, es reunia en una església o santuari, posava sobre l'altar l'estola que encara conservava i recitava les oracions de la litúrgia eucarística, fent silenci «en el moment que correspon a la transsubstanciació», donant així testimoni de com «ardentment desitgen escoltar les paraules que només els llavis d'un sacerdot poden pronunciar eficaçment».²¹⁴ Precisament en aquesta perspectiva, tenint en compte el bé incomparable que es deriva de la celebració del Sacrifici eucarístic, demano a tots els sacerdots una activa i concreta disponibilitat per visitar el més sovint possible les comunitats confiades a la seva atenció pastoral, perquè no romanquin massa temps sense el Sagrament de la caritat.

Una forma eucarística de la vida cristiana, la pertinença eclesial

76. La importància del diumenge com a Dies Ecclesiae ens porta a la relació intrínseca entre la victòria de Jesús sobre el mal i sobre la mort i la nostra pertinença al seu Cos eclesial. En efecte, el Dia del Senyor tot cristià descobreix també la dimensió comunitària de la pròpia existència redimida. Participar en l'acció litúrgica, combregar amb el Cos i la Sang de Crist vol dir, alhora, fer cada vegada més íntima i profunda la nostra pertinença a Ell, que ha mort per nosaltres (cf. 1Co 6,19 s.; 7,23). Veritablement, qui s'alimenta de Crist viu per Ell. El sentit profund de la *communio sanctorum* s'entén en relació amb el Misteri eucarístic. La comunió té sempre i de manera inseparable una connotació verti-

cal i una d'horitzontal: comunió amb Déu i comunió amb els germans i germanes. Les dues dimensions es troben misteriosament en el do eucarístic. «On es destrueix la comunió amb Déu, que és comunió amb el Pare, amb el Fill i amb l'Esperit Sant, es destrueix també l'arrel i la font de la comunió amb nosaltres. I on no es viu la comunió entre nosaltres, tampoc no és viva i veritable la comunió amb el Déu Trinitari». ²¹⁵ Així, doncs, cridats a ser membres de Crist i, per tant, membres els uns dels altres (cf. 1Co 12,27), formem una realitat fundada ontològicament en el Baptisme i alimentada per l'Eucaristia, una realitat que requereix una resposta sensible en la vida de les nostres comunitats.

La forma eucarística de la vida cristiana és sens dubte una forma eclesial i comunitària. La manera concreta en la qual cada fidel pot experimentar la seva pertinença al Cos de Crist es realitza a través de la diòcesi i les parròquies, com estructures fonamentals de l'Església en un territori particular. Associacions, moviments eclesials i noves comunitats -amb la vitalitat dels seus carismes concedits per l'Esperit Sant per al nostre temps-, així com també els Instituts de vida consagrada, han d'oferir la seva contribució específica per afavorir en els fidels la percepció de pertànyer al Senyor (cf. Rm 14,8). El fenomen de la secularització, que comporta aspectes marcadament individualistes, ocasiona els seus efectes perniciosos sobretot en les persones que s'aïllen i quan hi ha un sentit escàs de pertinença. El cristianisme, des dels seus inicis, suposa sempre una companyia, una xarxa de relacions vivificades contínuament per l'escolta de la Paraula, la Celebració eucarística i animades per l'Esperit Sant.

Espiritualitat i cultura eucarístiques

77. És significatiu que els Pares sinodals hagin afirmat que «els fidels cristians necessiten una comprensió més profunda de les relacions entre l'Eucaristia i la vida quotidiana. L'espiritualitat eucarística no és només participació en la Missa i devoció al Santíssim Sagrament. Inclou la vida sencera». ²¹⁶ Aquesta consideració té avui un particular significat per a tots nosaltres. S'ha de reconèixer que un dels efectes més greus de la secularització, abans esmentada, consisteix a haver relegat la fe cristiana al marge de l'existència, com si fos una mica inútil respecte el desenvolupament concret de la vida dels homes. El fracàs d'aquesta manera de viure «com si Déu no existís» està ara a la vista de tots. Avui es necessita redescobrir que Jesucrist no és una simple convicció privada o una doctrina abstracta, sinó una persona real, l'entrada de la qual en la història és capaç de renovar la vida de tots. Per això l'Eucaristia, com a font i cimal de la vida i la missió de l'Església, s'ha de traduir en espiritualitat, en vida «segons l'esperit» (cf. Rm 8,4 s.; Ga 5,16.25). Resulta significatiu que sant Pau, en el passatge de la Carta als Romans on convida a viure el nou culte espiritual, esmenta alhora la necessitat de canviar la pròpia manera de viure i pensar: «No us emmotlleu al món present; deixeu-vos transformar i renoueu el vostre interior, perquè pugueu reconèixer quina és la voluntat de Déu, allò que és bo, agradable a ell i perfecte» (12,2). D'aquesta manera, l'Apòstol de la gent subratlla la relació entre el veritable culte espiritual i la necessitat d'entendre d'una manera nova la vida i viure-la. La renovació de la mentalitat és part integrant de la forma eucarística de la vida cristiana; «així

ja no serem més com infants, moguts d'ací d'allà i portats a la deriva pel vent de qual-sevol doctrina » (Ef 4,14).

Eucaristia i evangelització de les cultures

78. De tot l'exposat es desprèn que el Misteri eucarístic ens fa entrar en diàleg amb les diferents cultures, encara que en cert sentit també les desafia.²¹⁷ S'ha de reconèixer el caràcter intercultural d'aquest nou culte, d'aquesta logiké latreía. La presència de Jesucrist i l'efusió de l'Esperit Sant són esdeveniments que poden confrontar-se sempre amb cada realitat cultural, per fermentar-la evangèlicament. Per tant, això comporta el compromís de promoure amb convicció l'evangelització de les cultures, amb la consciència que el mateix Crist és la veritat de tot home i de tota la història humana. L'Eucaristia es converteix en criteri de valorització de tot el que el cristià troba en les diferents expressions culturals. En aquest important procés podem escoltar les molt significatives paraules de sant Pau, el qual, en la seva Primera Carta als Tessalonicencs, exhorta: «Examineu-ho tot, i quedeu-vos amb el que és bo» (5,21).

Eucaristia i fidels laics

79. En Crist, Cap de l'Església que és el seu Cos, tots els cristians formen el «llinatge escollit, casa reial, comunitat sacerdotal, nació santa, poble que Déu s'ha reservat, perquè proclameu la lloança d'aquell qui us ha cridat de les tenebres a la seva llum admirable» (1Pe 2,9). L'Eucaristia, com a misteri que s'ha de viure, s'ofereix a cada persona en la condició en la qual es troba, fent que visqui quotidianamente

la novetat cristiana en la seva situació existencial. Ja que el Sacrifici eucarístic alimenta i fa créixer en nosaltres el que ja se'ns ha donat en el Baptisme, pel qual tots estem cridats a la santedat,²¹⁸ això hauria d'aflorar i manifestar-se també en les situacions o estats de vida en les quals es troba cada cristià. Vivint la pròpia vida com a vocació, es converteix el dia rere dia en un culte agradable a Déu. A partir de la reunió litúrgica, el Sagrament de l'Eucaristia ens compromet en la realitat quotidiana perquè tot es faci a glòria de Déu.

Ja que el món és «el camp» (Mt 13,38) en el qual Déu posa els seus fills com a bona llavor, els laics cristians, en virtut del Baptisme i de la Confirmació, i enfortits per l'Eucaristia, estan cridats a viure la novetat radical portada per Crist precisament en les condicions comunes de la vida.²¹⁹ Han de conrear el desig que l'Eucaristia influeixi cada vegada més profundament en la seva vida quotidiana, convertint-los en testimonis visibles en el propi ambient de feina i en tota la societat.²²⁰ Animo de manera particular les famílies perquè aquest Sagrament sigui font de força i inspiració. L'amor entre l'home i la dona, l'acollida de la vida i la tasca educativa es revelen com a àmbits privilegiats en què l'Eucaristia pot mostrar la seva capacitat de transformar l'existència i omplir-la de sentit.²²¹ Els Pastors no han de deixar mai de recolzar, educar i animar els fidels laics a viure plenament la seva pròpia vocació a la santedat dins del món, al qual Déu ha estimat tant que li ha lliurat el seu Fill perquè el salvi (cf. Jn 3,16).

Eucaristia i espiritualitat sacerdotal

80. La forma eucarística de l'existència

cristiana es manifesta de manera particular en l'estat de vida sacerdotal. L'espiritualitat sacerdotal és intrínsecament eucarística. La llavor d'aquesta espiritualitat es pot trobar en les paraules que el bisbe pronuncia en la litúrgia de l'Ordenació: «Rep l'ofrena del poble sant per presentar-la a Déu. Pensa sempre el que faràs, reproduïx en tu el que commemoraràs i conforma la teva vida al misteri de la creu del Senyor».²²² El sacerdot, per donar a la seva vida una forma eucarística cada vegada més plena, ja en el període de formació i després en els anys successius, ha de dedicar temps a la vida espiritual.²²³ Ell està cridat a ser sempre un autèntic cercador de Déu, i a la vegada a romandre proper a les preocupacions dels homes. Una vida espiritual intensa li permetrà entrar més profundament en comunió amb el Senyor i l'ajudarà a deixar-se guanyar per l'amor de Déu, donant-ne testimoni en totes les circumstàncies, encara que siguin difícils i ombrívols. Per això, juntament amb els Pares del Sínode, recomano als sacerdots «la celebració quotidiana de la santa Missa, encara que no hi hagi participació de fidels».²²⁴ Aquesta recomanació està en consonància abans que res amb el valor objectivament infinit de cada Celebració eucarística; i, a més, està motivat per la seva singular eficàcia espiritual, perquè si la santa Missa es viu amb atenció i amb fe, és formativa en el sentit més profund de la paraula, perquè promou la conformació amb Crist i consolida el sacerdot en la seva vocació.

Eucaristia i vida consagrada

81. En el context de la relació entre l'Eucaristia i les diverses vocacions ecle-

sials resplendeix de manera particular «el testimoni profètic de les consagrades i els consagrats, que troben en la Celebració eucarística i en l'adoració la força per al seguiment radical del Crist obedient, pobre i cast».²²⁵ Els consagrats i les consagrades, fins i tot exercint molts serveis en el camp de la formació humana, en l'atenció als pobres, en l'ensenyament o en l'assistència als malalts, saben que l'objectiu principal de la seva vida és «la contemplació de les coses divines i la unió assídua amb Déu».²²⁶ La contribució essencial que l'Església espera de la vida consagrada és més en l'ordre del ser que en el del fer. En aquest context, voldria subratllar la importància del testimoni virginal precisament en relació amb el misteri de l'Eucaristia. En efecte, a més de la relació amb el celibat sacerdotal, el Misteri eucarístic manifesta una relació intrínseca amb la virginitat consagrada, ja que és expressió de la consagració exclusiva de l'Església a Crist, que ella amb fidelitat radical i fecunda acull com el seu Espòs.²²⁷ La virginitat consagrada troba en l'Eucaristia inspiració i aliment per al seu lliurament total a Crist. A més, en l'Eucaristia obté consol i impuls per ser, també en el nostre temps, signe de l'amor gratuït i fecund de Déu envers la humanitat. A través del seu testimoni específic, la vida consagrada es converteix objectivament en referència i anticipació d'aquelles «noces de l'Anyell» (Ap 19,7-9), meta de tota la història de la salvació. En aquest sentit, és una crida eficaç a l'horitzó escatològic que tot home necessita per poder orientar les seves pròpies opcions i decisions de vida.

Eucaristia i transformació moral

82. Descobrir la bellesa de la forma eucarística de la vida cristiana ens porta a reflexionar també sobre la força moral que l'esmentada forma produeix per defensar l'autèntica llibertat dels fills de Déu. Amb això desitjo recordar una temàtica sorgida en el Sínode sobre la relació entre la forma eucarística de la vida i la transformació moral. El papa Joan Pau II afirmava que la vida moral «posseeix el valor d'un "culte espiritual" (Rm 12,1; cf. Fl 3,3) que neix i s'alimenta d'aquella inesgotable font de santedat i glorificació de Déu que són els sagraments, especialment l'Eucaristia; en efecte, participant en el sacrifici de la Creu, el cristià combrega amb l'amor de donació de Crist i es capacita i compromet a viure aquesta mateixa caritat en totes les seves actituds i comportaments de vida».²²⁸ En definitiva, «en el "culte" mateix, en la comunió eucarística, hi ha inclòs alhora el ser estimat i l'estimar als altres. Una Eucaristia que no comporti un exercici pràctic de l'amor és fragmentària en ella mateixa».²²⁹

Aquesta referència al valor moral del culte espiritual no s'ha d'interpretar en clau moralista. És abans que res el joiós descobriment del dinamisme de l'amor al cor que acull el do del Senyor, s'abandona a Ell i troba la veritable llibertat. La transformació moral que comporta el nou culte instituït per Crist és una tensió i un desig cordial de correspondre a l'amor del Senyor amb tot el propi ésser, malgrat la consciència de la pròpia fragilitat. Tot això està ben reflectit en el relat evangèlic de Zaqueu (cf. Lc 19,1-10). Després d'haver allotjat Jesús a casa seva, el publicà es va veure completament transformat: decidí donar la meitat dels seus béns als pobres i en va tornar quatre vegades més a qui havia robat. L'impuls

moral, que neix d'acollir Jesús a la nostra vida, brolla de la gratitud per haver experimentat la immerescuda proximitat del Senyor.

Coherència eucarística

83. És important notar el que els Pares sinodals l'han denominat coherència eucarística, a la qual està cridada objectivament la nostra vida. En efecte, el culte agradable a Déu mai no és un acte merament privat, sense conseqüències en les nostres relacions socials: al contrari, exigeix el testimoni públic de la nostra fe. Òbviament, això val per a tots els batejats, però té una importància particular per als qui, per la posició social o política que ocupen, han de prendre decisions sobre valors fonamentals, com el respecte i la defensa de la vida humana, des de la seva concepció fins al seu final natural, la família fundada en el matrimoni entre home i dona, la llibertat d'educació dels fills i la promoció del bé comú en totes les seves formes.²³⁰ Aquests valors no són negociables. Així, doncs, els polítics i els legisladors catòlics, conscients de la seva greu responsabilitat social, han de sentir-se particularment interpel·lats per la seva consciència, rectament formada, per presentar i recolzar lleis inspirades en els valors fonamentats de la naturalesa humana.²³¹ Això té a més una relació objectiva amb l'Eucaristia (cf. 1Co 11,27-29). Els Bisbes han de reclamar constantment l'atenció sobre aquests valors. Això és part de la seva responsabilitat envers el ramat que els ha estat confiat.²³²

Eucaristia, misteri que s'ha d'anunciar

Eucaristia i missió

84. En l'homilia de la Celebració eucarística amb què vaig iniciar solemnement el meu ministeri en la Càtedra de Pere, deia: «No hi ha res més bonic que haver estat atrapats, que haver quedat plens d'estupor per l'Evangeli, davant el Crist. Res més bell que conèixer-lo i comunicar als altres l'amistat amb ell».²³³ Aquesta afirmació assumeix una major intensitat si pensem en el Misteri eucarístic. En efecte, no podem guardar per a nosaltres l'amor que celebrem en el Sagrament. Aquest exigeix per la seva naturalesa ser comunicat a tots. El que el món necessita és l'amor de Déu, trobar Crist i creure en Ell. Per això l'Eucaristia no és només font i cimal de la vida de l'Església; ho és també de la seva missió: «Una Església autènticament eucarística és una Església missionera».²³⁴ També nosaltres podem dir als nostres germans amb convicció: «Us anunciem allò que hem vist i sentit, perquè també vosaltres tingueu comunió amb nosaltres» (1Jn 1,3). Veritablement, no hi ha res més bonic que trobar Crist i comunicar-lo als altres. A més, la institució mateixa de l'Eucaristia anticipa el que és el cor de la missió de Jesús: Ell és l'enviat del Pare per a la redempció del món (cf. Jn 3,16-17; Rm 8,32). En l'últim Sopar Jesús confia als seus deixebles el Sagrament que actualitza el sacrifici que Ell ha fet d'ell mateix en obediència al Pare per a la salvació de tots nosaltres. No podem apropar-nos a la Taula eucarística sense deixar-nos portar per aquest moviment de la missió que, partint del cor mateix de Déu, tendeix a arribar a tots els homes. Així doncs, l'impuls missioner és part constitutiva de la forma eucarística de

la vida cristiana.

Eucaristia i testimoni

85. La missió primera i fonamental que rebem dels sants Misteris que celebrem és la de donar testimoni amb la nostra vida. L'estupor davant el do que Déu ens ha fet en Crist imprimeix en la nostra vida un dinamisme nou, compromentent-nos a ser testimonis del seu amor. Ens convertim en testimonis quan, per les nostres accions, paraules i manera de ser, apareix l'Altre i es comunica. Es pot dir que el testimoni és el mitjà amb què la veritat de l'amor de Déu arriba a l'home en la història, convidant-lo a acollir lliurement aquesta novetat radical. En el testimoni Déu, per dir-ho així, s'exposa al risc de la llibertat de l'home. Jesús mateix és el testimoni fidel i veraç (cf. Ap 1,5; 3,14); ha vingut per donar testimoni de la veritat (cf. Jn 18,37). Amb aquestes reflexions desitjo recordar un concepte molt apreciat pels primers cristians, però que també ens afecta a nosaltres, cristians d'avui: el testimoni fins a la donació de nosaltres mateixos, fins al martiri, ha estat considerat sempre en la història de l'Església com el cimal del nou culte espiritual: «oferir-vos vosaltres mateixos» (Rm 12,1). Es pot recordar, per exemple, el relat del martiri de sant Policarp d'Esmirna, deixeble de sant Joan: tot l'esdeveniment dramàtic és descrit com una litúrgia, més encara, com si el màrtir mateix es convertís en Eucaristia.²³⁵ Pensem també en la consciència eucarística que Ignasi d'Antioquia expressa davant del seu martiri: ell es considera «blat de Déu» i desitja arribar a ser en el martiri «pa pur de Crist».²³⁶ El cristià que ofereix la seva vida en el martiri entra en

plena comunió amb la Pasqua de Jesucrist i així es converteix amb Ell en Eucaristia. Tampoc no falten avui a l'Església màrtirs en els quals es manifesta de manera suprema l'amor de Déu. Tanmateix, encara que no es requereixi la prova del martiri, sabem que el culte agradable a Déu implica també interiorment aquesta disponibilitat,²³⁷ i es manifesta en el testimoni alegre i convençut davant del món d'una vida cristiana coherent allà on el Senyor ens crida a anunciar-lo.

Jesucrist, únic Salvador

86. Subratllar la relació intrínseca entre Eucaristia i missió ens ajuda a redescobrir també el contingut últim del nostre anunci. Com més viu sigui l'amor per l'Eucaristia al cor del poble cristià, tant més clara tindrà la tasca de la seva missió: portar el Crist. No és només una idea o una ètica inspirada en Ell, sinó el do de la seva mateixa Persona. Qui no comunica la veritat de l'Amor al germà encara no n'ha donat bastant. L'Eucaristia, com a sagrament de la nostra salvació, ens porta a considerar de manera ineludible la unitat de Crist i de la salvació realitzada per Ell amb el preu de la seva sang. Per tant, l'exigència d'educar constantment a tots en el treball missioner, el centre del qual és l'anunci de Jesús, únic Salvador, sorgeix del Misteri eucarístic, cregut i celebrat.²³⁸ Així s'evitarà que es redueixi a una interpretació merament sociològica la decisiva obra de promoció humana que sempre comporta tot autèntic procés d'evangelització.

Llibertat de culte

87. En aquest context, desitjo parlar

d'allò que els Pares han afirmat durant l'assemblea sinodal sobre les greus dificultats que afecten la missió d'aquelles comunitats cristianes que viuen en condicions de minoria o fins i tot privades de llibertat religiosa.²³⁹ Realment hem de donar gràcies al Senyor per tots els Bisbes, sacerdots, persones consagrades i laics que s'esforcen per anunciar l'Evangeli i viuen la seva fe amb el risc de perdre la vida. A moltes regions del món el simple fet d'anar a l'Església és un testimoni heroic que exposa les persones a la marginació i a la violència. En aquesta ocasió, també desitjo refermar la solidaritat de tota l'Església amb els que sofreixen per la falta de llibertat de culte. Allà on falta la llibertat religiosa, ho sabem, falta en definitiva la llibertat més significativa, ja que en la fe l'home expressa la seva íntima convicció sobre el sentit últim de la seva pròpia vida. Demanem, doncs, que augmentin els espais de llibertat religiosa en tots els Estats perquè els cristians, així com també els membres d'altres religions, puguin viure personalment i comunitària les seves conviccions lliurement.

Eucaristia, misteri que s'ha d'oferir al món

Eucaristia: pa partit per a la vida del món

88. «El pa que jo donaré és la meua carn per a la vida del món » (Jn 6,51). Amb aquestes paraules el Senyor revela el sentit veritable de la donació de la pròpia vida per tots els homes i ens mostra també l'íntima compassió que té per cada persona. En efecte, els Evangelis ens narren moltes vegades els sentiments de Jesús pels homes, de manera especial pels qui sofreixen i els pecadors (cf. Mt 20,34; Mc

6,54; Lc 9,41). Mitjançant un sentiment profundament humà, Ell expressa la intenció salvadora de Déu per tots els homes, a fi que arribin a la vida veritable. Cada celebració eucarística actualitza sacramentalment la donació de la pròpia vida que Jesús ha fet en la Creu per nosaltres i pel món sencer. Alhora, en l'Eucaristia Jesús ens fa testimonis de la compassió de Déu per cada germà i germana. Neix així, entorn del Misteri eucarístic, el servei de la caritat envers el proïsme, que «consisteix justament en què, en Déu i amb Déu, amo també a la persona que no m'agrada o ni tan sols no conec. Això només pot dur-se a terme a partir del trobament íntim amb Déu, un trobament que s'ha convertit en comunió de voluntat, arribant a implicar el sentiment. Llavors aprenc a mirar aquesta altra persona no ja només amb els meus ulls i sentiments, sinó des de la perspectiva de Jesucrist».²⁴⁰ D'aquesta manera en les persones que trobo reconec germans i germanes pels quals el Senyor ha donat la seva vida estimant-los «fins a l'extrem» (Jn 13,1). Per tant, les nostres comunitats, quan celebren l'Eucaristia, han de ser cada vegada més conscients que el sacrifici de Crist és per a tots i que, per això, l'Eucaristia impulsa tot el qui cregui en Ell a fer-se «pa partit» per als altres i, per tant, a treballar per un món més just i fratern. Pensant en la multiplicació dels pans i els peixos, hem de reconèixer que Crist continua exhortant també avui els seus deixebles a comprometre's en primera persona: «Doneu-los menjar vosaltres mateixos» (Mt 14,16). En veritat, la vocació de cada un de nosaltres consisteix a ser, junt amb Jesús, pa partit per a la vida del món.

Les implicacions socials del Misteri euca-

rístic

89. La unió amb Crist que es realitza en el Sagrament ens capacita també per a nous tipus de relacions socials: «La "mística" del Sagrament té un caràcter social». En efecte, «la unió amb Crist és al mateix temps unió amb tots els altres a qui Ell s'entrega. No puc tenir Crist només per a mi; únicament puc pertànyer-li en unió amb tots els qui són seus o ho seran».²⁴¹ Referent a això, cal explicitar la relació entre Misteri eucarístic i compromís social. L'Eucaristia és sagrament de comunió entre germans i germanes que accepten reconciliar-se en Crist, el qual ha fet de jueus i pagans un sol poble, que ha fet caure el mur d'enemistat que els separava (cf. Ef 2,14). Només aquesta constant tensió cap a la reconciliació permet combregar dignament amb el Cos i la Sang de Crist (cf. Mt 5,23-24).²⁴² Crist, pel memorial del seu sacrifici, reforça la comunió entre els germans i, de manera particular, dóna pressa als qui estan enfrontats perquè accelerin la seva reconciliació obrint-se al diàleg i al compromís per la justícia. No hi ha dubte que les condicions per establir una pau veritable són la restauració de la justícia, la reconciliació i el perdó.²⁴³ D'aquesta presa de consciència neix la voluntat de transformar també les estructures injustes per restablir el respecte de la dignitat de l'home, creat a imatge i semblança de Déu. L'Eucaristia, a través de la posada en pràctica d'aquest compromís, transforma en vida el que ella significa en la celebració. Com he tingut ocasió d'afirmar, l'Església no té com a tasca pròpia emprendre una batalla política per realitzar la societat més justa possible; tanmateix, tampoc no pot ni ha de quedar-se al marge de la lluita

per la justícia. L'Església «ha d'inserir-se en ella a través de l'argumentació racional i ha de despertar les forces espirituals, sense les quals la justícia, que sempre exigeix també renúncies, no pot afirmar-se ni prosperar».²⁴⁴

En la perspectiva de la responsabilitat social de tots els cristians, els Pares sinodals han recordat que el sacrifici de Crist és misteri d'alliberament que ens interpel·la i provoca contínuament. Dirigeixo per tant una crida a tots els fidels perquè siguin realment operadors de pau i de justícia: «En efecte, el qui participa en l'Eucaristia ha d'entossudir-se a construir la pau en el nostre món marcat per tantes violències i guerres, i de manera particular avui, pel terrorisme, la corrupció econòmica i l'explotació sexual».²⁴⁵ Tots aquests problemes, que al seu torn engendren altres fenòmens degradants, són els qui desperten viva preocupació. Sabem que aquestes situacions no es poden afrontar d'un manera superficial. Precisament, gràcies al Misteri que celebrem, s'han de denunciar les circumstàncies que van contra la dignitat de l'home, pel qual Crist ha vessat la seva sang, afirmant així el valor eminent de cada persona.

L'aliment de la veritat i la indigència de l'home

90. No podem romandre passius davant de certs processos de globalització que amb freqüència fan créixer desmesuradament a tot el món la diferència entre rics i pobres. Hem de denunciar a qui malgasta les riqueses de la terra, provocant desigualtats que clamen al cel (cf. Jn 5,4). Per exemple, és impossible romandre callats davant «les imatges col-

pidores dels grans camps de pròfugs o de refugiats -a moltes parts del món- acollits en precàries condicions per deslliurar-se d'una sort pitjor, però necessitats de tot. Aquests éssers humans, no són els nostres germans i germans? Potser els seus fills, no vénen al món amb les mateixes esperances legítimes de felicitat que els altres?».²⁴⁶ El Senyor Jesús, Pa de vida eterna, ens apressa i ens fa estar atents a les situacions de pobresa en la qual es troba encara gran part de la humanitat: són situacions la causa de les quals implica sovint una clara i inquietant responsabilitat per part dels homes. En efecte, «hom pot afirmar, sobre la base de dades estadístiques disponibles, que menys de la meitat de les grans quantitats destinades globalment a armament seria més que suficient per treure de manera estable de la indigència l'immens exèrcit dels pobres. Això interpel·la la consciència humana. El nostre comú compromís per la veritat pot i ha de donar nova esperança a aquestes poblacions que viuen sota el llindar de la pobresa, molt més a causa de situacions que depenen de les relacions internacionals polítiques, comercials i culturals, que per circumstàncies incontrolades».²⁴⁷

L'aliment de la veritat ens impulsa a denunciar les situacions indignes de l'home en les quals, a causa de la injustícia i l'explotació, mor per falta de menjar, i ens dóna nova força i ànim per treballar sense parar en la construcció de la civilització de l'amor. Els cristians han procurat des del principi compartir els seus béns (cf. Ac 4,32) i ajudar els pobres (cf. Rm 15,26). La col·lecta en les assemblees litúrgiques no solament ens ho recorda expressament, sinó que és també una necessitat molt actual. Les institucions eclesials de bene-

ficència, en particular Càritas en els seus diversos àmbits, desenvolupen el preciós servei d'ajudar les persones necessitades, sobretot els més pobres. Aquestes institucions, inspirant-se en l'Eucaristia, que és el sagrament de la caritat, es converteixen en la seva expressió concreta; per això mereixen tot encomi i estímulo pel seu compromís solidari al món.

La doctrina social de l'Església

91. El misteri de l'Eucaristia ens capacita i impulsa a un treball audaç en les estructures d'aquest món per aportar aquell tipus de relacions noves que tenen la seva font inesgotable en el do de Déu. L'oració que repetim cada santa Missa: «Dóna'ns avui el nostre pa de cada dia» ens obliga a fer tot el possible, en col·laboració amb les institucions internacionals, estatals o privades, perquè cessi o almenys disminueixi en el món l'escàndol de la gana i la desnutrició que sofreixen tants milions de persones, especialment en els països en vies de desenvolupament. El cristià laic en particular, format a l'escola de l'Eucaristia, està cridat a assumir directament la pròpia responsabilitat política i social. Perquè pugui exercir adequadament les seves cometes cal preparar-lo mitjançant una educació concreta en la caritat i en la justícia. Per això, com ha demanat el Sínode, és necessari promoure la doctrina social de l'Església i donar-la a conèixer a les diòcesis i a les comunitats cristianes.²⁴⁸ En aquest preciós patrimoni, procedent de la tradició eclesial més antiga, trobem els elements que orienten amb profunda saviesa el comportament dels cristians davant de les qüestions socials candents. Aquesta doctrina, madurada durant tota la història de l'Església, es caracteritza pel realisme i

l'equilibri, i ajuda així a evitar compromisos equívocs o utopies il·lusòries.

Santificació del món i salvaguarda de la creació

92. Per a desenvolupar una profunda espiritualitat eucarística que pugui incidir també de manera significativa en el camp social, el poble cristià ha de tenir consciència que, en donar gràcies per mitjà de l'Eucaristia, ho fa en nom de tota la creació, i aspira així a la santificació del món treballant intensament amb aquesta finalitat.²⁴⁹ L'Eucaristia projecta una llum intensa sobre la història humana i sobre tot el cosmos. En aquesta perspectiva sacramental aprenem, dia rere dia, que tot esdeveniment eclesial té caràcter de signe, mitjançant el qual Déu es comunica i ens interpel·la. D'aquesta manera, la forma eucarística de la vida pot afavorir veritablement un autèntic canvi de mentalitat en la manera de veure la història i el món. La litúrgia mateixa ens hi educa quan, durant la presentació de les ofrenes, el sacerdot dirigeix a Déu una oració de benedicció i de petició sobre el pa i el vi, «fruit de la terra», «de la vinya» i del «treball dels homes». Amb aquestes paraules, a més d'incloure en l'ofrena a Déu tota l'activitat i esforç humans, el ritu ens porta a considerar la terra com a creació de Déu, que produeix tot el necessari per al nostre aliment. La creació no és una realitat neutra, mera matèria que es pot utilitzar indiferentment seguint l'instint humà. Més aviat forma part del pla bondadós de Déu, per qui tots nosaltres estem cridats a ser fills i filles en l'Unigènit de Déu, Jesucrist (cf. Ef 1,4-12). La justa preocupació per les condicions ecològiques en les quals

es troba la creació a moltes parts del món troba motius de tranquil·litat en la perspectiva de l'esperança cristiana, que ens compromet a actuar responsablement en defensa de la creació.²⁵⁰ En efecte, en la relació entre l'Eucaristia i l'univers descobrim la unitat del pla de Déu i se'ns convida a descobrir la relació profunda entre la creació i la «nova creació» inaugurada amb la resurrecció de Crist, el nou Adam. En ella participem ja des d'ara en virtut del Baptisme (cf. Col 2,12 s.), i així se li obre a la nostra vida cristiana, alimentada per l'Eucaristia, la perspectiva del món nou, del cel nou i de la terra nova, on la nova Jerusalem baixa del cel, des de Déu, «abillada com una núvia que s'engalana per al seu espòs» (Ap 21,2).

Utilitat d'un compendi eucarístic

93. Al final d'aquestes reflexions, en les quals he volgut fixar-me en les orientacions sorgides en el Sínode, desitjo acollir també una petició que van fer els Pares per ajudar el poble cristià a creure, celebrar i viure cada vegada millor el Misteri eucarístic. Preparat pels Dicasteris competents, es publicarà un Compendi que recollirà textos del Catecisme de l'Església Catòlica, oracions i explicacions de les Pregàries Eucarístiques del Missal, així com tot el que pugui ser útil per a la correcta comprensió, celebració i adoració del Sagrament de l'altar.²⁵¹ Espero que aquest instrument pugui contribuir a fer que el memorial de la Pasqua del Senyor esdevingui, cada dia més, font i cimal de la vida i de la missió de l'Església. Això impulsarà cadascun dels fidels a fer de la pròpia vida un veritable culte espiritual.

CONCLUSIÓ

94. Estimats germans i germanes, l'Eucaristia és l'origen de tota forma de santedat, i tots nosaltres estem cridats a la plenitud de la vida en l'Esperit Sant. Quants sants han fet autèntica la seva vida gràcies a la pietat eucarística! Des de sant Ignasi d'Antioquia a sant Agustí, de sant Antoni Abat a sant Benet, de sant Francesc d'Assís a sant Tomàs d'Aquino, de santa Clara d'Assís a santa Caterina de Sena, de sant Pasqual Bailon a sant Pere-Julia Eymard, de sant Alfons-Maria de Liguori al beat Carles de Foucauld, de sant Joan Maria Vianney a santa Teresa de Lisieux, de sant Pius de Pietrelcina a la beata Teresa de Calcuta, del beat Piergiorgio Frassati al beat Ivan Mertz, només per citar alguns dels nombrosos noms. La santedat ha trobat sempre al centre el sagrament de l'Eucaristia.

Per això, és necessari que l'Església cregui realment, celebri amb devoció i visqui intensament aquest sant Misteri. La donació que Jesús fa d'ell mateix en el Sagrament memorial de la seva passió, ens assegura que el cimal de la nostra vida està en la participació en la vida trinitària, on Ell se'ns ofereix de manera definitiva i eficaç. La celebració i adoració de l'Eucaristia ens permeten apropar-nos a l'amor de Déu i adherir-nos-hi personalment fins a unir-nos amb el Senyor estimat. L'ofertament de la nostra vida, la comunió amb tota la comunitat dels creients i la solidaritat amb cada home, són aspectes imprescindibles de la logiké latreia, del culte espiritual, sant i agradable a Déu (cf. Rm 12,1), en el qual tota la nostra realitat humana concreta es transforma a glòria de Déu. Convido,

doncs, tots els pastors a posar la màxima atenció en la promoció d'una espiritualitat cristiana autènticament eucarística. Que els preveres, els diaques i tots els qui desenvolupen un ministeri eucarístic, rebin sempre d'aquests mateixos serveis, realitzats amb cura i preparació constant, força i estímul per al propi camí personal i comunitari de santificació. Exhorto tots els laics, en particular les famílies, a trobar contínuament en el Sagrament de l'amor de Crist la força per transformar la pròpia vida en un signe autèntic de la presència del Senyor ressuscitat. Demano a tots els consagrats i consagrades que manifestin en la seva pròpia vida eucarística l'esplendor i la bellesa de pertànyer totalment al Senyor.

95. A començaments del s. IV, el culte cristià encara estava prohibit per les autoritats imperials. Alguns cristians del Nord d'Àfrica, que se sentien amb l'obligació de celebrar el dia del Senyor, van desafiar la prohibició. Van ser martiritzats mentre declaraven que no els era possible viure sense l'Eucaristia, aliment del Senyor: *sine dominica non possumus*.²⁵² Que aquests màrtirs d'Àbitínia, juntament amb molts sants i beats que han fet de l'Eucaristia el centre de la seva vida, intercedeixin per nosaltres i ens ensenyin la fidelitat al trobament amb el Crist ressuscitat. Nosaltres tampoc no podem viure sense participar en el Sagrament de la nostra salvació i desitgem ser *iuxta dominicam viventes*, és a dir, portar a la vida el que celebrem el dia del Senyor. En efecte, aquest és el dia del nostre alliberament definitiu. Què té d'estrany que desitgem viure cada dia segons la novetat introduïda per Crist amb el misteri de l'Eucaristia?

96. Que Maria Santíssima, Verge imma-

culada, arca de l'aliança nova i eterna, ens acompanyi en aquest camí del trobament del Senyor que ve. En Ella trobem l'essència de l'Església realitzada de la manera més perfecta. L'Església veu en Maria, «Dona eucarística» - com l'ha anomenada el Servent de Déu Joan Pau II ²⁵³ -, la seva icona més reeixida, i la contempla com a model insubstituïble de vida eucarística. Per això, en presència del «*verum Corpus natum de Maria Virgine*» sobre l'altar, el sacerdot, en nom de l'assemblea litúrgica, afirma amb les paraules del cànon: «Venerem la memòria, en primer lloc, de la gloriosa sempre Verge Maria, mare de Jesucrist, Déu i Senyor nostre».²⁵⁴ El seu sant nom s'invoca i venera també en els cànons de les tradicions cristianes orientals. Els fidels, per la seva part, «encomanen a Maria, Mare de l'Església, la seva vida i el seu treball. Esforçant-se per tenir els mateixos sentiments de Maria, ajuden tota la comunitat a viure com a ofrena viva, agradable al Pare».²⁵⁵ Ella és la Tota pulchra, Tota bonica, ja que en Ella brilla la resplendor de la glòria de Déu. La bellesa de la litúrgia celestial, que s'ha de reflectir també en les nostres assemblees, té en Ella un mirall fidel. D'Ella hem d'aprendre a convertir-nos en persones eucarístiques i eclesials per poder presentar-nos també nosaltres, segons l'expressió de sant Pau, «immaculats» davant del Senyor, tal com Ell ens ha volgut des del principi (cf. Col 1,21; Ef 1,4).²⁵⁶

97. Que l'Esperit Sant, per intercessió de la Santíssima Verge Maria, encengui en nosaltres el mateix ardor que van sentir els deixebles d'Emmaús (cf. Lc 24,13-35), i renovi en la nostra vida l'admiració eucarística davant la resplendor i la bellesa que brillen en el ritu litúrgic, signe eficaç de la

bellesa infinita pròpia del misteri sant de Déu. Aquells deixebles es van aixecar i van tornar de pressa a Jerusalem per compartir l'alegria amb els germans i germanes en la fe. En efecte, l'alegria veritable consisteix en reconèixer que el Senyor resta entre nosaltres, company fidel del nostre camí. L'Eucaristia ens fa descobrir que Crist mort i ressuscitat es fa contemporani nostre en el misteri de l'Església, el seu Cos. Hem estat fets testimonis d'aquest misteri d'amor. Desitgem anar plens d'alegria i admiració a trobar la santa Eucaristia, per experimentar i anunciar als altres la veritat de la paraula amb què Jesús va acomiadar-se dels seus deixebles: «Jo sóc amb vosaltres dia rere dia fins a la fi del món » (Mt 28,20).

Roma, Sant Pere del Vaticà, 22 de febrer de l'any 2007, segon del meu Pontificat, festa de la Càtedra de l'Apòstol sant Pere.

NOTES

- [1] Cf. *St. Tomàs d'Aquino, Summa Theologiae, III, q. 73, a. 3.*
- [2] *In Iohannis Evangelium Tractatus, 26.5: PL 35, 1609.*
- [3] *Als participants en l'Assemblea Plenària de la Congregació per a la Doctrina de la Fe (10 de febrer de 2006): AAS 98 (2006), 255.*
- [4] *Discurs als membres del Consell Ordinari de la Secretaria General del Sínode dels Bisbes (1 de juny de 2006): L'Osservatore Romano, 2 de juny de 2006, p. 5.*
- [5] Cf. *Propositio 2.*
- [6] *Faig referència a la necessitat d'una hermenèutica de la continuïtat amb referència també a una correcta lectura del desenvolupament litúrgic després del Concili Vaticà II: cf. Discurs a la Cúria Romana (22 de desembre de 2005): AAS 98 (2006), 44-45.*
- [7] Cf. *AAS 97(2005), 337-352.*
- [8] Cf. *Any de l'Eucaristia. Suggestiments i propostes (15 d'octubre de 2004): L'Osservatore Romano, 15 d'octubre de 2004, suplement.*
- [9] Cf. *AAS 95(2003), 433-475. També la Instrucció de la Congregació per al Culte Diví i la Disciplina dels Sacraments, Redemptionis Sacramentum (25 de març de 2004): AAS 96 (2004), 549-601, a la qual Joan Pau II tenia una gran estima.*
- [10] *Per recordar només els més importants: Conc. Ecum. de Trento, Doctrina et canones de ss. Missae sacrificio, DS 1738-1759; Lleó XIII, Carta enc. Mirae Caritatis (28 de maig de 1902): ASS (1903), 115- 136; Pius XII, Carta enc. Mediator Dei (20 de novembre de 1947): AAS 39 (1947), 521-595; Pau VI, Carta enc. Mysterium fidei (3 de setembre de 1965): AAS 57 (1965), 753-774; Joan Pau II, Carta enc. Ecclesia de Eucharistia (17 d'abril de 2003): AAS 95(2003), 433-475; Congregació per al Culte Diví i la Disciplina dels Sacraments, Instr. Eucharisticum mysterium (25 de maig de 1967): AAS 59 (1967), 539-573; Instr. Liturgiam authenticam (28 de març de 2001): AAS 93 (2001), 685-726.*
- [11] Cf. *Propositio 1.*
- [12] *N. 14: AAS 98 (2006), 229.*
- [13] *Catecisme de l'Església Catòlica, 1327.*
- [14] *Propositio 16.*
- [15] *Homilia de la Missa de presa de*

- possessió de la Càtedra de Roma (7 de maig de 2005): AAS 97 (2005), 752.
- [16] Cf. *Propositio* 4.
- [17] *De Trinitate*, VIII, 8, 12: CCL 50, 287.
- [18] *Carta enc. Deus caritas est* (25 de desembre de 2005), 12: AAS 98 (2006), 228.
- [19] Cf. *Propositio* 3.
- [20] *Breviari Romà, Himne de l'Ofici de lectura de la solemnitat del Corpus Christi*.
- [21] *Carta enc. Deus caritas est* (25 de desembre de 2005), 13: AAS 98 (2006), 228.
- [22] *Homilia de l'esplanada de Marienfeld* (21 d'agost de 2005): AAS 97 (2005), 891-892.
- [23] Cf. *Propositio* 3.
- [24] Cf. *Missal Romà, Pregària Eucarística IV*.
- [25] *Catechesi XXIII*, 7: PG 33, 1114 s.
- [26] Cf. *Sobre el sacerdoci*, VI, 4: PG 48, 681.
- [27] *Ibidem*, III, 4: PG 48, 642.
- [28] *Propositio* 22.
- [29] Cf. *Propositio* 42: «Aquesta trobada eucarística es realitza en l'Esperit Sant que ens transforma i santifica. Ell desperta en el deixeble la decidida voluntat d'anunciar amb audàcia als altres allò que ha escoltat i viscut, per a acompanyar-los al trobament amb Crist. D'aquesta manera, el deixeble, enviat per l'Església, s'obre a una missió sense fronteres».
- [30] Cf. *Conc. Ecum. Vat. II, Const. dogm. sobre l'Església Lumen gentium*, 3; vegeu, per exemple, sant Joan Crisòstom, *Catechesi* 3,13-19: SC 50,174-177.
- [31] *Joan Pau II, Carta enc. Ecclesia de Eucharistia* (17 d'abril de 2003), 1: AAS 95 (2003), 433.
- [32] *Ibidem*, 21: AAS 95 (2003), 447.
- [33] Cf. *Joan Pau II, Carta enc. Redemptor hominis* (4 de març de 1979), 20: AAS 71 (1979), 309-316; *Carta ap. Dominicæ Cenæ* (24 de febrer de 1980), 4: AAS 72 (1980), 119-121.
- [34] Cf. *Propositio* 5.
- [35] Cf. *St. Tomàs d'Aquino, Summa Theologiae*, III, q. 80, a. 4.
- [36] N. 38: AAS 95 (2003), 458.
- [37] *Conc. Ecum. Vat. II, Const. dogm. sobre l'Església Lumen gentium*, 23.
- [38] *Congregació per a la Doctrina de la Fe, Carta sobre alguns aspectes de l'Església com a comunió Communionis notio* (28 de maig de 1992), 11: AAS 85 (1993), 844-845.
- [39] *Propositio* 5: «El mot "catòlic" expressa la universalitat que emana de la unitat que l'Eucaristia, celebrada a cada Església, afavoreix i edifica. En l'Eucaristia, les Esglésies particulars tenen la missió de fer visible en l'Església universal la seva unitat i la seva diversitat. Aquesta relació d'amor fratern fa entreveure la comunió trinitària. Els concilis i els sínodes expressen en la història aquest aspecte fratern de l'Església».
- [40] Cf. *Ibidem*..
- [41] *Decr. sobre el Ministeri i la Vida dels Preveres Presbyterorum Ordinis*, 5.
- [42] Cf. *Propositio* 14.
- [43] *Const. dogm. sobre l'Església Lumen gentium*, 1.
- [44] *De Orat. Dom.*, 23: PL 4, 553.
- [45] *Conc. Ecum. Vat. II, Const. dogm.*

- sobre l'Església *Lumen gentium*, 48; cf. també *ibidem*, 9.
- [46] Cf. *Propositio 13*.
- [47] Cf. *Conc. Ecum. Vat. II, Const. dogm. sobre l'Església Lumen gentium*, 7.
- [48] Cf. *ibíd.*, 11; *Conc. Ecum. Vat. II, Decr. sobre l'Activitat missionera de l'Església Ad gentes*, 9.13.
- [49] Cf. *Joan Pau II, Carta ap. Dominicae Cenae* (24 de febrer de 1980), 7: AAS 72 (1980), 124-127; *Vat. II, Decr. sobre el Ministeri i la Vida dels Presbyterorum Ordinis*, 5.
- [50] Cf. *Codi dels Cànon de les Esglésies Orientals*, can. 710.
- [51] Cf. *Ritual de la iniciació cristiana dels adults, Introd. gen.*, nn. 34-36.
- [52] Cf. *Ritual del Baptisme dels infants, Introd. nn.* 18-19.
- [53] Cf. *Propositio 15*.
- [54] Cf. *Propositio 7. Joan Pau II, Carta enc. Ecclesia de Eucharistia* (17 d'abril de 2003), 36: AAS 95 (2003), 457-458.
- [55] Cf. *Joan Pau II, Exhort. ap. postsinodal Reconciliatio et Paenitentia* (2 de desembre de 1984), 18: AAS 77 (1985), 224-228.
- [56] Cf. *Catecisme de l'Església Catòlica*, 1385.
- [57] *Sobre això, hom pot pensar en el Confiteor o en les paraules que pronuncien el sacerdot i l'assemblea abans d'apropar-se a l'altar: «Senyor, no sóc digne que entreu a casa meva; digueu-ho només de paraula, i serà salva la meva ànima». La litúrgia preveu justament algunes oracions molt belles per al sacerdot, transmeses per la tradició, i que li recorden la necessitat de ser perdonat, com per exemple, les que pronuncia en veu baixa abans de convidar els fidels a la comunió sacramental: «Pel vostre Cos i per la vostra Sang, allibereu-me de tot pecat i de tot mal, feu-me sempre fidel als vostres manaments i no permeteu que em separi mai de vós».*
- [58] Cf. *St. Joan Damascè, Sobre la recta fe*, IV, 9: PG 94, 1124C; *sant Gregori Naciàncè, Discurs 39*, 17: PG 36, 356A; *Conc. Ecum. de Trento, Doctrina de sacramento paenitentiae*, cap. 2: DS 1672.
- [59] Cf. *Conc. Ecum. Vat. II, Cost. dogm. sobre l'Església Lumen gentium*, 11; *Joan Pau II, Exhort. ap. postsinodal Reconciliatio et Paenitentia* (2 de desembre de 1984), 30: AAS 77 (1985), 256-257.
- [60] Cf. *Propositio 7*.
- [61] Cf. *Joan Pau II, Motu propi Misericordia Dei* (7 d'abril de 2002): AAS 94 (2002), 452-459.
- [62] *Juntament amb els Pares sinodals, recordo que les celebracions penitencials no sacramentals esmentades en el ritual del sagrament de la Reconciliació, poden ser útils per a augmentar l'esperit de conversió i de comunió en les comunitats cristianes, preparant d'aquesta manera els cors a la celebració del sagrament: cf. Propositio 7.*
- [63] Cf. *Codi de Dret Canònic*, can. 508.
- [64] *Pau VI, Const. ap. Indulgentiarum doctrina* (1 de gener de 1967), *Normae*, n. 1: AAS 59 (1967), 21.
- [65] *Ibidem*, 9: AAS 59 (1967), 18-19.
- [66] Cf. *Catecisme de l'Església Catòlica*, 1499-1531.
- [67] *Ibidem*, 1524.

- [68] Cf. *Propositio 44*.
- [69] Cf. *Sínode dels Bisbes, II Assemblea General, Document sobre el sacerdocí ministerial Ultimis temporibus* (30 de novembre de 1971): AAS 63 (1971), 898-942.
- [70] Cf. Joan Pau II, *Exhort. ap. postsinodal Pastores dabo vobis* (25 de març de 1992), 42-69: AAS 84 (1992), 729-778.
- [71] Cf. *Conc. Ecum. Vat. II, Const. dogm. sobre l'Església Lumen gentium*, 10; *Congregació per a la Doctrina de la Fe, Carta sobre algunes qüestions referents al ministre de la Eucaristia Sacerdotium ministeriale* (6 d'agost de 1983): AAS 75 (1983), 1001-1009.
- [72] *Catecisme de l'Església Catòlica*, 1548.
- [73] *Ibidem*, 1552.
- [74] Cf. *In Iohannis Evangelium Tractatus* 123, 5: PL 35, 1967.
- [75] Cf. *Propositio 11*.
- [76] Cf. *Decr. Presbyterorum Ordinis*, 16.
- [77] Cf. Joan XXIII, *Carta enc. Sacerdotii nostri primordia* (1 d'agost de 1959): AAS 51 (1959), 545-579; Pau VI, *Carta enc. Sacerdotalis coelibatus* (24 de juny de 1967): AAS 59 (1967), 657-697; Joan Pau II, *Exhort. ap. postsinodal Pastores dabo vobis* (25 de març de 1992), 29: AAS 84 (1992), 703-705; Benet XVI, *Discurs a la Cúria Romana* (22 de desembre de 2006): *L'Osservatore Romano*, 23 de desembre de 2006, p. 6.
- [78] Cf. *Propositio 11*.
- [79] Cf. *Conc. Ecum. Vat. II, Decr. sobre la Formació sacerdotal Optatam totius*, 6; *Codi de Dret Canònic*, can. 241, § 1 i can. 1029; *Codi dels Cànon de les Esglésies Orientals*, can. 342, § 1 i can. 758; Joan Pau II, *Exhort. ap. postsinodal Pastores dabo vobis* (25 de març de 1992) 11.34.50: AAS 84 (1992), 673-675; 712-714; 746-748; *Congregació per al Clergat, Directori per al ministeri i la vida dels preveres Dives Ecclesiae* (31 de març de 1994), 58: LEV, 1994, pp. 56-58; *Congregació per a l'Educació Catòlica, Instrucció sobre els criteris de discerniment vocacional sobre les persones amb tendències homosexuals de cara a la seva admissió al Seminari i a les Ordes sagrades* (4 de novembre de 2005): AAS 97 (2005), 1007-1013.
- [80] Cf. *Propositio 12*; Joan Pau II, *Exhort. ap. postsinodal Pastores dabo vobis* (25 de març de 1992) 41: AAS 84 (1992), 726-729.
- [81] *Conc. Ecum. Vat. II, Const. dogm. sobre l'Església Lumen gentium*, 29.
- [82] Cf. *Propositio 38*.
- [83] Cf. Joan Pau II, *Exhort. ap. postsinodal Familiaris consortio* (22 de novembre de 1981), 57: AAS 74 (1982), 149-150.
- [84] *Carta ap. Mulieris dignitatem* (15 d'agost de 1988), 26: AAS 80 (1988), 1715-1716.
- [85] *Catecisme de l'Església Catòlica*, 1617.
- [86] Cf. *Propositio 8*.
- [87] Cf. *Conc. Ecum. Vat. II, Const. dogm. sobre l'Església Lumen gentium*, 11.
- [88] Cf. *Propositio 8*.
- [89] Cf. Joan Pau II, *Carta ap. Mulieris dignitatem* (15 d'agost de 1988): AAS 80 (1988), 1653-1729; *Congregació per a la Doctrina de la Fe*,

- Carta als Bisbes de l'Església Catòlica sobre la col·laboració de l'home i de la dona en l'Església i en el món (31 de maig de 2004): AAS 96 (2004), 671-687.*
- [90] Cf. *Propositio 9.*
- [91] Cf. *Catecisme de l'Església Catòlica, 1640.*
- [92] Cf. *Joan Pau II, Exhort. ap. postsinodal Familiaris consortio (22 de novembre de 1981), 84: AAS 74 (1982), 184-186; Congregació per a la Doctrina de la Fe, Carta als Bisbes de l'Església Catòlica sobre la recepció de la comunió eucarística per part dels fidels divorciats i tornats a casar Annus Internationalis Familiae (14 de setembre de 1994): AAS 86 (1994), 974-979.*
- [93] Cf. *Consell Pontifici per als Textos Legislatius, Instrucció sobre les normes que s'han d'observar als tribunals eclesiàstics en les causes matrimonials Dignitas connubii (25 de gener de 2005), Ciutat del Vaticà, 2005.*
- [94] Cf. *Propositio 40.*
- [95] *Discurs al Tribunal de la Rota Romana amb ocasió de la inauguració de l'any judicial (28 de gener de 2006): AAS 98 (2006), 138.*
- [96] Cf. *Propositio 40.*
- [97] Cf. *Ibidem.*
- [98] Cf. *Ibidem.*
- [99] Cf. *Conc. Ecum. Vat. II, Const. dogm. sobre l'Església Lumen gentium, 48.*
- [100] Cf. *Propositio 3.*
- [101] *Sobre aquest propòsit, voldria recordar les paraules plenes d'esperança i consol de la Pregària eucarística II: «Recordeu-vos també dels nostres germans que moriren en l'esperança de la resurrecció, i de tots els difunts que descansen en el si de la vostra misericòrdia. Admeteu-los a contemplar la llum de la vostra mirada».*
- [102] Cf. *Homilia (8 de desembre de 2005): AAS 98 (2006), 15-16.*
- [103] *Const. dogm. sobre l'Església Lumen gentium, 58.*
- [104] *Propositio 4.*
- [105] *Relatio post disceptationem, 4: L'Osservatore Romano, 14 d'octubre de 2005, p. 5.*
- [106] Cf. *Serm. 1, 7; 11, 10; 22, 7; 29, 76: Sermones dominicales ad fidem codicum nunc denuo editi, Grottaferrata, 1977, p. 135, 209 s., 292 s., 337; Benet XVI, Missatge als Moviments Eclesials i a les Noves Comunitats (22 de maig de 2006): AAS 98 (2006), 463.*
- [107] Cf. *Conc. Ecum. Vat. II, Const. past. de l'Església en el món contemporani Gaudium et spes, 22.*
- [108] Cf. *Conc. Ecum. Vat. II, Const. dogm. sobre la Revelació divina Dei Verbum, 2.4.*
- [109] *Propositio 33.*
- [110] *Sermo 227, 1: PL 38, 1099.*
- [111] *St. Agustí, In Iohannis Evangelium Tractatus, 21, 8: PL 35, 1568.*
- [112] *Ibidem, 28,1: PL 35, 1622.*
- [113] Cf. *Propositio 30. La santa Missa que l'Església celebra durant la setmana, i a la qual es convida els fidels a participar, també té el seu paradigma en el dia del Senyor, el dia de la resurrecció del Crist; Propositio 43.*
- [114] Cf. *Propositio 2.*
- [115] Cf. *Propositio 25.*

- [116] Cf. *Propositio 19. La Propositio 25 específica: «Una autèntica acció litúrgica expressa la sacralitat del Misteri eucarístic. Aquesta hauria de veure's reflexada en les paraules i les accions del sacerdot celebrant quan intercedeix davant Déu Pare, quan ho fa amb els fidels i quan ho fa per ells».*
- [117] *Ordenament General del Missal Romà, 22; cf. Conc. Ecum. Vat. II, Const. sobre la sagrada Litúrgia Sacrosanctum Concilium, 41; Congregació per al Culte Diví i la Disciplina dels Sagraments, Instr. Redemptionis Sacramentum (25 de març de 2004), 19-25: AAS 96 (2004), 555-557.*
- [118] Cf. *Conc. Ecum. Vat. II, Decr. sobre el Ministeri pastoral dels Bisbes en l'Església Christus Dominus, 14; Const. Sacrosanctum Concilium, 41.*
- [119] *Ordenament General del Missal Romà, 22.*
- [120] Cf. *Ibidem.*
- [121] Cf. *Propositio 25.*
- [122] Cf. *Conc. Ecum. Vat. II, Const. sobre la sagrada Litúrgia Sacrosanctum Concilium, 112-130.*
- [123] Cf. *Propositio 27.*
- [124] Cf. *Ibidem.*
- [125] *Pel que fa referència a aquests aspectes, cal atènyer-se fidelment a allò establert en l'Ordenament General del Missal Romà, 319-351.*
- [126] Cf. *Ordenament General del Missal Romà, 39-41; Conc. Ecum. Vat. II, Const. sobre la sagrada Litúrgia Sacrosanctum Concilium, 112-118.*
- [127] *Sermo 34, 1: PL 38, 210.*
- [128] Cf. *Propositio 25: «Com totes les expressions artístiques, també el cant ha d'estar íntimament harmonitzat amb la litúrgia i contribuir eficaçment a assolir la seva finalitat, és a dir, ha d'expressar la fe, l'oració, l'admiració i l'amor envers Jesús, present en l'Eucaristia».*
- [129] Cf. *Propositio 29.*
- [130] Cf. *Propositio 36.*
- [131] Cf. *Conc. Ecum. Vat. II, Const. sobre la sagrada Litúrgia Sacrosanctum Concilium, 116; Ordenament General del Missal Romà, 41.*
- [132] *Ordenament General del Missal Romà, 28; cf. Conc. Ecum. Vat. II, Const. sobre la sagrada Litúrgia Sacrosanctum Concilium, 56; Sagrada Congregació dels Ritus, Instr. Eucharisticum Mysterium (25 de maig de 1967), 3: AAS 57 (1967), 540-543.*
- [133] Cf. *Propositio 18.*
- [134] *Ibidem.*
- [135] *Ordenament General del Missal Romà, 29.*
- [136] Cf. *Joan Pau II, Carta. enc. Fides et ratio (14 de setembre de 1998), 13: AAS 91 (1999), 15-16.*
- [137] *St Jeroni, Comm. in Is., Prol.: PL 24, 17; cf. Conc. Ecum. Vat. II, Const. dogm. sobre la Revelació divina Dei Verbum, 25.*
- [138] Cf. *Propositio 31.*
- [139] Cf. *Ordenament General del Missal Romà, 29; Conc. Ecum. Vat. II, Const. sobre la sagrada Litúrgia Sacrosanctum Concilium, 7.33.52.*
- [140] *Propositio 19.*
- [141] Cf. *Conc. Ecum. Vat. II, Const. sobre la sagrada Litúrgia Sacrosanctum Concilium, 52.*
- [142] Cf. *Conc. Ecum. Vat. II, Const. dogm. sobre la Revelació divina Dei Verbum, 21.*

- [143] *Amb aquesta finalitat, el Sínode ha exhortat a elaborar elements pastorals basats en el leccionari triennal, que ajudin a unir intrínsecament la proclamació de les lectures previstes amb la doctrina de la fe: cf. Propositio 19.*
- [144] *Cf. Propositio 20.*
- [145] *Ordenament General del Missal Romà, 78.*
- [146] *Cf. Ibidem, 78-79.*
- [147] *Cf. Propositio 22.*
- [148] *Ordenament General del Missal Romà, 79d.*
- [149] *Ibidem, 79c.*
- [150] *Tenint en compte costums antics i venerables, així com els desitjos manifestats pels Pares sinodals, he demanat als Dicasteris competents que estudiïn la possibilitat de col·locar el ritu de la pau en un altre moment, per exemple, abans de la presentació de les ofrenes. Aquesta opció recordaria significativament l'amonestació del Senyor sobre la necessitat de la reconciliació abans de presentar qualsevol ofrena a Déu (cf. Mt 5,23 s.): cf. Propositio 23.*
- [151] *Cf. Congregació per al Culte Diví i la Disciplina dels Sagraments, Instr. Redemptionis Sacramentum (25 de març de 2004), 80-96: AAS 96 (2004), 574-577.*
- [152] *Cf. Propositio 34.*
- [153] *Cf. Propositio 35.*
- [154] *Cf. Propositio 24.*
- [155] *Cf. Const. sobre la sagrada Litúrgia Sacrosanctum Concilium, 14-20; 30 s.; 48 s.; Congregació per al Culte Diví i la Disciplina dels Sagraments, Instr. Redemptionis Sacramentum (25 de març de 2004), 36-42: AAS 96 (2004), 561-564.*
- [156] *N. 48.*
- [157] *Ibidem.*
- [158] *Cf. Congregació per al Clergat i altres Dicasteris de la Cúria Romana, Instr. Algunes qüestions sobre la col·laboració dels fidels laics en el sagrat ministeri dels sacerdots, Ecclesiae de mysterio (15 d'agost de 1997): AAS 89 (1997), 852-877.*
- [159] *Cf. Propositio 33.*
- [160] *Ordenament General del Missal Romà, 92.*
- [161] *Cf. ibidem, 94.*
- [162] *Cf. Conc. Ecum. Vat. II, Decr. sobre l'Apostolat dels Laics Apostolicam actuositatem, 24; Ordenament General del Missal Romà, nn. 95-111; Congregació per al Culte Diví i la Disciplina dels Sagraments, Instr. Redemptionis Sacramentum (25 de març de 2004), 43-47: AAS 96 (2004), 564-566; Propositio 33: «Cal introduir aquests ministeris segons un manament específic i segons les exigències reals de la comunitat que celebra. Les persones encarregades dels serveis litúrgics laicals han de ser elegides amb molta atenció, ben preparades i acompanyades amb una formació permanent. El seu nomenament ha de ser temporal. Aquestes persones han de ser conegudes per la comunitat i n'han de rebre el seu reconeixement».*
- [163] *Cf. Conc. Ecum. Vat. II, Const. sobre la sagrada Litúrgia Sacrosanctum Concilium, 37-42.*
- [164] *Cf. nn. 386-399.*
- [165] *AAS 87 (1995), 288-314.*
- [166] *Cf. Exhort. ap. postsinodal Ecclesia in Africa (14 de setembre de*

- 1995), 55-71; *Exhort. ap. postsinodal Ecclesia in America* (22 de gener de 1999), 16.40.64.70-72: AAS 91 (1999), 752-753; 775-776; 799; 805-809; *Exhort. ap. postsinodal Ecclesia in Asia* (6 de novembre de 1999), 215.: AAS 92 (2000), 482-487; *Exhort. ap. postsinodal Ecclesia in Oceania* (22 de novembre de 2001), 16: AAS 94 (2002), 382-384; *Exhort. ap. postsinodal Ecclesia in Europa* (28 de juny de 2003), 58-60: AAS 95 (2003), 685-686.
- [167] Cf. *Propositio 26*.
- [168] Cf. *Propositio 35*; *Conc. Ecum. Vat. II, Const. sobre la sagrada Litúrgia Sacrosanctum Concilium*, 11.
- [169] Cf. *Catecisme de l'Església Catòlica*, 1388; *Conc. Ecum. Vat. II, Const. sobre la sagrada Litúrgia Sacrosanctum Concilium*, 55.
- [170] Cf. *Carta enc. Ecclesia de Eucharistia* (17 d'abril de 2003), 34: AAS 95 (2003), 456.
- [171] Així, per exemple, *St. Tomàs d'Aquino, Summa Theologiae*, III, q. 80, a. 1,2; *Sta. Teresa de Jesús, Camino de perfección*, cap. 35. La doctrina ha estat confirmada amb autoritat pel Concili de Trento, sess. XIII, c. VIII.
- [172] Cf. *Joan Pau II, Carta enc. Ut unum sint* (25 de maig de 1995), 8: AAS 87 (1995), 925-926.
- [173] Cf. *Propositio 41*; *Conc. Ecum. Vat. II, Decr. sobre l'Ecumenisme Unitatis redintegratio*, 8,15; *Joan Pau II, Carta enc. Ut unum sint* (25 de maig de 1995), 46: AAS 87 (1995), 948; *Carta enc. Ecclesia de Eucharistia* (17 d'abril de 2003), 45-46: AAS 95 (2003), 463-464; *Codi de Dret Canònic*, can. 844 §§ 3-4; *Codi dels Cànons de les Esglésies Orientals*, can. 671 §§ 3-4; *Consell Pontifici per a la Unitat dels Cristians, Directoire pour l'application des principes et des normes sur l'œcuménisme* (25 de març de 1993), 125, 129-131: AAS 85 (1993), 1087, 1088-1089.
- [174] Cf. nn. 1398-1401.
- [175] Cf. n. 293.
- [176] Cf. *Consell Pontifici de les Comunicacions Socials, Instr. past. sobre les Comunicacions Socials en el 20è aniversari de la «Communio et progressio», Aetatis novae* (22 de febrer de 1992): AAS 84 (1992), 447-468.
- [177] Cf. *Propositio 29*.
- [178] Cf. *Propositio 44*.
- [179] Cf. *Propositio 48*.
- [180] Aquest coneixement també es pot adquirir al Seminari durant els anys de formació dels candidats mitjançant iniciatives apropiades: cf. *Propositio 45*.
- [181] Cf. *Propositio 37*.
- [182] Cf. *Const. sobre la sagrada Litúrgia Sacrosanctum Concilium*, 36 y 54.
- [183] *Propositio 36*.
- [184] Cf. *Ibidem*.
- [185] Cf. *Propositio 32*.
- [186] Cf. *Propositio 14*.
- [187] *Propositio 19*.
- [188] Cf. *Propositio 14*.
- [189] Cf. *Homilia de la Vigília de Pentecosta* (3 de juny de 2006): AAS 98 (2006), 509.
- [190] Cf. *Propositio 34*.
- [191] *Enarrationes in Psalmos 98,9 CCL XXXIX 1385*; cf. *Discurs a la Cúria Romana* (22 de desembre de 2005): AAS 98 (2006), 44-45.

- [192] Cf. *Propositio 6*.
- [193] *Discurs a la Cúria Romana* (22 de desembre de 2005): AAS 98 (2006), 45.
- [194] Cf. *Propositio 6; Congregació per al Culte Diví i la Disciplina dels Sacraments, Directori sobre la pietat popular i litúrgia* (17 de desembre de 2001), nn. 164-165, *Ciutat del Vaticà 2002; Sagrada Congregació dels Ritus, Instr. Eucharisticum Mysterium* (25 de maig de 1967): AAS 57 (1967), 539-573.
- [195] Cf. *Relatio post disceptationem*, 11: *L'Osservatore Romano*, 14 d'octubre de 2005, p. 5.
- [196] Cf. *Propositio 28*.
- [197] Cf. n. 314.
- [198] VII, 10, 16: PL 32, 742.
- [199] *Homilia de l'esplanada de Marienfeld*, (21 d'agost de 2005): AAS 97 (2005), 892; cf. *Homilia de la Vigília de Pentecosta* (3 de juny de 2006): AAS 98 (2006), 505.
- [200] Cf. *Relatio post disceptationem*, 6,47: *L'Osservatore Romano*, 14 d'octubre de 2005, p. 5. 6; *Propositio 43*.
- [201] *De civitate Dei*, X, 6: PL 41, 284.
- [202] Cf. *Catecisme de l'Església Catòlica*, 1368.
- [203] Cf. *St. Ireneu, Contra les heretgies IV*, 20, 7: PG 7, 1037.
- [204] *Als Magnesis*, 9,1-2: PG 5, 670.
- [205] Cf. *I Apologia* 67, 1-6; 66: PG 6, 430 s. 427. 430.
- [206] Cf. *Propositio 30*.
- [207] Cf. AAS 90 (1998), 713-766.
- [208] *Propositio 30*.
- [209] *Homilia* (19 de març de 2006): AAS 98 (2006), 324.
- [210] *Sobre això, el Compendi de la doctrina social de l'Església*, 258, diu: «El descans obre a l'home, lligat a la necessitat del treball, la perspectiva d'una llibertat més plena, la del Dissabte etern (cf. He 4,9-10). El descans permet als homes recordar i reviure les obres de Déu, des de la Creació fins a la Redempció, reconèixer-se com a obra seva (cf. Ef 2,10), i donar-li gràcies per la seva vida i subsistència, a Ell que n'és el seu Autor».
- [211] Cf. *Propositio 10*.
- [212] Cf. *Ibidem*.
- [213] Cf. *Discurs als bisbes de la Conferència Episcopal del Canadà – Quebec en visita ad limina Apostolorum* (11 de maig de 2006): *L'Osservatore Romano*, 12 de maig de 2006, p. 5.
- [214] N. 10: AAS 71(1979), 414-415.
- [215] *Audiència general del 29 de març de 2006: L'Osservatore Romano*, 30 de març de 2006, p. 4.
- [216] *Propositio 39*.
- [217] Cf. *Relatio post disceptationem*, 30: *L'Osservatore Romano*, 14 d'octubre de 2005, p. 6.
- [218] Cf. *Conc. Ecum. Vat. II, Const. dogm. sobre l'Església Lumen gentium*, 39-42.
- [219] Cf. *Joan Pau II, Exhort. ap. postsinodal Christifideles laici* (30 de desembre de 1988), 14.16: AAS 81 (1989), 409-413; 416-418.
- [220] Cf. *Propositio 39*.
- [221] Cf. *Ibidem*.
- [222] *Pontifical Romà. Ritual de l'ordenació de bisbe, preveres i diaques, Ritual de l'ordenació dels preveres*, n. 163.
- [223] Cf. *Joan Pau II, Exhort. ap. postsinodal Pastores dabo vobis* (25 de

- març de 1992), 19-33; 70-81: AAS 84 (1992), 686-712; 778-800.
- [224] *Propositio 38.*
- [225] *Propositio 39.* Cf. Joan Pau II, *Exhort. ap. postsinodal Vita consecrata* (25 de març de 1996), 95: AAS 88 (1996), 470-471.
- [226] *Codi de Dret Canònic, can. 663, § 1.*
- [227] Cf. Joan Pau II, *Exhort. ap. postsinodal Vita consecrata* (25 de març de 1996), 34: AAS 88 (1996), 407-408.
- [228] *Carta enc. Veritatis splendor* (6 d'agost de 1993), 107: AAS 85 (1993), 1216-1217.
- [229] *Carta enc. Deus caritas est* (25 de desembre de 2005), 14: AAS 98 (2006), 229.
- [230] Cf. Joan Pau II, *Carta enc. Evangelium vitae* (25 de març de 1995): AAS 87 (1995), 401-522; Benet XVI, *Discurs en un congrés organitzat per l'Acadèmia Pontifícia per a la vida* (27 de febrer de 2006): AAS 98 (2006), 264-265.
- [231] Cf. *Congregació per a la Doctrina de la Fe, Nota doctrinal sobre algunes qüestions referents al comportament dels catòlics en la vida política* (24 de novembre de 2002): AAS 95 (2004), 359-370.
- [232] Cf. *Propositio 46.*
- [233] AAS (2005), 711.
- [234] *Propositio 42.*
- [235] Cf. *Martiri de Policarp, XV, 1: PG 5, 1039. 1042.*
- [236] *Als Romans, IV,1: PG 5, 690.*
- [237] Cf. *Conc. Ecum. Vat. II, Const. dogm. sobre l'Església Lumen gentium, 42.*
- [238] Cf. *Propositio 42; Congregació per a la Doctrina de la Fe, Decl. sobre la unitat i la universalitat salvífica de Jesucrist i de l'Església Dominus Iesus* (6 d'agost de 2000), 13-15: AAS 92 (2000), 754-755.
- [239] Cf. *Propositio 42.*
- [240] *Carta enc. Deus caritas est* (25 de desembre de 2005), 18: AAS 98 (2006), 232.
- [241] *Ibidem, n. 14.*
- [242] *Durant l'assemblea sinodal hem escoltat testimonis emocionats molt significatius sobre l'eficàcia del sagrament en l'obra de pacificació. Sobre això s'afirma en la Propositio 49: «Gràcies a les celebracions eucarístiques, pobles en conflicte s'han pogut reunir al voltant de la Paraula de Déu, escoltar el seu anunci profètic de reconciliació a través del perdó gratuït i rebre la gràcia de la conversió que permet la comunió amb el mateix pa i amb el mateix calze».*
- [243] Cf. *Propositio 48.*
- [244] *Carta enc. Deus caritas est* (25 de desembre de 2005), 28: AAS 98 (2006), 239.
- [245] *Propositio 48.*
- [246] *Discurs al Cos Diplomàtic acreditat davant la Santa Seu* (9 de gener de 2006), 28: AAS 98 (2006), 127.
- [247] *Ibidem.*
- [248] Cf. *Propositio 48. Sobre això és molt útil el Compendi de la doctrina social de l'Església.*
- [249] Cf. *Propositio 43.*
- [250] Cf. *Propositio 47.*
- [251] Cf. *Propositio 17.*
- [252] *Acta SS. Saturnini, Dativi et aliorum plurimorum martyrum in Africa, 7. 9. 10: PL 8, 707.709-710.*
- [253] Cf. *Carta enc. Ecclesia de Eucharistia* (17 d'abril de 2003), 53: AAS 95 (2003), 469.

[254] *Pregària Eucarística I (Cànon Romà)*.

[255] *Propositio 50*.

[256] Cf. *Homilia (8 de desembre de 2005): AAS 98 (2006), 15*.

**Carta Apostòlica "Motu Proprio Data",
Summorum Pontificum" de Benet XVI,
sobre l'ús de la litúrgia romana anterior
a la reforma de 1970.**

Traducció castellana no oficial de l'original
lletí

Ciutat del Vaticà

7-7-2007

"Los sumos pontífices hasta nuestros días se preocuparon constantemente porque la Iglesia de Cristo ofreciese a la Divina Majestad un culto digno de "alabanza y gloria de Su nombre" y "del bien de toda su Santa Iglesia".

"Desde tiempo inmemorable, como también para el futuro, es necesario mantener el principio según el cual, "cada Iglesia particular debe concordar con la Iglesia universal, no solo en cuanto a la doctrina de la fe y a los signos sacramentales, sino también respecto a los usos universalmente aceptados de la ininterrumpida tradición apostólica, que deben observarse no solo para evitar errores, sino también para transmitir la integridad de la fe, para que la ley de la oración de la Iglesia corresponda a su ley de fe". (1)

"Entre los pontífices que tuvieron esa preocupación resalta el nombre de San Gregorio Magno, que hizo todo lo posible para que a los nuevos pueblos de Europa se transmitiera tanto la fe católica como los tesoros del culto y de la cultura acu-

mulados por los romanos en los siglos precedentes. Ordenó que fuera definida y conservada la forma de la sagrada Liturgia, relativa tanto al Sacrificio de la Misa como al Oficio Divino, en el modo en que se celebraba en la Urbe. Promovió con la máxima atención la difusión de los monjes y monjas que, actuando según la regla de San Benito, siempre junto al anuncio del Evangelio ejemplificaron con su vida la saludable máxima de la Regla: "Nada se anticipe a la obra de Dios" (cap.43). De esa forma la Sagrada Liturgia, celebrada según el uso romano, enriqueció no solamente la fe y la piedad, sino también la cultura de muchas poblaciones. Consta efectivamente que la liturgia latina de la Iglesia en sus varias formas, en todos los siglos de la era cristiana, ha impulsado en la vida espiritual a numerosos santos y ha reforzado a tantos pueblos en la virtud de la religión y ha fecundado su piedad".

"Muchos otros pontífices romanos, en el transcurso de los siglos, mostraron particular solicitud porque la sacra Liturgia manifestase de la forma más eficaz esta tarea: entre ellos destaca San Pío V, que sostenido de gran celo pastoral, tras la exhortación de Concilio de Trento, renovó todo el culto de la Iglesia, revisó la edición de los libros litúrgicos enmendados y "renovados según la norma de los Padres" y los dio en uso a la Iglesia Latina".

"Entre los libros litúrgicos del Rito romano resalta el Misal Romano, que se desarrolló en la ciudad de Roma, y que, poco a poco, con el transcurso de los siglos, tomó formas que tienen gran semejanza con las vigentes en tiempos más recientes".

"Fue éste el objetivo que persiguieron los Pontífices Romanos en el curso de los

siguientes siglos, asegurando la actualización o definiendo los ritos y libros litúrgicos, y después, al inicio de este siglo, emprendiendo una reforma general" (2). Así actuaron nuestros predecesores Clemente VIII, Urbano VIII, san Pío X (3), Benedicto XV, Pío XII y el beato Juan XXIII.

"En tiempos recientes, el Concilio Vaticano II expresó el deseo de la debida y respetuosa reverencia respecto al culto divino, se renovase de nuevo y se adaptase a las necesidades de nuestra época. Movido de este deseo, nuestro predecesor, el Sumo Pontífice Pablo VI, aprobó en 1970 para la Iglesia latina los libros litúrgicos reformados, y en parte, renovados. Éstos, traducidos a las diversas lenguas del mundo, fueron acogidos de buen grado por los obispos, sacerdotes y fieles. Juan Pablo II revisó la tercera edición típica del Misal Romano. Así los Pontífices Romanos han actuado "para que esta especie de edificio litúrgico (...) apareciese nuevamente esplendoroso por dignidad y armonía" (4).

"En algunas regiones, sin embargo, no pocos fieles adhirieron y siguen adhiriendo con mucho amor y afecto a las anteriores formas litúrgicas, que habían embebido tan profundamente su cultura y su espíritu, que el Sumo Pontífice Juan Pablo II, movido por la preocupación pastoral respecto a estos fieles, en el año 1984, con el indulto especial "Quattuor abhinc annos", emitido por la Congregación para el Culto Divino, concedió la facultad de usar el Misal Romano editado por el beato Juan XXIII en el año 1962; más tarde, en el año 1988, con la Carta Apostólica "Ecclesia Dei", dada en forma de Motu proprio, Juan Pablo II exhortó a los obispos a utilizar amplia y generosamente

esta facultad a favor de todos los fieles que lo solicitasen".

"Después de la consideración por parte de nuestro predecesor Juan Pablo II de las insistentes peticiones de estos fieles, después de haber escuchado a los Padres Cardenales en el consistorio del 22 de marzo de 2006, tras haber reflexionado profundamente sobre cada uno de los aspectos de la cuestión, invocado al Espíritu Santo y contando con la ayuda de Dios, con las presentes Cartas Apostólicas establecemos lo siguiente:

Art. 1.- El Misal Romano promulgado por Pablo VI es la expresión ordinaria de la "Lex orandi" ("Ley de la oración"), de la Iglesia católica de rito latino. No obstante el Misal Romano promulgado por San Pío V y nuevamente por el beato Juan XXIII debe considerarse como expresión extraordinaria de la misma "Lex orandi" y gozar del respeto debido por su uso venerable y antiguo. Estas dos expresiones de la "Lex orandi" de la Iglesia no llevarán de forma alguna a una división de la "Lex credendi" ("Ley de la fe") de la Iglesia; son, de hecho, dos usos del único rito romano.

Por eso es lícito celebrar el Sacrificio de la Misa según la edición típica del Misal Romano promulgado por el beato Juan XXIII en 1962, que no se ha abrogado nunca, como forma extraordinaria de la Liturgia de la Iglesia. Las condiciones para el uso de este misal establecidas en los documentos anteriores "Quattuor abhinc annis" y "Ecclesia Dei", se sustituirán como se establece a continuación:

Art. 2.- En las Misas celebradas sin el pueblo, todo sacerdote católico de rito latino, tanto secular como religioso, puede utilizar sea el Misal Romano editado por el beato Papa Juan XXIII en 1962 que el Misal

Romano promulgado por el Papa Pablo VI en 1970, en cualquier día, exceptuado el Triduo Sacro. Para dicha celebración siguiendo uno u otro misal, el sacerdote no necesita ningún permiso, ni de la Sede Apostólica ni de su Ordinario.

Art. 3.- Las comunidades de los institutos de vida consagrada y de las Sociedades de vida apostólica, de derecho tanto pontificio como diocesano, que deseen celebrar la Santa Misa según la edición del Misal Romano promulgado en 1962 en la celebración conventual o "comunitaria" en sus oratorios propios, pueden hacerlo. Si una sola comunidad o un entero Instituto o Sociedad quiere llevar a cabo dichas celebraciones a menudo o habitualmente o permanentemente, la decisión compete a los Superiores mayores según las normas del derecho y según las reglas y los estatutos particulares.

Art 4.- A la celebración de la Santa Misa, a la que se refiere el artículo 2, también pueden ser admitidos -observadas las normas del derecho- los fieles que lo pidan voluntariamente.

Art.5. ̄1.- En las parroquias, donde haya un grupo estable de fieles adherentes a la precedente tradición litúrgica, el párroco acogerá de buen grado su petición de celebrar la Santa Misa según el rito del Misal Romano editado en 1962. Debe procurar que el bien de estos fieles se armonice con la atención pastoral ordinaria de la parroquia, bajo la guía del obispo como establece el can. 392 evitando la discordia y favoreciendo la unidad de toda la Iglesia. ̄ 2.-La celebración según el Misal del beato Juan XXIII puede tener lugar en día ferial; los domingos y las festividades puede haber también una celebración de ese tipo. ̄ 3.- El párroco permita también

a los fieles y sacerdotes que lo soliciten la celebración en esta forma extraordinaria en circunstancias particulares, como matrimonios, exequias o celebraciones ocasionales, como por ejemplo las peregrinaciones. ̄ 4.- Los sacerdotes que utilizan el Misal del beato Juan XXIII deben ser idóneos y no tener ningún impedimento jurídico. ̄ 5.- En las iglesias que no son parroquiales ni conventuales, es competencia del Rector conceder la licencia más arriba citada.

Art.6. En las misas celebradas con el pueblo según el Misal del Beato Juan XXIII, las lecturas pueden ser proclamadas también en la lengua vernácula, usando ediciones reconocidas por la Sede Apostólica.

Art.7. Si un grupo de fieles laicos, como los citados en el art. 5, ̄1, no ha obtenido satisfacción a sus peticiones por parte del párroco, informe al obispo diocesano. Se invita vivamente al obispo a satisfacer su deseo. Si no puede proveer a esta celebración, el asunto se remita a la Pontificia Comisión "Ecclesia Dei".

Art. 8. El obispo, que desea responder a estas peticiones de los fieles laicos, pero que por diferentes causas no puede hacerlo, puede indicarlo a la Comisión "Ecclesia Dei" para que le aconseje y le ayude.

Art. 9. ̄1. El párroco, tras haber considerado todo atentamente, puede conceder la licencia para usar el ritual precedente en la administración de los sacramentos del Bautismo, del Matrimonio, de la Penitencia y de la Unción de Enfermos, si lo requiere el bien de las almas. ̄2. A los ordinarios se concede la facultad de celebrar el sacramento de la Confirmación usando el precedente Pontifical Romano, siempre que lo requiera el bien de las almas. ̄3. A los clérigos constituidos "in sacris" es lícito

to usar el Breviario Romano promulgado por el Beato Juan XXIII en 1962.

Art. 10. El ordinario del lugar, si lo considera oportuno, puede erigir una parroquia personal según la norma del canon 518 para las celebraciones con la forma antigua del rito romano, o nombrar un capellán, observadas las normas del derecho.

Art. 11. La Pontificia Comisión "Ecclesia Dei", erigida por Juan Pablo II en 1988, sigue ejercitando su misión. Esta Comisión debe tener la forma, y cumplir las tareas y las normas que el Romano Pontífice quiera atribuirle.

Art. 12. La misma Comisión, además de las facultades de las que ya goza, ejercerá la autoridad de la Santa Sede vigilando sobre la observancia y aplicación de estas disposiciones.

Todo cuanto hemos establecido con estas Cartas Apostólicas en forma de Motu Proprio, ordenamos que se considere "establecido y decretado" y que se observe desde el 14 de septiembre de este año, fiesta de la Exaltación de la Santa Cruz, pese a lo que pueda haber en contrario.

Dado en Roma, en San Pedro, el 7 de julio de 2007, tercer año de mi Pontificado.

NOTAS

- (1) Ordinamento generale del Messale Romano 3 ed. 2002, n.937.
- (2) JUAN PABLO II, Lett. ap. Vicesimus quintus annus, 4 dicembre 1988, 3: AAS 81 (1989), 899.
- (3) Ibid. JUAN PABLO II, Lett. ap. Vicesimus quintus annus, 4 dicembre 1988, 3: AAS 81 (1989), 899
- (4) S. PIO X, Lett. ap. Motu proprio data,

Abhinc duos annos, 23 ottobre 1913: AAS 5 (1913), 449-450; cfr JUAN PABLO II lett. ap. Vicesimus quintus annus, n. 3: AAS 81 (1989), 899

- (5) Cfr IOANNES PAULUS II, Lett. ap. Motu proprio data Ecclesia Dei, 2 luglio 1988, 6: AAS 80 (1988), 1498 BXVI-MP/.../SUMMORUM PONTIFICUM VIS 070707 (1930)

Carta de Benet XVI als bisbes en ocasió de la publicació de la carta apostòlica "motu proprio data" Summorum pontificum sobre l'ús de la litúrgia romana Anterior a la reforma efectuada el 1970

Roma
7-7-2007

Traducció al català de la Parròquia de Sant Vicenç de Sarrià, Barcelona

Estimats germans en l'episcopat,

Amb gran confiança i esperança poso a les vostres mans de pastors el text d'una nova carta apostòlica *motu proprio data* sobre l'ús de la litúrgia romana anterior a la reforma que es va efectuar el 1970. El document és fruit de llargues reflexions, de múltiples consultes i de la pregària.

Notícies i judicis fets sense la informació suficient han creat no poca confusió. Hi ha reaccions molt divergents entre les que van d'una acceptació joiosa a una oposició dura, per un projecte el contingut del qual en realitat no era conegut.

A aquest document s'oposaven més directament dos temors, que voldria tractar una mica més de prop en aquesta carta.

En primer lloc, hi ha el temor que s'hi vegi afectada l'autoritat del Concili Vaticà

II i que una de les seves decisions essencials –la reforma litúrgica– sigui posada en dubte. Aquest temor és infundat. Respecte d'això, cal dir, abans que res, que el Missal, publicat per Pau VI i després reeditat en dues edicions posteriors per Joan Pau II, òbviament és i continua essent la forma normal –la *forma ordinària*– de la litúrgia eucarística. L'última redacció del *Missale Romanum*, anterior al Concili, que fou publicada amb l'autoritat del papa Joan XXIII el 1962 i utilitzada durant el Concili, en canvi, es podrà utilitzar com a *forma extraordinària* de la celebració litúrgica. No és apropiat parlar d'aquestes dues redaccions del Missal Romà com si fossin "dos ritus". Es tracta, més aviat, d'un ús doble de l'únic i mateix ritu. Quant a l'ús del Missal de 1962 com a *forma extraordinària* de la litúrgia de la Missa, voldria cridar l'atenció sobre el fet que aquest Missal mai no va ser abrogat jurídicament i, en conseqüència, en per principi, sempre fou permès. En el moment de la introducció del nou Missal, no va semblar necessari emanar normes pròpies per a l'ús possible del Missal anterior. Probablement es va suposar que es tractaria de pocs casos aïllats que es resoldrien, cas per cas, en cada lloc. Després, però, s'ha demostrat aviat que no eren pocs els qui continuaven fortament lligats a aquest ús del ritu romà, el qual, des de la infantesa, els era esdevingut familiar. Això succeïa, sobretot, en els països en què el moviment litúrgic havia donat a moltes persones una conspícua formació litúrgica i una profunda i íntima familiaritat amb la forma anterior de la celebració litúrgica. Tots sabem que, en el moviment guiat per l'arquebisbe Lefebvre, la fidelitat al Missal antic es va convertir en un distintiu

extern; les raons d'aquesta escissió, que aquí naixia, es troben, però, en un àmbit més profund. Moltes persones, que acceptaven clarament el caràcter vinculant del Concili Vaticà II i que eren fidels al Papa i als bisbes, desitjaven tanmateix retrobar la forma, per ells estimada, de la sagrada litúrgia; això va succeir sobretot perquè en molts llocs no se celebrava de manera fidel a les prescripcions del nou Missal, sinó que aquest era entès, de fet, com una autorització o fins i tot com una obligació a la creativitat, la qual va portar sovint a deformacions de la litúrgia fins al límit del que era suportable. Parlo per experiència, perquè també jo he viscut aquell període amb totes les seves expectatives i confusions. I he vist quant profundament n'han resultat ferides, per les deformacions arbitràries de la litúrgia, persones que estaven totalment arrelades en la fe de l'Església.

Per aquest motiu, el papa Joan Pau II es va veure obligat a donar, amb el *motu proprio "Ecclesia Dei"* del 2 de juliol de 1988, un quadro normatiu per a l'ús del Missal de 1962, que no contenia prescripcions detallades, sinó que apel·lava, d'una forma més general, a la generositat dels bisbes envers les "aspiracions justes" d'aquells fidels que reclamaven aquest ús del ritu romà. En aquell moment, el Papa volia ajudar, sobretot, la Fraternalitat de Sant Pius X a retrobar la plena unitat amb el Successor de Pere, cercant de guarir una ferida que cada vegada es sentia més dolorosament. Tanmateix, aquesta reconciliació no s'ha assolit encara, si bé una sèrie de comunitats han utilitzat amb gratitud les possibilitats d'aquest *motu proprio*. En canvi, ha quedat difícil la qüestió de l'ús del Missal de 1962 fora d'aquests grups, per als quals mancaven

normes jurídiques precises, sobretot perquè sovint els bisbes, en aquests casos, temien que l'autoritat del Concili es posés en dubte. Poc després del Concili Vaticà II es podia suposar que la demanda de l'ús del Missal de 1962 es limitaria a la generació més gran que havia crescut amb ell, però en aquest temps s'ha vist clarament que també persones joves han descobert aquesta forma litúrgica, s'hi han sentit atrets i hi troben una forma, particularment apropiada per a ells, de trobar-se amb el Misteri de la Santíssima Eucaristia. Així ha sorgit la necessitat d'establir un reglament jurídic més clar, que a l'època del *motu proprio* de 1988 no era previsible; aquestes normes també pretenen alliberar els bisbes del deure constant d'haver de valorar i de respondre a les diverses situacions.

En segon lloc, en les discussions sobre l'esperat *motu proprio*, s'expressava el temor que una possibilitat més àmplia d'ús del Missal de 1962 portés a desordres o, fins i tot, a divisions en les comunitats parroquials. També aquest temor no em sembla realment fonamentat. L'ús del Missal antic pressuposa un cert grau de formació litúrgica i un accés a la llengua llatina, coses que no es troben tant freqüentment. Ja des d'aquests pressupòsits concrets es veu clarament que el nou Missal continuarà essent, certament, la forma ordinària del ritu romà, no tan sols per causa de la normativa jurídica, sinó també per la situació real en què es troben les comunitats de fidels.

És cert que no manquen exageracions i a vegades aspectes socials vinculats indegudament a l'actitud de fidels lligats a l'antiga tradició litúrgica llatina. La vostra caritat i prudència pastoral serà estímul i

guia per a un perfeccionament. A part d'això, les dues formes de l'ús del ritu romà es poden enriquir mútuament: al Missal antic s'hi podran i s'hi hauran d'inserir nous sants i alguns dels nous prefacis. La Comissió "Ecclesia Dei", en contacte amb els diversos ens dedicats a l'*usus antiquior*, n'estudiarà les possibilitats pràctiques. En la celebració de la Missa segons el Missal de Pau VI es podrà manifestar, de manera més forta que es fa sovint fins ara, aquella sacralitat que atreu molts a l'antic ús. La garantia més segura que el Missal de Pau VI pugui unir les comunitats parroquials i sigui estimat per elles consisteix a celebrar amb gran reverència de conformitat amb les prescripcions; això fa visible la riquesa espiritual i la profunditat teològica d'aquest Missal.

He arribat, així, a aquella raó positiva que m'ha motivat a actualitzar, mitjançant aquest *motu proprio*, el de 1988. Es tracta d'assolir una reconciliació interna en el si de l'Església. Esguardant el passat, les divisions que en el curs dels segles han lacerat el Cos de Crist, hom té contínuament la impressió que, en moments crítics en què la divisió estava naixent, no es va fer el suficient per part dels responsables de l'Església per conservar o conquerir la reconciliació i la unitat; hom té la impressió que les omissions en l'Església han tingut una part de culpa en el fet que aquestes divisions s'hagin pogut consolidar. Aquest esguard al passat ens imposa avui una obligació: fer tots els esforços, a fi que a tots aquells que tinguin realment el desig de la unitat, els sigui possible restar en aquesta unitat o retrobar-la novament. Em ve a la ment una frase de la Segona Carta als Corintis, en què Pau escriu: "Corintis, us hem parlat amb franquesa, us hem

obert el cor de bat a bat. No trobareu reserves en nosaltres; només n'heu trobades dins vostre... Corresponeu-hi també vosaltres i obriu el vostre cor!" (2Co 6,11-13). Pau ho diu certament en un altre context, però la seva invitació ens pot i ens ha de tocar també a nosaltres, justament en aquest tema. Obrim generosament el nostre cor i deixem-hi entrar tot allò a què la fe mateixa dóna espai.

No hi ha cap contradicció entre una edició i l'altra del *Missale Romanum*. En la història de la litúrgia hi ha creixement i progrés, mai cap ruptura. Allò que per a les generacions anteriors era sagrat, també per nosaltres resta sagrat i gran, i no es pot prohibir del tot de sobte o ser jutjat danyós. En fa bé a tots conservar les riqueses que han crescut en la fe i en la pregària de l'Església, i donar-los el lloc just. Òbviament per viure la plena comunió també els sacerdots de les comunitats que s'adhereixen a l'ús antic no poden, per principi, excloure la celebració segons els nous llibres. En efecte, no seria coherent amb el reconeixement del valor i de la santedat del nou ritu la seva exclusió total.

En conclusió, estimats congermans, em plau subratllar que aquestes noves normes no disminueixen de cap manera la vostra autoritat i responsabilitat, ni sobre la litúrgia ni sobre la pastoral dels vostres fidels. Tot bisbe és, en efecte, el moderador de la litúrgia en la seva diòcesi (cf. *Sacrosanctum Concilium*, n. 22: "Sacrae Liturgiae moderatio ab Ecclesiae auctoritate unice pendet quae quidem est apud Apostolicam Sedem et, ad normam iuris, apud Episcopum").

No es toca res, doncs, de l'autoritat del bisbe el rol del qual, doncs, continu-

arà essent el de vetllar per tal que tot es desenvolupi en pau i serenitat. Si sorgís cap problema que el rector no pogués resoldre, l'ordinari local hi podrà sempre intervenir, en plena harmonia, però, amb tot el que estableixen les noves normes del *motu proprio*.

A més, us invito, estimats congermans, a escriure a la Santa Seu un informe sobre les vostres experiències, tres anys després de l'entrada en vigor d'aquest *motu proprio*. Si realment vinguessin a la llum serioses dificultats, es podran buscar vies per trobar-hi remei. Estimats germans, amb ànim agraït i confiat, confio al vostre cor de pastors aquestes pàgines i les normes del *motu proprio*. Recordem sempre les paraules que l'apòstol va adreçar als sacerdots d'Efes: "Vetlleu per vosaltres mateixos i per tot el ramat, del qual l'Esperit Sant us ha fet encarregats perquè pastoreu l'Església de Déu, que ell va adquirir amb la sang del seu propi Fill" (Ac 20,28).

Confio a la potent intercessió de Maria, Mare de l'Església, aquestes noves normes i us imparteixo de cor la meva benedicció apostòlica a vosaltres, estimats congermans, als rectors de les vostres diòcesis i a tots els sacerdots, col·laboradors vostres, com també a tots els vostres fidels.

Sant Pere, 7 de juliol de 2007

BENET XVI

Nota: Vegeu també, més amunt, la nota aclaratòria del delegat de litúrgia, a la secció de la Delegació Diocesana de Litúrgia i Pastoral Sagramental.

Congregació per a la Doctrina de la FE

Despostes a algunes preguntes sobre certs aspectes de la doctrina de l'Església

Roma
29-6-2007

Introducció

El Concilio Vaticano II, con la Constitució dogmática *Lumen gentium* y con los Decretos sobre el Ecumenismo (*Unitatis redintegratio*) y sobre las Iglesias orientales (*Orientalium Ecclesiarum*), ha contribuido de manera determinante a una comprensión más profunda de la eclesiología católica. También los Sumos Pontífices han profundizado en este campo y han dado orientaciones prácticas: Pablo VI en la Carta Encíclica *Ecclesiam suam* (1964) y Juan Pablo II en la Carta Encíclica *Ut unum sint* (1995).

El sucesivo empeño de los teólogos, orientado a ilustrar mejor los diferentes aspectos de la eclesiología, ha dado lugar al florecimiento de una amplia literatura sobre la materia. La temática, en efecto, se ha mostrado muy fecunda, pero también ha necesitado a veces de puntualizaciones y llamadas de atención, como la Declaración *Mysterium Ecclesiae* (1973), la Carta *Communione notio* (1992) y la Declaración *Dominus Iesus* (2000), publicadas todas por la Congregación para la Doctrina de la Fe.

La vastedad del argumento y la novedad de muchos temas siguen provocando la reflexión teológica, la cual ofrece nuevas contribuciones no siempre exentas de interpretaciones erradas, que suscitan perplejidades y dudas, algunas de las

cuales han sido sometidas a la atención de la Congregación para la Doctrina de la Fe. Ésta, presuponiendo la enseñanza global de la doctrina católica sobre la Iglesia, quiere responder precisando el significado auténtico de algunas expresiones eclesiológicas magisteriales que corren el peligro de ser tergiversadas en la discusión teológica.

RESPUESTAS A LAS PREGUNTAS

Primera pregunta: ¿El Concilio Ecuménico Vaticano II ha cambiado la precedente doctrina sobre la Iglesia?

Respuesta: El Concilio Ecuménico Vaticano II ni ha querido cambiar la doctrina sobre la Iglesia ni de hecho la ha cambiado, sino que la ha desarrollado, profundizado y expuesto más ampliamente.

Esto fue precisamente lo que afirmó con extrema claridad Juan XXIII al comienzo del Concilio[1]. Pablo VI lo reafirmo[2], expresándose con estas palabras en el acto de promulgación de la Constitución *Lumen gentium*: «Creemos que el mejor comentario que puede hacerse es decir que esta promulgación verdaderamente no cambia en nada la doctrina tradicional. Lo que Cristo quiere, lo queremos nosotros también. Lo que había, permanece. Lo que la Iglesia ha enseñado a lo largo de los siglos, nosotros lo seguiremos enseñando. Solamente ahora se ha expresado lo que simplemente se vivía; se ha esclarecido lo que estaba incierto; ahora consigue una serena formulación lo que se meditaba, discutía y en parte era controvertido»[3]. Los Obispos repetidamente manifestaron y quisieron actuar esta intención[4].

Segunda pregunta: ¿Cómo se debe entender a afirmación según la cual Iglesia de Cristo subsiste en la Iglesia católica?

Respuesta: Cristo «ha constituido en la tierra» una sola Iglesia y la ha instituido desde su origen como «comunidad visible y espiritual»[5]. Ella continuará existiendo en el curso de la historia y solamente en ella han permanecido y permanecerán todos los elementos instituidos por Cristo mismo[6]. «Esta es la única Iglesia de Cristo, que en el Símbolo confesamos una, santa, católica y apostólica [...]. Esta Iglesia, constituida y ordenada en este mundo como una sociedad, subsiste en la Iglesia católica, gobernada por el sucesor de Pedro y por los Obispos en comunión con él»[7].

En la Constitución dogmática *Lumen gentium* 8 la subsistencia es esta perenne continuidad histórica y la permanencia de todos los elementos instituidos por Cristo en la Iglesia católica [8], en la cual, concretamente, se encuentra la Iglesia de Cristo en esta tierra.

Aunque se puede afirmar rectamente, según la doctrina católica, que la Iglesia de Cristo está presente y operante en las Iglesias y en las Comunidades eclesiales que aún no están en plena comunión con la Iglesia católica, gracias a los elementos de santificación y verdad presentes en ellas[9], el término "subsiste" es atribuido exclusivamente a la Iglesia católica, ya que se refiere precisamente a la nota de la unidad profesada en los símbolos de la fe (Creo en la Iglesia "una"); y esta Iglesia "una" subsiste en la Iglesia católica[10].

Tercera pregunta: ¿Por qué se usa la expresión "subsiste en ella" y no sencillamente la forma verbal "es"?

Respuesta: El uso de esta expresión, que indica la plena identidad entre la Iglesia de Cristo y la Iglesia católica, no cambia la doctrina sobre la Iglesia. La verdadera razón por la cual ha sido usada es que expresa más claramente el hecho de que fuera de la Iglesia se encuentran "muchos elementos de santificación y de verdad que, como dones propios de la Iglesia de Cristo, inducen hacia la unidad católica»[11].

«Por consiguiente, aunque creamos que las Iglesias y comunidades separadas tienen sus defectos, no están desprovistas de sentido y de valor en el misterio de la salvación, porque el Espíritu de Cristo no ha rehusado servirse de ellas como medios de salvación, cuya virtud deriva de la misma plenitud de la gracia y de la verdad que se confió a la Iglesia»[12].

Cuarta pregunta: ¿Por qué el Concilio Ecuménico Vaticano II atribuye el nombre de "Iglesias" a las Iglesias Orientales separadas de la plena comunión con la Iglesia católica?

Respuesta: El Concilio ha querido aceptar el uso tradicional del término. "Puesto que estas Iglesias, aunque separadas, tienen verdaderos sacramentos y, sobre todo, en virtud de la sucesión apostólica, el sacerdocio y la Eucaristía, por los que se unen a nosotros con vínculos estrechísimos"[13], merecen el título de «Iglesias particulares o locales»[14], y son llamadas Iglesias hermanas de las Iglesias particulares católicas[15].

"Consiguientemente, por la celebración de la Eucaristía del Señor en cada una de estas Iglesias, se edifica y crece la Iglesia de Dios"[16]. Sin embargo, dado que la comunión con la Iglesia universal,

cuya cabeza visible es el Obispo de Roma y Sucesor de Pedro, no es un simple complemento externo de la Iglesia particular, sino uno de sus principios constitutivos internos, aquellas venerables Comunidades cristianas sufren en realidad una carencia objetiva en su misma condición de Iglesia particular[17].

Por otra parte, la universalidad propia de la Iglesia, gobernada por el Sucesor de Pedro y por los Obispos en comunión con él, halla precisamente en la división entre los cristianos un obstáculo para su plena realización en la historia[18].

Quinta pregunta: ¿Por qué los textos del Concilio y el Magisterio sucesivo no atribuyen el título de "Iglesia" a las Comunidades cristianas nacidas de la Reforma del siglo XVI?

Respuesta: Porque, según la doctrina católica, estas Comunidades no tienen la sucesión apostólica mediante el sacramento del Orden y, por tanto, están privadas de un elemento constitutivo esencial de la Iglesia. Estas Comunidades eclesiales que, especialmente a causa de la falta del sacerdocio sacramental, no han conservado la auténtica e íntegra sustancia del Misterio eucarístico[19], según la doctrina católica, no pueden ser llamadas "Iglesias" en sentido propio[20].

El Sumo Pontífice Benedicto XVI, en la audiencia concedida al suscrito Cardenal Prefecto de la Congregación para la Doctrina de la Fe, ha aprobado y confirmado estas Respuestas, decididas en la Sesión Ordinaria de esta Congregación, y ha ordenado que sean publicadas.

Dado en Roma, en la sede de la Con-

gregación para la Doctrina de la Fe, el 29 de junio de 2007, solemnidad de los Stos. Apóstoles Pedro y Pablo.

William Cardenal Levada Prefecto
Angelo Amato, S.D.B. Arzobispo titular de Sila
Secretario

NOTAS

[1] Juan XXIII, *Discurso* del 11 de octubre de 1962: «... el Concilio... quiere transmitir pura e íntegra la doctrina católica, sin atenuaciones o alteraciones... Sin embargo, en las circunstancias actuales, es nuestro deber que la doctrina cristiana sea por todos acogida en su totalidad, con renovada, serena y tranquila adhesión...; es necesario que el espíritu cristiano, católico y apostólico del mundo entero dé un paso adelante, que la misma doctrina sea conocida de modo más amplio y profundo...; esta doctrina cierta e inmutable, a la cual se le debe un fiel obsequio, tiene que ser explorada y expuesta en el modo que lo exige nuestra época. Una cosa es la sustancia del "*depositum fidei*", es decir, de las verdades que contiene nuestra venerada doctrina, y otra la manera como se expresa, siempre, sin embargo, con el mismo sentido y significado»: AAS 54 [1962] 791; 792.

[2] Cf. Pablo VI, *Discurso* del 29 de septiembre de 1963: AAS 55 [1963] 791; 792.

[3] Pablo VI, *Discurso* del 21 de noviembre de 1964: AAS 56 [1964] 847-851.

[4] El Concilio ha querido expresar la identidad de la Iglesia de Cristo con la Iglesia católica. Esto se encuentra en las discusiones sobre el Decreto *Unitatis redintegratio*. El

Esquema del Decreto fue propuesto en aula el 23/09/1964 con una *Relatio* (Act. Syn. III/II 296-344). A los modos enviados por los obispos en los meses siguientes el Secretariado para la Unidad de los Cristianos responde el 10/11/1964 (Act. Syn. III/VII 11-49). De esta *Expensio modorum* se citan cuatro textos concernientes a la primera respuesta:

A) [In Nr. 1 (Prooemium) Schema *Decreti*: Act Syn III/II 296, 3-6]

«Pag. 5, lin. 3 - 6: *Videtur etiam Ecclesiam Catholicam inter illas Communiones comprehendí, quod falsum esset.*

R(espondetur): Hic tantum factum, prout ab omnibus conspicitur, describendum est. Postea clare affirmatur solam Ecclesiam catholicam esse veram Ecclesiam Christi» (Act. Syn. III/VII 12).

B) [In Caput I in genere: Act. Syn. III/II 297-301]

«4 - *Expressius dicatur unam solam esse veram Ecclesiam Christi; hanc esse Catholicam Apostolicam Romanam; omnes debere inquirere, ut eam cognoscant et ingrediantur ad salutem obtinendam...*

R(espondetur): In toto textu sufficienter effertur, quod postulatur. Ex altera parte non est tacendum etiam in aliis communitatibus christianis inveniri veritates revelatas et elementa ecclesialia» (Act. Syn. III/VII 15). Cf. también *ibidem* punto 5.

C) [In Caput I in genere: Act. Syn. III/II 296s]

«5 - *Clarius dicendum esset veram Ecclesiam esse solam Ecclesiam catholicam romanam...*

R(espondetur): Textus supponit doctrinam in constitutione 'De Ecclesia' expositam, ut pag. 5, lin. 24 - 25 affirmatur» (Act. Syn. III/VII 15). Por lo tanto, la comisión que debía evaluar las enmiendas al Decreto *Unitatis redintegratio* expresa con claridad la identidad entre la Iglesia de Cristo y la Iglesia católica, y su unicidad, y fundada esta doctrina en la Constitución dogmática *Lumen gentium*.

D) [In Nr. 2 Schema *Decreti*: Act. Syn. III/II 297s]

«Pag. 6, lin. 1 - 24 *Clarius exprimatur unitas Ecclesiae. Non sufficit inculcare, ut in textu fit, unitatem Ecclesiae.*

R(espondetur): a) Ex toto textu clare apparet identificatio Ecclesiae Christi cum Ecclesia catholica, quamvis, ut oportet, efferantur elementa ecclesialia aliarum communitatum».

«Pag. 7, lin. 5 *Ecclesia a successoribus Apostolorum cum Petri successore capite gubernata (cf. novum textum ad pag. 6. lin. 33-34) explicite dicitur 'unicus Dei grex' et lin. 13 'una et unica Dei Ecclesia'»* (Act. Syn. III/VII).

Las dos expresiones citadas son las de *Unitatis redintegratio* 2.5 e 3.1.

[5] Cf. Concilio Ecuménico Vaticano II, Constitución dogmática *Lumen gentium*, 8.1.

[6] Cf. Concilio Ecuménico Vaticano II, Decreto *Unitatis redintegratio*, 3.2; 3.4; 3.5; 4.6.

[7] Concilio Ecuménico Vaticano II, Constitución dogmática *Lumen gentium*, 8.2

[8] Cf. Congregación para la Doctrina de la Fe, Declaración *Mysterium Ecclesiae*, 1.1: AAS 65 [1973] 397; Decla-

- ració *Dominus Iesus*, 16.3: AAS 92 [2000-II] 757-758; *Notificació sobre el volumen «Iglesia: Carisma y poder», del P. Leonardo Boff, O.F.M.:* AAS 77 [1985] 758-759.
- [9] Cf. Juan Pablo II, Carta Encíclica *Ut unum sint*, 11.3: AAS 87 [1995-II] 928.
- [10] Cf. Concilio Ecuménico Vaticano II, Constitució dogmàtica *Lumen gentium*, 8.2.
- [11] Concilio Ecuménico Vaticano II, Constitució dogmàtica *Lumen gentium*, 8.2.
- [12] Concilio Ecuménico Vaticano II, Decreto *Unitatis redintegratio*, 3.4.
- [13] Concilio Ecuménico Vaticano II, Decreto *Unitatis redintegratio*, 15.3; Cf. Congregació para la Doctrina de la Fe, Carta *Communiois notio*, 17.2: AAS 85 [1993-II] 848.
- [14] Concilio Ecuménico Vaticano II, Decreto *Unitatis redintegratio*, 14.1.
- [15] Cf. Concilio Ecuménico Vaticano II, Decreto *Unitatis redintegratio*, 14. 1; Juan Pablo II, Carta Encíclica *Ut unum sint*, 56 s: AAS 87 [1995-II] 954 s.
- [16] Concilio Ecuménico Vaticano II, Decreto *Unitatis redintegratio*, 15.1.
- [17] Congregació para la Doctrina de la Fe, Carta *Communiois notio*, 17.3: AAS 85 [1993-II] 849.
- [18] Cf. *Ibidem*.
- [19] Cf. Concilio Ecuménico Vaticano II, Decreto *Unitatis redintegratio*, 22.3.
- [20] Cf. Congregació para la Doctrina de la Fe, Declaració *Dominus Iesus*, 17.2: AAS 92 [2000-II] 758.

Missatge de Benet XVI per a la Jornada Mundial de la Joventut 2008. Sydney (Austràlia), Juliol de 2008

Lorenzago di Cadore
20-7-2007

«Quan l'Esperit Sant vindrà damunt vostre, rebreu una força que us farà testimonis meus» (Ac 1,8)

Estimats joves,

1. La XXIII Jornada Mundial de la Joventut

Recordo sempre amb gran alegria els diversos moments transcorreguts plegats a Colònia, el mes d'agost de 2005. Al final d'aquella inoblidable manifestació de fe i entusiasme, que tinc impresa en el meu esperit i en el meu cor, us vaig donar cita per a la propera trobada que tindrà lloc a Sydney l'any 2008. Serà la XXIII Jornada Mundial de la Joventut i tindrà com a tema: «Quan l'Esperit Sant vindrà damunt vostre, rebreu una força que us farà testimonis meus» (Ac 1,8). El fil conductor de la preparació espiritual per a la trobada a Sydney és l'Esperit Sant i la missió. El 2006 ens vam detenir a meditar sobre l'Esperit Sant com a Esperit de debò; el 2007 vam voler descobrir-lo més profundament com a Esperit d'amor, per a encaminar-nos després cap a la Jornada Mundial de la Joventut 2008 reflexionant sobre l'Esperit de fortalesa i testimoni, que ens dóna el valor de viure l'evangeli i l'audàcia de proclamar-lo. Per això és fonamental que cadascun de vosaltres, joves, a la vostra comunitat i amb els educadors, reflexioni sobre aquest Protagonista de la història de la Salvació que és l'Esperit Sant o

Esperit de Jesús, per aconseguir aquestes altes fites: reconèixer la veritable identitat de l'Esperit, escoltant sobretot la paraula de Déu en la revelació de la Bíblia; prendre una lúcida consciència de la seva presència viva i constant en la vida de l'Església, redescobrir en particular que l'Esperit Sant és com l'«ànima», el respir vital de la pròpia vida cristiana gràcies als sagraments de la iniciació cristiana: baptisme, confirmació i eucaristia; fer-se capaços així d'anar madurant una comprensió de Jesús cada cop més profunda i joiosa i, al mateix temps, fer una aplicació eficaç de l'evangeli a l'alba del tercer mil·lenni. Vol-dria, amb aquest missatge, oferir-vos un motiu de meditació per anar-lo aprofundint al llarg d'aquest any de preparació, per tal de verificar la qualitat de la vostra fe en l'Esperit Sant, de tornar-la a trobar si l'heu perduda, de refermar-la si s'ha debilitat, d'experimentar-la com a companyia del Pare i del Fill Jesucrist, gràcies precisament a l'obra indispensable de l'Esperit Sant. No oblideu mai que l'Església, encara més, la mateixa humanitat, la que és entorn vostre i us espera en el vostre futur, espera molt de vosaltres, joves, perquè teniu en vosaltres el do suprem del Pare, l'Esperit de Jesús.

2. La promesa de l'Esperit Sant en la Bíblia

L'escolta atenta de la paraula de Déu pel que fa al misteri i a l'obra de l'Esperit Sant ens obre al coneixement de coses grans i estimulants que resumeixo en els següents punts.

Poc abans de la seva ascensió, Jesús va dir als deixebles: «Jo faré venir damunt vostre aquell que el meu Pare ha promès»

(Lc 24,49). Això es va complir el dia de Pentecosta, quan estaven reunits en oració al Cenacle amb la Mare de Déu. L'efusió de l'Esperit Sant sobre l'Església naixent va ser el compliment d'una promesa de Déu més antiga encara, anunciada i preparada en tot l'Antic Testament.

En efecte, ja des de les primeres pàgines, la Bíblia evoca l'esperit de Déu com un vent que «planava sobre de les aigües» (cf. Gn 1,2), i precisa que Déu va infondre un alè de vida a l'home (cf. Gn 2,7), informant-li així la vida mateixa. Després del pecat original, l'esperit vivificant de Déu s'ha anat manifestant diverses vegades en la història dels homes, suscitant profetes per incitar el poble elegit a tornar a Déu i a observar fidelment els manaments. En la cèlebre visió del profeta Ezequiel, Déu fa revivre amb el seu esperit el poble d'Israel, representat en «ossos secs» (cf. Ez 37,1-14). Joel profetitza que abocarà l'esperit sobre tot el poble, sense excloure ningú: «Després d'això» — escriu l'Autor sagrat — «abocaré el meu esperit sobre tothom [...]. Aquells dies, abocaré el meu esperit fins i tot sobre els servents i les serventes» (Jl 3,1-2).

En la «plenitud del temps» (cf. Ga 4,4), l'àngel del Senyor anuncia a la Mare de Déu de Natzaret que l'Esperit Sant, «poder de l'Altíssim», descendirà sobre seu i la cobrirà amb la seva ombra. El fruit que naixerà d'ella serà sant i l'anomenaran Fill de Déu (cf. Lc 1,35). Segons l'expressió del profeta Isaïes, sobre el Messies es posarà l'Esperit del Senyor (cf. Is 11,1-2; 42,1). Jesús reprèn precisament aquesta profecia a l'inici del seu ministeri públic a la sinagoga de Natzaret: «L'Esperit del Senyor reposa sobre meu» — va dir davant la sorpresa dels presents —, «perquè ell

m'ha ungit. M'ha enviat a portar la bona nova als pobres, a proclamar als captius la llibertat i als cecs el retorn de la llum, a posar en llibertat els oprimits, a proclamar l'any de gràcia del Senyor» (Lc 4,18-19; cf. Is 61,1-2). Dirigint-se als presents, s'atribueix a si mateix aquestes paraules profètiques afirmant: «Avui es compleix aquesta Escripura que acabeu d'escoltar» (Lc 4,21). I un cop més, abans de la seva mort a la creu, anuncia diverses vegades als seus deixebles la vinguda de l'Esperit Sant, el «Defensor», la missió del qual serà donar testimoniatge d'ell i assistir els creients, ensenyant-los i guiant-los fins la Veritat completa (cf. Jn 14,16-17.25-26; 15,26; 16,13).

3. Pentecosta, punt de partida de la missió de l'Església

La tarda del dia de la seva resurrecció, Jesús, apareixent-se als deixebles, «va alenar damunt d'ells i els digué: "Rebeu l'Esperit Sant"» (Jn 20,22). L'Esperit Sant es va posar sobre els Apòstols amb més força encara el dia de Pentecosta: «De sobte, com si es girés una ventada impetuosa» —llegim en els Fets dels Apòstols—, «se sentí del cel una remor que omplí tota la casa on es trobaven asseguts. Llavors se'ls van aparèixer unes llengües com de foc, que es distribuïen i es posaven sobre cada un d'ells» (Ac 2,2-3).

L'Esperit Sant va renovar interiorment els Apòstols, revestint-los d'una força que els va fer audaçs per anunciar sense por: «Crist ha mort i ha ressuscitat!» Lliures de tot temor van començar a parlar amb franquesa (cf. Ac 2,29; 4,13; 4,29-31). De pescadors atemorits es van convertir en heralds valents de l'evangeli. Tampoc els

seus enemics van aconseguir entendre com homes «sense cultura ni instrucció» (cf. Ac 4,13) podien ser capaços de demostrar tant valor i de suportar les contrarietats, els patiments i les persecucions amb alegria. Res no podia detenir-los. Als qui intentaven reduir-los al silenci responien: «Nosaltres no podem deixar d'anunciar el que hem vist i sentit» (Ac 4,20). Així va néixer l'Església, que des del dia de Pentecosta no ha deixat d'estendre la bona notícia «fins a l'extrem de la terra» (Ac 1,8).

4. L'Esperit Sant, ànima de l'Església i principi de comunió

Però per a comprendre la missió de l'Església hem de tornar al Cenacle on els deixebles romanien plegats (cf. Lc 24,49), resant amb Maria, la «Mare», a l'espera de l'Esperit promès. Tota comunitat cristiana ha d'inspirar-se constantment en aquesta icona de l'Església naixent. La fecunditat apostòlica i missionera no és el resultat principalment de programes i mètodes pastorals sàviament elaborats i «eficients», sinó el fruit de l'oració comunitària incessant (cf. Pau VI, Exhort. apost. *Evangelii nuntiandi*, 75). L'eficàcia de la missió pressuposa, a més, que les comunitats estiguin unides, que tinguin «un sol cor i una sola ànima» (cf. Ac 4,32), i que estiguin disposades a donar testimoniatge de l'amor i l'alegria que l'Esperit Sant infon en els cors dels creients (cf. Ac 2,42). El servent de Déu Joan Pau II va escriure que abans de ser acció, la missió de l'Església és testimoni i irradiació (cf. Enc. *Redemptoris missio*, 26). Així succeïa a l'inici del cristianisme, quan, com escriu Tertulià, els pagans es convertien veient l'amor que regnava entre els cristians:

«Mireu» —diuen— «com s'estimen entre ells» (cf. *Apologètic*, 39,7).

Concloent aquesta ràpida mirada a la paraula de Déu en la Bíblia, us invito a notar que l'Esperit Sant és el do més alt de Déu a l'home, el testimoni suprem, per tant, del seu amor per nosaltres, un amor que s'expressa concretament com el «sí a la vida» que Déu vol per a cadascuna de les seves criatures. Aquest «sí a la vida» té la seva forma plena en Jesús de Natzaret i en la seva victòria sobre el mal mitjançant la redempció. Pel que fa a això, mai no hem d'oblidar que l'evangeli de Jesús, precisament en virtut de l'Esperit, no es redueix a una mera constatació, sinó que vol ser «bona notícia per als pobres, llibertat per als oprimits, vista per als cecs...». És el que es va manifestar amb vigor el dia de Pentecosta, convertint-se en gràcia i en tasca de l'Església per al món, la seva missió prioritària.

Nosaltres som els fruits d'aquesta missió de l'Església per obra de l'Esperit Sant. Portem dins nostre aquest segell de l'amor del Pare en Jesucrist que és l'Esperit Sant. No ho oblidem mai, perquè l'Esperit del Senyor es recorda sempre de cadascú i vol, en particular mitjançant vosaltres, joves, suscitar en el món el vent i el foc d'una nova Pentecosta.

5. L'Esperit Sant «Mestre interior»

Estimats joves, l'Esperit Sant continua actuant amb poder a l'Església també avui, i els seus fruits són abundants en la mesura que estem disposats a obrir-nos a la seva força renovadora. Per això és important que cadascun de nosaltres el conegui, entri en relació amb ell i es deixi guiar per ell. Però aquí sorgeix natu-

ralment una pregunta: Qui és per a mi l'Esperit Sant? Per a molts cristians continua essent el «gran desconegut». Per això, com a preparació per a la propera Jornada Mundial de la Joventut, he volgut invitar-vos a aprofundir en el coneixement personal de l'Esperit Sant. En la nostra professió de fe proclamem: «Crec en l'Esperit Sant, que és Senyor i infon la vida, que procedeix del Pare i del Fill» (Credo de Nicea-Constantinoble). Sí, l'Esperit Sant, esperit d'amor del Pare i del Fill, és font de vida que ens santifica, «perquè [...] donant-nos l'Esperit Sant, ha vessat el seu amor en els nostres cors» (Rm 5,5). Però no n'hi ha prou a conèixer-lo; cal acollir-lo com a guia de les nostres ànimes, com el «Mestre interior» que ens introdueix en el Misteri trinitari, perquè només ell pot obrir-nos a la fe i permetre'ns de viure-la cada dia amb plenitud. Ell ens impulsa cap als altres, encén en nosaltres el foc de l'amor, ens fa missioners de la caritat de Déu.

Sé bé que vosaltres, joves, porteu en el cor un gran amor i estima per Jesús, que desitgeu trobar-lo i parlar amb ell. Doncs bé, recordeu que precisament la presència de l'Esperit en nosaltres testifica, constitueix i construeix la nostra persona sobre la Persona mateixa de Jesús crucificat i ressuscitat. Per tant, tinguem familiaritat amb l'Esperit Sant, per tenir-la amb Jesús.

6. Els sagraments de la confirmació i de l'eucaristia

Però —diren—, com podem deixar-nos renovar per l'Esperit Sant i créixer en la nostra vida espiritual? La resposta ja la sabeu: es pot fer mitjançant els sagraments, perquè la fe neix i s'enrobusteix en

nosaltres gràcies als sagraments, sobretot els de la iniciació cristiana: el baptisme, la confirmació i l'eucaristia, que són complementaris i inseparables (cf. *Catecisme de l'Església catòlica*, 1285). Aquesta veritat sobre els tres sagraments que són a l'inici del nostre ser cristians es troba potser desatesa en la vida de fe de no pocs cristians, per als quals aquests són gestos del passat, però sense repercussió real en l'actualitat, com a arrels sense saba vital. Resulta que, un cop rebuda la confirmació, molts joves s'allunyen de la vida de fe. I també hi ha joves que ni tan sols reben aquest sagrament. No obstant això, amb els sagraments del baptisme, de la confirmació, i després, de manera constant, de l'eucaristia, és com l'Esperit Sant ens fa fills del Pare, germans de Jesús, membres de la seva Església, capaços d'un veritable testimoni de l'evangeli, beneficiaris de l'alegria de la fe.

Us invito, per tant, a reflexionar sobre el que aquí us escric. Avui és especialment important redescobrir el sagrament de la confirmació i retrobar el seu valor per al nostre creixement espiritual. Qui ha rebut els sagraments del baptisme i de la confirmació, ha de recordar que s'ha convertit en «temple de l'Esperit»: Déu habita en ell. Que sigui sempre conscient d'això i faci que el tresor que porta dins seu produeixi fruits de santedat. Qui està batejat però no ha rebut encara el sagrament de la confirmació, que es prepari per a rebre'l sabent que així es convertirà en un cristià «ple», perquè la confirmació perfecciona la gràcia baptismal (cf. *ibid.*, 1302-1304).

La confirmació ens dóna una força especial per a testimoniar i glorificar Déu amb tota la nostra vida (cf. Rm 12,1); ens fa íntimament conscients de la nostra pertinença

a l'Església, «Cos de Crist» del qual tots som membres vius, solidaris els uns amb els altres (cf. 1Co 12,12-25). Tot batejat, deixant-se guiar per l'Esperit, pot fer la seva aportació a l'edificació de l'Església gràcies als carismes que ell ens dóna, perquè «les manifestacions de l'Esperit que rep cadascú són en bé de tots» (1Co 12,7). I quan l'Esperit actua produeix en l'ànima els seus fruits, que són «amor, goig, pau, paciència, benvolença, bondat, fidelitat, dolcesa i domini d'un mateix» (Ga 5,22-23a). Als qui, joves com vosaltres, no han rebut la confirmació, els invito cordialment a preparar-se per a rebre aquest sagrament, demanant l'ajuda dels seus sacerdots. És una especial ocasió de gràcia que el Senyor us ofereix: no la deixeu escapar!

Voldria afegir aquí una paraula sobre l'eucaristia. Per a créixer en la vida cristiana és necessari alimentar-se del cos i de la sang de Crist. En efecte, hem estat batejats i confirmats amb vista a l'eucaristia (cf. *Catecisme de l'Església catòlica*, 1322; Exhort. apost. *Sacramentum caritatis*, 17). Com a «font i cimal» de la vida eclesial, l'eucaristia és una «Pentecosta perpètua», perquè cada vegada que celebrem la santa missa rebem l'Esperit Sant, que ens uneix més profundament a Crist i ens transforma en ell. Estimats joves, si participeu sovint en la celebració eucarística, si consagreu una mica del vostre temps a l'adoració del Santíssim Sagrament, a la font de l'amor, que és l'eucaristia, us arribarà aquesta joiosa determinació de dedicar la vida a seguir les pautes de l'evangeli. Al mateix temps, experimentareu que allí on no arriben les nostres forces, l'Esperit Sant ve a transformar-nos, a omplir-nos de la seva força i a fer-nos testimonis plens de l'ardor missioner de Crist ressuscitat.

7. La necessitat i la urgència de la missió

Molts joves miren la seva vida amb aprensió i es plantegen molts interrogants sobre el seu futur. Es pregunten preocupats: Com inserir-se en un món marcat per nombroses i greus injustícies i patiments? Com reaccionar davant l'egoisme i la violència que a vegades semblen prevaler? Com donar sentit ple a la vida? Com contribuir perquè els fruits de l'Esperit que hem recordat precedentment, «amor, goig, pau, paciència, benvolença, bondat, fidelitat, dolcesa i domini d'un mateix» (n. 6), inundin aquest món ferit i fràgil, el món dels joves sobretot? En quines condicions l'Esperit vivificant de la primera creació, i sobretot de la segona creació o redempció, pot convertir-se en l'ànima nova de la humanitat? No oblidem que com més gran és el do de Déu —i el de l'Esperit de Jesús és el màxim— més ho és la necessitat del món de rebre'l i, en conseqüència, més gran i apassionant és la missió de l'Església de donar un testimoni creïble d'ell. I vosaltres, joves, amb la Jornada Mundial de la Joventut, doneu d'alguna manera testimoni de voler participar en aquesta missió. En referència amb això, benvolguts amics, m'urgeix recordar-vos algunes veritats crucials sobre les quals heu de meditar. Un cop més us repeteixo que només Crist pot omplir les aspiracions més íntimes del cor de l'home; només ell és capaç d'humanitzar la humanitat i conduir-la a la seva «divinització». Amb la força del seu Esperit, ell infon en nosaltres la caritat divina, que ens fa capaços d'estimar el proïsme i disposats a posar-nos al seu servei. L'Esperit Sant il·lumina, revelant Crist crucificat i ressuscitat, i ens indica el camí per a assemblem-nos més a

ell, per a ser precisament «expressió i instrument de l'amor que brolla d'ell» (Enc. *Deus caritas est*, 33). I qui es deixa guiar per l'Esperit comprèn que posar-se al servei de l'evangeli no és una opció facultativa, perquè adverteix la urgència de transmetre als altres aquesta bona notícia. No obstant això, cal recordar-ho un cop més, només podem ser testimonis de Crist si ens deixem guiar per l'Esperit Sant, que és «l'agent principal de l'evangelització» (cf. *Evangelii nuntiandi*, 75) i «el protagonista de la missió» (cf. *Redemptoris missio*, 21). Estimats joves, com han reiterat tantes vegades els meus venerats predecessors Pau VI i Joan Pau II, anunciar l'evangeli i testimoniar la fe és avui més necessari que mai (cf. *Redemptoris missio*, 1). Algú pot pensar que presentar el tresor preciós de la fe a les persones que no la comparteixen significa ser intolerants amb ells, però no és així, perquè proposar Crist no significa imposar-lo (cf. *Evangelii nuntiandi*, 80). A més, dotze Apòstols, fa ja dos mil anys, van donar la vida perquè Crist fos conegut i estimat. Des de llavors l'evangeli continua difonent-se a través dels temps gràcies a homes i dones animats pel mateix fervor missioner. Per tant, també avui es necessiten deixebles de Crist que no escatimin temps ni energia per servir l'evangeli. Calen joves que deixin cremar dins seu l'amor de Déu i responguin generosament a la seva crida urgent, com ho han fet tants joves beats i sants del passat i també de temps pròxims al nostre. En particular, us asseguro que l'Esperit de Jesús us invita avui a vosaltres, joves, a ser portadors de la bona notícia de Jesús als vostres coetanis. La indubtable dificultat dels adults per tractar de manera comprensible i convincent amb l'àmbit juvenil

pot ser un signe amb el qual l'Esperit vol impulsar-vos a vosaltres, joves, a fer-vos càrrec d'això. Vosaltres coneixeu la ideologia, el llenguatge i també les ferides, les expectatives i, al mateix temps, el desig de benestar dels vostres companys. Teniu davant vostre el vast món dels afectes, del treball, de la formació, de l'expectativa, del patiment juvenil... Que cadascun de vosaltres tingui la valentia de prometre a l'Esperit Sant portar un jove a Jesucrist, com millor ho consideri, sabent «donar una resposta a tothom qui us demani raó de la vostra esperança, però fent-ho suau-ment» (cf. 1Pe 3,15-16a).

Però per a aconseguir aquest objectiu, benvolguts amics, sigueu sants, sigueu missioners, perquè mai no es pot separar la santedat de la missió (cf. *Redemptoris missio*, 90). No tingueu por de convertir-vos en sants missioners com sant Francesc Xavier, que va recórrer l'Extrem Orient anunciant la bona nova fins al límit de les seves forces, o com santa Teresa de l'Infant Jesús, que va ser missionera sense haver deixat el Carmel: tant l'un com l'altra són patrons de les missions. Estigueu preparats per a posar en joc la vostra vida per a il·luminar el món amb la veritat de Crist; per a respondre amb amor a l'odi i al menyspreu de la vida; per a proclamar l'esperança de Crist ressuscitat a cada racó de la terra.

8. Invocar una «nova Pentecosta» sobre el món

Estimats joves, us espero en gran nombre el juliol de 2008 a Sydney. Serà una ocasió providencial per a experimentar plenament el poder de l'Esperit Sant. Veniu-ne molts, per a ser signe d'esperan-

ça i sosteniment preciós per a les comunitats de l'Església a Austràlia que es preparen per a acollir-vos. Per als joves del país que ens hostatjarà serà una ocasió excepcional d'anunciar la bellesa i el goig de l'evangeli a una societat secularitzada de moltes maneres. Austràlia, com tot Oceania, té necessitat de redescobrir les seves arrels cristianes. En l'exhortació postsinodal *Ecclesia in Oceania*, Joan Pau II escrivia: «Amb la força de l'Esperit Sant, l'Església a Oceania s'està preparant per a una nova evangelització de pobles que avui tenen fam de Crist . [...] La nova evangelització és una prioritat per a l'Església a Oceania» (n. 18).

Us invito a dedicar temps a la pregària i a la vostra formació espiritual en aquest últim tram del camí que ens condueix a la XXIII Jornada Mundial de la Joventut, perquè a Sydney pugueu renovar les promeses del vostre baptisme i de la vostra confirmació. Junts invocarem l'Esperit Sant, demanant amb confiança a Déu el do d'una nova Pentecosta per a l'Església i per a la humanitat del tercer mil·lenni.

Que Maria, unida en oració als Apòstols al Cenacle, us acompanyi durant aquests mesos i obtingui per a tots els joves cristians una nova efusió de l'Esperit Sant que inflami els cors. Recordeu: l'Església confia en vosaltres! Nosaltres, els pastors, en particular, preguem perquè estimeu i feu estimar sempre més Jesús i el seguïu fidelment. Amb aquests sentiments us beneixo a tots amb gran afecte.

Benedictus pp XVI



Altres informacions





NOTÍCIES

Transcripció del diàleg espontani del Sant Pare Benet XVI amb els sacerdots de les diòcesis italianes de Belluno-Feltre i Treviso.

L'encontre va tenir lloc durant les vacances d'estiu del papa als Dolomites (Alps italians), a l'església de Santa Justina màrtir, Auronzo di Cadore, el dimarts, 24 de juliol de 2007.

Traducció distribuïda per la Santa Seu.

Santidad, soy don Claudio y quiero hacerle una pregunta sobre la formación de la conciencia, de modo especial en las nuevas generaciones, porque hoy parece cada vez más difícil formar una conciencia coherente, una conciencia recta. Se confunde el bien y el mal con sentirse bien y sentirse mal, el aspecto más emotivo. Por eso, quisiera que nos diera usted algún consejo. Muchas gracias.

Excelencias, queridos hermanos, ante todo quisiera expresaros mi alegría y mi gratitud por este encuentro. Doy las gracias a los dos obispos, su excelencia Andrich y su excelencia Mazzocato, por esta invitación. A vosotros, que habéis venido en tan gran número durante el período de vacaciones, os manifiesto

mi agradecimiento. Ver una iglesia llena de sacerdotes es alentador, porque demuestra que sí hay sacerdotes. La Iglesia está viva, aunque aumenten los problemas en nuestro tiempo y precisamente en nuestro Occidente. La Iglesia sigue siempre viva y, con sacerdotes que realmente desean anunciar el reino de Dios, crece y resiste a las complicaciones que vemos hoy en nuestra situación cultural.

La primera pregunta refleja en cierto modo un problema de la situación cultural de Occidente, porque en los últimos dos siglos el concepto de conciencia ha cambiado profundamente. Hoy prevalece la idea de que sólo sería racional -parte de la razón- lo que es cuantificable. Las otras cosas, es decir, las materias de la religión y la moral, no entrarían en la razón común, porque no son comprobables o, como se dice, no son "falsificables" con experimentos.

En esta situación, donde la moral y la religión son expulsadas por la razón, el único criterio último de la moralidad y también de la religión es el sujeto, la conciencia subjetiva, que no conoce otras instancias. En definitiva, sólo decide el sujeto, con su sentimiento, con sus experiencias, con los criterios que puede haber encontrado. Pero de esta forma el sujeto se convierte en una realidad aislada. Como usted ha dicho, así cambian los parámetros de día en día.

En la tradición cristiana "conciencia" quiere decir "cum-scientia"; o sea: nosotros, nuestro ser está abierto, puede escuchar la voz del ser mismo, la voz de Dios. Por tanto, la voz de los grandes valores está inscrita en nuestro ser y la grandeza del hombre consiste

precisamente en que no está cerrado en sí mismo, no se reduce a las cosas materiales, cuantificables, sino que tiene una apertura interior a las cosas esenciales, y también la posibilidad de una escucha.

En la profundidad de nuestro ser no sólo podemos escuchar las necesidades del momento, las cosas materiales, sino también la voz del Creador mismo; así se conoce lo que es bien y lo que es mal. Pero, naturalmente, esta capacidad de escucha debe ser educada y desarrollada. Y precisamente este es el compromiso del anuncio que nosotros hacemos en la Iglesia: desarrollar esta importantísima capacidad, dada por Dios al hombre, de escuchar la voz de la verdad y así la voz de los valores.

Por consiguiente, un primer paso consiste en hacer que las personas perciban que nuestra misma naturaleza lleva en sí un mensaje moral, un mensaje divino, que debe ser descifrado y que nosotros poco a poco podemos conocer y escuchar mejor si desarrollamos en nosotros una escucha interior. Ahora bien, el problema concreto consiste en cómo educar para la escucha, en cómo lograr que el hombre sea capaz de escuchar, a pesar de todas las sorderas modernas, en cómo hacer que se vuelva a escuchar, en cómo conseguir que se haga realidad el *effeta* del bautismo, la apertura de los sentidos interiores.

Viendo la situación en la que nos encontramos, yo propondría una combinación entre un camino laico y un camino religioso: el camino de la fe. Hoy todos vemos que el hombre podría destruir el fundamento de su existencia, su tierra, y, por tanto, que ya no podemos

hacer con nuestra tierra, con la realidad que nos ha sido encomendada, lo que queramos y lo que en cada momento parezca útil o conveniente; si queremos sobrevivir, debemos respetar las leyes interiores de la creación, de esta tierra, aprender estas leyes y obedecer también a estas leyes.

Así pues, esta obediencia a la voz de la tierra, del ser, es más importante para nuestra felicidad futura que las voces y los deseos del momento. En otras palabras, este es un primer criterio que conviene aprender: el ser mismo, nuestra tierra, habla con nosotros y nosotros debemos escuchar si queremos sobrevivir y descifrar este mensaje de la tierra. Y si debemos ser obedientes a la voz de la tierra, esto vale aún más para la voz de la vida humana. No sólo debemos cuidar la tierra; también debemos respetar al otro, a los otros: al otro en su singularidad como persona, como mi prójimo, y a los otros como comunidad que vive en el mundo y en la que debemos vivir juntos. Y vemos que sólo podemos ir adelante si guardamos un respeto absoluto a esta criatura de Dios, a esta imagen de Dios que es el hombre, sólo si respetamos la convivencia en la tierra.

De este modo, llegamos a la conclusión de que necesitamos las grandes experiencias morales de la humanidad, que son experiencias surgidas del encuentro con el otro, con la comunidad; la experiencia de que la libertad humana es siempre una libertad compartida y sólo puede funcionar si compartimos nuestras libertades respetando valores que son comunes a todos.

Me parece que con estos pasos pode-

mos hacer ver la necesidad de obedecer a la voz del ser, de respetar la dignidad del otro, de respetar la necesidad de vivir juntos nuestras libertades como *una* libertad, y para todo esto es preciso conocer el valor que implica promover una digna comunión de vida entre los hombres. Así llegamos, como ya he dicho, a las grandes experiencias de la humanidad, en las que se manifiesta la voz del ser, y sobre todo a las experiencias de la gran peregrinación histórica del pueblo de Dios, que comenzó con Abraham, en el que no sólo encontramos las experiencias humanas fundamentales, sino que también, a través de esas experiencias, podemos escuchar la voz del Creador mismo, que nos ama y ha hablado con nosotros.

Aquí, en este contexto, respetando las experiencias humanas que nos indican el camino hoy y mañana, me parece que los diez Mandamientos tienen siempre un valor prioritario, en el que vemos las grandes señales que nos indican el camino. Los diez Mandamientos releídos, revividos a la luz de Cristo, a la luz de la vida de la Iglesia y de sus experiencias, indican algunos valores fundamentales y esenciales: los mandamientos cuarto y sexto, juntos, indican la importancia de nuestro cuerpo, de respetar las leyes del cuerpo, de la sexualidad y del amor, el valor del amor fiel, la familia. El quinto mandamiento indica el valor de la vida y también el valor de la vida común. El séptimo mandamiento indica el valor de compartir los bienes de la tierra, la justa distribución de estos bienes, la administración de la creación de Dios. El octavo mandamiento indica el gran valor de la verdad.

Por tanto, si los mandamientos cuarto, quinto y sexto indican el amor al prójimo, el octavo señala la verdad. Todo esto no funciona si falta la comunión con Dios, el respeto de Dios y la presencia de Dios en el mundo. Un mundo sin Dios será siempre un mundo de arbitrariedad y de egoísmo. Sólo si aparece Dios hay luz, hay esperanza. Nuestra vida tiene un sentido que no surge de nosotros, sino que nos precede, nos dirige. Por consiguiente, en este sentido tomamos juntos los caminos obvios que hoy también la conciencia laica puede ver fácilmente, y así tratamos de guiar las voces más profundas, la voz verdadera de la conciencia, que se comunica en la gran tradición de la oración, de la vida moral de la Iglesia. Yo creo que, con un camino de paciente educación, todos podemos aprender a vivir y a encontrar la verdadera vida.

Soy don Mauro. Santidad, al empeñar nuestro ministerio pastoral, cada vez nos vemos más agobiados por muchos afanes. Aumentan los compromisos de gestión administrativa de las parroquias, de organización pastoral y de acogida de las personas que atraviesan situaciones difíciles. ¿Hacia qué prioridades debemos orientar hoy nuestro ministerio de sacerdotes y párrocos, para evitar, por un lado, la fragmentación y, por otro, la dispersión? Muchas gracias.

Es una pregunta muy realista; es verdad. También yo experimento un poco este problema, pues cada día tengo que resolver muchos asuntos, con numerosas audiencias necesarias, con tanto que hacer. Sin embargo, es preciso encontrar

las debidas prioridades y no olvidar lo esencial: el anuncio del reino de Dios. Al escuchar esta pregunta, me vino a la mente el evangelio de hace dos semanas sobre la misión de los setenta y dos discípulos. Para esta primera gran misión que Jesús encomendó a esos setenta y dos discípulos, les dio tres imperativos, que a mi parecer expresan también hoy sustancialmente las grandes prioridades del trabajo de un discípulo de Cristo, de un sacerdote. Los tres imperativos son: orad, curad y anunciad.

Creo que debemos encontrar el equilibrio entre estos tres imperativos esenciales, tenerlos siempre presentes como centro de nuestro trabajo.

Orad, es decir: sin una relación personal con Dios todo el resto no puede funcionar, porque realmente no podemos llevar a Dios, la realidad divina y la verdadera vida humana a las personas, si nosotros mismos no vivimos una relación profunda, verdadera, de amistad con Dios en Cristo Jesús.

Por eso cada día celebramos la santa Eucaristía como encuentro fundamental, donde el Señor habla con nosotros y nosotros con el Señor, que se entrega en nuestras manos. Sin la oración de las Horas, por la que entramos en la gran plegaria de todo el pueblo de Dios, comenzando por los Salmos del pueblo antiguo renovado en la fe de la Iglesia, y sin la oración personal, no podemos ser buenos sacerdotes, pues se pierde la sustancia de nuestro ministerio. Por eso, el primer imperativo es ser hombres de Dios, es decir, hombres que tienen amistad con Cristo y con sus santos.

Viene luego el segundo imperativo. Jesús dijo: curad a los enfermos, a los

abandonados, a los necesitados. Es el amor de la Iglesia a los marginados, a los que sufren. Incluso las personas ricas pueden estar interiormente marginadas y sufrir. "Curar" se refiere a todas las necesidades humanas, que son siempre necesidades que van en profundidad hacia Dios. Por tanto, como se dice, es preciso conocer a las ovejas, tener relaciones humanas con las personas que nos han sido encomendadas, mantener un contacto humano y no perder la humanidad, porque Dios se hizo hombre y así confirmó todas las dimensiones de nuestro ser humano.

Pero, como he aludido, lo humano y lo divino siempre van juntos. A mi parecer, a este "curar", en sus múltiples formas, pertenece también el ministerio sacramental. El ministerio de la Reconciliación es un acto de curación extraordinario, que el hombre necesita para estar totalmente sano. Por tanto, estas curaciones sacramentales comienzan por el Bautismo, que es la renovación fundamental de nuestra existencia, y pasan por el sacramento de la Reconciliación, y la Unción de los enfermos. Naturalmente, en todos los demás sacramentos, también en la Eucaristía, se realiza una gran curación de las almas. Debemos curar los cuerpos, pero sobre todo -este es nuestro mandato- las almas. Debemos pensar en las numerosas enfermedades, en las necesidades morales, espirituales, que existen hoy y que debemos afrontar, guiando a las personas al encuentro con Cristo en el sacramento, ayudándoles a descubrir la oración, la meditación, el estar en la iglesia silenciosamente en presencia de Dios.

Luego viene el tercer imperativo: anunciad. ¿Qué anunciamos nosotros? Anunciamos el reino de Dios. Pero el reino de Dios no es una utopía lejana de un mundo mejor, que tal vez se realizará dentro de cincuenta años o quién sabe cuándo. El reino de Dios es Dios mismo, Dios que se ha acercado y se ha hecho cercanísimo en Cristo. Este es el reino de Dios: Dios mismo está cerca y nosotros debemos acercarnos a este Dios tan cercano porque se ha hecho hombre, sigue siendo hombre y está siempre con nosotros en su Palabra, en la santísima Eucaristía y en todos los creyentes.

Por consiguiente, anunciar el reino de Dios quiere decir hablar de Dios hoy, hacer presente la palabra de Dios, el Evangelio, que es presencia de Dios y, naturalmente, hacer presente al Dios que se ha hecho presente en la sagrada Eucaristía. Uniendo estas tres prioridades, y teniendo en cuenta todos los aspectos humanos, nuestros límites, que debemos reconocer, podemos realizar bien nuestro sacerdocio. También es importante esta humildad, que nos hace reconocer los límites de nuestras fuerzas. Lo que no podemos hacer nosotros, lo debe hacer el Señor. Y está también la capacidad de delegar, de colaborar. Todo esto siempre con los imperativos fundamentales de orar, curar y anunciar.

Me llamo don Daniele. Santidad, el Véneto es tierra de fuerte inmigración, con una presencia consistente de personas no cristianas. Esta situación obliga a nuestras diócesis a llevar a cabo una nueva tarea de evangelización en su interior. Sin embargo, resulta ardua,

porque debemos conciliar las exigencias del anuncio del Evangelio con las de un diálogo respetuoso con las demás religiones. ¿Qué indicaciones pastorales nos puede dar? Muchas gracias.

Naturalmente, vosotros vivís más de cerca esta situación. En este sentido, no puedo dar muchos consejos prácticos, pero puedo decir que en todas las visitas *ad limina*, tanto de los obispos asiáticos, africanos y latinoamericanos, como de toda Italia, siempre se afrontan estas situaciones. Ya no existe un mundo uniforme. Sobre todo en nuestro Occidente están presentes todos los demás continentes, las demás religiones, los demás modos de vivir la vida humana. Vivimos en un encuentro permanente, que tal vez nos asemeja a la Iglesia antigua, donde se vivía la misma situación. Los cristianos eran una pequeñísima minoría, un grano de mostaza que comenzaba a crecer, rodeado de religiones y condiciones de vida muy diversas.

Por consiguiente, debemos aprender nuevamente lo que vivieron los cristianos de las primeras generaciones. San Pedro, en su primera carta, en el capítulo tercero, dijo: "Debéis estar siempre dispuestos a dar respuesta a todo el que os pida razón de vuestra esperanza" (cf. 1 P 3, 15). Así formuló san Pedro la necesidad de combinar el anuncio y el diálogo, dirigiéndose al hombre normal de aquel tiempo, al cristiano normal. No dijo formalmente: "Anunciad a cada uno el Evangelio". Dijo: "Debéis ser capaces, debéis estar dispuestos a dar respuesta a todo el que os pida razón de vuestra esperanza". Me parece que esta es la síntesis necesaria entre el diálogo y el anuncio.

El primer punto es que en nosotros mismos siempre debe estar presente la razón de nuestra esperanza. Debemos vivir la fe y pensar la fe, conocerla interiormente. Así, en nosotros mismos la fe se convierte en razón, se hace razonable. La meditación del Evangelio, y aquí el anuncio, la homilía, la catequesis, para hacer que las personas sean capaces de pensar la fe, son ya elementos fundamentales en esta unión de diálogo y anuncio. Nosotros mismos debemos pensar la fe, vivir la fe, y como sacerdotes encontrar maneras diversas de hacerla presente, a fin de que nuestros católicos puedan encontrar la convicción, la prontitud y la capacidad de dar razón de su fe.

El anuncio que transmite la fe en la conciencia de hoy debe tener múltiples formas. Sin duda, la homilía y la catequesis son dos formas principales, pero luego hay otros muchos modos de encontrarse -seminarios sobre la fe, movimientos laicales, etc.-, donde se habla de la fe y se aprende la fe. Todo esto nos hace capaces, ante todo, de vivir realmente como prójimos de los no cristianos; aquí prevalecen los cristianos ortodoxos y los protestantes; luego vienen los seguidores de otras religiones, musulmanes, y otros.

El primer aspecto es vivir con ellos, reconociendo que son el prójimo, nuestro prójimo. Por tanto, vivir en primera línea el amor al prójimo como manifestación de nuestra fe. Yo creo que esto constituye ya un testimonio muy fuerte y también una forma de anuncio: vivir realmente con estos "otros" el amor al prójimo, reconocer en ellos a nuestro prójimo, de forma que puedan constatar

que este "amor al prójimo" está dirigido a ellos. Si sucede esto, podremos presentar más fácilmente la fuente de este comportamiento nuestro, es decir, explicar que el amor al prójimo es manifestación de nuestra fe.

En el diálogo no se puede pasar inmediatamente a los grandes misterios de la fe, aunque los musulmanes tengan ya cierto conocimiento de Cristo; niegan su divinidad, pero al menos lo reconocen como un gran profeta. Aman a la Virgen María. Por eso, también hay elementos comunes en la fe, que pueden servir de punto de partida para el diálogo.

Algo práctico y realizable, necesario, es sobre todo buscar un entendimiento fundamental sobre los valores que es preciso vivir. También aquí tenemos un tesoro común, porque vienen de la religión de Abraham, interpretada, revivida de una manera que hay que estudiar, a la que en última instancia debemos responder. Pero está presente la gran experiencia sustancial, la de los diez Mandamientos, y creo que este es el punto que debemos profundizar.

Pasar a los grandes misterios me parece un nivel difícil, que no se realiza en los grandes encuentros. Tal vez la semilla debe entrar en el corazón, a fin de que en algunos pueda madurar una respuesta de fe a través de diálogos más específicos. Pero lo que podemos y debemos hacer es buscar el consenso en torno a los valores fundamentales, expresados en los diez Mandamientos, resumidos en el amor al prójimo y en el amor a Dios, y que se pueden interpretar en las diversas dimensiones de la vida.

Al menos seguimos un camino común hacia el Dios de Abraham, de Isaac y de

Jacob, el Dios que es finalmente el Dios de rostro humano, el Dios presente en Jesucristo. Este último paso sólo se ha de dar en encuentros íntimos, personales o de pequeños grupos; en cambio, el camino hacia este Dios, del que vienen estos valores que hacen posible la vida común, me parece realizable también en encuentros más amplios.

Así pues, a mi parecer, aquí se realiza una forma de anuncio humilde, paciente, que espera, pero que también ya hace concreto nuestro vivir según la conciencia iluminada por Dios.

Soy don Samuele. Hemos escuchado su invitación a orar, a curar y a anunciar. Lo hemos tomado en serio, preocupándonos de su persona y, para manifestarle nuestro afecto, le hemos traído algunas botellas de buen vino de nuestra tierra, que le entregaremos por medio de nuestro obispo. Paso a la pregunta. Cada vez aumentan más los casos de personas divorciadas que se vuelven a casar, conviviendo, y nos piden a los sacerdotes una ayuda para su vida espiritual. Estas personas con frecuencia sufren por no poder acceder a los sacramentos. Es necesario afrontar esas situaciones, compartiendo los sufrimientos que implican. Santo Padre, ¿con qué actitudes humanas, espirituales y pastorales podemos conjugar la misericordia y la verdad? Muchas gracias.

Sí, se trata de un problema doloroso, y ciertamente no existe una receta sencilla para resolverlo. Todos sufrimos por este problema, pues todos tenemos cerca a personas que se encuentran en esa situación y sabemos que para ellos

es un dolor y un sufrimiento, porque quieren estar en plena comunión con la Iglesia. El vínculo de su matrimonio anterior reduce su participación en la vida de la Iglesia. ¿Qué hacer?

Un primer punto sería, naturalmente, la prevención, en la medida de lo posible. Por eso, resulta cada vez más fundamental y necesaria la preparación para el matrimonio. El Derecho canónico supone que el hombre como tal, incluso el que no tiene una gran instrucción, quiere formar un matrimonio según la naturaleza humana, como se indica en los primeros capítulos del Génesis. Es hombre, tiene una naturaleza humana y, por consiguiente, sabe lo que es el matrimonio. Quiere hacer lo que dice su naturaleza humana. Esto es lo que da por supuesto el Derecho canónico. Es algo que se impone: el hombre es hombre, la naturaleza es así, y le dice eso.

Pero hoy ese axioma, según el cual el hombre quiere hacer lo que está en su naturaleza: un matrimonio único y fiel, se transforma en un axioma un poco diverso. "*Volunt contrahere matrimonium sicut ceteri homines*". Ya no sólo habla la naturaleza, sino los "*ceteri homines*": lo que hacen todos. Y lo que hoy hacen todos no es sólo el matrimonio natural, según el Creador, según la creación. Lo que hacen los "*ceteri homines*" es casarse con la idea de que un día el matrimonio puede fracasar y luego se puede pasar a un segundo, a un tercero y a un cuarto matrimonio. Este modelo, "como hacen todos", se convierte en un modelo opuesto a lo que dice la naturaleza. Así resulta normal casarse, divorciarse y volverse a casar; y nadie piensa que es algo que va

contra la naturaleza humana, o al menos es difícil encontrar a una persona que piense así.

Por eso, para ayudar a las personas a llegar realmente al matrimonio, no sólo en el sentido de la Iglesia, sino también en el del Creador, debemos reparar la capacidad de escuchar a la naturaleza. Así volvemos a la primera cuestión, a la primera pregunta. Es necesario redescubrir en "lo que hacen todos" lo que nos dice la naturaleza misma, que habla de modo diferente al de esa costumbre moderna. En efecto, nos invita al matrimonio para toda la vida, con una fidelidad que dure toda la vida, a pesar de los sufrimientos que implica crecer juntos en el amor.

Así pues, los cursos de preparación para el matrimonio deben ayudar a reparar en nosotros la voz de la naturaleza, del Creador, para redescubrir en lo que hacen todos los "*ceteri homines*" lo que nos dice íntimamente nuestro ser mismo. En esta situación, entre lo que hacen todos y lo que dice nuestro ser, los cursos de preparación para el matrimonio deben ser un camino de redescubrimiento, para volver a aprender lo que nos dice nuestro ser; deben ayudar a llegar a una verdadera decisión con respecto al matrimonio según el Creador y según el Redentor.

Esos cursos de preparación son muy importantes para "conocerse a sí mismos", para descubrir la verdadera voluntad matrimonial. No basta la preparación, pues las grandes crisis vienen después. Por eso, es muy importante el acompañamiento durante los primeros diez años de matrimonio. En la parroquia no sólo hay que promover los cursos de

preparación, sino también la comunión en el camino que viene después: acompañarse y ayudarse recíprocamente. Los sacerdotes, y también las familias que ya han hecho esas experiencias, que conocen esos sufrimientos, esas tentaciones, deben ayudarles en sus momentos de crisis. Es importante la presencia de una red de familias que se ayuden mutuamente. También los Movimientos pueden prestar una gran ayuda.

La primera parte de mi respuesta sugiere la prevención, no sólo en el sentido de preparar, sino también de acompañar, es decir, la presencia de una red de familias que ayude a afrontar esta situación moderna, donde todo habla contra una fidelidad de por vida. Es necesario ayudar a encontrar esta fidelidad, a aprenderla incluso en medio del sufrimiento.

Sin embargo, en caso de fracaso, es decir, cuando los esposos no se sienten capaces de cumplir su primera voluntad, queda siempre la pregunta de si realmente fue una voluntad, en el sentido del sacramento. Por tanto, se puede abrir un proceso para la declaración de nulidad. Si fue un verdadero matrimonio, y en consecuencia no pueden volver a casarse, la presencia permanente de la Iglesia ayuda a estas personas a soportar otro sufrimiento. En el primer caso tenemos el sufrimiento de superar esa crisis, de aprender una fidelidad ardua y madura. En el segundo, tenemos el sufrimiento de encontrarse en un vínculo nuevo, que no es el sacramental y que por tanto no permite la comunión plena en los sacramentos de la Iglesia. Aquí se trata de enseñar y aprender a vivir con este sufrimiento. Volveremos a

este punto en la primera pregunta de la otra diócesis.

Por lo general, en nuestra generación, en nuestra cultura, debemos redescubrir el valor del sufrimiento, aprender que el sufrimiento puede ser algo muy positivo, pues nos ayuda a madurar, a ser lo que debemos ser, a estar más cerca del Señor, que sufrió por nosotros y sufre con nosotros. Así pues, también en esta segunda situación es de suma importancia la presencia del sacerdote, de las familias, de los Movimientos, la comunión personal y comunitaria, la ayuda del amor al prójimo, un amor muy específico. Sólo este amor profundo de la Iglesia, que se realiza con un acompañamiento múltiple, puede ayudar a estas personas a sentirse amadas por Cristo, miembros de la Iglesia, incluso en una situación difícil, y a vivir la fe.

Santidad, me llamo don Saverio. Mi pregunta se refiere a las misiones. Este año se cumple el 50º aniversario de la encíclica *Fidei donum*. Aceptando la invitación del Papa, muchos sacerdotes, también de nuestra diócesis, incluido yo, hemos vivido -otros siguen viviendo- la experiencia de la misión *ad gentes*. Sin duda se trata de una experiencia extraordinaria que, en mi modesta opinión, podrían vivir numerosos sacerdotes en el ámbito del intercambio entre Iglesias hermanas. Sin embargo, teniendo en cuenta la disminución del número de sacerdotes en nuestros países, ¿cómo se puede llevar hoy a la práctica la indicación de esa encíclica y con qué espíritu deben acogerla y vivirla los sacerdotes enviados y toda la diócesis? Muchas gracias.

Gracias. Ante todo, quisiera expresar mi agradecimiento a todos estos sacerdotes *fidei donum* y a las diócesis. Como ya he dicho, recientemente he tenido numerosas visitas *ad limina* tanto de obispos de Asia como de África y América Latina, y todos me dicen: "Tenemos gran necesidad de sacerdotes *fidei donum* y estamos muy agradecidos por el trabajo que realizan, pues hacen presente, en situaciones a menudo difícilísimas, la catolicidad de la Iglesia; demuestran que somos una gran comunión universal. Para los sacerdotes *fidei donum* el hombre lejano se transforma en próximo, en prójimo; así viven el amor al prójimo. Este gran don, que realmente se ha hecho durante los últimos cincuenta años, lo he percibido y visto casi de modo palpable en todos mis diálogos con los sacerdotes, que dicen: "No penséis que los africanos ahora ya somos autosuficientes; seguimos teniendo necesidad de que se haga visible la gran comunión de la Iglesia universal". Todos necesitamos que se demuestre la comunión de los católicos, un amor al prójimo vivido por personas que llegan de lejos y así van al encuentro de su prójimo".

Hoy la situación ha cambiado, en el sentido de que también nosotros en Europa recibimos a sacerdotes procedentes de África, de América Latina e incluso de otras partes de la misma Europa, y eso nos permite ver la belleza de este intercambio de dones, de este don recíproco, porque todos tenemos necesidad de todos. Precisamente así crece el Cuerpo de Cristo.

Para resumir, quisiera decir que este don era y es un gran don y que así lo

percibe la Iglesia. En muchas situaciones -que ahora no puedo describir-, en las que existen problemas sociales, problemas de desarrollo, problemas de anuncio de la fe, problemas de aislamiento, de necesidad de la presencia de otros, estos sacerdotes son un don en el que las diócesis y las Iglesias particulares reconocen la presencia de Cristo que se entrega por nosotros y, al mismo tiempo, reconocen que la Comunión eucarística no es sólo comunión sobrenatural: también se convierte en comunión concreta a través de este don de sacerdotes diocesanos, que van a otras diócesis; y la red de las Iglesias particulares se transforma realmente en una red de amor.

Gracias a todos los que han hecho este don. Animo a los obispos y a los sacerdotes a seguir otorgando este don. Sé que ahora en Europa, con la escasez de vocaciones, resulta cada vez más difícil hacer este don, pero ya tenemos la experiencia de que también otros continentes, como Asia -en concreto, la India- y sobre todo África, nos están dando sacerdotes. La reciprocidad sigue siendo muy importante; precisamente por eso es muy necesaria la experiencia de que somos Iglesia enviada al mundo y que todos conocen a todos y aman a todos; esa es también la fuerza del anuncio. Así se pone de manifiesto que el grano de mostaza da fruto y se hace un árbol cada vez más grande, en el que las aves del cielo pueden descansar. Gracias y ¡ánimo!

Soy don Alberto. Santo Padre, los jóvenes son nuestro futuro y nuestra esperanza, pero a veces no ven en la

vida una oportunidad, sino una dificultad; no un don para sí mismos y para los demás, sino un objeto de consumo inmediato; no un proyecto por construir, sino un vagabundeo sin meta fija. La mentalidad de hoy impone a los jóvenes ser siempre felices y perfectos y eso implica como consecuencia que cualquier pequeño fracaso y la mínima dificultad ya no se ven como un motivo de crecimiento, sino como una derrota. Todo esto los lleva con frecuencia a gestos irremediables como el suicidio, que provocan una laceración en el corazón de quienes los aman y de la sociedad entera. ¿Qué nos puede decir a los educadores, que a menudo nos sentimos con las manos atadas y sin respuestas? Muchas gracias.

Creo que ha descrito con acierto una vida en la que Dios no está presente. En un primer momento parece que no tenemos necesidad de Dios; más aún, que sin Dios seríamos más libres y tendríamos más espacio en el mundo. Pero, después de cierto tiempo, se ve lo que sucede en las nuevas generaciones cuando no se tiene a Dios. Como dijo Nietzsche, "la gran luz se ha apagado, el sol se ha apagado". Entonces la vida es algo ocasional, se convierte en un objeto y las personas tratan de explotarla lo mejor posible, usándola como si fuera un medio para una felicidad inmediata, palpable y realizable. Pero el gran problema es que si Dios no está presente y no es también el Creador de nuestra vida, en realidad la vida es una simple pieza de la evolución y nada más; no tiene sentido por sí misma. Al contrario, debemos tratar de infundir sentido en esta parte del ser.

Actualmente, en Alemania, pero también en Estados Unidos, se está asistiendo a un debate bastante encendido entre el así llamado "creacionismo" y el evolucionismo, presentados como si fueran alternativas que se excluyen: quien cree en el Creador no podría admitir la evolución y, por el contrario, quien afirma la evolución debería excluir a Dios. Esta contraposición es absurda, porque, por una parte, existen muchas pruebas científicas en favor de la evolución, que se presenta como una realidad que debemos ver y que enriquece nuestro conocimiento de la vida y del ser como tal.

Pero la doctrina de la evolución no responde a todos los interrogantes y sobre todo no responde al gran interrogante filosófico: ¿de dónde viene todo esto y cómo todo toma un camino que desemboca finalmente en el hombre? Eso me parece muy importante. En mi lección de Ratisbona quise decir también que la razón debe abrirse más: ciertamente debe ver esos datos, pero también debe ver que no bastan para explicar toda la realidad. Nuestra razón ve más ampliamente. En el fondo no es algo irracional, un producto de la irracionalidad; hay una razón anterior a todo, la Razón creadora, y en realidad nosotros somos un reflejo de la Razón creadora. Somos pensados y queridos; por tanto, hay una idea que nos precede, un sentido que nos precede y que debemos descubrir y seguir, y que en definitiva da significado a nuestra vida.

Así pues, el primer punto es: descubrir que realmente nuestro ser es razonable, ha sido pensado, tiene un sentido; y nuestra gran misión es des-

cubrir ese sentido, vivirlo y dar así un nuevo elemento a la gran armonía cósmica pensada por el Creador. Si es así, entonces los elementos de dificultad se transforman en momentos de madurez, de proceso y de progreso de nuestro ser, que tiene sentido desde su concepción hasta su último momento de vida.

Podemos conocer esta realidad del sentido que nos precede a todos nosotros; y también podemos redescubrir el sentido del sufrimiento y del dolor. Ciertamente, hay un dolor que debemos evitar y eliminar del mundo: muchos dolores inútiles provocados por las dictaduras, por los sistemas equivocados, por el odio y la violencia. Pero en el dolor hay también un sentido profundo y nuestra vida sólo puede madurar si podemos dar sentido a ese dolor y sufrimiento.

Sobre todo, no es posible amar sin dolor, porque el amor implica siempre renunciar a nosotros mismos, salir de nosotros mismos, aceptar a los demás con su diferente manera de ser; implica una entrega de nosotros mismos y, por tanto, salir de nosotros mismos. Todo esto es dolor, sufrimiento, pero precisamente en el sufrimiento de perdernos por los otros, por las personas que amamos y también por Dios, llegamos a ser grandes y nuestra vida encuentra el amor, y en el amor su sentido.

Para ayudarnos a vivir, la mentalidad moderna debe convencerse de que amor y dolor, amor y Dios, son inseparables. En este sentido, es importante hacer que los jóvenes descubran a Dios, que descubran el amor verdadero, el cual llega a ser grande precisamente con la renuncia; así podrán descubrir

también la bondad interior del sufrimiento, que nos hace libres y más grandes. Naturalmente, para ayudar a los jóvenes a encontrar estos elementos, siempre hace falta acompañarlos en su camino, tanto en la parroquia como en la Acción católica y en los Movimientos, pues las nuevas generaciones sólo en compañía de otros podrán descubrir esta gran dimensión de nuestro ser.

Soy don Francesco. Santo Padre, me ha impresionado una frase que escribió usted en su libro "Jesús de Nazaret": «¿Qué ha traído en verdad Jesús al mundo, si no ha traído la paz, el bienestar para todos o un mundo mejor? ¿Qué es lo que ha traído? La respuesta es muy sencilla: "a Dios. Ha traído a Dios"». Hasta aquí la cita, que me parece llena de claridad y verdad. Mi pregunta es: se habla de nueva evangelización, de nuevo anuncio del Evangelio -esta ha sido también la decisión principal del Sínodo de nuestra diócesis de Belluno-Feltre-, pero ¿qué hacer para que este Dios, única riqueza traída por Jesús y que a menudo se presenta a muchos envuelto en niebla, resplandezca aún en nuestros hogares y sea agua que apague la sed también de las numerosas personas que parecen ya no tener sed? Muchas gracias.

Gracias. Es una pregunta fundamental. La pregunta fundamental de nuestro trabajo pastoral es cómo llevar a Dios al mundo, a nuestros contemporáneos. Evidentemente, el llevar a Dios abarca muchos aspectos: el anuncio, la vida y muerte de Jesús se desarrollaron en varias dimensiones, que forman una unidad. Debemos mantener las dos cosas.

Por una parte, el anuncio cristiano, el cristianismo, no es un paquete complicadísimo de muchos dogmas, que nadie podría conocer en su totalidad. No es algo sólo para académicos, que pueden estudiar estas cosas. Es algo sencillo: Dios existe, Dios es cercano en Jesucristo. El mismo Jesucristo, resumiendo, dijo: "Ha llegado el reino de Dios". Esto es lo que anunciamos, algo muy sencillo en el fondo. Todos los otros aspectos son sólo dimensiones de esa única realidad; no todas las personas deben conocer todo, pero ciertamente todas deben entrar en lo íntimo, en lo esencial; así se abordan con alegría cada vez mayor también las diversas dimensiones.

Pero, en concreto, ¿qué se ha de hacer? Hablando del trabajo pastoral actual ya tocamos los puntos esenciales. Pero continuando en este sentido, llevar a Dios implica sobre todo, por una parte, el amor y, por otra, la esperanza y la fe. Es decir, la dimensión de la vida: el mejor testimonio de Cristo, el mejor anuncio, es siempre la vida auténtica de los cristianos. Hoy el anuncio más hermoso lo realizan las familias que, alimentándose de fe, viven con una alegría profunda y fundamental, incluso en medio del sufrimiento, y ayudan a los demás, amando a Dios y al prójimo. También para mí el anuncio más consolador es siempre ver a familias católicas o a personalidades católicas impregnadas de fe. En ellas resplandece realmente la presencia de Dios y a través de ellas llega el "agua viva" de la que usted ha hablado. Así pues, el anuncio fundamental es precisamente el de la vida misma de los cristianos.

Naturalmente, después viene el anuncio de la Palabra. Debemos hacer

todo lo posible para que se escuche y se conozca la Palabra. Hoy existen muchas escuelas de la Palabra y del diálogo con Dios en la sagrada Escritura, diálogo que también se transforma necesariamente en oración, porque un estudio meramente teórico de la sagrada Escritura es sólo una escucha intelectual y no sería un verdadero y suficiente encuentro con la palabra de Dios.

Si es verdad que en la Escritura y en la palabra de Dios es el Señor, el Dios vivo, quien nos habla, suscita nuestra respuesta y nuestra oración, entonces las escuelas de la Escritura deben ser también escuelas de oración, de diálogo con Dios, de acercamiento íntimo a Dios.

A continuación vienen todas las formas de anuncio. Naturalmente, los sacramentos. Con Dios siempre vienen también todos los santos. Como nos dice la sagrada Escritura desde el inicio, Dios nunca viene solo, viene acompañado y rodeado de los ángeles y de los santos. En la gran vidriera de San Pedro que representa al Espíritu Santo me agrada mucho que Dios se encuentre rodeado de una multitud de ángeles y de seres vivos, que son expresión y, por decirlo así, emanación del amor de Dios.

Con Dios, con Cristo, con el hombre que es Dios y con Dios que es hombre, viene la Virgen. Esto es muy importante. Dios, el Señor, tiene una Madre y en esa Madre reconocemos realmente la bondad materna de Dios. La Virgen, Madre de Dios, es el auxilio de los cristianos, es nuestra consolación permanente, es nuestra gran ayuda. Esto lo veo también en el diálogo con los obispos del mundo, de África y últimamente de América Lati-

na. El amor a la Virgen es la gran fuerza de la catolicidad. En la Virgen reconocemos toda la ternura de Dios; por eso, cultivar y vivir este gozoso amor a la Virgen, a María, es un don muy grande de la catolicidad.

Luego vienen los santos. Cada lugar tiene su santo. Eso está bien, porque así vemos los múltiples colores de la única luz de Dios y de su amor, que se acerca a nosotros. Debemos descubrir a los santos en su belleza, en su acercarse a nosotros en la Palabra, pues en un santo determinado podemos encontrar traducida precisamente para nosotros la Palabra inagotable de Dios. Asimismo, todos los aspectos de la vida parroquial, incluso los humanos. No debemos andar siempre por las nubes, por las altísimas nubes del Misterio; también debemos estar con los pies en la tierra y vivir juntos la alegría de ser una gran familia: la pequeña gran familia de la parroquia, la gran familia de la diócesis, la gran familia de la Iglesia universal.

En Roma puedo ver todo esto; puedo ver cómo personas procedentes de todas las partes de la tierra y que no se conocen, en realidad se conocen, porque todos forman parte de la familia de Dios; se sienten una familia porque lo tienen todo: amor al Señor, amor a la Virgen, amor a los santos; tienen la sucesión apostólica, al Sucesor de Pedro, a los obispos.

Esta alegría de la catolicidad, con sus múltiples colores, es también la alegría de la belleza. Aquí tenemos la belleza de un hermoso órgano; la belleza de una hermosísima iglesia; la belleza que se ha desarrollado en la Iglesia. Me parece un testimonio maravilloso de la presen-

cia y de la verdad de Dios. La Verdad se manifiesta en la belleza y debemos agradecer esta belleza y hacer todo lo posible para que permanezca, se desarrolle y crezca aún más. De esta forma, llega Dios hasta nosotros de un modo muy concreto.

Soy don Lorenzo, párroco. Santo Padre, los fieles esperan sólo una cosa de los sacerdotes: que seamos especialistas en promover el encuentro del hombre con Dios. No son palabras mías, sino de Su Santidad en un discurso al clero. Mi padre espiritual en el seminario, durante aquellas arduas sesiones de dirección espiritual, me decía: "Lorenzino, humanamente vas bien, pero...", y cuando decía "pero" quería decir que a mí me gustaba más jugar al fútbol que hacer la adoración eucarística. Y decía que eso no se correspondía con mi vocación; que yo no debía contradecir a mis profesores en las clases de moral y de derecho, porque los profesores sabían más que yo. Y no sé qué otras cosas quería insinuar con aquel "pero". De todos modos, ahora que está en el cielo rezo por él alguna vez el *requiem*. A pesar de todo eso, soy sacerdote desde hace 34 años y me siento muy feliz. No he hecho milagros, ni desastres conocidos; tal vez pueda haber hecho algunos que desconozco. Para mí "Humanamente vas bien" es una felicitación. Acercar el hombre a Dios y Dios al hombre, ¿no se realiza sobre todo a través de lo que llamamos humanidad, que es irrenunciable también para nosotros, los sacerdotes?

Gracias. Creo que es exacto lo que ha dicho usted al final. El catolicismo, de una forma un poco simplista, ha

sido considerado siempre la religión del gran *et... et...*, es decir, la religión de la síntesis, no de grandes exclusivismos. Católico quiere decir precisamente "síntesis". Por eso, yo no soy partidario de una alternativa: o jugar al fútbol o estudiar sagrada Escritura o derecho canónico. Hay que hacer las dos cosas. Es bueno hacer deporte. Yo no soy un gran deportista, pero cuando era más joven me agradaba ir a la montaña de vez en cuando; ahora sólo hago algunas caminatas muy fáciles, pero siempre me gusta pasear aquí en esta hermosa tierra que el Señor nos ha dado.

Ciertamente, no podemos vivir siempre en una profunda meditación. Tal vez un santo, en la última fase de su camino terrestre, puede llegar a ese punto, pero normalmente vivimos con los pies en la tierra y los ojos dirigidos al cielo. Ambas cosas nos las ha dado el Señor. Por eso, amar las cosas humanas, amar las bellezas de su tierra, no sólo es muy humano, sino que además es muy cristiano y precisamente católico.

Como ya he dicho antes, una pastoral buena y realmente católica incluye también este aspecto: vivir en el *et... et...*; vivir la humanidad y el humanismo del hombre, todos los dones que el Señor nos ha dado y que hemos desarrollado; y, al mismo tiempo, no olvidar a Dios, porque al final la gran luz viene de Dios; sólo de él viene la luz que da alegría a todos estos aspectos de las cosas que existen.

Así pues, simplemente quiero poner de relieve la gran síntesis católica, el *et... et...*: ser verdaderamente hombre y, cada uno según sus dones y según su carisma, amar la tierra y las cosas her-

mosas que el Señor nos ha dado, pero también agradecer el hecho de que en la tierra resplandece la luz de Dios, que da esplendor y belleza a todo lo demás. En este sentido, vivamos gozosamente la catolicidad. Esta sería mi respuesta.

Me llamo don Arnaldo. Santo Padre, debido a las exigencias pastorales y del ministerio, juntamente con el número cada vez menor de sacerdotes, nuestros obispos se ven obligados a redistribuir el clero, a menudo acumulando compromisos y encomendando varias parroquias a la misma persona. Eso afecta a la sensibilidad de numerosas comunidades de bautizados y a la disponibilidad de nosotros, los sacerdotes, para vivir juntos -sacerdotes y laicos- el ministerio pastoral. ¿Cómo vivir este cambio de organización pastoral, privilegiando la espiritualidad del buen Pastor? Muchas gracias, Santidad.

Sí, con su pregunta volvemos a la cuestión de las prioridades pastorales, de cómo debe actuar un párroco. Hace poco tiempo, un obispo francés, que era religioso y por tanto nunca había sido párroco, me decía: "Santidad, quisiera que me explicara lo que es un párroco. Nosotros, en Francia, tenemos grandes unidades pastorales, con cinco, seis o siete parroquias, y el párroco se transforma en un coordinador de organismos, de trabajos diversos". Y le parecía que el párroco, al estar así ocupado en la coordinación de esos diversos organismos, ya no tenía la posibilidad de un encuentro personal con sus ovejas; y él, al ser obispo -y, por tanto, un gran párroco-, se preguntaba si es bueno ese sistema o si se debería buscar la manera

de hacer que el párroco sea realmente párroco, es decir, pastor de su grey.

Naturalmente, yo no podía dar una receta para resolver esa situación de Francia, pero el problema hay que plantearlo en general. El párroco, a pesar de las nuevas situaciones y las nuevas formas de responsabilidad, no debe perder la cercanía con la gente; debe ser realmente el pastor de esa grey que le ha encomendado el Señor. Hay situaciones diversas; pienso en los obispos que en sus diócesis afrontan situaciones muy distintas; deben tratar de lograr que el párroco siga siendo pastor y no se convierta en un burócrata sagrado.

En cualquier caso, creo que la primera manera de estar cerca de las personas que nos han sido confiadas es precisamente la vida sacramental: en la Eucaristía estamos juntos y podemos y debemos encontrarnos. El sacramento de la Reconciliación es un encuentro personalísimo. También el Bautismo es un encuentro personal; y no sólo el momento de administrar el sacramento.

Todos estos sacramentos tienen un contexto: bautizar implica primero catequizar de algún modo a esta joven familia, hablar con ellos, a fin de que el Bautismo sea también un encuentro personal y una ocasión para una catequesis muy concreta. Lo mismo se puede decir de la preparación para la primera Comuni3n, para la Confirmaci3n y para el Matrimonio: siempre son ocasiones donde en realidad el párroco, el sacerdote, se encuentra directamente con las personas; 3l es el predicador, el administrador de los sacramentos, en un sentido que implica siempre la dimensi3n humana. El sacramento

nunca es sólo un acto ritual; el acto ritual y sacramental es la condensación de un contexto humano en el que se mueve el sacerdote, el párroco.

Además, me parece muy importante encontrar el modo correcto de delegar. El párroco no se debe limitar a ser el coordinador de organismos. Más bien, debe delegar de diferentes maneras. Ciertamente, en los Sínodos -y aquí, en vuestra diócesis, habéis tenido un Sínodo- se encuentra el modo de librar suficientemente al párroco para que, por una parte, conserve la responsabilidad de toda la unidad pastoral que se le ha encomendado, pero, por otra, no se reduzca sustancialmente y sobre todo a ser un burócrata que coordina. Debe tener en su mano los hilos esenciales, contando luego con colaboradores.

Creo que uno de los frutos importantes y positivos del Concilio ha sido la corresponsabilidad de toda la parroquia. Ya no es sólo el párroco quien debe vivificar todo, sino que, dado que todos formamos la parroquia, todos debemos colaborar y ayudar, a fin de que el párroco no quede aislado arriba como coordinador. Debe ser realmente un pastor, con la ayuda de colaboradores en los trabajos comunes que se realizan en la vida de la parroquia.

Así pues, esta coordinación y esta responsabilidad vital de toda la parroquia, por una parte, y la vida sacramental y de anuncio, como centro de la vida parroquial, por otra, podrían permitir también hoy, en circunstancias ciertamente muy difíciles, que el párroco conozca efectivamente a sus ovejas y sea el pastor que de verdad las llame y las guíe, aunque tal vez no las conozca a

todas por su nombre, como el Señor nos dice refiriéndose al buen pastor.

A mí me corresponde la última pregunta, y tengo la tentación de no formularla, pues se trata de una pregunta trivial y, al ver cómo Su Santidad en las nueve respuestas anteriores nos ha hablado de Dios elevándonos a grandes alturas, me parece casi insignificante lo que voy a preguntarle. Sin embargo, lo voy a hacer. Se trata del tema de los de mi generación, los que nos preparamos al sacerdocio durante los años del Concilio, y luego salimos con entusiasmo y tal vez también con la pretensión de cambiar el mundo; hemos trabajado mucho y hoy tenemos dificultades: estamos cansados, porque no se han realizado muchos de nuestros sueños y también porque nos sentimos un poco aislados. Los de más edad nos dicen: "¿Veis cómo teníamos razón nosotros al ser más prudentes?"; y los jóvenes algunas veces nos tachan de "nostálgicos del Concilio". Nuestra pregunta es esta: ¿Podemos aportar aún algo a nuestra Iglesia, especialmente con la cercanía a la gente que, a nuestro parecer, nos ha caracterizado? Ayúdenos a recobrar la esperanza, la serenidad...

Gracias. Es una pregunta importante y yo conozco muy bien la situación. También yo viví los tiempos del Concilio; estuve en la basílica de San Pedro con gran entusiasmo, viendo cómo se abrían nuevas puertas; parecía realmente un nuevo Pentecostés, con el que la Iglesia podía convencer de nuevo a la humanidad, después de que el mundo se hubiera alejado de la Iglesia en los siglos XIX

y XX. Parecía que la Iglesia y el mundo se volvían a encontrar, y que renacía un mundo cristiano y una Iglesia del mundo y realmente abierta al mundo. Esperábamos mucho, pero las cosas han resultado más difíciles en la realidad. Con todo, queda la gran herencia del Concilio, que abrió un camino nuevo. Es siempre una *charta magna* del camino de la Iglesia, muy esencial y fundamental. Pero, ¿por qué ha sucedido así?

En primer lugar, quisiera hacer una anotación histórica. Los tiempos de un posconcilio casi siempre son muy difíciles. Después del gran concilio de Nicea, que para nosotros es realmente el fundamento de nuestra fe, pues de hecho profesamos la fe formulada en Nicea, no se produjo una situación de reconciliación y de unidad, como esperaba Constantino, promotor de ese gran concilio, sino una situación realmente caótica, en la que todos luchaban contra todos.

San Basilio, en su libro sobre el Espíritu Santo, compara la situación de la Iglesia después del concilio de Nicea con una batalla naval nocturna, donde nadie reconoce al otro, sino que todos luchan contra todos. Realmente era una situación de caos total. Así describe san Basilio con gran plasticidad el drama del posconcilio, del tiempo que siguió al concilio de Nicea. Cincuenta años más tarde, el emperador invitó a san Gregorio Nacianceno a participar en el primer concilio de Constantinopla. El santo respondió: "No voy, porque conozco muy bien estas cosas; sé que los concilios sólo generan confusión y enfrentamientos; por eso no voy". Y no fue.

Por tanto, con una visión retrospectiva, ahora para todos nosotros no consti-

tuye una gran sorpresa, como lo fue en un primer momento, digerir el Concilio y su gran mensaje. Introducirlo y recibirlo para que se convierta en vida de la Iglesia, asimilarlo en las diversas realidades de la Iglesia, es un sufrimiento, y el crecimiento sólo se realiza con sufrimiento. Crecer siempre implica sufrir, porque es salir de un estado y pasar a otro.

En concreto, debemos constatar que durante el posconcilio se produjeron dos grandes rupturas históricas. La ruptura de 1968, es decir, el inicio o -me atrevería a decir- la explosión de la gran crisis cultural de Occidente. Había desaparecido la generación del período posterior a la guerra, una generación que después de todas las destrucciones y viendo el horror de la guerra, del combatirse unos a otros, y constatando el drama de las grandes ideologías que realmente habían llevado a la gente al abismo de la guerra, habían redescubierto las raíces cristianas de Europa y habían comenzado a reconstruirla con estas grandes inspiraciones.

Al desaparecer esa generación, se veían también todos los fracasos, las lagunas de esa reconstrucción, la gran miseria que había en el mundo. Así comienza, explota la crisis de la cultura occidental: una revolución cultural que quiere cambiar todo radicalmente. Afirma: en dos mil años de cristianismo no hemos creado el mundo mejor. Por tanto, debemos volver a comenzar de cero, de un modo totalmente nuevo. El marxismo parece la receta científica para crear por fin el mundo nuevo.

En este grave y gran enfrentamiento entre la nueva -sana- modernidad querida por el Concilio y la crisis de

la modernidad, todo resulta tan difícil como después del primer concilio de Nicea. Una parte opinaba que esta revolución cultural era lo que había querido el Concilio; identificaba esta nueva revolución cultural marxista con la voluntad del Concilio. Decía: "Esto es el Concilio. Según la letra, los textos son aún un poco anticuados, pero tras las palabras escritas está este espíritu; esta es la voluntad del Concilio. Así debemos actuar".

Y, por otra parte, naturalmente viene la reacción: "así destruíis la Iglesia". Una reacción absoluta contra el Concilio, el anticonciliarismo, y también el tímido, humilde intento de realizar el verdadero espíritu del Concilio. Dice un proverbio: "Hace más ruido un árbol que cae que un bosque que crece". El bosque que crece no se escucha, porque lo hace sin ruido, en su proceso de desarrollo. Así, mientras se escuchaban los grandes ruidos del progresismo equivocado, del anticonciliarismo, ha ido creciendo silenciosamente el camino de la Iglesia, aunque con muchos sufrimientos e incluso con muchas pérdidas en la construcción de un nuevo paso cultural.

La segunda ruptura tuvo lugar en 1989. Tras la caída de los regímenes comunistas no se produjo, como podía esperarse, el regreso a la fe; no se redescubrió que precisamente la Iglesia con el Concilio auténtico ya había dado la respuesta. El resultado fue, en cambio, un escepticismo total, la llamada "posmodernidad". Según esta, nada es verdad, cada uno debe buscarse la forma de vivir; se afirma un materialismo, un escepticismo pseudo-racionalista ciego que desemboca en la droga, en

todos los problemas que conocemos, y de nuevo cierra los caminos a la fe, porque es muy sencilla, muy evidente. No, no existe nada verdadero. La verdad es intolerante; no podemos seguir ese camino.

Pues bien, en esos dos contextos de rupturas culturales -la primera, la revolución cultural de 1968; la segunda, la caída en el nihilismo después de 1989-, la Iglesia ha seguido con humildad su camino entre las pasiones del mundo y la gloria del Señor. En ese camino debemos crecer con paciencia, aprendiendo nuevamente lo que significa renunciar al triunfalismo. El Concilio dijo que era preciso renunciar al triunfalismo, pensando en el barroco, en todas las grandes culturas de la Iglesia. Se dijo: comencemos de modo moderno, de modo nuevo. Pero surgió otro triunfalismo, el de pensar: nosotros ahora hacemos las cosas; nosotros hemos encontrado el camino, así construimos el mundo nuevo. La humildad de la cruz, de Cristo crucificado, también excluye este triunfalismo. Debemos renunciar al triunfalismo según el cual ahora nace realmente la gran Iglesia del futuro. La Iglesia de Cristo siempre es humilde y precisamente así es grande y gozosa.

Me parece muy importante que ahora podamos ver claramente todo lo positivo que ha habido en el posconcilio: en la renovación de la liturgia, en los Sínodos -Sínodos romanos, Sínodos universales, Sínodos diocesanos-, en las estructuras parroquiales, en la colaboración, en la nueva responsabilidad de los laicos, en la gran corresponsabilidad intercultural e intercontinental, en una nueva experiencia de la catolicidad de la Iglesia, de

la unanimidad que crece en humildad y sin embargo es la verdadera esperanza del mundo.

Así pues, debemos redescubrir la gran herencia del Concilio, que no es un espíritu reconstruido tras los textos, sino que son precisamente los grandes textos conciliares releídos ahora con las experiencias que hemos tenido y que han dado fruto en tantos Movimientos, en tantas nuevas comunidades religiosas. Antes de mi viaje a Brasil tenía yo la idea de que las sectas estaban creciendo y que la Iglesia católica era un poco estática; sin embargo, ya estando allá, comprobé que casi todos los días nace en Brasil una nueva comunidad religiosa, un nuevo Movimiento. No sólo crecen las sectas; también crece la Iglesia con nuevas realidades, llenas de vitalidad, que, aunque no llenan las estadísticas -esta es una esperanza falsa, pues no debemos divinizar las estadísticas-, crecen en las almas y suscitan la alegría de la fe, hacen presente el Evangelio, promoviendo así también un verdadero desarrollo del mundo y de la sociedad.

Por tanto, me parece que debemos combinar la gran humildad de Cristo crucificado, de una Iglesia que es siempre humilde y siempre atacada por los grandes poderes económicos, militares, etc., pero, juntamente con esta humildad, debemos aprender también el verdadero triunfalismo de la catolicidad, que crece en todos los siglos. También hoy crece la presencia de Cristo crucificado y resucitado, el cual tiene y conserva sus heridas; está herido, pero precisamente así renueva el mundo; da su Espíritu, que renueva también a la Iglesia, a

pesar de toda nuestra pobreza. Con este conjunto de humildad de la cruz y de alegría del Señor resucitado, el Concilio nos dio una gran señal para indicarnos el camino, a fin de que podamos avanzar con alegría y llenos de esperanza.

